

READING ROOM
DEPT. OF LINGUISTICS

PORTA LINGUARUM ORIENTALIUM

EDITIT

J. H. PETERMANN.

TOMUS VI.

BREVIS

LINGVAE ARMENIACAE

GRAMMATICA, LITTERATURA, CHRESTOMATHIA

CUM

GLOSSARIO.

IN USUM PRAELECTIONUM ET STUDIORUM
PRIVATORUM

SCRIPSIT

JUL. HENR. PETERMANN,

IN UNIVERSIT. BELOLINENSI

READING ROOM

DEPT. OF LINGUISTICS

CAROLSRUHAE ET LIPSIAE.

H. REUTHER.

TETIAE PARISIORUM

LONDINII

(SONNEUVE & CIE.

DULAU & Co.

25, QUAI VOLTAIRE.

37, SOHO SQUARE.

1872.

PK
8023
P5
1872
c.1
ROBARTS

Calvini Joh., in Novi Testamenti epistolas Commentarii, ad editionem Amstelodamensem accuratissime exscribi curavit A. Tholuck 8°. Ed. quarta. 4 Bände. M. 13. 50.

— Epistolae Pauli ad Romanos et Corinthos. Ed. quarta. 2 Bände. M. 5. —.

Genesis, Psalmi, Jesaias, Jobus, hebraice ad optimas editiones accuratissime exscripti. In usum praelectionum academi- carum. 4 Bändchen, kart., die drei ersten M. 1. 25, Jobus 75 Pf.

Vitae quatuor reformationum Lutheri a Melanchthone, Melanch- thonis a Camerario, Zwinglii a Myconio, Calvini a Theod. Beza conscriptae nunc junctim editae. Praefatus est A. F. Neander. 8°. Halbranzband. M. 2. 50.

Weis H., Dr., Die grossen Kappadocier Basilius, Gregor von Nazianz und Gregor von Nissa als Exegeten. Ein Beitrag zur Geschichte der Exegese. 8°. M. 1. 80.

Rutherford Sam., Geistliche Trostbriefe, nebst kurzem Abriß seines Lebens. Aus dem Englischen. Mit empfehlendem Vorwort von Dr. theol. Rud. Kögel. 2. Auflage. M. 3.—, eleg. geb. M. 3. 60.

Kinder- und Katechismus-Predigten. Erbauliche Auslegung des christlichen Glaubens nach der Ordnung des luther. Katechismus. Im Jahre 1540 auf Befehl des Churfürsten Joachim II. von Brandenburg verfaßt. kart. M. 1. —.

Schults H., Dr. Prof. Die Stellung des christlichen Glaubens zur heiligen Schrift. Zwei apologetische Vorträge. 2. erweiterte und mit Anmerkungen versehene Auflage. gr. 8°. M. 1. 50.

Kneucker J. J., Die Anfänge des römischen Christenthums. Ein Vortrag. Mit erläuternden Anmerkungen versehen. gr. 8°. M. —. 50.

Laurier F. W., Die geschichtliche Nothwendigkeit des Christen- thums. Ein Vortrag für Gebildete. gr. 8°. M. 1. 20.

Rohde F. Dr., Sinneswahrnehmungen und Sinnestäuschungen. Vortrag. gr. 8°. M. 1. —.

Bartels F. Dr., Auswahl deutscher Gedichte von Haller bis auf die neueste Zeit. Mit sachlichen und sprachlichen Erläuterungen für den Schulgebrauch herausgegeben. M. 2. 40.

Säger A., Der menschliche Körper, sein Bau, seine Lebensvorrichtungen und seine Pflege. Mit 30 Holzschnitten. M. 1. —.

PORTA
LINGUARUM ORIENTALIUM

SIVE

ELEMENTA LINGUARUM

I. HEBRAICAE	V. SYRIACAE
II. CHALDAICAE	VI. ARMENIACAE
III. SAMARITANAE	VII. AETHIOPICAE
IV. ARABICAE	VIII. PERSICAE.

STUDIIS ACADEMICIS ACCOMMODATA.

EDIDIT

J. H. PETERMANN, E. NESTLE, S. LANDAUER F. A.

PARS VI.

LINGUA ARMENIACA.

EDITIO SECUNDA EMENDATA.

CAROLSRUHAE ET LIPSLAE.

H. REUTHER.

LUTETIAE PARISIORUM
MAISONNEUVE & CIE.

25, QUAI VOLTAIRE.

LONDINII
D U L A U & C O.

37, SOHO SQUARE.

1872.

BREVIS
LINGVAE ARMENIACAE

GRAMMATICA, LITTERATURA, CHRESTOMATHIA

CUM

GLOSSARIO.

IN USUM PRAELECTIONUM ET STUDIORUM
PRIVATORUM

SCRIPSIT

JUL. HENR. PETERMANN,

DOCT. ET PROF. PUBL. EXTRAORD. IN UNIVERSITATE BEROLINENSI.

EDITIO SECUNDA EMENDATA.

CAROLSRUHAE ET LIPSIAE.

H. REUTHER.

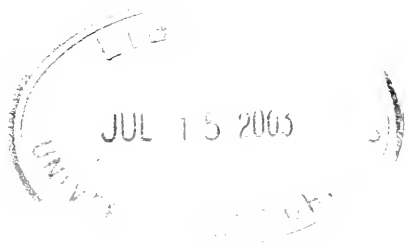
LUTETIAE PARISIORUM
MAISONNEUVE & CIE.

25, QUAI VOLTAIRE.

LONDINI
D U L A U & C O.

37. SOHO SQUARE.

1872.

Typis Guilielmi Drugulini Lipsiensis.

INCLYTAE
MECHITARISTARUM

ACADEMIAE IN INSULA SANCTI LAZARI

HANC NOVAM EDITIONEM LIBELLI

STUDIIS

LINGVAE ET LITTERATURAE ARMENIORUM DICATI

PIO GRATOQUE ANIMO

D. D. D.

AUCTOR

PRAEFATIO.

Trado hic sextam portae linguarum orientalium partem in qua idem consilium, quod in praecedentibus persequutus sum, firmiter tenui. Dedi igitur, quantum ei, qui vel proprio Marte linguam Armeniorum ediscere cupiat, sufficere putavi, ut his studiose perlectis sine magna difficultate ad alia legenda pergere possit; simulque iis satisfacere studui, qui lectiones de hac lingua et litteratura habere velint, ut libellum habeant, quem discipulorum manibus tradere, et quo tanquam duce in scholis suis commode uti possint. — Sed in grammatica, quum haec lingua ab iis, quae semiticae dicuntur, maximopere discedat, aliam viam ingressus sum, talem nempe, qualem in caeteris linguis observamus, quamque in libro meo: „Grammatica linguae Armeniaca. Berolini 1837. 8. ap. G. Eichler“ jam antea inieram; atque hunc quidem librum mihi ducem sumsi, ita ut mutatis mutandis, atque omissis iis, quae sive explicationem formarum, sive comparisonem cum aliis linguis spectant, illius fere epitomen conscripserim. — Pro specimine lectionis et analyseos item ut alibi orationem dominicam proponere non dubitavi, quoniam versio Script. Sacrae armeniaca saeculo quinto, aurea litteraturae Armeniorum aetate facta est et classicis, quae dicunt, scriptis omni jure adnumeratur. — In litteratura libros. qui facile

comparari nequeunt, omisi. — In chrestomathia denique praemissis quatuor prioribus Geneseos capitibus, quae, quum textum graecum verbotenus fere reddant, difficultatem haud praebent, singula loca e variis variorum temporum scriptoribus eo respectu decerpsi, ut tirones in variis dicendi generibus sese exercere possint, simulque varietate rerum allecti a facilibus ad difficiliora pergant. Itaque primo loco posui vitam primi Armeniorum herois post Haik, Arami scilicet, unde nomen populi exortum putatur, eamque secundum narrationem celeberrimi Tschamtschean (in *Compend. histor. Arm. Venet* 1811. 8. p. 9. sqq.), qui simplici et facili dicendi genere usus est; huic adjunxi ea, quae Eznik. elegantissimus scriptor saeculi quinti p. Chr., de Marcione ejusque secta profert: deinde e classica illa Elisei, aequalis Eznikii, historia de iis, quae Armenios inter et Persas anno 449 sqq. p. Chr. gesta sunt, epistolam dedi, qua Persarum princeps Mihrnerseh Armenios ad ipsius fidem amplectendam persuadere conatur; porro e Mose Chorenensi caput de Haiko, regni Armeniaci conditore, descripsi; tum pulcherrimam narrationem de morte voluntaria Arsacis II., qui annis 363—81 p. Chr. regnum Armeniorum tenuit, secundum Faustum Byzantinum, scriptorem saeculi quarti, attuli, ut lectores ejus stilum non optimae quidem notae cum aliis comparare possint; deinde locum proposui ex Joanne Mandacunensi, scriptore saeculi quinti, quem tirones velim statim post illa Geneseos capita perlegant, sed argumenti ratione ductus hic demum inserui; ac finem denique facit Gregorii

Narekensis introductio atque initium Commentarii in Canticum Canticorum, auctoris saeculi X. alias intellectu difficillimi, sed in hoc libello, quem juvenili aetate scripsit, satis facili. — In glossario, quantum fieri potuit, etymologiam non minus quam alphabeticum ordinem observavi.

PRAEFATIO

ad secundam editionem,

In altera hac editione pauca tantum habeo, quae praemonenda duxerim. Litterarum in tabula Armeniorum orientalium prononciationem, quam in plurimis primitivam esse censeo, addidi, et in litteratura librorum ab illo inde tempore, quo prior editio lucem vidit, impressorum titulos adjeci. Praeterea menda quidem typographica, quantum potui, correxi. sed doleo, quod, licet omnem curam ac diligentiam adhibuerim, nonnulla tamen in textum irrepererint, quae lectores velim ante lectionem libelli corrigant.

In Grammatica:

- Pag. 3. l. 18. l. „hominum“ pro „homnium“.
 Pag. 9. l. 5. l. „abjiciunt“ pro „adjiciunt.“
 Pag. 10. l. 3. l. շ pro զ.
 Ibid. l. 21 l. „auxiliarem“ pro „anxiliarem.“
 Pag. 44. l. 24. l. հւթամբք pro ութամբք.
 Pag. 47. l. 12. l. Հնդեառաւի pro Հնդեառաւի.
 Pag. 48. l. 28. l. „conjuncta“ pro „conjuncta.“

- Pag. 54. l. 14. l. ձեղ pro ձեղ.
 Pag. 67. l. ult. l. „Participium“ pro „Participuum.“
 Pag. 68. l. 12. l. „characterē“ pro „charatere.“
 Ibid. l. 25. l. „littera“ pro „litêera.“
 Pag. 74. l. 18. l. լինելի pro լնեելն.
 Pag. 75. l. 17. l. լի՛ք pro լի՛ր.
 Ibid. l. penult. l. լից՛ուք pro լից՛ուք et ult. լննիջի՛ք
 pro. լինիջի՛ք.

In Chrestomathia:

- Pag. 4. l. 14. l. եղ pro եգ.
 Pag. 5. l. 1. l. անձ pro ած.
 Ibid. l. 4. l. թռչունս pro թռչունս.
 Ibid. l. ult. l. անձ pro ած.
 Pag. 6. l. 22. l. աուրս pro տուրս.
 Pag. 7. l. 23. l. պողոյ pro պաղոյ.
 Pag. 9. l. 21. l. զնոյն pro զնոյն.
 Pag. 12. l. 24. l. ՂԱ՛րայ pro ՂԱ՛րայ, et նեխեցաւ pro
 նեխեցաւ.
 Pag. 18. l. 17. l. Որում pro Որուն, et յաւիտենից
 pro յաւտենից.
 Pag. 19. l. 2. l. յղացաւ pro յղացաւ.
 Pag. 21. l. 6. l. այդպիսի pro այդպիսի.
 Ibid. l. 21. l. խրոխտացեալ pro խրոխտացեալ.
 Pag. 22. l. 8. l. դադարեալ pro. գադարեալ.
 Pag. 24. l. 2. l. արքայն pro տրքայն.
 Ibid. l. 28. l. մարդ pro մարդ.
 Pag. 25. l. 26. l. եւ pro ե.
 Pag. 26. l. 12. l. լսւ pro լսւ.
 Pag. 27. l. 9. 10. l. որպէս pro որպէս.

- Ibid. l. 15. l. զմարդ pro զսարդ et l. 19. l. զնախանձ
pro զնախանձ.
Pag. 29. l. 7. l. տն pro տն et l. 16. l. այ pro այ.
Pag. 30. l. 7. l. ուր pro ուր et l. 10. l. սր pro սր.
Pag. 36. l. 8. l. անզինն pro տնզինն.

In Glossario.

- Pag. 38. col. 2. l. 7. l. „contra“ pro „contro.“
Pag. 39. col. 1. l. 3. l. նու pro նու.
Pag. 40. col. 1. l. 20. l. Մնառակ pro Մնարակ.
Pag. 41. col. 2. l. 28. l. լոյ pro լոյ,
Pag. 42. col. 2. inserendum vocabulum „Մարտամբու թիւն,
„defectus, rebellio.“
Pag. 43. col. 2. l. 22. l. Մտմ pro Մտմ.
Pag. 46. col. 1. l. 7. l. բազմապատիկ pro բազմապատիկ.
Ibid. col. 2. l. 2. l. բացից pro բացցեմ,
Pag. 49. col. 2. l. ult. l. „foedus“ pro „foedua.“
Pag. 50. col. 2. l. 10. l. զիւցազն pro զիւցազե.
Pag. 51. col. 1. l. 14. l. Ղողամ pro Ղողամ.
Pag. 56. col. 1. l. 21. l. էաք pro էակ.
Ibid. col. 2. l. 26. l. լարձք pro լորձք.
Pag. 57. col. 2. l. 28. l. „diffidentia“ pro „difidentia.“

Reliqua peccata, quae leviora puto, mihi, qui solus correctoris partibus fungi coactus eram, lectores benevole indulgeant. Scripsi.

BEROLINI

D. XXVII. OCT. MDCCCLXXI.

CHRESTOMATHIA.

QUATUOR PRIMA CAPITA GENESEOS.

CAPUT I.

1. Դ սկզբանէ արար աստուած զերկին և զերկիր:
2. Եւ երկիր է՛ր աներևոյթ և անպտորաստ. և խա-
ւա՛ր ՚ի վերայ անդնդոց. և հոգի աստուծոյ շրջէ՛ր ՚ի վե-
րայ ջուրց: 3. Եւ ասաց ան, եղեցի՛ Լոյս. և եղև՛ Լոյս:
4. և ետես ան զԼոյսն զի բարի՛ է: և մեկնեաց ան ՚ի
մէջ Լուսոյն և ՚ի մէջ խաւարին: 5. և կոչեաց ան
զԼոյսն տիւ, և զխաւարն կոչեաց զիշեր: և եղև երեկոյ՝
և եղև վաղորդայն՝ օ՛ր մի: 6. Եւ ասաց ան. եղեցի՛
հաստատութիւն ՚ի մէջ ջրոցդ, և եղեցի մեկնե՛լ ՚ի մէջ
ջուրցդ և ջուրց. և եղև այնպէս: 7. Եւ արար ան
զհաստատութիւնն, և անջրպետեաց ան ՚ի մէջ ջրոյն որ
՚ի ներքոյ հաստատութե՛ն, և ՚ի մէջ ջրոյն որ ՚ի վերոյ
հաստատութե՛ն: 8. և կոչեաց ան զհաստատուին եր-
կին. և ետես ան զի բարի է: և եղև երեկոյ, և եղև
վաղորդայն, օ՛ր երկրորդ: 9. Եւ ասաց ան. ժողովեա-
ցին ջուրքդ որ ՚ի ներքոյ երկնից ՚ի ժողով մի, և եր-
ևեցից ցամաքն. և եղև այնպէս: և ժողովեցան ջուրքն,
որ ՚ի ներքոյ երկնից ՚ի ժողովս իրեանոց. և եր-
ևեցաւ ցամաքն: 10. Եւ կոչեաց ան զցամաքն եր-
կիր. և զժողովս ջուրցն կոչեաց ծովս. և ետես ան զի

բարի է: 11. Աւ ասաց անձ. բղիսցե՛ք՝ երկիր բանջար խոտոյ, սերմանել սերմն ըստ ազգի և ըստ նմանութե. և ճառ պողաբեր՝ առնել պտուղ ըստ ազգի իւրում, որոյ սերմն իւր ՚ի նմին ըստ ազգի ՚ի նմանութի՛ն ՚ի վր՛ երկրի. և եղև այնպէս: 12. Աւ եհան երկիր բանջար խոտոյ, սերմանել սերմն սր է ՚ի վր՛ անձ երկրի. և փայտ պողաբեր առնել պտուղ՝ որոյ սերմն իւր ՚ի նմին ըստ ազգի ՚ի վերայ երկրի. և ետես անձ զի բարի է: 13. և եղև երեկոյ, և եղև վաղորդայն, օ՛ր երրորդ: 14. Աւ ասաց անձ՝ եղեցին լուսաւորք ՚ի հաստատութե՛ն երկնից, ՚ի լուսաւորուի՛ն ՚ի վր՛ երկրի, և մեկնե՛լ ՚ի մէջ տուրնջեան և ՚ի մէջ գիշերոյ. և եղեցին ՚ի նշանս, և ՚ի ժամանակս, և յաւուրս, և ՚ի տարիս: 15. և եղեցին ՚ի լուսաւորութի՛ն ՚ի հաստատութե՛ն երկնից ճագել յերկիր. և եղև այնպէս: 16. Աւ արար անձ զերկուս լուսաւորան զմեծամեծս. զլուսաւորն մեծ յիշխանութի՛ն տուրնջեան, և զլուսաւորն փոքր յիշխանութի՛ն գիշերոյ, և զաստեղս: 17. և ե՛ր զնոսա անձ ՚ի հաստատութե՛ն երկնից լուսատու լինել յերկիր: 18. և իշխել տուրնջեան և գիշերոյ, և մեկնել ՚ի մէջ լուսոյն և ՚ի մէջ խաւարին. և ետես անձ զի բարի է: 19. և եղև երեկոյ, և եղև վաղորդայն օ՛ր չորրորդ: 20. Աւ ասաց անձ. հանցե՛ն ջուրք զեռունս շնչոց կենդանեաց, և թռչունս թևաւորս ՚ի վր՛ երկրի ըստ հաստատութե՛ն երկնից. և ելև այնպէս: 21. Աւ արար անձ կէտս մեծամեծս, և զանձ շունչ զեռնոց կենդանեաց, զոր հանին ջուրք ըստ ազգի իւրեանց, և զանձ թռչունս թևաւորս ըստ ազգի, և ետես անձ զի բարի են: 22. Աւ օրհնեաց զնոսա անձ և ասէ. ա-

ճեցէ՛ք և բազմացարո՛ւք, և լցէ՛ք զջուրսդ որ 'ի ծովս.
և թռչունքդ բազմացի՛ն 'ի վր՛ երկրի: 23. և եղև
երեկոյ, և եղև վաղորդայն, օր Հինգերորդ: 24. Եւ
ասաց անձ. հանցէ՛ երկիր շունչ կենդանի ըստ ազգի չորք-
ոտանի, և սողունս, և զազանս երկրի ըստ ազգի. և
եղև այնպէս: 25. Եւ արար անձ գազալանս երկրի ըստ
ազգի, և զանասո՛ւնս ըստ ազգի, և զանձ սողունս երկրի
ըստ ազգի իւրեանց. և ետես անձ գլի բարի՛ են: 26. Եւ
ասաց անձ. արասցո՛ւք մարդ ըստ պատկերի մերում և ըստ
նմանութե՛. և իշխեսցեն ձկանց ծովու, և թռչնոց երկնից,
և անասնոց, և ամենայն երկրի, և ամենայն սողնոց որ սողին
'ի վերայ երկրի: 27. Եւ արար անձ զմարդն 'ի պատ-
կեր իւր. ըստ պատկերի անձ արար զնա. արու և էգ ա-
րար զնոսա: 28. Եւ օրհնեաց զնս՝ անձ՝ և ասէ. աճեցէ՛ք
և բազմացարո՛ւք՝ և լցէ՛ք զերկիր. և տիրեցէ՛ք դմա. և
իշխեցէ՛ք ձկանց ծովու, և թռչնոց երկնից, և անձ ան-
ասնոց, և անձ երկրի, և անձ սողնոց որ սողին 'ի վր՛ եր-
կրի: 29. Եւ ասաց անձ. ահաւազիկ հտո՛ւ ձեզ զանձ
խոտ սերմանելի՛ սերմանել սերմն ըստ ազգի և ըստ նմա-
նութե՛, որ է 'ի վերայ անձ երկրի. և անձ փայտ որ ունի-
ցի յինքեան պտուղ սերման սերմանելոյ, ձեզ լեցի 'ի
կերակուր: 30. և անձ գազանաց երկրի. և անձ թռչնոց
երկնից, և անձ սողնոց որ սողին 'ի վր՛ երկրի որ ունիցի
շունչ կենդանի. և անձ խոտ դալար 'ի կերակուր, և եղև
այնպէս: 31. Եւ ետես անձ զանձ զոր արար, և ահա
բարի են յոյժ: և եղև երեկոյ, և եղև վաղորդայն, օր
վեցերորդ:

CAPUT II.

1. Եւ կատարեցան երկինք և երկիր և անձ զարդ
նց: 2. և կատարեաց անձ յաւուրն վեցերորդի զանձ

զգործս իւր՝ զսր արար: Եւ հանգեալ յաւուրն եւթներ-
որդի յամ՝ զործոց իւրոց՝ զսր արար: 3. և օրհնեաց
անձ զօրն եւթներորդ, և սրբեաց շնա. զի ՚ի նմա՝ հան-
գեալ յամ՝ զործոց իւրոց՝ զսր սկսաւ առնել անձ: 4. Եւ յս
է զիւր արարածոց երկնի և երկրի, յաւուր յորում արար
անձ զերկինս և զերկիր: 5. և զամ բանջար վայրի մինչ-
չե՛ լեալ էր ՚ի վր՝ երկրի, և զամ խոտ վայրի մինչչե՛
բուսեալ էր, զի չե՛ ևս էր տեղացեալ անձն այ՝ ՚ի վր՝ եր-
կրի. և մարդ չէ՛ր՝ որ զործէր զերկիր: 6. Բայց աղ-
բիւր ելանէր յերկրէ՛ և ուռգանէր զամ երեսս երկրի:
7. Եւ ստեղծ ար անձ զմարդն հոգ յերկրէ. և փշեաց
յերեսս նր՝ շննչ կենդանի, և եղև մարդն յոգի կենդանի:
8. Եւ անկեաց անձ զգրախտն յեղեմ ընդ արևելս, և
եդ անդ զմարդն զոր ստեղծ: 9. Եւ բուսոյց ևս ար
անձ յերկրէ զամ ծառ գեղեցիկ ՚ի տեսանել, և քաղցր
՚ի կերակուր. և զծառն կենաց ՚ի միջ գրախտին, և
զծառն զիտելոյ զգիտութի՛ն բարւոյ և չարի: 10. Եւ
գե՛տ ելանէր յեղեմայ ուռգանել զգրախտն. և անտի բա-
ժանի ՚ի չորս առաջս: 11. Եւ նուն միումն փիտոջն. նա՛
է որ պատէ զամ երկիրն եւիլատայ, անդ ուր ոսկին է.
12. և ոսկի երկրին այնորիկ աղնիւ. և անդ է սուտակն
և ակն դահանակ: 13. Եւ անուն գետոյն երկրորդի
գեհնոջն. նա՛ պատէ զամ երկիրն եթովպացւոց: 14. Եւ
գետն երրորդ՝ տիգրիս, նա՛ է որ երթայ յանդիման ասո-
րեստանի: Եւ գետն չորրորդ եփրատէս: 15. Եւ ան
ար անձ զմարդն զոր արար, և եդ զնա ՚ի գրախտին փափ-
կուէ՛ գործել զնա և պահել: 16. Եւ պատուիրեաց ար
անձ աղամայ՝ և ասէ. յամ ծառոց որ է ՚ի գրախտիդ՝
ուտելով կերիցե՛ս: 17. Բայց ՚ի ծառոյն գիտութե՛ն
բարւոյ և չարի մի՛ ուտիցէք, զի յորում աւուր ուտիցէք

ի նմանէ՛ մահու մեռանկցիք: 18. Այս ասաց տ՛ր ած, ո՛չ է բարուք մարդոյդ միտն լինել, արասցո՛ւք զմա օգնական ըստ զմա: 19. Այս ստեղծ էս տ՛ր անձ զամ գազանս վայրի, և զամ թռչունս երկնից. և անձ զնոսա առ ազամ տեսանել զինչ կոչեսցէ զնո՛: և անձ շնչոյ կենդանւոյ զինչ և անուանեաց ազամ, այն անուն է նո՛ր: 20. Այս կոչեաց ազամ անուանս անձ անասնոց, և անձ թռչնոց երկնից, և անձ գազանաց վայրի. բայց ազամայ ո՛չ գտաւ օգնական նման նմա: 21. Այս արկ տ՛ր անձ թմբուր ի վ՛ր ադամայ, և ննջեաց. և ան մի ի կողից նո՛ր և ելից ընդ այնր մարմին: 22. և շնեաց տ՛ր անձ զկողն զոր ան յազամայ ի կին, և ան զնա առ ազամ: 23. Այս ասէ ազամ. այս այժմիկ ոսկր յոսկերաց իմոց, և մարմին ի մարմնայ իմոյ. սա կոչեսցի կին, զի յառնէ իւրմէ առաւ: 24. Այս այնորիկ թողցէ այր զհայր իւր՝ և զմայր իւր, և երթիցէ զհետ կնոջ իւրոյ: 25. և եղիցին երկուքն ի մարմին մի: Այս էին երկուքեան մերկ՝ ազամ և կին իւր, և ո՛չ ամաչէին:

CAPUT III.

1. Այս օձն էր իմաստնագոյն քան զամ գազանս որ ի վ՛ր երկրի զոր արար տ՛ր անձ: և ասէ օձն ցկինն. զն է զն ասաց անձ թէ յամ ծառոց որ իցեն ի ներքս ի դրախտի այգր՝ մի ուտիցէք: 2. Այս ասէ կինն ցօձն. ի պողոյ ծառոց դրախտից կերիցուք: 3. բայց ի պղաղոյ ծառոյն, որ է ի մէջ դրախտին, ասաց անձ՝ մի ուտիցէք ի նմանէ, և մի հուպ լինիցիք՝ զի մի մեռանկցիք: 4. Այս ասէ օձն ցկինն. ո՛չ եթէ մահու մեռանկցիք: 5. զի գիտէր անձ թէ յորում առուր ուտիցէք ի

նմանէ. բանայցեն աչք ձեր, և լինիցիք իբրև զաստու-
ածս, ճանաչել զբարի և զչար: 6. Եւ ետես կինն՝ զի
բարի էր ծառն ՚ի կերակուր, և հաճոյ աչաց հայելոյ,
և զեղեցիկ ՚ի տեսանել. և ա՛ռ ՚ի պտղոյ նր՛, եկեր,
և ետ առն իւրում ընդ իւր, և կերան: 7. և բացան
աչք երկոցունց, և զիտացին զի մերկ էին. և կարեցին
տերևս թղենւոյ, և արարին իւրեանց սիւստանելիս: 8. Եւ
լուան զձայն զգնալոյ տնննայ ՚ի դրախտի անդ՝ ընդ եր-
եկս, և թաքեան աղամ և կին իւր յերեսաց տննայ ՚ի
մէջ ծառոց դրախտին: 9. Եւ կոչեաց տր տճ զաղամ,
և ասէ ցնա. ո՛ւր ես: 10. և ասէ. լուայ զձայն քո ՚ի
դրախտի աստ՝ և երկեայ. քանզի մերկ էի և թաքեայ:
11. Եւ ասէ ցնա. ո՞ պատմեաց քեզ թէ մերկ ես. բայց
եթէ ՚ի ծառոյն յորմէ պատուիրեցի քեզ՝ անտի եւթ չուտել,
կերար արդեւք ՚ի նմանէ: 12. Եւ ասէ աղամ. կինս
զոր ետուր ընդ իս՝ սա՛ ետ ինձ ՚ի ծառոյ անտի և կե-
րայ: 13. Եւ ասէ տր տճ ցկինն. զննչ գործեցեր զայդ:
և ասէ կինն. օձն խարեաց զիս, և կերայ: 14. Եւ
ասէ տր տճ ցօձն՝ փոխանակ զի արարեր դու զայն, անի-
ծեալ լիջիւր դու յամենայն անասնոց և յամ՝ գազանաց
երկրի. ՚ի վերայ լանջաց և որովայնի քոյ զնասցես, և
հոգ կերիցես զամ տուրս կենաց քոց: 15. և եղից
թշնամութի ՚ի մէջ քո և ՚ի մէջ կնոջդ, և ՚ի մէջ զա-
ւակի քոյ և ՚ի մէջ զաւակի դորա. նա սպասեսցէ քում
պլիոյ, և դու սպասեսցես նորա՛ գարշապարի: 16. Եւ
ցկինն ասէ. բազմացուցանելով բազմացուցից զտրամութիս
քո և զհեծութիս քո. տրամութի՛ ճնցես որդիս. և
առ այր քո դարձ քո, և նա՛ տիրեսցէ քեզ: 17. Եւ
ցաղամ ասէ. փոխանակ զի լուար ձայնի կնոջդ քոյ, և
կերար ՚ի ծառոյ անտի, յորմէ պատուիրեցի քեզ անտի

Միայն չուտել, և կերար 'ի նմանէ, անիծեալ լիցի երկիր 'ի գործս քո. արտուութի՞ կերիցես զնա զամ աւուրս կենաց քոց: 18. փոռչ և տատասկ բուսուսցէ՞ քեզ. և կերիցես զբանջար վայրի: 19. քրտամբք երեսաց քոց կերիցես զհաց քո, մինչև զարձցիս յերկիր ուստի առար. զի հող էիր և 'ի հող դարձցիս: 20. Եւ կոչեաց ագամ զանուն կնոջ իւրոյ կեանս. զի նա է մայր ամ կենդանեաց: 21. Եւ արար տր ան աբամոյս և կնոջ նր հանդերձս մաշկեղէնս, և զգեցոյց զնս. 22. Եւ ասէ տր ան. ահա ագամ եղև իբրև զմի 'ի մէնջ՝ զիտել զբարի և զչար. և արդ գուցէ ձգիցէ զձեռն և առնուցու 'ի ծառոյն կենաց, ուտիցէ և կեցցէ յաւիտեան. 23. Եւ եհան արձակեաց զնա տր ան 'ի դրախտէ անտի փափկութե՞ գործե՞լ զերկիր ուստի առաւ: 24. Եւ եհան զագամ, և բնակեցոյց յանդիման դրախտին փափկութե՞. և հրամայեաց քերոբէից և բոցեղէն սրոյ շուրջանակաւ պահել զձանապարհս ծառոյն կենաց:

CAPUT IV.

1. Եւ ուտ ագամ առ եւայ կին իւր, և յղացաւ և ծնաւ զկային. և ասէ. ստացայ մարդ ան: 2. Եւ յաւել ծնանել զեղբայր նր զհաբէլ. և եղև հաբէլ հովիւ խաշանց, և կային գործէր զերկիր: 3. Եւ եղև յեա աւուրց՝ եբեր կային 'ի պաղոյ երկրի պատարագ ան: 4. ան և հաբէլ յանդրանկաց խաշանց իւրոյ և 'ի պարարտաց նց. և հայեցաւ ան յաբէլ և 'ի պատարագս նր: 5. և 'ի կային և 'ի զոհս նր ոչ նայեցաւ. և տրտմեցաւ կային յոյժ, և խոնարհեցան անկան երեսք իւր: 6. Եւ ասէ տր ան ցկային. ընդէ՞ր տրտմեցար, կամ ընդէ՞ր խոնարհե-

ցան անկան երեսք քո: 7. ո՛չ ապաքէն եթէ ուղի՛ղ մատուցանես, և ուղիղ ո՛չ բաժանես՝ մեղա՛ր. լո՛ւս լեր, առ քե՛ղ լեցի դա՛րձ ն՛ր, և դո՛ւ տիրեսցես նա՛ն: 8. Նւ ասէ կային ցհարէլ եղբայր իւր, եկ երթիցուք ՚ի դաշտ: և եղև իբրև չոգան ՚ի դաշտ անդր, յարեաւ կային ՚ի վերայ արիւի եղբօր իւրոյ և սպան զնա: 9. Նւ ասէ տ՛ր անձ ցկային. ո՛ւր է հարէլ եղբայր քո. և նա ասէ՝ չգիտեմ: միթէ պահապան իցեմ եղբօրն խմոյ: 10. Նւ ասէ անձ. զն՛նչ գործեցեր զայդ. գոչումն արեան եղբօր քո բողոքէ՛ սա իս յերկրէ: 11. և արդ՛ անիճեալ լիջիւր դու ՚ի վ՛ր երկրի, որ եբաց զբերան իւր ընդունել զարինն եղբօր քոյ ՚ի ձեռաց քոց: 12. զի գործիցես զերկիր՝ և ո՛չ յաւելցէ տալ քեզ զզօրութի իւր. երերեալ և տատանեալ եղեցես ՚ի վ՛ր երկրի: 13. Նւ ասէ կային ցտ՛ր անձ. մե՛ծ է պատիժ իմ քան զթողուլդ զիս: 14. եթէ հանես զիս այսօր յերեսաց երկրէ, և յերեսաց քոց թաքեայց. և լինիցիմ երերեալ և տատանեալ յերկրի. և եղիցի ամ որ գտանիցէ զիս՝ սպանցէ զիս: 15. Նւ ասէ ցնա տ՛ր անձ. ո՛չ այդպէս: ամ որ սպանանէ զկային, եւթն վրէժս լուծցէ: և եդ տ՛ր անձ նշան ՚ի կային՝ չսպանանե՛լ զնա ամի որ գտանիցէ զնա: 16. Նւ ե՛լ կային յերեսաց նոյ. և բնակեցաւ յերկրին նայիդ յանդիման եզեմայ: 17. Նամուս կային առ կին իւր, և յղացաւ և ծնաւ զհնօք: և շինէր քաղաք, և զնէր անուն քաղաքին յանուն որդւոյ իւրոյ հնօքայ: 18. Նւ եղև որդի հնօքայ գայերիդադ: և գայերիդադ ծնաւ զմայիէլ: և մայիէլ ծնաւ զմաթուսադա: և մաթուսադա ծնաւ զղամէք: 19. Նւ սա իւր զամէք երկուս կանայս. անուն միումն ադդա, և անուն երկրորդին սէլլա: 20. Նւ ծնաւ ադդա զյովէլ. նա՛ է հայր այնոցիկ որ

բնակեալ են 'ի վրանս խաչնարածաց: 21. և անուն եղբօր նր՝ յովբայ: նա՛ է հայր՝ որ եցոյց զերգս և զքնարս: 22. Ալ սէլա ֆնաւ զԹորէլ, և էր ճարտարապետ դարբին՝ պլնձոյ և երկաթոյ. և քոյր Թովբեյայ նոյեմա: 23. Ալ ասէ զամէք ցկանայս իւր ցադդա և ցսէլա. լուարո՛ւք ձայնի իմօմկանայք զամեքայ, և ո՛ւնկնդէք բանից իմոց. զի այր սպանի 'ի վէ՛րս ինձ, և երիտասարդ՝ 'ի հարուածս ինձ: 24. զի թէ եւթն անգամ վրէժք խնդրիցին 'ի կայենէ. ապա և 'ի զամեքայ եւթանասնեկին եւթն: 25. Ամուտ ադամառ եւայ կին իւր, և յղացու և ծնաւ որդի. և անուանեաց զանուն նր՝ սէթ. ասէ: զի յարոյց ինձ անձ զաւակ ա՛յլ փոխանակ հաբիլի զար սպանն կային: 26. Ալ սեթայ եղև որդի, և անուանեաց զանուն նր՝ էնո՛վս. նա յուսացաւ կոչել զանուն տն՝ ա՛յ:

II. TSCHAMTSCHÉAN. Compend. histor. Arm.
Lib. I. cap. 3.

Ժամանակ Արամայ մինչև ցԱ՛նուշաւան:

Արամորդի Հարմայ յաջորդեալ 'ի տեղի հօր իւրոյ եղև անուանի յոյժ յԵ՛ ան. վն՝ զի խոհական և արիական գործոց զհետ լեալ՝ արար բճմ քաջուիս. և 'ի վր՝ հայրենեաց խնամարկեալ լարձակեաց դնոյն 'ի լերանցն Աովկասու մինչև 'ի լերինս Տորսի՛ վանելով զամ՝ թշնամիս, որք նորոգ սկսեալ էին մուտ առնել յայն Ե, և նեղել զաղզն:

Աին 'ի սոցանէ էր Աիւքար իշխանն Մեդայեոց ցի Սարաց՝ այր հպարտ, որ 'ի յետին ժամանակս Հարմայ հասեալ զօրօք 'ի սահմանս ուրեք Հայոց՝ 'ի հարկի կացուցեալ էր զնս՝ ամս երկուս, և հանդերձեալ էր յարձակել 'ի ներքս: Իսկ Արամայ ժողովեալ 'ի Հայոց արս քաջս և աւուրչս,
Chrest. armen.

զաղեղնաւ որս և զվաղակաւորս իւր յիտուն հազար, և դիմեալ յայն կողմն իւրոյ Ֆին՝ ուր տիրեալ էր Նիւքար, յաւուր միում յանկարծակի յառաջ քան զճագել արևու եհաս և անկաւ ՚ի վր՛ նր՛. և ՚ի դիմի հարեալ սատակեաց զբազմութի՛ ամբոխից նր՛, և կալեալ զնա ինքն զՆիւքար էած յԱրմաւիր. և հրամայեաց ցից երկաթի վարել ը՛ ճակատ նր՛, և վարսել ՚ի ծայր աշտարակի սլարսպին ՚ի տեսիլ անցաւորաց. և զՖն Նիւքարայ ը՛ մասին կացոյց ՚ի հարկի մինչև ցլեառն Օւարասպ:

Յետ իւր երից ամաց դիմեաց յՖն Հայոց Բարշամ իշխանն Բաբելացոց քառասուն հազար հետեակօք և հինգ հազար հեծելազօրօք: Առե՛լ յայնժամ Արամայ զաղեղնաւորս և զվաղակաւորս իւր՝ յարձակեցաւ ՚ի վր՛ նր՛. և յանախնկալ պահու պատահեալ նմ՛ հալածական արար զզօրս նր՛. և սատակեաց զբզմն ՚ի նոցանէ. և կալեալ զԲարշամ սպան զնա:

Իսաղաց ապա յարեմուսս ՚ի կողմանս Ապպադովկացոց քառասուն հազար հետեակօք, և երկու հազար հեծելովք: Իսկ Պայարբիս իշխանն այնոցիկ կողմանց՝ որ ՚ի տանէն Քամայ՝ տեսեալ թէ տիրել ունի Արամ սահմանաց իւրոց՝ ել ըզէմ՛ նր՛ սատորիկ պատերազմաւ: Աւ Արամ հասեալ ՚ի վր՛ նորա՝ փախստական տարաւ զնա, և էարկ ՚ի կղզի ինչ միջերկրական ծովուն (որ թու՛ի լինել Արպրոս): Աւ ապա դարձ արարեալ ՚ի Ապպադովկիս՝ եղ. անդ մարզպան զմի ոմն յաղգէ իւրմէ Մշակ անուն, և տասն հազար զօր ը՛ նմ՛ ՚ի վր՛ Ֆին. և հրամայեաց՝ զի բնակիչք Ֆին այնորիկ խօսեսցին ՚ի լեզու Հայոց. և ինքն զնաց յՖ իւր ՚ի Հայս. և անդ ևս եցոյց կրկին բազում գործս քաջուն՛ յայլևայլ սահմանս, և արար բազում ուղղուի՛ ս. և այնչափ եղև անո՛ւանի, մինչև յա-

նուն նր կոչել այլոց ազգաց զ՝ մեր՝ Արմէնիա, և զաղգս՝
Արմէն կամ Արմէնի, այսինքն է Արամեան :

Իսկ ՍՂակ մարզպան (որ ՚ի գիրս Յունաց Սոշոք կոչել)
չինեացանդ ՚ի կապաղովկիա՝ քաղաք, և պարսպեաց որմովք,
և կոչեաց զայն յանուն իւր ՍՂակ. իսկ բնակիչք տեղւոյն
ոչ կարելով ուղիղ արտասանել՝ անուանեցին Մաթակ. որ և
յետոյ կոչեցաւ Աեսարիա. այն է Ղայսերի :

Եւ քանզի այն թ՝ զոր էառ Արամ՝ արտաքոյ է մեծին
Հայոց, վնկ կոչեցաւ առաջին Հայք (արտաքոյ մեծի Հայ-
աստանի), և մասնաւոր յորջրջմամբ կոչեցաւ ՚ի Յունաց
Արմէնիա. և զի Արամ հետ զհետէ էառ և զայլ բազում տե-
ղիս յայնոսիկ կողմանս, և ելից բնակչօք, և ետնց խօսել Հայ-
երէն, սին իրինս և այնքիկ սահմանք կոչեցան երկդ Հայք,
և երկդ Հայք. երեքին ՚ի միասին անուանեալ փոքր Հայք:
Եւ զի առ երկ կայ նց մին ՚ի Տնդետասան թաց մեծին Հայոց
առ Եփրատաւ, հայելով առ սոսա կոչեցաւ այն Հրդ Հայք:
Եւ եղև ՚ի Թագաւորել Աինոսի յորդուոց անտի Բէլայ ՚ի
վր Ասորեստանի տիւրքերական իշխանու թք, և ՚ի գործել նր
մեծամեծս, տեղեկացեալ ՚ի պատմութեց՝ թէ Բէլ նախա-
հաւ իւր սպանեալ լցէ ՚ի Հայկայ՝ երկնէր ՚ի սրտի առնույ
վրէժ յորդուոց նր. որոյ վն կամեցաւ յարձակիլ ՚ի վր Արա-
մայ. բայց խորհրդով աւագանւոյն նահանջեցաւ՝ զանդխտեայ
՚ի համբաւոյ արիական գործոցն Արամայ. խաղաղութի խօ-
սեցեալ ապա ի նման անուանեաց զնա երկրդ իւր. և ետ նմա
ածել վարսակալ մարզարտեայ, որ յայնմ ժամանակի մեծի
փառաց էր նշան : Եւ Արամ պայազատեալ զազգ իւր ամ
իւր ծի վախճանեցաւ. թողեալ զտերութի աղբին որդւոյ
իւրում Արայի :

Արայ սրդի Արամայ՝ որ վն դեղայ գլմացն կոչեցաւ գե-
ղեցիկ, պայազատեալ զՀայս՝ պատուեցաւ ՚ի Աինոս. և
ն^ի*

նորոգ զարդարեաց զՏս շայոց յորմէ և Տն այն՝ յորում էր պիտաւոր քաղաքն Արմաւիր, կոչեցաւ Արարատ կամ Այրարատ, յորմէ և բոլոր շայաստան, ևս և իշխանուի՛ն շայոց անուանեցաւ Այրարատեան: Սա կեցեալ ամն քանի մի՝ ճնաւ զԱրարդոս ՚ի՛ Աու՛արդայ կնոջէ իւրմէ:

Եւ եղև ՚ի մեռանիլ յաւուրս նր՝ Աինոսի՝ Թագաւորեաց ՚ի վր՛ Ասորեստանեայց կինն նր՝ Շամիրամ: և սս՛ եղև ՚ի կանայս որ Թագաւորեաց զառաջինն: Այս կին գոլով վամաշոս՝ լու՛նեալ զգեղեցկութէ՛ն Արայի պատգամաւորս յղեաց առ նա՛ գալ և ամուսնանալ լէ իւր, և Թագաւորել ՚ի՛ Աինու՛նէ. և կամ յետ կատարելոյ զկամս իւր դառնալ յետս բազմապատիկ պարգևօք: Եւ զկնի բազում պատգամաւորութեց իբրև ոչ էառ յանձն Արայ զայսպիսի հրաւէր անարժան՝ զիմեաց Շամիրամ՝ ՚ի վր՛ նորա պատերազմաւ. այլ հրամայեաց զօրաց իւրոց, զի զգուշասցին Արայի կենդանւոյն ունել զնա:

Եւ Արայ զօրօք լէդէմ նր՛. և ՚ի խառնիլ ճակատուցն՝ անկաւ Արայ ՚ի մարտի և մեռաւ. պայազատեալ ամն իբր ինչ: Աու՛նեալ Շամիրամայ զմահ Արայի շու՛արեցաւ և սգացաւ. և հրամայեաց գտանել զգի նր՛, և դնել ՚ի տեղե զգուշաւոր. զի գուցէ զիւթութք՝ հնարեսցի կենդանացուցանել զնա: Իսկ զօրք շայոց զրգուեալ միւսանգամ վրէժիմագիր լինել մահունն Արայի պատրաստեցան նմ զօրութք՝ ՚ի պատերազմ լէդէմ Շամիրամայ: Այլ Շամիրամ իբրև ետես՝ թէ զիւթութք չկարայ յարուցանել զԱրայ, մանաւանդ թէ նեխեցաւ զի նր՛, հրամայեաց ընկենուլ զնա ՚ի վիհ մի մեծ, և ծածկել. և փսխան նր՛ զմի ոմն ՚ի հոմանեաց իւրոց զարդարեալ՝ համբաւեաց թէ զիքն լիզեալ զԱրայն յարուցին ՚ի կեսնս: Յայսմ համբաւոյ զօրք շայոց հանդարտեալ դադարեցան ՚ի պատերազմէ. և Շամիրամ ՚ի սէր Արայի զԱրարդոս որդի նր՛ որ էր երկոտասան ամաց, անուանեաց Արայ, և կացոյց ՚ի

տեղն նր՝ Ասցեալ Շամիրամայ 'ի Հայո զժամանակ ինչ, և տեսեալ զգեղեցիութի երկրին Հայոց, և զմաքրութի օրոց, և զգեղմունս ահանակիտ աղբերաց, շինեաց յերզ ծովսն Մղթամարայ (յարևելից ի հարաւակողմն) քաղաք հրաշակերտ. աշխատեցուցեալ յայս գործ երկոտասան հազար գործաւորս և վեց հարիւր ճարասրապետս յամարհետից. այն է քաղաքն Շամիրամակերտ. որ յետոյ Աւան կոչեցաւ. և եղև իբր ամարանոց Շամիրամայ:

Կարդոս՝ որ և Մրայ Մրայեան կոչեցաւ, յետ միապետելոյ զՀայո ճեւալ ՂՆուշաւան. և նուիրեաց զայն 'ի սօսիսն՝ նի յանտառս սօսեացն Մրմենակայմօտ յՄրմաւիր. զի որ նուիրեալ լինէր 'ի նոսին՝ Ծք համարիւր և զիւցազն. վն զն կարծէին՝ թէ զիք բնակին 'ի սօսիսն անդ. յայս իսկ և Մնուշաւան Սօս կոչեցաւ նի սօսանուէր:

Յայն աւուրան յարեալ Արնուէաս որդի Շամիրամայ լուգեմ մօր իւրոյ. և 'ի գրդուիլ ահեղ պատերազմաց՝ փախեալ Շամիրամ 'ի Հայս. և մրաբանեալ ի Կարդոսի յարձակեցաւ 'ի վն Արնուէասայ. և մեռաւ 'ի մարտի ի Կարդոսի 'ի հասակի կբ ամաց. իսկ Կարդոս 'ի հասակի լամաց, պայազատեալ զՀայս ամն իբր ժլ:

Մնուշաւան որդի Կարդոսի 'ի տղայութե հասակի՝ գուրով իբր ժիւ ամաց՝ անկաւ 'ի ձեռս Արնուէասայ, և եկաց յարքունիս նր իբր գերեալ սրդի իշխանի: Աւ սակայն յետոյ 'ի զարգանալ իւրում հաճոյացեալ մեծամեծաց վն անուշութն բարուցն՝ միջնորդութե նց ազատեալ 'ի ձեռաց նր՝ էառ յինքն զմասն ինչ իւրոյ թին՝ խոտանալով տալ նմա հարկս: Եւ եղև սա սյր բազմահանձար և զօրաւոր. որ և զկնի ժամանակաց զբաւեաց յինքն զԹ իւր համայն. և արար բազում գործս ուղղութե. և կեցեալ յետ մահուն Կարդոսի ամն իբր կի. մեռաւ:

III. EZNIKII Refutatio haeresiarum lib. IV.
haeresis Marcionis.

Cap. 1. ՄԱՐԿԻՈՆ՝Ն մոլորեալ մոլծանէ օտարու-
թիւն ընդդէմ աստուծոյն օրինաց, եղեալ ընդ նմա և զհիւզն
էութեամբ, և երիս երկիրն: Ի միոջն, ասեն, ընակեալ է
օտարն. և յերկրորդումն օրինացն աստուած. և յերրորդումն
զօրք նորա. և յերկրի հիւզն, և կոչեն զնա զօրութիւն երկրի:

Եւ այնպէս կարգէ զաշխարհէ և զարարածոց, որպէս
օրէնքն ասեն: Եւ և յաւելու՛ թէ հաղորդութեամբ ընդ
հիւզեայն արար զամենայն զոր արար. և որպէս թէ էգ ոք
ինչ և կին ամուսնուէ էր հիւզն: Եւ յետ առնելոյ զաշխար-
հըս ելինքն զօրօքն հանդերձ յերկիրնս. և հիւզն և որդիք
նր մնացին յերկրի, և կալան զիւրաքանչիւր իշխանուի, հիւզն
յերկրի, և օրինացն նձ յերկիրն:

Եւ տեսեալ օրինացն նյ՛ թէ գեղեցիկ է աշխարհս, խոր-
հեցաւ առնել ՚ի սմա մարդ: Եւ իջեալ առ հիւզն յերկիր,
ասէ. տուր ինձ ՚ի կաւոյդ քումնէ, և յինէն տամ ոգի, և ա-
րասցուք մարդ ըստնմանուէ մերում: Տուեալ նմա հիւզեայն
յերկրէ իւրմէ, ստեղծ զնա և փչեաց ՚ի նա ոգի, և եղեւ Եդամ
՚ի շունչ կենդանի. և վասն այնորիկ անուանեցաւ Եդամ. զի
՚ի կաւոյն արարաւ: Եւ ստեղծեալ զնա և զամուսիննորա, և
եղեալ ՚ի գրախտին՝ որպէս և օրէնքն ասեն, զային հանապազ
պատուիրէին նմա, և ուրախ լինէին ՚ի նմա իբրև յորդոջ
հասարակաց:

Եւ տեսեալ, ասէ, աստուծոյն օրինաց որ տէրն էր
աշխարհի՛ թէ ազնուական է Եդամ և արժանի սպասաւորու-
թեան, ճնարեցաւ՝ եթէ զխորդ կարասցէ գողանալ զնա ՚ի
հիւզեայն, և յիւր կողմն միաբանել: Եւ եալ զնա ՚ի մի կողմն,
ասէ, Եդամ, ես եմ աստուած և չիք այլ ոք. և բայց յինէն
պլ աստուած քեզ մի լիցի. ասա թէ ունիցիս զոք պլ աս-

տուածս բոյց յինէն, գիտաստիք զի մահու մեռանիցիս: Աստուծոյ ասաց զայս ցնա, և յիշատակեաց նմա զանուն մահու, զահի հարեալ Ադամայ՝ սկսու ռակաւ զանձն մեկնել ՚ի հիւղեայն:

Ասեկեալ հիւղեայն՝ պատուիրել նմա ըստ ստորունն, տեսանէր՝ զի ոչ անսայր նմա Ադամ, ոյլ խորհեալ ՚ի բաց մերժէր, և չմերձենայր առ նա: Յայնժամ հիացեալ ՚ի միտս իւր հիւղեայն, իմացաւ թէ տէրն արարածոց նենգեաց նմա: Ասէ. յականէ աղբերն պղտորեալ է ջուր նորա. զն՛նչ է այս, չե ևս բազմացեալ Ադամայ ճննողովք, և զողացաւ զնա անսամբ աստուածութեանն իւրոյ յինէն: Արովհետեւ ատեաց զնա, և ոչ պահեաց ընդ իս զդաշնն, ես արարից աստուածս բազումս, և լցից նոքօք զաշխարհ գոյիւ իւրով, զի խնդրիցէ թէ ո՛վ իցէ աստուած, և ոչ գտանիցի:

Աս արար, ասեն, կուռս բազումս և անուանեաց զնոսա աստուածս, և ելից նոքօք զաշխարհ: Աս ընկղմեցաւ անուն աստուծոյ, որ տեսունն արարածոց, ՚ի մէջ անուանց բազում աստուածոց, և ոչ ուրեք գտանէր: Աս մուրեցաւ ճնունդ նորա նոքօք, և ոչ պաշտէր զնա, զի ձգեաց զամենեւին առ ինքն հիւղն, և ոչ ետ թոյլ և ոչ միտմ ՚ի նոյսնէ պաշտել զնա: Յայնժամ, ասեն, բարկացաւ տէրն արարածոց, զի թողն զնա և անսային հիւղեայն. և մի ըստ միտքէ, որ ելանէին ՚ի մարմնոց իւրեանց, արկանէր զնոսա առ ցամանն ՚ի գեհեն. և զԱդամ արկ ՚ի գեհեն վասն ծառայն. և այնպէս արկանէր գայր ՚ի գեհեն զամենեւին, մինչև ցքսան և ինն գար:

Աս տեսեալ, ասեն, աստուծոյն բարւոյ և օտարի, որ նստէր յերրորդ երկինս, թէ այնչափ ազգք կտրեան և ասնջեցան ՚ի մէջ երկուց նենգաւորաց՝ անսունն արարածոց և հիւղեայ, ցաւեաց նմա վասն անկիւրցն ՚ի ջուր և տանջիւրց: Աս արեաց զորդի իւր երթալ փրկել զնոսա, և ասնուլ զնմանու-

Թիւն ծառայի, և ընենէլ 'ի կերպարանս մարդոյ 'ի մէջ որդւոց աստուծոյ սրինացն: Բժշկէսջիր, ասէ, զըորստս նոցա, և կեցուսջիր զմեռեալս նոցա, և բացջիր զկոյրս նոցա, և արասջիր 'ի նոսա բժշկուԹիւնս մեծամեծս ձրի. մինչ զի տեսանիցէ զքեզ տէրն արարածոց, և նախանձիցի, և հանիցէ զքեզ 'ի խաչ: Եւ ապա 'ի մեռանեւն քում լիջցես 'ի դժոխս, և հանցես զնոսա անտի: զի չեն սովոր դժոխք՝ ընդունել 'ի միջի իւրեանց զկեանս: Եւ վասն այնորիկ ելանես 'ի խաչ, զի նմանեսցիս մեռելոց. և բացցէ դժոխսականն զերբանն իւր՝ ընդ: ւնել զքեզ. և մտցես 'ի մէջ նորա, և Թափուր արասցես զնս:

Եւ իբրեւ եհան զնա 'ի խաչ, ասեն, էջ 'ի դժոխսն, և Թափուր արար զնա: Եւ հանեալ զոգիսն 'ի միջոյ նորա, տարաւ յերբորդ երկինսն առ հայրն իւր: Եւ տէրն արարածոց զայրացեալ, առ ցասմանն էցել զպատմուճանն իւր և զվարագոյր տաճարին իւրոյ. և խաւարեցոյց զարեգալն իւր, և զգեցոյց Թուխս աշխարհին իւրում, և նստաւ 'ի սուգ առ տրտմուԹեանն:

Ապա երկրորդ անգամ իջեալ Յեսու կերպարանօք աստուածուԹեան իւրոյ առ տէրն արարածոց, զնէր դատ չենմա վասն մահուն իւրոյ: Եւ տեսեալ տեսառն աշխարհի զաստուածուԹիւնն Յեսուայ, գլտաց՝ Թէ դոյ այլ աստուած արտաքոյ քան զնա: Եւ ասէ ցնա Յեսու. դատաստան կայ իմ ընդ քեզ, և մի՛ ոք լիցի դատաւոր 'ի միջի մերում, այլ քո իսկ օրէնքն՝ զոր զրեցեր: Եւ իբրեւ եգին զօրէնսն 'ի միջի, ասէ ցնա Յեսու. ոչ դու գրեցեր յօրէնսդ քում՝ Թէ որ սպանանիցէ մեռցի. և որ հեղու զարիւն արդարոյ, հեղէ՛ն զարիւն նսրա: Եւ ասէ. այոես գրեցի: Եւ ասէ ցնա Յեսու. արդ տուր զքեզ 'ի ձեռս իմ՝ զի սպանից և հեղից զարիւն քո, որպէ՛ս սպաներն դու զիս և հեղեր զարիւն իմ, զի արդար եմ իրաւամբք քան զքեզ, և

երախտիս մեծամեծս արարի յարարածսն քում: Աւ սկսաւ համարել զերախտին, զոր արար յարարածս նորս:

Աւ իբրեւ ետես տէրն արարածոյ՝ թէ յաղթեաց նմա, և ոչ զիտէր զի՛նչ խօսիցի, քանզի յիւրոց օրինացն պարտաւորեցաւ, և չգտանէր տալ պատասխանի, զի եղև մահապարս փոխանակ մահուանն նորա, ապա յողոքս անկեալ աղաչէր զնա՝ թէ փոխանակ զի մեղայ և սպանի զքեզ յանգէտս, քանզի ոչ զխտացի թէ ստտուած իցես, այլ մարդ համարէի զքեզ, տուեալ քեզ ընդ այնր վրիժուց՝ զամենեսեսն որ կամիցին հաւատալ ՚ի քեզ՝ տանել յո՛ւ և կամիցիս: Ապա թողեալ զնա (Հետուայն՝ յափշտակեաց առ զՊաւղոս, և յայտնեաց նմա զգինսն, և առաքեաց զնա քարոյել՝ թէ գնոց գնեալ եմք մեք, և ամենայն որ հաւատայ ՚ի Հետու՝ վաճառեցաւ յարգարոյ անտի բարւոյն:

Այս սկիզբն է աղանբոյն Սարկիտոնայ. թող զայլ բազում թարմատարսն, և զայս ոչ ամենեքին զիտեն, այլ սակաւք ՚ի նոցանէ. և աւանդեն զուսումնն միմեանց ՚ի բերանոյ. ասեն, օտարին՝ գնովք գնեալ է զմեզ ՚ի տեառնէն արարածոց, և թէ որպէս կամ իւ գնեալ իցէ, զայն ոչ ամենեքին զիտեն:

Cap. XVI. ՍՆՐԿԻՈՆԱՅ այս ՚ի պնտացւոց աշխարհէ անտի եղեալ էր, որգի եպիսկոպոսի: Աւ ապականեալ զկոյս մի, զնաց փախստական վասն մերժելոյ զնա յեկեղեցւոյ՝ իւրոյ իսկ հօրն: Աւ երթեալ ՚ի Հռովմ ինդրել ապաշխարութիւն յայնմ ժամանակին, և շնասեալ այնմ՝ զրգուցաւ ընդգէմհաւատոց: Աւ եգեալ երիւ առաջս, ուսուցանէ զբարւոյ և զարգարոյ և զչարէ: Աւ զնոր կտակարանս օտարտի համարի ՚ի հնոյն, և յայնմանէ, որ ՚ի նմայն խօսէր, զյարութիւն մարմնոյ արհամարհէ: Աւ մկրտութիւն ոչ մի

միայն տայ, այլ և երիտ յետ յանցանելոյ. և փոխանակ երա-
խայից մեռելոց՝ այլոց ստիպէ առնուլ կնիք: Այլ այնչափ
յանդգնեալ՝ մինչեւ կանանց հրամայէ մկրտութիւն տալ, զոր
ոչ ոք իշխեաց յայլոց աղանդոցն առնել. ոչ կնիք կրկին և
երեքկին տալ, և ոչ զկանայս առ քահանայս ունել:

Աս և նմա իսկ ուստի իցէ քահանայութիւնն, որոյ ապա-
կանեալ զկոյս՝ տարագիր եղեւ յեկեղեցւոյ յիւրմէ հօրէ, մին-
չեւ ապաշխարութեան եւս հասանել ոչ եղեւ արժանի: Այլ
յիրաւի չեղեւ արժանի, զի ՚ի պատգամս հոգւոյն սրբոյ իշխեաց
ձեռն արկանել, զկէսն հատանել ընկենուլ իբրեւ զխոտան,
և զկէսն ընտրել առնուլ իբրեւ զպիտոյս: Այլ զայն ոչ զիտէ
թէ յորժամ ՚ի մարմնոց մատն մի կտրիցէ առնուցսւ, զամե-
նայն մարմնոյն իսկ վկայէ սակաւինչ մասնն կտրեալ: Առաւել
եւս յանդիմանէ զնա կատարիչն օրինաց, որ ասէր՝ թէ ոչ եկի
լուծանել զօրէնս և զմարգարէս, այլ ընուլ զնոսա. և Առա-
քեալն, որ ասէ թէ Վրիստոս է խաղաղութիւնն մեր, որ
արար զերկոսին ՚ի մի: Արուն փառք յաւիտեանս յաւտենից.
ամէն:

IV. ELLISEI hist. de Vardano et bello Armeniorum
lib. II. p 41. sqq. ed. Ven. 828.

ՄԻՆՐՆԵՐԱՆ՝ ՎՁՐՈԿ ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐ ԱՅՐԱՆ և
տաներան, շայոց մեծաց ողջոյն շատ:

Գուք գիտասցիք, ամենայն մարդ՝ որ բնակեալ է ՚ի ներ-
քոյ երկնի, և ոչ ունի զօրէնս դեռի մաղդէզն, նա խուլ է և
կոյր, և դիւաց շարամանոյ խարեալ: Վրանդի մինչ չեւ
էին երկինք և երկիր, Օրուան մեծն աստուած յաշտ առնէր

զհազար ամ, և ասէր. թօերեւս լեցի իմ որդի Որմիզդ անուն,
արասցէ զերկին և զերկիր: Եւ յղացաւ երկուս յորովայնի.
Քի վասն յաշտ առնելոյ, և զմեւն եւս թերեւան ասելով:
Իբրեւ գիտաց, եթէ երկու են յորովայնիս, Որ վաղ եկեացէ,
ասէ, նմա տաց զԹագաւորութիւնս: Իսկ որ էր 'ի թերա-
հաւատութենէն յղացեալ, պատառաց զորովայնն և ել 'ի
դուրս: Ասէ ցնա Օլրուանն: Ո՞վ ես դու: Ասէ. Որդին
քոյ եմ Որմիզդ: Ասէ ցնա Օլրուանն. Իմ որդին լուսաւոր է
և անուշահոտ, դու խաւարային ես և չարասէր: Եւ իբրեւ
կարի դառնապէս ելաց, ետ ցնա զԹագաւորութիւնն հա-
զար ամ:

Իբրեւ ծնաւ զմեւս եւս որդի, անուանեաց զնա Որմիզդ.
եհան զԹագաւորութիւնն յԱրհմնէ, և ետ ցՈրմիզդն. և
ասէ ցնա. Յայժմ ես քեզ յաշտ արարի, արդ դու ինձ արա:
Եւ Որմիզդ արար զերկինս և զերկիր. իսկ Արհմն ընդդէմ
չար գործեաց: Եւ այսուէս բարժանին արարածքս. հրեշտակք
Որմիզդի են, իսկ դեւքն Արհմնոյն. և ամենայն բարիք՝ որ
յերկնից և այսր լինին՝ Որմիզդի են, և ամենայն վնասք՝ որ
անտի և այսր գործին՝ զայն Արհմն արար: Այնպէս յերկիրս
որ ինչ բարի է զայն Որմիզդն արար, և որ ոչն է բարի զայն
Արհմն արար. որպէս զմարդ Որմիզդ արար, և զխտս և
զհիւանդութիւնս և զմահ Արհմն արար: Եւ ամենայն թշուա-
ռութիւնք և պատահարք՝ որ լինին, և պատերազմունք դառ-
նութեան՝ չարին մասին արարածք են: Իսկ յաջողութիւնք
և տէրութիւնք և փառք և պատիւք և առողջութիւնք մար-
մնոց, զեղեցկութիւնք դիմաց և ճարտարութիւնք բանից և
երկայնակեցութիւնք ամաց, այդ 'ի բարւոյն առնուն զգոյա-
ցութիւն. և ամենայն որ ոչ այդպէս է, 'ի նա չարին արարած
խառնեալ է:

Եւ ամենայն մարդիկ մոլորեալ են, որ ասեն՝ եթէ զմահ

Մտուած պար, և շար և բարի ՚ի նմանէ լինին մանաւանդ որպէս բրիտոնեայք ասեն, թէ Մտուած նախանձոտէ, վասն թշոյ միոյ ուտելոյ ՚ի ծառոյն Մտուած զմահարար, և զմարդըն արկ ընդ այնու պատուհասիւ: Օայգպիսի նախանձ և ոչ մարդ առ մարդ ունի, թող թէ Մտուած առ մարդիկ, զի որ զայս ասէ՝ նա խուլ է և կոյր և ՚ի պիւաց Հարամանոյ խաբեալ:

Գարձեալ մեւս եւս այլ մոլորութիւն ասեն. Մտուած, ասեն, որ զերկինս և զերկիր արար, եկն և ՚ի կնոջն ումեմէ ծնաւ, որում անուն էր Մարիամ, և առն նորա Յովսէփ: Եւ զՏեո այսպիսի մարդոյ մոլորեալ են բաղումք: Եթէ աշխարհն Հոռոնոյս յոյժ յիմարութեան տգիտաբար մոլորեալ են, և զրկեալ են ՚ի կատարեալ պէնէս մերմէ, յանձանց պարմայեն զմիտան իւրեանց. պուք եւս ընդէր զՏեո նոցա մոլորութեանն ցնորիք: Եւ զոր օրէնս տէրս ձեր ունի, զնոյն և դուք կալարուք. մանաւանդ զի և առաջի Մտուծոյ վասն ձեր համարս ունիմք տալ:

Մի՛ հաւատայք առաջնորդացն ձերոց, զար նաճրացիսդ անուանէք, քանզի յոյժ են խարերայք, զոր բանիւք ուուցանեն, գործովք ոչ կարեն յանձն առնուլ: Միս ուտել ոչ ասեն մեզք, և ինքեանք ուտել ոչ կամին. կին առնել արժան է, բայց ինքեանք և հայել ՚ի նա ոչ կամին. կարասի որ ժողովէ, ասեն, մեզք են յոյժ, բայց զաղքատութիւն առաւել քան զյոյժ գովին. յարգեն զթշուառութիւն, և պարսաւեն զյաջողուածս. ծաղր առնեն զանուն բախտի, և զփառաւորութիւն յոյժ այգանեն. սիրեն զանշքութիւն հանդերձից, և յարգեն զանարգս քան զպատուականս. գովեն զմահ, և պարսաւեն զկեանս. անարգեն զձնունդս մարդոյ, և գովեն զանորդութիւն: Եւ եթէ լսէ ոք զոցս և ՚ի կանայս ոչ մերձենան, աշխարհի վախճան վաղվաղակի հասանէ:

Այլ ես ոչ կամեցայ զամենայն ըստ մասանց ընդ գրով արկանել առ ձեզ. զի բազում այն ինչ է, զոր խօսին դռքա: Որ չարագոյն եւս է քան զոր գրեցաքդ, զԱստուած ՚ի խաչելեալ ՚ի մարդկանէ քարոզեն, և զնոյն մեռեալ և թաղեալ, և ապա յարուցեալ և վերացեալ յերկինս: Մճահաձեղէն իսկ արժան էր անդրէն դատաստան առնել վասն այդպիսի անարժան ուսմանց: Գեւք որ չարք են, ոչ ըմբռնին և տանջին ՚ի մարդկանէ, թող թէ Աստուած արարիչ ամենայն արարածոց. զոր ձեզ ամօթ է ասել, և մեզ կարի անհաւատալի բանք: Արդ երկու իրք կան առաջի ձեր. կամ արարէք բան առ բան նամակիդ պատասխանի, և կամ արիք ՚ի դուռն եկայք, և յանդիման լերուք մեծի հրապարակին:

V. MOSIS CHORENENSIS hist. Armeniorum lib. I.
Cap. 10.

Յաղագս պատմութեանն Հայկայ.

Այս, ասէ, (ք Մար Աբաս Կատինայ) Հայկ գեղապատ- շած և անձնեայ, քաջադանդուր, խայտալին և հաստաբազուկ. սա ՚ի մէջ սկայիցն քաջ և երեւելի լեալ, ընդդիմակաց ամենեցուն, որք ամբառնային զձեռն՝ մշապետել ՚ի վերայ ամե- նայն սկայիցն և դիւցազանց: Սա խրոխտացեալ ամբարձ զձեռն ընդդէմ բռնաւորութեանն Բէլայ, ՚ի տարածանել ազգի մարդկան ընդ լայնութիւն ամենայն երկրի ՚ի մէջ բազ- մակոյտ սկայիցն, անհուն խօլաց և ուժաւորաց: Բանզի անդ մոլեգնեալ այր իւրաքանչիւր սուր ՚ի կողքնկերի իւրոյ ձգելով, ջանային ակրել ՚ի վերայ միմեանց. ուր պատահունք ՚ի դէպ ելանէին Բէլայ՝ բռնաեալ ունել զամենայն երկիր:

Որում ոչ կամեցեալ Հայկայ՝ հնազանդ լինել Ռէլայ, յետ
ճնանելոյ զորդի իւր զԱրմենակ ՚ի Ռաբելոնի, չու արարեալ
դնայ յերկիրն Արարադայ, որ է ի կողմանս հիւսիսոյ, հան-
դերձ որդւովք իւրովք և դստերօք և որդւոց որդւովք,
արամբք զօրաւորօք՝ Թուով իբրեւ երեքհարեւր, և այլովք
ընդոծնօք, և եկօք յարեցելովք ՚ինա, և բոլոր աղխիւ : Այր-
Թեալ բնակէ ՚ի լեռնոտին միում ՚ի դաշտավայրի, յորում սա-
կաւք ՚ի մարդկանէ յառաջագոյն ցրուելոցն գաղարեալ բնա-
կէին. զորս հնազանդ իւր արարեալ Հայկ, շինէ անդ տուն
բնակուԹեան կալուածոց, և տայ ՚ի ժառանգութիւն Ասդ-
մեայ որդւոյ Արմանեկայ : Այս արդարացուցանէ զանգիր
հին սոսացեալ զրոյցս :

Եւ ինքն խաղայ, ասէ, այլով աղխիւն ընդ արեւմուտս
հիւսիսոյ, գայ բնակէ ՚ի բարձրաւանդակ դաշտի միում. և ա-
նուանէ զանուն լեռնադաշտակին Հարք. այս ինքն, աստէն
բնակեալքս՝ աղգիտանն Թորգոմայ : Շինէ և գիւղ մի, և ա-
նուանէ յիւր անուն Հայկաշէն : Յիշէ և աստանօր պատմու-
Թիւնս. հարաւոյ կողմանէ դաշտիս այտրիկ առ երկայնա-
նստիւ միով լերամբ բնակեալ յառաջագոյն արք սակաւք՝
ինքնակամ հնազանդել գիւցաղինն : Արդարացուցանէ և
այս զասացեալ զրոյցս անգիրս :

VI. FAUSI BYZANTINI hist. Armeniorum lib. V.
cap. 7.

Յազադս մահուան Արշակայ Թագաւորին Հայոց, Թէ
զհարգ մեռաւ յերկրին խուժաստանի յԱնդմըշն բերդին ինք
ինքեամբ ձեռօք, և Գրստամստն էր պատճառք մահունն :

Այլ յայնմ ժամանակի դեռ տակաւին եւս կայր կենդանի Արշակ արքայ չայոց յերկրին իշխանութեն թագաւորութեն Պարսից ՚ի կողմանս իուժաստանի յՆիգմըն ընդդէն. այս ինքն որ անունն Անյուշն ընդդէն կոչեն: Աւ զայնու ժամանակաւ խաղաղացաւ պատերազմ տալ Պարսից ընդ չայս. զի արշակունին թագաւորն Քուշանաց, որ նստէր ՚ի Ռադիքաղաքի, նա յարոյց տալ պատերազմ ընդ սասանականին Շապուր և թագաւորին Պարսից: Աւ Շապուր թագաւորն զամ զգօրսն Պարսից գումարեալ խաղացոյց տալ պատերազմ ընդ նմա, և զորս միանգամաժեպէր գերութիւն յերկրէն չայոց զամ այրեձի գումարեալ խաղացոյց ընդ ինքեան. և զներքինին անգամ թագաւորին չայոց Արշակայ տանէր ընդ ինքեան ՚ի գործ պատերազմին:

Աւ էր ներքինի մի չայոց թագաւորին Արշակայ, ուտիկան հաւատարիմ լեալ, ներքինի սիրելի մեծի իշխանութի և մեծի պատուի, և անունն Գրատաման: Իսկ իբրեւ եղև պատերազմ ընդ թագաւորին Քուշանաց և ընդ թագաւորին Պարսից, չարաչար տարածէին զգօրսն Պարսից զօրքն Քուշանաց, և զբազումս կոտորեցին ՚ի զօրացն Պարսից զօրքն Քուշանաց, և զբազումս ձերբակալ արարին, և զկէս փակստականս հալածական առնէին: Իսկ Գրատաման ներքինին, որ յամս Տիրանայ թագաւորին չայոց և Արշակայ որդւոյ նորա թագաւորին չայոց լեալ էր իշխան տան գաւառին և հաւատարիմ գանձուց Անգեղ ընդդէն, և ամ ընդդացն արքունի՝ որ ՚ի կողմանս յայնս. սոյնպէս և յերկրին Օրփաց ՚ի Ռնաբեղ ընդդէն գանձքն լեալ էին ընդ նովաւ, և բարձնորա ի վեր քան զամ նախարարացն: Աւ քանզի այս գործակալութի և մարդպետութի, որում հայրն կոչէին ներքինեաց՝ գործ լեալ էր ՚ի ընէ ժամանակաց ՚ի թագաւորութեն արշակունոյ, և զայս Գրատամանն ներքինի զիշխանն զՆձեղ տանն գե-

բեալ տարեալ էր յերկիրն Պարսից 'ի ժամանակին՝ յորժամ կալան զԱրշակ արքայն Հայոց :

Եւ այս Գրատամատ էր յայնմ ճակատու, յարում վաթարեցին Քուշանքն զՇապուհ արքայն Պարսից : Եւ Գրատամատ դորժեաց անհարին քաջութիւն այնչափ կռուաւ ևս 'ի վերայ Շապուհոյ արքայի, և ապրեցոյց զնա 'ի մահուանէ. և բազումն 'ի Քուշանաց անափ կոտորեաց, և զբազում զախոյանից զգլուխս բերէր զառաջեալ : Եւ զՇապուհն թագաւորն Պարսից փրկէր 'ի նեղութիւն պատերազմին թշնամեաց անափ, ուր արդեւին զնա 'ի կուռն պատերազմին 'ի զօրաց անափ : Իսկ իբրև եղև յորժամ դարձաւ Շապուհն թագաւորն Պարսից յերկիրն Ասորեստանի, և մեծ շնորհակալութիւն առնէր ներքինւոյն Գրատամատայն վաստակոցն, և ասէր զնա Շապուհն թագաւորն Պարսից. ինդրեա՛ս զու ինչ յինէն. զինչ և ինդրեացես, տաց քեզ և ոչ արգելից : Եւ ասէ Գրատամատ ցթագաւորն. Ինձ 'ի քէն այլ ինչ ոչ պիտի, բայց սուր ինձ հրաման, զի երթայց տեսից զքեակ տէրն իմ զԱրշակ արքայ Հայոց : Եւ սս. մի օր, իբրև ես երթայց առ նա, հրաման սուր՝ արձակել զնա 'ի կապանացն, և ես իշխեցից լուանալ զգլուխ նորա և օծանել, և աղուցանել նմա պատմուճան, և արկանել նմա բազմականս, և զնել առաջն նորա խորտիկս, և սալ նմա գինի, և ուրախ առնել զնա արուեստականօքն մի օր ձիւղ : Եւ ասէ թագաւորն Շապուհն. Խիստ են ինդրուած քզ, զոր ինդրեցերդ. զի յաւուրց ժամանակայ՝ յարմէ թագաւորութիւս Պարսից կանկնեալ է, և բերդն այն Անյուշ բերդ կոչեցեալ է, չիք ոք մարդ կզեալ 'ի մարդկանէ՝ որ իշխեցեալ է յիշեցս ցաննել թագաւորաց զոր յայնմ բերդի եդեալ զօք է թագաւորաց՝ յիշելով զայն մարդ՝ որ յայնմ բերդի զօք եդեալ է, թող թէ զնա զայր թագաւոր և զնմ ընկեր կապեալ եդեալ յայնմ բերդի զհակառակորդն.

քան մինչ աշխատ արարեր զմեզ, և դու աւաղիկ զանձն 'ի մահ եղիր և յիշեցուցեր զԱնյուշն, որ ոչ էին լեալ երբէք օրէնք թագաւորութես Արեաց 'ի սկզբանէ: Բայց զի վասն՝ քո մեծ վաստակք են առ իս, զոր ինչ խնդրեցերն՝ երթ՝ տուեալ լիցի քեզ քայքեզ արժան էր զօգուտքո անձինդ խնդրել կամ աշխարհս կամ գաւառս կամ գանձս: Բայց յորժամ դու զայդ խնդրեցեր, անցեալ լիցիս զօրինօք Արեաց թագաւորութեանս. երթ, տուեալ լիցի քեզ որ ինչ յինէնս խնդրեցեր փոխանակաց քոց:

Աւ ետ նմա փուշտիպան մի հաւատարիմ: և հրովարտակ արքունի մատանեաւն, զի գնացեալ երթիցէ նա 'ի բերդն յԱնգամըն, և զհարդ և կամք իցէ նորա, զոր օրինակ և խնդրեացն արացէ կապելոյն Արշակայ, որ յառաջ թագաւորեալն էր 'ի Հայս: Աւ չողաւ Գրաստամանն հանդերձ փշտիպանաւն և հրովարտակաւն արքունի յԱնուշ բերդն, և ետես զտէրն բնակ, և արձակեաց զԱրշակ 'ի կապանացն երկաթեւ յի ձեռակապացն և յօտիցն երկաթոց և յանրոց պարանոցէն շղթայիցն սարեացն. և լուաց զգլուխ նորա, և լուպացոյց զանձն նորա: Աւ ազոյց նմա պատմուճան աղնիւ. և էարկ նմա բազմականս և բազմեցոյց զնա. և եդ առաջն նորա ընթրիս ըստ օրինաց թագաւորաց և եդ առաջն նորա գինի որպէս օրէն էր թագաւորացն. սթափեաց զնա, և մխիթարեաց, և ուրախ առնէր զնա զուսանօք:

Աւ 'ի ժամ աղանդեր մատուցանելոյ՝ եդին առաջն նորա մերդ, խնձոր և վարունգ և ամիճ, զի կերիցէ. և եդին դանակ նմա, որպէս զի հասցէ և կերիցէ զհարդ ե կամեսցի: Աւ Գրաստամանա մեծապէս ուրախ առնէր զնս. կայր յոտն, և մխիթարէր զնա: Իսկ յորժամ արբեցաւ, և գինին եկն զակամբ նորա, արբեցաւ հպարտացաւ և ասէ. Այլ ինձ Արշակայ. այսպէս և այս, և յայսմ չափու և այս անցք անցին ընդ

իս: Եւ զայս ասացեալ, զդանակն՝ զոր ունէր ՚ի ձեռինն, որով զմիրզն կամ զամիճն կամէր ուտել, եհար ՚ի սրտի իւրում: և անդէն սատակեցաւ, և մեռաւ անդէն ՚ի նմին ժամուն մինչ դեռ կայր ՚ի բազմականին: Իսկ յորժամ զայն ետես Պրաստամատն, յարձակեցաւ եհանն ՚ի նմանէ զնոյն դանակ, և եհար յիւրում կշտին. և անդէն մեռաւ և նա ՚ի նմին ժամուն յայնմ:

IOANNIS MANDACUNENSIS sermones. ed. Ven.
836. p. 209. sq. de amore.

Աստուած սէր է, ասէ որդին որոտման սիրելի աշակերտն Քրի Յովհաննէս. և որ կայ ՚ի սէրն յձժ բնակէ, և ձժ ՚ի նմա: Ես արդ եղբարք, լուարուք և ՚ի միտ առէք զճառս սիրոյ: Օ՛ի ամ որ սիրէ զձժ, սիրէ նա և զեղբայր իւր. զի սէրն նյ սիրով եղբօրն երևի: Օ՛ի թէ զեղբայրն զոր տեսանէ ոչ սիրէ, զձժ գոր ոչն տեսանէ զինրդ կարիցէ սիրել: Այսուիկ ճանաչեմք եթէ սիրեմք զձժ, յորժամ սիրեմք զեղբայրն մեր ըստ հոգւոյն սիրոյ և ոչ ըստ մարմնոյ: Օ՛ի այլ է սէր հոգւոյն և այլ մարմնոյն. զոր յառաջ գնացեալ ասացուք յիւրում տեղւոջն: Բայց արդ ամ որ սիրէ ճանաչի յայ, և ինքն ճանաչէ զձժ. և ամ որ ոչ սիրէ զեղբայր իւր ցաւակցաբար, օտար է յայ, ե զնորհս անգային ոչ կարէ ընդունել: Ամենայն որ սիրէ զեղբայր իւր ՚ի սուրբ սրտէ, բնակարտն լինի այ, և ձժ ՚ի նմա բնակէ: Օ՛ի ինքն տէրն սիրեաց զմեզ և առաքեաց զհոգին ճշմարտութե բնակել ՚ի մեզ: Օ՛ի իմանալի հոգիս մեր ընդ անիմանալի հոգւոյն նյ սիրով կապակցի. և որպէս նա սիրեաց զմեզ, նոյնպէս և ՚ի մէնջ կամի սիրել զմիմեանս:

Տես թէ որչափ համարձակութի ունի սէրն առ ձժ, որ-

պէս թէ նման այ առնէ զմարդն: Օ՛ր ան սիրովն իւրով նման մարդկան եղև, և եցոյց թէ մարդիկ իւրեանց սիրովն նման այ լինելոց են: Օ՛ր ան այնչափ սիրեաց զաշխարհս, մինչև զԱրդիւն իւր միածին առաքեաց ՚ի փրկութի աշխարհի. եթէ մեք սիրեսցուք զմիմեանս որպէս և սիրեաց ան զմեզ, ոչ ինչ է չար որ խափանէ զսէրն մեր: Ամենայն որ սիրէ, յայտնի է առաջի մարդկան և համարձակ առաջի այ. զի երկիւղ ՚ի մեզաց մահու ոչ ունի, այլ սիրովն այ զինեալ կայ, և անհայտ երկիւղական վտանգից: Ուր սէր է, անդ երկիւղ ոչ է. սրտէս և Յոհաննէս ասէ. «Երկիւղ ոչ գոյ ՚ի սէրն, այլ սէր կատարեալ ՚ի բաց մերժէ զերկիւղ»: Օ՛ր երկիւղ ընդ տանջանօք է, և սէր ՚ի համարձակութի. և զի երկիւղ հալածի ՚ի սիրոյ: Աւ ուր սէր ոչ է, անդ է երկիւղ դատաստանին, և ահ կորստեան յաւուր մեծի ահեղ ատենին: Իսկ սէր աներկիւղ առնէ զմարդ յամ տանջանաց: Այլ զայն ասեմ, որ ամենևին հեռի է յերկբայութենէ: Օ՛ր երկբայութի և սէր ՚ի միասին ոչ բնակէ. և գիտելի է զի սէրն ոչ միայն ՚ի կեանսն յաւիտենականս պողարերէ զպտուղ խաղաղուէ իւրոյ, այլ և յաշխարհիս յայսմիկ զամթշնամութի ՚ի բաց հալածէ, զնախանձ և զատելուի, զոխակալուի և զչարակնութի, զչարախօսութի և զհայհոյութի, զտրտունջ և զբամբասանս, զհպարտութի և զամբարհաւածութի, և մանաւանդ զմայրն ամ չարեաց զարծաթսիրութի և զագահութի:

Արդ որ զսէրն ունի, յայս ամ չարեացս ՚ի բաց հեռանայ, և յերկնային անքոյթ խաղաղական նաւահանգիստն ժամանէ յամենևին բարին: Օ՛ր և խաղաղական քան զսէրն՝ ազատ լինել յամ խռովութի, և զանային հաճոյսն կատարել: Այլ բանալի է արքայուէ երկնից և ճանապարհ կենացն յաւիտենից: Այլ զմարդիկ որդիս այ առնէ և երկնից արքայուէ ժառանգորդ: Այլ զատականացու բնութիւնս անս-

պական գործէ, զմահականացուս յանմահութենս զերափոխէ: Աէրն զերկրայինս երկնային տանէ, և զհոգեղէնս հրեղէն կազմէ: Աւ արդ ո՞վ կարէ պատմել զանչափ մեծութի սիրոյն, զի անճառ և անպատում է: Աստ որում և անեղ բնութիւն անմեծութեան տնքններէ է, այսպէս և բնութիւն սիրոյն: Աւ որպէս ան անբաւ է, բայց յամենեսինն մերձ է, և բնակեալ է ՚ի հեզս և ՚ի խոնարհս և յայնոսիկ՝ որ զողան ՚ի բանից նորա, այնպէս և սէրն յամենեսեան մերձ է, որ կամին զնա, և ինքն եկեալ բնակեսցէ ՚ի խնդրողս իւր: Վանզի սէրն սիրէ զսիրելիս իւր, և առէ ոչ զատելիս իւր: Ար խընդրեն զնա, մերձ է ՚ի նոստ անապէս. զի ան սէր է և կամեցող սիրոյ ՚ի սուրբ սրտէ և յանկեղծաւոր հաւատոց:

Gregorii Narekensis Commentarius in Canticum Cantorum. Prooemium p. 389. sqq. ed. Ven. 1827.

Հրամանք անասէր թագաւորութեդ, ո՞վ տէր արքայ, բուն և աւելի էր քան զկար մեր. զի այգպիսի խնդիր, մեկնել զերգ երգոց՝ այնոցիկ էր, որ ըստ Սողոմոնին է հոգւով: Օվ եթէ նիւսացին Վրիզոր, որ կատարեալ վարդապետ էր և հոգիաբնակ, ՚ի բուն կատարմանէ մեկնութի այսմ՝ զրոցս վերջացեալ գտանի, զորչափ ևս առաւել էս, որ ամենայնիւ տգէտ եմ և ունայն ՚ի հոգւոյն շնորհաց, ոչ կարացից հետեւել մտացն ասացելոց ՚ի սողոմոնեան հոգւոյն: Մանաւանդ զի չէ՛ փոքր զատապարտութի և պատիժք՝ զբանս սրբոց զրոց օտար մեկնութեք ազաւաղեալ՝ վասն ոչ տգէտ երեւելոյ, և փառամոլ հպարտութի՝ զոչէսն իբրև զճշմարիտ ցուցանել

Բայց զի հրամանս սենիւք հնազանդ լինել թագաւորաց հրամանաց, յանդգնիմասել զիմ' տկար մտացս հասողութի՛ն. յուսացեսալ ՚ի հողին սք՛, զնորայն կատարելով հրաման, որ ասաց, թէ հպատակ կացէք թագաւորաց :

Արդ նախ առաջին՝ խնդացի ընդ այս, որ այսպիսի միտս երևեցուցեր առ ՚ի քննել զգիրս, և հոգ ասնել ուսմանց, որ է գուշակ երկիրդն ա՛ն, և օտարանալոյ ՚ի պիղծ հոգւոց և ՚ի վայրագար քննութեց և ՚ի մեղաստեր բարույ՝ և այնմ երանութեց մօտաւորիլ, որ մարգարէն ասէ, թէ «Արանեալ է այր՝ որ ոչ գնաց ՚ի խորհուրդս ամբարշտաց», և որ զկնի՛ գայ: Որ և սակաւ ինչ յառաջ երթեալ ասէ, «Այլ յորէնս ան խորհեսցի նա ՚ի տուէ և ՚ի զիշերի»: Ապա զհատուցումն խորհուլայն զօրէնս ան ՚ի վերայ բերեալ ասէ, թէ «Աղբցի նա որպէս ծառ՝ որ անկեալ է ՚ի գնացս ջուրց»: Օ ՚ի որպէս ծառ՝ որ անկեալ է ՚ի գնացս ջուրց, անթարշամ է, նոյնպէս և որ զպատուիրանս ան քննէ, և այնմ հոգ տանի ՚ի տուէ և ՚ի զիշերի, այնպէս անթարշամ մնայ յայսմ՝ ՚ի կեանս. և զամենայն զոր ինչ առնէ, յաջողէ նմա ան: Որպէս Գաւթին իսկ յաջողեաց. զի այր թագաւոր էր, և այնչափ մեծ թագաւորն զպատերազմաց և զամենայն պիտոյից մարմնոյ հոգս առ ոտն հարեալ, զանյան և եթ խորհէր. վասն որոյ անպարտելի մնաց ՚ի թշնամեաց: Այնպէս և ՚ի Աղոմմիլ տեսէք, թէ քանի տխրեցերակալ թագաւոր էր. բայց հանապազորդեան հողք այն էր նորա, զոր յընթեանուլք էք. և այլ ևս այնչափ գրեան, զոր և աշխարհս չէր բաւական ՚ի բառնալ՝ եթէ մնացեալ էին գրեանն. բայց զի չէր աշխարհ արժանի, և չպիտէր որ ուսանէին մարգիկ, զայնպիսի անչափ զիտութիւն երարձ՝ անձ յերկրէ. զի զամենայն ինչ ՚ի զիտութի էր բերեալ, որ ինչ արարեալք էին ան ՚ի վերայ երկրի. և եթէ չէր զլլրեալ, այլ ևս մեծաց շնորհաց էր հասեալ: Արդ ընդ այնպիսին պարտ

է նախանձել թագաւորոց, և անյազարար ուստնել զօրէնս ան: Բայց այժմ՝ կացցէ՛ սյդ, զի ՚ի սկիզբն մեկնութեան զրոցս մխեսցուք:

Արդ նախ զայս արժան է ասել, թէ զի՛նչ մեկնի Աբդ երզոց. և այսու զանբաւ պատուականութիւն նորա ուսանել: Աբդ երզոցդ է օրհնութի՛ն օրհնութեց: Արպէս և մեք սովար եմք խորանին սրբութե՛ն, սւր սեղանն՝ սք կայանայ, սրբութիւնք սրբութեանց կոչել. որպէս ասէ իսկ առաքեալ: Այսինքն՝ եթէ եկեղեցին է սրբութի՛ն, և խորանն՝ սք՝ կրկին սուրբ և առաւել սք: Այնպէս և նա ամենայն երզոց օրհնութեանց զեր ՚ի վերոյ է. որպէս և ՚ի նորումն աւետարանն՝ սք և պատուական կոչի. քան զայլ զիրս. նոյնպէս և նա քան զհինն: Յազազս որոյ իմանալի է՝ թէ ձայնիւ երգէին ՚ի տաճարին, առաւել ևս յանգութի՛ն, և մարդարէական հոգւով՝ քան զդաւթեան սաղմոսն. զի անձառ է խորհուրդն՝ որ ՚ի յայն սարսափելի բանն ծածկեալ է: Աւ ոչ կարէ ոք ՚ի մարմնեղինաց իմանալ, բայց եթէ որք ըստ Պաւղոսին են հոգւով, որ յերբորդ երկինս ել, և զանձառ բանն լուաւ. զոր ոչ էր կար մարդոյ խօսել: Ասան զի ոչ տեէ լսելէքս այս նյ խորհրդոցն լսելութեան, որպէս և ոչ աչքս այս տեսութեն նյ:

Արդ զանձառելին կամեցեալ պատմել Սողոմոնի՛ ՚ի մարմնաւոր իրս առակեաց. այսինքն ՚ի փեսայ և ՚ի հարսն, յեղծօրորդի և յօրիորդ, ՚ի դուստր և յաղանի, ՚ի ստինս և ՚ի տաշխս, և յեւլ թափեալ, ՚ի ինծօր, յայծեամն, ՚ի Սողովմոն, ՚ի թագաւոր, ՚ի քաղաքն Արուսաղէմ, ՚ի պարտէզ, և որ այսպիսիք ցանկալի աշաց հայելոյ, և լսելեաց ակորթելիք, և մտաց փափաքելիք: Օ՛ր որպէս ճեղք տղայոց՝ զպատուական իրս ՚ի բարետեսակ ամանի ծածկեն, զի նոցա արտաքոյ տեսեալն ցանկալի թուին քան զոր ՚ի ներքս եղեալ գանձն, զի այնու յորդորեսցին և զգուշութե՛ն պահանութե՛ն որ ՚ի

ներքս: Այա և եւզ անոյշ և մեծագնի, որպէս նարդոսն՝ որ սս իսկ յիշէ, ամանիւ ամիոփի այլ և հոտ անոյշ ոչ ՚ի բացի մարթի մնալ, որպէս և տըն ՚ի սրբում աւետարանին ասէ, թէ “Մի արկանէք զմարգարիտ ձեր առաջի խոզաց, այսինքն, թէ մի տայք տկար լսելեաց զանճառելին. նոյն հոգի ուսոյց Սողոմոնի՝ մի յայտնապէս սփռել զորս ետես հոգւով լուսոյն. և մի ամենևին թագուցանել զխորհուրդ եկեղեցւոյ, և զփրկութի, և զՔսի մարմնանալն, և զամենայն ինչ զոր կրեաց վասն մարդկան սիրոյ, և զմահն, և զյարութիւն, և զմիւսանգամ գալուստն, և զոր ինչ անգ կայ պահի պարգևք սրբոց՝ անխմանալէք, և զտւփունն սիրոյ սրբոյն որ առ Քս, որ արեամբ և մահու չափ կրեցին յանձնիս, սիրելով զՔս, որպէս և նա զմեզ. որ վասն զէւր զանբաւ սէրն յայտ ածելոյ մեզ՝ հարկեցաւ մարմին զգնեուլ, և զարձեալ՝ զսբ արիւնն հեղուլ վասն մեր: Ար կարողն էր իշխանաբար փրկել զմեզ ՚ի սատանայական բանութեց իբրև զնճ, զայն իրաւամբք աւար, և զնա բանութի կապեաց: Այա և զայն հանդարտութի զործեաց, և ոչ տէրութի: Օ ի իրաւամբք փրկեսցի գերութի նորա և ողորմութի, որ և այսինքն զմահն՝ զոր ըստ իրաւանց դատեաց զմեզ ՚ի հոգ գառնալ վասն անարգելոյ զպատուիրանն՝ որ վասն պտղոյն չուտելոյ, և զարդար գատն՝ առանց իրաւանց ոչ եբարձ՝ որ ունէին իշխանութի: Այլ ինքն զազամեան զգեցաւ մարմին, և զմահ նորա յինքն առ, և իրաւամբք փրկեաց: Այա և ընդ իրաւունն զողորմութի խառնեաց, և ընդ ողորմութիւնն՝ զիրաւունն. և այսու ամենայնիւ եցոյց զանպատուել սէրն՝ որ առ մեզ: Օ այս ամենայն պատմէ Արդ երգոցն, և զեկեղեցւոյ պայծառազարդութի խաչիւն և սեղանոյն, մարմնով և արեամբն տն, սբ աւագանաւն և իւղովն սրբով, հին և նոր կտակարանօք, առաքելովք և մարգարէիւք և վարդապետօք, քահանայականօք և ճրգ-

Նաւորականօք, կուսանօք և մարտիրոսօք, քրիստոնեայ թաւաւորօք, և բովանգակ ամրիժ ժողովրդօք, որ յեկեղեցւոջ էր անկեւոյ. և զայնպիսի պարգևսն, և զանքննելի, և որ այնն և սոյնէպիսիք անձառ պարզւաք, որ առակաւոր բանիւս եցոյց մեզ: Այլ և նս ճշմարտապէս ո՛չ ծանեաւ զբովանգակն, և աչ ծանուցանել մարթաց. և ո՛չ զոր ինքն զխտաց, մեզ յայտնի յայտ եբեր, այլ առակաւ:

Ապա եթէ հարցանէ ոք, թէ զի՞նչ է հարսն և ՚ի փեսայ առակեաց. և զի՞նչ մարթի զայն խորհուրդն մարմնաւոր ցանկու թի՛ր նշանակել, և զանչափ սէրն այն պիտի սիրով օրինակաւ ՚ի յայտ բերել: Այլն՝ արժան է զցանկասէր բարս մեր աւագել. որ այնչափ օտարացեալ եմք յայն խորհրդոցն, որ այս անանեական ցանկու թի՛ր հարկեցաւ հողին սք ՚ի ձեռն Սողովմոնի պատմել մեզ զանտանելիսն: Այսպիսի իրաց ազաւաւ և երանելի վարդապետն տիեզերաց Յոհան վարի բանիւ: Թէ այնպիսի սրբական վարս պիտոյանայր մեզ ստանալ, որ զիրս ո՛չ պիտոյ էր. որպէս Ադրիան, և Աբրահամու և Նորին որդւոց և թոռանց. որպէս Յովըսյն, և Սուլէսին, և առաքելոցն. որ փոխանակ զրոյ ՚ի սիրտս նոցա բնակէր, և ուսուցանէր, և ՚ի տախտակս սրտին գրէր, և ո՛չ ՚ի գիրս: Արդ նոյնպէս պարտ էր լուսաւոր և հրեշտակային սիրտ ստանալ, որ ո՛չ պիտոյանայր մեզ այնպիսի առակ ցուցակի՝ ՚ի հարսն և ՚ի փեսայ կերպարանել զխորհուրդս Քսի և եկեղեցւոյ, և որ յերկինս են անկումանալն բարութիւնքն: Արդ քանզի զայնպիսի պատիւ կորուսաք, և զայնպիսի աչս կուրացուցաք, ո՛ն առեալ յերկրորդն զիմեսցուք, և ՚ի ձեռն մարմնաւորացս տեսցուք զհոգևորսն. որպէս և պատմէ Սողովմոն՝ ընկալեալ զչնորհս հողւոյն սք լյ: Աս և սուրբ ամուսնութիւն և սէր փեսայի ընդ հարսին և հարսին ընդ փեսայի, որ ազատ լինի ՚ի պիղծ խառնից, չէ՛ օտար ՚ի հագւայն շնորհաց, որով և խորհուրդն

ի Վրս և յեկեղեցի աւարտի, ըստ առաքելոյն, թէ “Խորհուրդս այս մեծ է. բայց ես ասեմ” ի Վրս և յեկեղեցի, վկայեալով Սողովմանի բանիցն: Արդ որ զսք ամուսնուի պղծէ պեղծ խառնակութիւն և չար գործովք, զեկեղեցւոյ խորհուրդ պղծէ, և զՎրս անարգէ, որ այսմ օրինակն է:

Բայց մեք զեռ զառաջի եղեալ խորհուրդս մեկնեսցուք, և ցուցցուք, թէ որչափ սէր ունի ան առ մարդիկ. այնպէս, որպէս փեսայ ընդ հարսին. որպէս ասէ Դասայի, թէ “Որպէս ուրախ լինի փեսայ առ հարսին, այնպէս ուրախ լինի տէր ի քեզ”: Ը որ և Գաւիթ իսկ ասէ յողջան Յովնաթանու, թէ “Իսաղում ցաւ է սէր քո ինձ քան զսէր կանանց”: Արդ չի՞ք յերկրի պատուականագոյն և առաւել քան զսէր առն և կնոջ: Ապա եթէ ոմանց ոչ շատ կարծի և կարևոր, յաղագս այնր չթուի զի ոչ սրբութիւն լինի եկեալ յամուսնութիւնն. և ոչ սրբութիւն իցէ պահեալ զկուսութիւնն, այլ անառակ պղծութեամբքն իւրովք փախուցեալ իցէ յինքենէ զչնորհս հոգւոյն: Իսկ որ անբիծ և անարատ դայ ի տէր յամուսնութիւն, և անձառ սիրով սրբով հոգւոյն տէր իցեն միաւորեալ ընդ միմեանս, այն օրհնութիւնն օրհնին, որով Ադամն և Եւայն օրհնեալ միաւորեցան: Ա՛ա՛ որ այսպիսի սիրով և օրհնութիւն լինին միաւորեալ, ի վերայ իրերաց արեամբ չափ մեռանին: Ա՛ա ևս և վասն ընտանեաց սիրոյ բազումք ի Վրսէ անկան և ուրացան ի հալածանաց ժամանակսն: Այլ և Ադամ ևս ի դրախտէն և ի լուսեղէն փառացն յաղագս կնոջն սիրոյ մերժեցաւ, և արտաքս անկաւ. և ոչ վասն ան լինելոյ, այլ ի նորա սիրոյն ծանր համարեցաւ քակիլ: Որ զիտէր ճշմարտապէս՝ թէ պատժելոց էր ինքն յայ. զի ոչ էր անգէտ, այլ լի մարդարէական հոգւով. և զի զեռ չէր ևս” ի շնորհաց հոգւոյն անկեալ վասն զի չէր անցեալ զպատուիրանան: Ա՛ա և յետ ուտելոյն զպտուղն ոչ ի սպառ կորոյս զհոգին. այլ

որպէս մինչ 'ի դրախտին էր, հողուով սրբով ծանեաւ զամենայն
կենդանեաց զբարս, և յածեին նոյ զնոսա առ Ադամ՝ ըստ իւ-
րաքանչիւր բարուց և բնութեց կարգեաց զմի մեանուանսնոցա:
Այլ 'ի ննջեին իւրում յորում ստեղծաւ Աւայ, և յածել զնա առ
նա՝ մարդարէ ութը՝ սոաց, թէ՛ «Այս այժմ ոսկր յոսկերաց ի-
մոց», և զորդէ ծնու թեան աճումն որ 'ի կնոջէն, և թողուլ լաւ-
հայր ն. զմայր, և երթալ զհետ կնոջ, և լինել մարմն մի: Աս
և յետ ուտելոյն 'ի պաղոյն՝ զիսաց մարդարէ ութը՝ զփրկու-
թիւնն մեր՝ զոր 'ի ձեան կնոջն էր լինելոց, սոյսնքն 'ի ձեռն
սր նձամակն. վասն որոյ և կեանս կոչեաց զկինն. ապա թէ
ոչ այդպէս, զնարդ կոչէր զնա կեանս, որ ամենայն ծնեաց
Ադամայ՝ մահու պատճառն եղև: Աս և որպէս ասէ սր Ա ու-
սաւ որիչն, թէ՛ «Օայս ստելով՝ զամենայն որ մինչ 'ի կատա-
րած գործք լինելոց էր յերկրի, և 'ի ձեռն Քնի զփրկու թիւնն՝
զիսաց նա»: Արդ ե թէ մինչ 'ի փառաց անտի անկեալ էր, զմար-
դարէ ութն ունէր հողի, ուրչափ և ս առաւել մինչդեռ 'ի փառսն
էր. այն՝ և առաւել և ս ունէր: Արդ յայտ իսկ է, որպէս առա-
քեալ ասէ, թէ Ադամ ոչ պատրեցաւ, յածին սուտ խոստումն՝
որ սատանայիւ, այլ կինն պատրեցաւ և յանցեաւ. և Ա-
դամ յաղազս ոչ բաժանելոյ 'ի կնոջէն եկեր զպտուղն
և սիրելոյ զնա, այլ ոչ վասն նձանալոյ՝ որպէս կինն:
Աս և այժմ իսկ յաղազս սիրելոյ զկանայս՝ մեծարեն արք
զկանանց խրատս և զչար կամն նոցա կարի յոյժ գիտեն,
թէ չէ պատշաճ, այլ 'ի սիրոյն հարկին առնել: Արդ
զայս զիտացեալ Սողոմոնի՝ կարևոր սէր 'ի մարդումս քան
զամենայն սէր, և առակեաց 'ի Քնի սէր և յեկեղեցւոյ
առ միմեանս: Այլ ոչ եթէ այսու միայն կշռի սէրն նոյ. զի
որչափ ընդ նձ և ընդ մարդիկ է առաւելուի, նոյնչափ
սիրոյն գերազանցութի քան զամուսնութի: Բայց որ զգիրքս
զայս ընթեռնու, պէտս ունի մաքրել և զխորհուրդս յամե-

նայն մարմնաւոր ամուսնական մտածութեց, և ապա մտիլ ՚ի լսելուի: Օ՛ր այս զիրքս լեառն է Վորէբ, ուր անձ բնակեաց, և որպէս անդ յորժամ գազան մերձենայր ՚ի լեառն, քարկոծ լինէր, նոյնպէս և որ գազանաբարոյ մտօք մերձենայ յերևելի բանս զրոցս այսորիկ, զնոյն կրէ զկիրս: Ասն որոյ արտաքոյ ամենայն խորհրդոց մարմնեղնաց պարտիմք լինել, խնդով զաչս մարմնոյ, և բանալ զհոգւոյն. զի կարասցուք նման Մովսիսի յանձնակ յայս ելանել իմանալի լեառն և զ՚ի սմա անձային խորոցն զծածուկս ըստ կարի յայտ ածել: Որում առաջնորդ եղիցի հոգին սբ, յաւելլով ՚ի մեզ լեզու ասելոյ, և լսողացդ միսս լսելոյ:

p. 399. sq. ՍՈՂՈՍՈՆՆ՝ խաղաղուի թարգմանի, որով առակէ զՔս. զինա է խաղաղուի մեր, որպէս ասէ առաքեալ: Արդ քանզի ծնաք նոր ծնունդ, աղաչեմք զճնօղն՝ մայրական սիրովն համբուրել զմեզ, մերձեցուցանել զբերանն անձային. զի ՚ի համբուրելն նորա զմեզ՝ արբցուք յայնմ բերանոյ զայն՝ որ ինքն ամենասբ բերանն ասաց. «Թէ ոք ծարաւի իցէ, եկեսցէ առ իս, և արբցէ»: Հաղագս այնորիկ ասէ, թէ
«Համբուրեսցէ զիս ՚ի համբուրից բերանոյ իւրոյ»: Աս և անառակ որդին գոլով մեք, համբուրիմք յերկնաւար հօրէն, ըստ ասելոյ առակին յաւետարանն: Արդ զսէրն՝ զոր սիրեաց զմեզ, առաւելլու աղաչեմք՝ համբուրին առակաւ:

«Օ՛ր բարի են ստինք քո քան զգինի»: Աատուիրանք՝ որ ծրծին ՚ի հոգւոյն ՚ի ստեանց գրոց, բարի են քան զգինի, ըստ մարգարէին ասելոյ, թէ «Բարի են ինձ ամենայն բանք բերանոյ քո քան զհաղարս ոսկւոյ և արծաթոյ»: Օ՛ր կաթն որ ՚ի

ստենէ բղխէ, կենդանութիւն է պատճառ. իսկ զինին՝ միայն զօրութիւն:

“Եւ հոտ իւղոց քոց քան զամենայն խունկս անուշահոտութիւն”, Եյսպէս առաքինութիւք և բարի գործք՝ որ յանձնութեան իւղոյն բուրեն. այսինքն զոր ուսուցանէ հոգին սք՝ որոց մերձեանն և հոտոտին ՚ի նա:

“Եւ զթափեալէ անուն քո”, Եւ զի որ թափեալ է յամանէ, ոնզնին է, և միայն ամանիւն ճանաչի լեալ ՚ի նմա իւղոյն. այսպէս անձնութեան բնութիւն անզնին և անիմանալի և անտեսանելի է, իբրև զեւզն թափեալ: Եւ զոգիս արդարոց և տղայացելոց ՚ի մեղաց՝ անուշահոտէ, որպէս և զտմանն՝ եւզն պատուական: Եւ զի թէ իբրև թափեալ եւ զ է անձնութեան անուն և զիտուեն ՚ի մարդկանէ անհասողութիւն, նա և ՚ի կատարեալ սրբոց, և ոչ միայն ՚ի սրբոց, այլ և ՚ի բովանդակյերկնայնոցն. սակայն մեր բնութիւն միութիւն ՚ի սք կուսէն՝ որչափ մարթ էր տեսանել զեւզն, տեսաք: Օ, որ և ինքն տր ասաց ցկոյրն, իբրև եհարց եթէ “Ի ու հաւատաս յորդի տյ”, և նա պատասխանեաց, թէ “ո է տր”, և տրն ասաց, “և տեսեր զնա և որ խօսիդ ընդ քեզ, նա է”, Օ մարմինն անձացեալ տեսանելով զինքն զեւզն անտես ասաց տեսանել:

“Վ ասն այսորիկ օրիորդք սիրեցին զքեզ”, Օրիորդս՝ զայնոսիկ կոչէ, որք ՚ի մեղաց տղայացան. նա և զհրեշտակս ևս:

GLOSSARIUM.

Notae compendiariae, quae hic occurrunt, explicatione haud egent. ccap. ccar. ccal. ccdp. ccg. ccga. etc. i. e. construitur cum accusativo personae, rei, loci, dativo personae, genitivo, gemino accusativo etc.

U

Ագահութիւն, avaritia.

Ագուցանեմ, գուցի, գոյց, induo. ccdp. et ar.

Ադամեան, adamicus.

Ազատ, ի, այց s. ից. liber. ccabl.

ազատեալ. part. liberatus. servatus. ccabl.

Ազգ, ի, աւ s. ուլ, այց, օք. genus. species. gens. natio.

Ազնիւ, նուի, նուաց s. նուլից. nobilis. eximius. bonus. pulcher.

ազնուական, ի, այց. nobilis.

Ախոյան, ի, ից s. այց. antesignanus. fortissimus.

Ախորժեղի, լւոյ, լեաց. jucundus. suavis.

Ախտ, ի, ից. passio. affectus. vitium. infirmitas.

Ածեմ, ածի, ած s. էած. duco. porto. ccap. et ՚ի c al. ածեալ. part. ducens.

Ակն, աղան, աղամբ, աղունք s. աչք. q. v. oculus. gemma. fons. origo.

ականակիտ, pellucidus. limpidus.

Ահ, ի, իւ, ից, իւք. timor. metus. զահի հարեալ. timore percussus.

ահեղ, ի, ից. formidabilis. terribilis. vehementissimus.

- Ահա**, ecce. jam. modo.
ահալաղիկ. ecce. ad pers. II. s. loquenti proximam refertur.
- Աղագ** modus. ratio. *աղազալ*. postpos. causâ. gratiâ. *սղաղս* prae-
 pos. propter. *սղ*.
- Աղանդ**, *ոյ, ոց*. secta. haeresis.
- Աղանդեր**. mensa secunda.
- Աղաչեմ**, *եցի*. oro. rogo. peto.
- Աղաւղեալ**, part. cor-
 rumpens. perdens.
- Աղանի**, *նոյ* s. *նոյ, նեաց*.
 columba.
- Աղբիւր**, s. *բելր, բեր, բերաց*.
 fons.
- Աղեղնաւոր**, *ի, աց*. sagitta-
 rius. jaculator.
- Աղի**, *ի, էց*. apparatus.
- Աղքատութիւն**. paupertas.
- Աճեմ**, *եցի*. cresco. augeor.
 multiplicor.
աճումն, ճման. incrementum. augmentum.
- Ամ**, *ի, աց*, annus. *յամն*.
 annis. diebus. tempore.
- Աման**, *ոյ, ոց*, s. *ի, աց*. vas.
 receptaculum.
- Ամաչեմ**, *եցի*. pudeflo. eru-
 besco.
- Ամարանոց**, *ի, աց*. aestiva.
- Ամբռնամ**, *բարձի, բարձ*.
 ex-tollo. elevo — *ղձեռն*
ընդդէմ c. g. manum tollo
 contro aliquem. sediti-
 onem moveo.
- Ամբարիշտ**, *ըշտի, տաց*. im-
 pius.
- Ամբարհաւաճութիւն**. fas-
 tus. superbia.
- Ամբիծ**, *բծի, ծաց* s. *ծից*.
 immaculatus. innocens.
- Ամբոխ**, *ի* s. *ոյ, էց*. turba.
 copia.
- Ամենայն**, *ի, իւ, այնք, այնց*
 s. *այնից, նիւք*. adj. om-
 nis *ամենայնիւ*. omnino.
 prorsus. *այսու ամենայ-*
նիւ. his omnibus. per
 haec omnia.
- Ամենայն**, subst. in sing.
 ut praeced. in pl. item,
 sive *ամենեքին* s. *ամե-*
նեքեան, նեցուն s. *ցունց,*
նեսին s. *նեսեան, նե-*
քումք. omnis. *ամենե-*
ւին. omnino. prorsus.
- ամենասուրբ, սրբոյ*. sanc-
 tissimus.

Ամէն. Amen.

Ամիճ, մճոյ, ոց. obsonium.

Ամուսին, սնի s. սնոյ, նու
նաց, նօք. maritus. uxor.
conjux.

ամուսնական, ի, աց. nup-
tialis.

ամուսնանամ, ացայ. ma-
trimonium in eo. cc. ընդ
c. dat.

ամուսնութիւն. matrimo-
nium. conjugium.

Ամիփեմ, եցի. pass. իմ,
եցայ. colligo. compre-
hendo. claudio.

Ամթ, ոյ, ոց. pudor. turpi-
tudo. ignominia.

Այդ, այդը, այդմ, յայդմա-
նէ, այդու այդք, այդց.
sive այդորիկ, այդուիկ,
այդքիկ, այդոցիկ, յայդ-
ցանէ s. յայդոցիկ, այ-
դքիւք. iste, a, ud. ad
personam loquenti
proximam refertur
pariter atque se-
quentia.

այդը. istic. istuc.

այդպէս. adv. istâ ratione.
ita.

այդպիսի. adj. istiusmodi.
talis.

Այժմ. hoc tempore. nunc.

ցայժմ. huc usque.

այժմիկ. nunc.

Այլ, ոյ, ում, յայլմէ, լով.
1, adj. alius, a, ud. 2,
adv. sed. at.

այլ և այլ s. այլև այլ.
varius. diversus.

Այճեամն, եման, եմունք,
եմանց. dorcas. capreolus.
parva capra.

Այն, այնը, այնմ, յայնմ
etc. flectitur eâdem
ratione, quâ այդ. ille,
a, ud. is, ea, id. de per-
sona remotiori di-
citur.

յայնժամ. illo tempore. tunc.

այնչափ. tantopere. tam. —
մեծ, tantus.

այնպէս. ita. sic.

Այո՛. nae. certe. ita. immo.
sane.

Այպանեմ, եցի. illudo. deri-
deo. ccap.

Այս, այսը etc. plane ut
այդ et այն. hic. haec.
hoc. ad personam lo-
quentem refertur.

յայսմ չափու. hoc modo.
այսու s. այսուիկ. per
hoc. in hęc. ita.

այսր. húc. híc.
այսինքն. id est. hoc est.
nempe. scilicet.
այսպէս. hóc modo. hác ra-
tione. ita.
այսպիսի. hujusmodi. talis.
այսօր. hodie.
Հայտ vide sub literâ J.
Այր, առն, յառնէ, արամբ,
արք, արանց, արամբք.
vir. maritus. homo.
այրեւծի s. այրուծի. equi-
tatus. equites.
Անակնկալ. inexpectatus.
improvisus.
Անահ. impavidus. intrep-
idus.
Անապական, ի, աց. incorrup-
tibilis.
Անարակ, ի աց. luxurio-
sus. illegitimus.
Անասուն, սնոյ, ոց. brutum.
animal.
անասնական, ի, աց. irratio-
nalis. bestialis.
Անարատ, ի, ից s. ոց. im-
maculatus. insons.
Անարդ, ի, աց s. ից. in-
honoratus.
անարգեմ, եցի. contemno.
Անարժան, ի, ից s. աց. in-
dignus.

Անբաւ, ի, ից. infinitus.
Անբիծ i. q. ամբիծ. im-
maculatus.
Անգամ. 1, subst. vicis.
եւթն անգամ septies.
2. adv. quoque. etiam.
Անգէտ. inscius. ignarus.
յանգէտս, in ignorantia.
inscienter.
Անգիր. non scriptus.
Անդ ibi. illic. tum.
անդէն. ibi. statim. illico.
անդր. illuc.
անդրէն. iterum. statim.
Անդունդք, դնդոց. abyssus.
Անդրանիկ, նկան s. նկի, կաց.
primogenitus.
Անեղ, ի, ից s. աց. non fac-
tus. increatus.
Աներեւոյթ, ութի, ից. in-
visibilis (quia non ade-
rat lux). non apparens.
Աներկիւղ, ի, ից s. աց.
intrepidus.
Անզնին. qui s. quod tangi,
sentiri, comprehendi ne-
quit.
Անթարշամ. non marces-
cens. marcoris expers.
Անիծեալ part. execratus.
maledictus.

Անկմանալի, լույ, լեաց qui
s. quod mente compre-
hendi non potest.

Անկանխի, կայ, կիր. cado.
me conjicio, praecipito.
ruo. c e. ՚ի վերայ e g.
super, in aliquem.

անկեալ. part. lapsus. con-
jectus.

Անկեղծաւոր, ի, այ. non
simulatus. non fictus.

Անհասողութիւն. natura in-
comprehensibilis.

Անհաւատալի, լույ, լեաց.
incredibilis.

Անհնարին. impossibilis. im-
mensus. eximius.

Անհուն, հին. հնից s. հունց.
infinitus. vastus. im-
mensus.

Անձն, ին, ամբ. persona.
ipse. յանձն առնուլ, sus-
cipere.

անձնեայ, նէի, նէիւ. cor-
pulentus. permagnus.
procerus.

Անճառ, ի, իւ. ineffabilis, e.
անճառելի, լույ, լեաւ. idem.

Անմահութիւն. immorta-
litas.

Անյաղաբար. insatiabiliter.
auide.

Chrest. armen.

Անշքութիւն. dedecus. vi-
litas.

Անոյշ, ուշի, ուշիւ. dulcis.
suavis. jucundus.

անուշութիւն. mollities. sua-
vitas.

անուշահոտ, ի, իւ. bene
olens.

անուշահոտի, տեղի. bono
odore impleo.

անուշահոտութիւն. suaveo-
lencia. fragrantia.

Անորդութիւն. sterilitas.

Անուն, ւան, ւամբ. nomen.
անուանիմ, եղի. appello. no-
mino.

անուանի. inclytus. celebris.

Անուր, նրոյ, նրով. vincu-
lum. collare. յանրոյ պա-
րանոցէն. a vinculis colli.

Անշափ, ի, իւ. immensus.
infinitus.

Անպատում. indecl. inenar-
rabilis. անպատմելի, լույ,
լեաւ. idem.

Անպատրաստ, ի, իւ. informis.
rudis. sine ordine.

Անպարտելի, լույ, լեաւ. in-
victus. c e abl.

Անջրպետիմ, եղի. separo.
divido.

f

- Անսամ,** սացի. ccdat. obedi-
 dio. obtempero.
- Անտանելի** ըոյ, լեաւ. in-
 tolerabilis, e. quod com-
 prehendi non potest.
- Անտառ,** ի, աւ. silva. saltus.
- Անտեսանելի,** ըոյ, լեաւ.
 invisibilis.
- Անտի,** inde. ibi.
- Անցք,** ցից, ցիւք. pl. tant.
 eventus. casus.
- անցանեմ,** անցի. praetereo.
 transgredior legem. cc զ
 cinstr. 2, impers. ac-
 cidit alicui. cc ընք ca.
- անցաւոր,** ի, աւ. praeteri-
 ens.
- Անքննելի,** ըոյ, լեաւ. im-
 perscrutabilis.
- Անքոյթ.** indecl. tranquil-
 lus. sedatus.
- Աշակերտ,** ի, աւ. discipulus.
- Աշխատ աւնեմ,** molestiam
 facio, exhibeo. vexo.
 ccap.
- աշխատեցուցանեմ,** ցուցի.
 adhibeo. ccap. et c. ՚ի
 car.
- Աշխարհ,** ի, աւ. mundus.
 terra. regio.
- Աշտարակ,** ի, աւ. turris.
- Աչք,** չաց, չօք. plur. tant.
 oculi.
- Ապա.** postea. tunc. ergo.
 itaque.
- ապա թէ.** sin vero. quodsi.
- Ապահանեմ,** եցի. perdo. cor-
 rumpo.
- ապահանացու,** ի, աւ. cor-
 ruptibilis.
- Ապաշխարութիւն.** poeniten-
 tia.
- Ապաքէն.** certo. profecto.
 ոչ ապաքէն nonne?
- Ապրեցուցանեմ,** ցուցի. li-
 bero.
- Ա 1,** ad versus. erga.
 cca. աւ մի օր. in unum
 diem. բան աւ բան. ver-
 botenus. աւ ՚ի sq. Inf.
 ad. c. Gerund. 2) se-
 cundum. juxta. ccdat.
 աւ երի juxta. prope.
 ccg. 3, ad. sub. ccinstr.
- Ա.** cepit. cape. Aor. II.
 verbi աւնուլ.
- Աւակ,** ի, աւ. parabola. si-
 militudo.
- աւակաւոր,** ի, աւ. parabol-
 icus.
- աւակեմ,** եցի. transfero.
 comparo. cc ՚ի ca pa-
 rabolice propono.

Առանց. sine. eeg.

Առաջ et Առաջք. indecl. principium. caput. pars anterior. յառաջ. antrosum. ulterius. antea. prius.

առաջի. ante. coram. eeg. զառաջեաւ. coram. in conspectu. առաջիեղեալ. coram positum. propositum.

առաջին, ջնոյ, ջնուլ. primus. primum. զառաջինն. primum.

առաջնորդ, ի, աւ. primus. dux. princeps. praefectus.

Առար, առաւ. Aor. II. pass verbi. առնուլ.

Առաւել. majus. magis. potius. առաւել ևս. magis etiam. multo magis.

առաւելում, ելայ. augeo. abundo.

առաւելումթիւն. praecellentia. praestantia.

Առաքեմ, եցի. mitto. առաքեալ, ելոյ, ուլ. part. pass. missus. Apostolus.

Առաքինութիւն. virtus.

Ան. gen. յառնէ abl. nom. այր.

Անեմ, արարի. facio. creo. դատաստան առնել. iudicium exercere. ծաղր առնել. ludibrio habere. կին — uxorem ducere.

Անում, առի, առ s. էառ. capio. յանձն առնուլ. suscipere in se. accipere. admittere. յինքն — sibi adsumere. in se suscipere. ՚ի միտ — animo infigere, mandare. վրէժ — poenas sumere ab aliquo. ccabl. առեալ part. capiens. ծն առեալ age. agendum.

Աողջութիւն. sanitas. integritas.

Աոյգ, ուղի, աղաւ. florens. juvenilis.

Ասաց, Aor. I. verbi առել. Առեմ, սացի. dico. ասացեալ. part. pass. dictus.

Աստ, hic. hōc loco. աստանոր. աստէն. hīc. hōc loco.

Ասող, տեղ, տեղք. stella.

Աստուած, լծոյ, լծով. Deus verus. լածոյ etc. deus fictus. idolum.

աստուածաբնակ, ի, աւ. a Deo habitatus.

- առտուածածին, ճնի, ճնիւ.
Deipara. Dei genitrix.
- առտուածային, այնոյ, այնով.
divinus.
- առտուածանամ, ճայայ. Dei-
ficor.
- առտուածացեալ. part. Dei-
ficatus.
- առտուածապէս. tanquam
Deus. divine.
- առտուածասէր, սիրի, սիրաւ.
Dei amans. pius.
- առտուածութիւն. divinitas.
- Ատեան, տենի, տենիւ. ju-
dicium. tribunal.
- Ատեմ, եցի. odi. ccap.
ատելի, լւոյ, լեաւ. osor. in-
visor. part. Fut.
- ատելութիւն. odium.
- Արձ Imp. verbi առնել.
Արամբ, արամբք. Instr.
sing. et pl. nom. այր.
Արարի, արար. Aor. II. ա-
րացէ; արացուք Fut.
արարաւ. Aor. II. pass.
verbi առնել.
արարած, ոյ, ու. creatura.
creatio.
- արարեալ part. act. pass.
faciens. factus, a, um.
- արարիչ, րչի, րչաւ. conditor.
creator.
- Արբենամ, բեցայ. inebrior.
արբցէ, արբցուք. Fut. II.
verbi քմակել.
Արգելում, գելի. includo.
prohibeo. nego. recuso.
- Արդ. nunc. jam. itaque.
atqui. բայց արդ. jam vero.
- Արդար, ոյ, ու. justus.
արդարացուցանեմ, ցուցի.
justifico. probo.
- Արդեւք s. արդեօք. certo.
fortasse. in interroga-
tione an forte?
- Արեգակն, կան, կամք. sol.
Արե, ու, ու. sol.
արեկելք, լնց, լիւք. solis or-
tus. oriens.
- արեմուտք, մտից, մտիւք.
solis occasus. occidens.
- Արժան. արժան է. dignum
est. meretur. convenit.
interest. ccdp.
արժանի, նւոյ, նեաւ. di-
gnus.
- Արի. արիք. Imp. verbi
յառնել.
Արիական, ի, աւ. virilis.
generosus. strenuus.
- Արիւն, բեան, բեամք. san-
guis. cruor. արեամք չափ.
usque ad sanguinem,
usque ad sanguinis ef-
fusionem.

Արծաթ, ոյ, ով. argentum.
արծաթսիրութիւն. argenti,
pecuniae amor. avaritia.

Արկ s. էարկ III. pers.
sing. Aor. II. verbi

Արկանեմ, արկի. jacio. con-
jicio. projicio. pono. ap-
pono. արկանէր գայր.
veniebat et conjiciebat.
ընդ գրով արկանել. con-
scribere. perscribere.

Արհամարհեմ, եցի. conte-
mno. despicio.

Արհեստ, i. q. արուեստ ars.

Արձակեմ, եցի. solvo. di-
mitto. abigo.

Արշակունի, նոյ, նեայ s.
նոյ, նով. Arsacida. ar-
sacidicus.

Արու, րուի, րուաց. mas.
masculus.

Արուեստ, ի, իւ s. աւ, ից
s. այ. ars.

արուեստական, այ. artifex.
musicus.

Արտասանեմ, եցի. pronun-
cio. profero.

Արտաքս. foras. foris. ար-
տաքս անկաւ. excidit.
ejectus est.

արտաքոյ. extrinsecus. foris.

extra. eeg. s. c. քան
sq. acc. praeter.

Արք nom. pl. nominis
այր vir.

Արքայ, ի, ից. rex.

արքայութիւն. regnum.

արքունի adj. indecl. s.
նոյ, նեայ. regius.

արքունիք, նեայ. sedes re-
gia. palatium.

Աւազանի, նոյ, նով s.
նեաւ, նեօք. proceres.

Աւագիլի. ecce. ad. pers. II.
referendum.

Աւաղան, ի, աւ, այ. baptis-
terium.

Աւաղեմ, եցի. defleo. lugeo.

Աւանդեմ, եցի. depono. com-
mendo. trado.

Աւարտեմ, եցի. finio. ter-
mino. absolvo.

Աւելի, լւոյ, լեայ. prae-
stans. amplius.

Աւետարան, ի, այ. evange-
lium.

Աուր gen. nom. օր dies.

Բ

Բաբելացի, ցւոյ, ւոյ. Baby-
lonius.

Բազում, բազմի, մաւ, մաց,
մօք. multus, a, um.

- բաղմական, ի, այ. sella.
stratum.
- բաղմակոյտ, կուտի, ից.
accumulatus. multus.
- բաղմահանճար. sapientissi-
mus.
- բաղմապատիկ, ակի, տկաց.
multiplex.
- բաղմանամ, ացայ. multipli-
cor.
- բաղմացեալ, ցելլոյ. part.
pass. multiplicatus.
- բաղմացուցանեմ, ցուցի, ցոյց,
multiplico.
- բաղմեցուցանեմ, ցուցի, ցոյց.
reclinare, discumbere
facio.
- բաղմութիւն. multitudo.
- Բաժանեմ, եցի. divido. dis-
tribuo. separo. բաժանիմ,
եցայ. pass. divisor. se-
paro me.
- Բախտ, ի, իւ, ից, իւք,
fortuna. felicitas
- Բամբասանք, նաց. pl. tant.
obtrectatio. convicium.
- Բայց. sed. verum. extra i. q.
բաց ԵԵԵԵԵ. բայց արդ-
jam vero. բայց եթէ.
at si. sinon. nisi. nisi quod.
- Բան, ի, ից. verbum. բան
առ բան. verbotenus.
- Բանամ, բացի, բաց s. եբաց.
բացցեմ. aperio. Pass.
բանամ (Conj. praes.
բանայցեմ) բացայ. ape-
rior.
- բանալի, լւոյ, լիք, լեաց.
clavis.
- Բանջար, ի, իւ s. աւ etc. s.
ոյ, ով. herba.
- Բառնամ, բարձի, բարձ s.
եբարձ. tollo. porto. com-
prehendo.
- բարք plur. tant. բուց,
բուք. mores. indoles. na-
tura. ingenium.
- Բարժանեմ i. q. բաժանեմ.
- Բարի, բւոյ, բեաց. bonus, a,
um, pl. բարիք. bona. bo-
na opera.
- բարետեսակ, ի, այ. pulcher.
- բարութիւն. bonitas. bonum.
- բարուք. indecl. bonus.
bonum. bene.
- Բարկանամ, այցայ. irascor.
indignor.
- Բարձ s. եբարձ Aor. I.
verbi բառնալ.
- Բարձ, ի, ից. pulvinar. gra-
dus.
- բարձրաւանդակ, ի, այ. al-
tus. sublimis.

- Բայ.** extra. sine e e abl. բայ. ՚ի բայ. foras. foris. procul.
Բաւականն, ի, աւ. sufficiens.
Բերան, ոյ, ուլ, s. ի, աւ. os, oris.
Բերդ, ի, իւ, ից, s. աւ, այ. arx, arcis.
Բերեմ, բերի, երեր, բերեալ. porto. fero. affero. յայտ բերել s. ՚ի յայտ բերել. manifestare. declarare. ՚ի վերայ բերել. proferre. pronunciare.
Բժ շէմ, եցի. medeor. curo. sano.
Բժ շու թիւն. sanatio.
Բղխեմ, եցի. produco. germinare facio. fluo.
Բղխումն, խան. scatebra.
Բնակ, ի, այ. proprius.
Բնակարան, ի, այ. habitaculum.
Բնակեմ, եցի et բնակիմ, եցայ. habito.
Բնակեցուցանեմ, ցուցի, ցցի. habitare facio.
Բնակեալ, ելայ. part. habitans.
Բնակիչ, կշի, չայ. habitator.
Բնակութիւն. habitatio.
Ի բնէ abl. vocis բուն.
Բնութիւն. natura.
Բոլոր, ի, իս s. ուլ, ից, իւ. p. totus. universus.
Բողոքեմ, եցի. clamo. ad aliquem e e. un. cap.
Բովանդակ. omnis. totus. integer.
Բորոս, ի, ից s. այ. leprosus.
Բոցեղէն, զնի, նայ. flammens.
Բուն. naturalis. genuinus. ՚ի բնէ s. ՚ի բնէ ժամանակայ. ab origine temporum. jamdudum. antiquus.
Բոււն. fortis. violentus.
Բուսեմ, սայ, սեալ. pululo. germino.
Բուսեցանեմ, սայցի. germinare facio. produco.
Բուքեմ, եցի. odorem edo, spargo.
Բանեմ, սայցայ. tyrannidem excerceo. imperium usurpo.
Բանա որո թիւն. dominium. tyrannis.
Բանա թիւն. violentia.

Պ

Պաղսն, ի, այ. fera. bestia.
Պաղսարայ, ի, ից. ferus. saevus.

- Գալուսա, լատեան.** adventus.
Գամ, եկի, եկն, էկ, եկեալ,
եկից, եկեացես etc.
 venio ad al. cc ՚ի ca.
գալ զլինի sq. gen. sequi.
Գանձ, սւ, ուց, ս. ի, ից.
 thesaurus.
Գարշապար, ի, աց. calx.
 planta pedis.
Գաւառ, ի, ուց. regio. pro-
 vincia.
Գեհեն, ի s. ոյ, իւ. Ge-
 henna.
Գեղ, ոյ, ոց. pulchritudo.
գեղապատշաճ. bene dispo-
 situs. bene formatus.
 formosus.
գեղեցիկ, ցիկ, կաց. pul-
 cher.
գեղեցիութիւն. pulchritudo.
Գեա, ոյ, սլ, ս. ի, սւ. flu-
 men. fluuius.
Գեր ՚ի վերոյ. supra. prae.
 postpos. ccg.
գերազանցութիւն. excellen-
 tia. praecellentia.
գերափոխում, եցի. transfero.
 muto.
Գերեալ part. act. et
 pass. capiens. captus.
 captivus.
գերութիւն. captivitas. cap-
 tivorum turba s. ag-
 men. captivi.
Գին, գնոյ, սլ, et ի, ից.
 pretium.
Գինի, նւոյ, նեաց. vinum.
զինին եկն զաղամբ նորս.
 vinum tentavit caput ejus.
Գիշեր, ի, աց, ս. ոյ. nox. ՚ի
գիշերի. noctu.
Գիտեմ, տացի, տացեալ.
 scio. cognovi. *զիտասցիք*
 scias. scito. *զիտասցիք*
 scitote. *զիտելի է.* scien-
 dum est. scire oportet.
զիտութիւն. scientia. co-
 gnitio.
Գիր, գրոյ, սլ. s. *զիրք,*
գրոց, սլք. liber. scrip-
 tum. *ընդ գրով արկա-*
նել. conscribere. per-
 scribere. pl. *զիրք, գիրս,*
 s. *գրեան.* libri.
Գիւղ, գեղջ, ջէ s. *ղէ, զիւ,*
ղեց, զիւք s. *ղօք.* vicus.
 pagus.
Գլորեալ. lapsus. part.
Գլուխ, գլխոյ, ոց. caput.
զլխաւոր, ի, աց. capitalis.
**Գնամ, գնացի, գնայ, գնա՛,
գնացից, գնացես. eo.
 proficiscor.**

զնացեալ part. profectus.
զնաց s. *զնացք*, *յից*, *յիւք*.
 via. cursus aquae.
Չնեմ, *եցի*. emo. *զնոց*
զնեալ. pretio emtus.
Չնոց gen. pl. nom. *զին*.
Չողանամ, *ղացայ*. furor. fur-
 tum facio.
Չում, *զոս*, *զոյ*, *զոյր*, *զուցէ*,
զուլ, *զուլով*. existo. sum.
զուցէ. fiat. fortasse.
Չոյ, *ի*, *ից*. ens. substantia.
Չոյիւ իւրով in univer-
 sum. prorsus.
Չոյացութիւն. essentia. exis-
 tentia. substantia.
Չոչումն. clamor. vox.
Չովեմ, *եցի*. laudo.
Չործ, *ոյ*, *ոց*. opus. nego-
 tium. labor.
Չործակալութիւն. praefec-
 tura. munus.
Չործաւոր, *ի*, *աց*. operarius.
Չործեմ, *եցի*. facio. operor.
 laboro. colo terram.
Չումարեալ part. congre-
 gans. colligens.
Չուշակ, *ի*, *աց*. vates. pro-
 pheta.
Չուսան, *ի*, *աց*. cantor. can-
 tatrix.
 Chrest. armen.

Չասնեմ, *գտի*, *եզիտ*, *գտեալ*.
 invenio. reperio. pass.
գտանիմ, *գտայ*, *գտաւ*.
Չբաւեմ, *եցի*, *եաց*. arripio.
Չբզուեմ, *եցի*. provoco. ex-
 cito.
Չբեմ, *եցի*. scribo.
Չբոյ, *Չբոց*, *Չբով*, gen.
 sing., plur., instr. sg.
 nom. *Չիւր*.

Պ

Պ Affixum personae
 secundae.
Պա, *գորա*, *գմա*, 'ի *գմանէ*,
գովաւ, *գաքա*, *գոցա*,
գոքօք. iste. pron. dem.
 ad pers. II. referen-
 dum.
Պագարեմ, *եցի* et *գազա-*
րիմ, *եցայ*. cesso. resto.
Պադարեալ part. restans.
 remanens.
Պաշար, *ի* s. *ոյ*. viridis. re-
 cens.
Պահանակ. sapphirus. sma-
 ragdus. sardonyx.
Պանակ, *ի*, *աց*. culter. cul-
 tellus.
Պաշն, *շն*, *շանց*. pactum.
 foedua.

- Գաշա**, *ի, աք.* planities. campus.
Գաշտավայր, *ի, աք.* planities.
Գտոնամ, **Գարձայ**, **Գարձայց**, **Գարձիս**. redeo. revertor. **Գառնալ յետս**. retro verti.
Գարձեալ. part. reversus. iterum.
Գարձ, *ի, էց.* reditus. conversio. **Գարձ առնել**. reverti.
Գառնապէս. amare. acerbè. vehementer.
Գառնութիւն. amaritudo. exacerbatio.
Գատ, *ի, էց.* iudicium. **Գատ դնել**. in iudicio, in tribunali sedere. iudicium exercere.
Գատապարտութիւն. condemnatio.
Գատաստան, *ի, աք.* iudicium. tribunal. **Գատաստան առնել**. iudicium exercere.
Գատաւոր, *ի, աք.* iudex.
Գատեմ, *եցի.* condemno. punio.
Գար, *ու, ուք.* saeculum. aevum. generatio.
Գարբին, **Բնի**, **Նաց**. faber.
- Գարձ**, **Գարձեալ**, **Գարձցիս**. vide s. v. **Գառնամ**.
Գաւթեան. davidicus.
Գեն, *ի, էց.* religio. fides. secta.
Գեռ. adhuc. jam. interim. **Ճինչ գեռ**. dum.
Դև, **Գիւի**, *ւաց.* daemon. deus ficticius.
Գիւցազէ, **Գին** s. **Գան**, **Գունք**, **Գանց**. heros. semideus.
Գիւթութիւն. incantatio. magia.
Գէմ, **Գիմի**, **Մու**, saepius in plur. **Գէմք**, **Գիմաց**, **Մօք**. facies. vultus. visus.
Ի Գիմի հարեալ. aggressus. invadens. ccdat.
Գիմեմ, **Եցի**. peto. verto me. tendo in locum s. ad aliquem cc. **Ի ca**.
Գէպ. **Ի Գէպ ելանէ**. oportune evenit res. convenit. succedit. ccdp.
Գժոխք, *սոց.* orcus. inferi.
Գժոխական, *ի, աք.* infernus. orcus.
Գի, **Գիոյ**, **Գիոց**. cadaver. pl. **Գիք**, **Գէց**, **Գիօք**. daemones. dii ficti.

Գիմի, գիմաց, գիմեաց, գիմեալ, գիմեսցաւք vide s. v. Գէմ.

Գիւլթութիւն. զիւցազն, vide s. v. Գլ.

Գմա vide s. v. Գա.

Գնեմ, եզի, եզիր, եզ, եզեալ, եզից. ponō. colloco. cc. ՚ի cd. s. ca. ՚ի մահ, զնեւ. morti exponere. առաջի եզեալ. coram positum. propositum.

Գողամ, ացայ s. ացի. tremo. commoveor. ccabl.

Գորա, գոցա. vide s. v. Գա.

Գու, քո, քեզ, ՚ի քէն, քէ, գուք, ձեր, ձեզ, ՚ի ձէնճ, ձեօք. Pron. pers. II. tu.

Գուսն, գրան, գրամի, գրունք s. գուրք, գրանց s. գրաց, գրամիք, գրօք. porta. porta regia. palatium. ՚ի գուրս, ad portas. foras.

Գուսար, գստեր, երք, երաց s. երց. filia.

Գքա vide s. v. Գա.

Գստերօք Instr. pl. nom. Գուսար.

Գրախտ, ի, իւ s. աւ, ից s. աց, իւք. hortus. paradisus.

Ե

Եբարձ Aor. I. verbi բառ. նամ q. v.

Եբեր Aor. II. verbi բերեմ q. v.

Եզ, եզիր, եզին, Aor. II. եզեալ Part. եզից Fut. II. verbi զնեմ q. v.

Եզք, զեր, զերք, զերք, ըաց, ըօք s. ըուք s. զերքք. terminus. ora.

Եթէ. si. an. quod. ut. ըայց եթէ, ոչ եթէ v. s. v. ըայց et ոչ.

Եթալպացի, ցւոյ, ւոց. Aethiops.

Ել Inf. verbi եմ q. v., aut Aor. II. verbi

Ելանեմ, ելի, ելիր, ել. exeo. abeo. adscendo. ՚ի զէպ ելանէ, prospere succedit res.

Ելաց Aor. I. verbi լամ q. v.

Ելից Aor. I. verbi շնում q. v.
Ելի, ի, այ, օք. advena.
peregrinus.

Ելի, եկայք Imp. եկի, եկի
Aor. II. եկեալ Part.
եկեացէ Fut. verbi դամ
q. v.

Եկաց Aor. I. verbi կամ
q. v.

Եկեղեցի, ցւոյ, ցւոջ, ցեաց.
ecclesia.

Եկեր Aor. II. verbi ուտեմ
q. v.

Եհան, Եհաս, Եհար, Ե-
հարց Aor. II. verborum
հանեմ, հասանեմ, հար-
կանեմ et հարցանեմ.

Եղանիմ, եղէ, եղեր, եղև,
եղեալ, եղէց, եղիցիս s.
եղիցես, եղիցի, fio.

Եղբայր, բօր, բարբ, բարք,
բարց, բարբք. frater.

Եղբորդի, դւոյ, լոց s. եաց.
filius. fratris.

Եմ, ես, է, էի, լցեմ, ել,
եւոյ, եալ, եւոյ. sum.

Եմու Aor. II. verbi մտա-
նեմ q. v.

Եպիսկոպոս, ի, իւ s. աւ,
պոսանք s. պոսք, սաց
s. սից. episcopus.

Ես II. pers. sing. praes.
verbi եմ es.

Ես, լմ, ինձ, զես, յինէն,
ինև, մեք, մեր, մեզ, ՚ի
մէնջ, մեօք. ego.

Ետ, ետու, ետուր Aor. II.
verbi տամ q. v.

Ետես Aor. II. verbi տե-
սանեմ q. v.

Երախայ s. Երեխայ, ի, ից.
infans. catechumenus.

Երախտիք, տեաց. benefi-
cium. meritum. bonum.

Երանեալ, եւոյ. beatus.

Երանելի, լւոյ s. լոյ, լեաց.
beatus.

Երանութիւն. beatitudo.

Երբ. quando? երբ. quando.
quum.

Երբեմն. aliquando. jam.
olim. modo.

Երբէք. aliquando. unquam.
ոչ երբէք. nunquam.

Երգ, ոյ, ոց. canticum. can-
tilena. cantus. երգ երգոց.
canticum canticorum.

Երգեմ, եցի, ես. cano.
canto.

Երեկ s. Երեկոյ. indecl.
vespera. ընդ երեկս. ad
vesperam.

Երեսք, սաց, սօք s. սովք.
facies. vultus. **Երեսաց**
երկրէ, a superficieterrae.

Երերեալ, Part. commo-
tus. agitated. vagabun-
dus.

Երևիմ, **Լեցաւ**. appareo.

երևելի, **լոյ**, **լեալ**, **լեաց**,
լեօք. apparens. mani-
festus. insignis.

երևեցուցանեմ, **ցուցի**. ap-
parere facio. ostendo.
designuo.

Երեք, **երից**, **երիս**, **երիւք**.
tres. tria. **երեքհարիւր**,
trecenti.

երեքին, terni. trini.

երեքկին. triplex. trifariam.

Երթամ, **երթայցեմ** s. **եր-**
թիցեմ Imp. **երթ**, **եր-**
թայք, Fut. **երթայց** s.
երթիցեմ, Aor. II. **չոգայ**
s. **չոքայ**. eo. abeo. vado.
proficiscor. **երթալ զհետ**
c.c.g. sequi.

Երի. առ **երի**, ad latus.

Երիտասարդ, **ի**, **աց**. juvenis.
adolescens.

Երկաթ, **ոյ**, **ոց** s. **ի**, **իւ**,
աց, **իւք**. ferrum.

երկաթի, **թւոյ** s. **թոյ**, **թեալ**,

թեաց s. **թոց**, **թեօք** s.
թիւք. ferreus.

Երկայնակեցութիւն. vita
longaeva.

Երկայնանիստ, **նստի**, **իւ**.
longe extensus.

Երկբայութիւն. dubitatio.
dubium.

Երկեայ Aor. II. verbi
երկնչիմ q. v.

Երկին, **կնի**, **նալ** s. **նիւ**.
coelum.

Երկինք, **կնից**, **իւք**. coelum.
երկնային, **նայնոյ**, **ոց**.
coelestis.

երկնաւոր, **ի**, **աց**. coelestis.

Երկիր, **կրի**, **լալ** s. **րիւ**.
terra.

երկրային, **րայնոյ**, **ոց**. ter-
restris. terrenus.

Երկիւղ s. **Երկեւղ**, **ի**, **իւ**,
ից. timor. metus. c.c.abl.

երկիւղական, **ի**, **աց**. terri-
ficus. terribilis.

Երկնեմ, **եցի**. parturio. moli-
or. nitor.

Երկնչիմ, **կեայ**, **կուցեալ**.
timeo. metuo. vereor.

Երկու, **երկուք** (nom. et
instr.), **երկուց**, **երկուս**
(nom. et acc.) duo.

երկոտասան, **ի**, **ից**, **իւք** s.

օք. duodecim.

երկուքեան s. երկուքին, կո-
ցուն s. ցունց, կոսին,
կոքումք. duo. ambo.
uterque.

երկրորդ. ի, locat. յերկրոր-
դում, աւ s. իւ, այ s. ից, օք
s. իւք. secundus. pos-
terior. proximus. եր-
կրորդ անգամ secundâ
vice. երկրորդ իւր. ipsi
proximus.

երրորդ, ի, locat. յերրոր-
դում, այ s. ից. tertius.

երրոյց Aor. II. verbi ցու-
ցանեմ գ. v.

Եւ et. atque. autem. Էւ Էւ
s. Էւ Է. atque etiam.
Էւթ. tantummodo. tan-
tum.

Եւթն s. Եւաթն s. Եօթն
s. Իւթն, թին s. թնի s.
թան, թամք s. թիւ,
թանք, թանց s. թնից,
թամք. septem. եւթն
անգամ. septies.

եւթներորդ, ի, այ. septi-
mus.

եւթանանկին. septuagies.

Եւղ s. Իւղ, ոյ, ոց. oleum.
unguentum.

Օ,

Օ, 1, nota Accusativi.
quae praeter Pronomina
indefinita, quibus semper
additur, nominibus tan-
tum definitis praefigitur;
eademque, 2, si Geniti-
vo praeponitur, Accusati-
vum nominis omissi, uti
articulus Graecorum, in-
dicat, 3, Ablativo prae-
fixa, casum quem dicunt
Narrativum exprimit, ac
respondet praep. lat. de
cabl. 4, Instrumen-
tali praeposita hunc
in casum circumlativum
dictum transformat, ac
denotat i. q. circum.
circa.

Օ, ահի հարեալ v. s. v. Մհ.

Օ, այրանամ, ացայ. indignor.
irascor.

զայրացեալ. indignatus. ira-
tus.

Օ, անզիտեմ, եցի, եալ. ti-
meo. vereor. ccabl.

Օ, առաջեաւ. Instr. vocis
առաջի c. praef. զ. co-
ram. in conspectu.

Օ, առաջինն. acc. vocis
առաջինն c. aff. ն. ab
initio. primum. prius.

Օ, արգանամ, ացայ. *adoleasco.*
vigeo.

Օ, արդ, ու, ուց, ուք *s. իւ.ք.*
apparatus. ornatus.

զարդարեմ, եցի. *ad- orno.*
bene compono. ordino.
զարդարեալ. *ornans. or-*
natus.

Օ, աւակ, ի, աց. *semen. foe-*
tus. proles.

Օ, գեռում, զգեցայ, ցիր, ցեալ.
induo mihi. induor.
vestior. gero. accingor.
ccar.

զգեցուցանեմ, ցուցի, զգեցո՛ւ.
induo. vestio. ccar. et
a. s. dp. aut cap. et
instr. r.

Օ, գնամ, ացի. *ambulo. in-*
cedo.

Օ, գուշանամ, ացայ, ցիր.
attendo. caveo. ccabl.
prospicio. curam gero.
animadverto. ccd.

զգուշաւոր, ի, աց. *securus.*

զգուշութիւն. *cautio. dili-*
gentia.

Օ, եռուն, ոնոյ, նոց. *repens.*
reptile. qui movetur.

Օ, ի՞ *quid? quomodo? cur?*
զե՞ է զի. *quid est quod?*

quid? cur? զի extra in-
terrogationem quod.
quia. ut. զի մի. ut non.
ne. զի վասն alias վասն
զի. propterea quod. quia.
quoniam.

զի՞արդ *s. զի՞արդ. quâ ra-*
tionem? quomodo? extra
interrog. quomodo. զի-
ւրդ. է. quomodocunque.

Օ, ին՛մ, եցի. *armo. armis*
instruo. զէեալ. armatus.

Օ, ի՞նչ *quis? quae? quid?*
quomodo? զինչ. quomodo.

Օ, կի (Acc. nom. կի).
post. pone. ceg. զկի
զամ. sequor. ceg. զկի
ժամանակաց. post aliquod
tempus. aliquanto post.

Օ, հետ (Acc. nom. հետ).
post. pone. ceg. զհետ
լեալ. persequens. prose-
quens. ceg.

Օ, ո՛հ, ի, ից. *sacrificium.*
oblatio. munus.

Օ, բկեմ, եցի. *privo. excludo.*
ccap. et abl. r.

զբկեալ. *privatus. exclusus.*
ccabl. r.

Օ, բոյց, զբուցաց. *historia.*
narratio.

Օօր, ու, ու, ՚ի զօրուէ s.

՚ի զօրէ, ըաց, ըօք. s.
etiam զօրաւ s. ըով,
ըուց, ըովք. exercitus.
militia. copia.

զօրաւոր, ՚ի, այ. fortis. po-
tens. robustus.

զօրութիւն. vis. virtus. ro-
bur.

Է

Է 1, III. pers. sing.
praes. verbi եմ, sum.
q. v. 2, subst. ens. qui
est. Deus.

Էած Aor. II. verbi ածեմ
q. v.

Էարկ Aor. II. verbi
արկանեմ. q. v.

Էգ, էգի, էգաց s. էգից.
femina.

Էի, էիր, էր, էակ, էիք, էին.
Imperf. verbi եմ q. v.

Էութիւն. essentia. sub-
stantia. existentia.

Էջ Aor. II. verbi իջանեմ
q. v.

Էցեմ Aor. II. verbi ցեմում
q. v.

Բ

Բմբռնեմ, եցի. apprehendo.
capio. detineo.

Բնդ Praep. 1, pro eeg.
2, cum eed. 3, versus.
ad. in. per. cca. Ընդ իս.
ad me. mihi. mecum.
Ընդ երեկս. ad vesperam.
Է արեւմուտս, Է հարաւա-
կողմն, occidentem, meri-
diem versus. 4, sub. ce.
instr. Է գրով արկանեմ,
scribo.

Ընդարձակեմ, եցի. dilato.
extendo.

Ընդդէմ. adversus. contra.
Adj. Adv. et Praep.
eeg.

Ընդդիմակաց. adversarius.
qui contra stat.

Ընդէր quare? cur?

Ընդօծին s. Ընտօծին, ծնի,
նաց, նօք. domi natus.
verna. domesticus.

Ընդունիմ, Ընկալայ, Ընկալ,
լարուք s. լայք, Ընկա-
լեալ, Ընդունիլ s. Ընդ-
ունեմ suscipio. recipio.
excipio. accipio.

Բնթեռնում, Թերցայ, ցնր.
lego.

- Ընթրիք, բեաց, բեօք. թագաւերեմ, եցի, եալ. coena. regno. impero.
- Ընկալեալ Part. verbi թագաւորո թիւն. regnum. ընդունիմ՝ զ. v. imperium.
- Ընկենում, կեցի, կէց s. թագուցանեմ՝ v. s. v. թա- կեաց, կեա՛, կեցեալ. de- քուցանեմ.
- ճիւղեմ, ի, այ. socius. alter. թաղեմ, եցի. sepelio. humo. proximus. թաղեալ part. sepultus.
- Ընկղմեմ, եցի. submergo. թարգմանեմ՝ s. թարքմա- immergo. perdo. pass. նեմ, եցի. interpretor. ex- ընկղմիմ, եցայ. submer- pono. explico. verto. gor. pereo. pass. թարգմանիմ, եցայ.
- Ընտանի s. ընդանի, նոյ, թարմստար, ի, այ. infir- նեաց. domesticus. fami- missimus. deterior. vilis. liaris. propinquus. co- թափեալ, ելոյ Part. effu- gnatus. sus.
- Ընտրեմ, եցի. eligo. seligo. թափուք. vacuus. desertus. discerno. թաքեայ, թաքեայց Aor. et. Fut. II. verbi
- Ըստ Praep. 1, ccd. s. ca. թաքնումս թաղնում. թաք- secundum. juxta. ըստ կա- չիմ՝ s. թաղչիմ, քեայ, քի՛ր, քուցեալ. me abs- ըրի. secundum vires. fa- ccondo. occultor.
- Ըստ մասին. ex թաղուցանեմ՝ s. թաքու- parte. partim. ըստ մա- ցանեմ, դուցի. abscondo. սանց. per partes. singu- occulto.
- Ըստ 2, juxta. post. թեքահաւատո թիւն. incre- cca bl. մի ըստ միոջէ, alius dulus. difidentia.
- post alium. թեքեւս. forsan. fortasse. forte.

Թ
Թագաւոր, ի, այ. rex.
Chrest. armen.

Թեւս որ, ի, այ. ala prae-
ditus. alatus.

Թղոյ, Թղենւոյ vide s. v.
Թուլ.

Թէ. si. an? quod. i. q. ὅτι.

Թիւ, Թաւոյ, ոյ. numerus.

Թուեմ: numero. Թուի. im-
pers. putatur. videtur.
cc զե vel e. inf.

Թմբրու Թիւն. sopor. torpor.

Թշեամի, մեոյ, մեայ. inimi-
cus. hostis.

Թշեամու Թիւն. inimicitia.
hostilitas.

Թշուառու Թիւն. miseria.
infelicitas.

Թողում, Թողի, Թոյ,
Թողեալ. relinquo. trado.
remitto. condono. ccap.
vel edp. et ar.

Թոյ. imperat. sine. per-
mitte. Թոյ praep. sine.
praeter. cca. Թոյ Թի.
quando magis. nedum.

Թողում: concedo. per-
mitto. ccdp. et inf.

Թոսն, սին, սոնք, սանց.
nepos.

Թուլ, Թղոյ, ոյ s. Թղե, Եց.
ficus fructus.

Թղենի, նոյ, նեայ. ficus ar-
bor.

Թուլ, Թիւոյ, ոյ. ater. ni-
ger. nigritudo. caligo.

Թուչան, չնոյ, ոյ. volans.
volucris. avis.

Ժ

Ժամ, ու, ու s. աւ, ույ s.
այ, ուք s. օք hora. tem-
pus.

Ժամանակ, ի, այ. tempus.

Ժամանեմ, եցի. pervenio ad
locum cc ՚ի ea.

Ժառանգ et Ժառանգորդ,
ի, այ. haeres.

Ժառանգու Թիւն. haereditas.

Ժողով, ոյ, ոյ. congre-
gatio. collectio. coetus.

Ժողովեմ, եցի, եալ. con-
grego colligo. coacervo.

Ժողովորդ, վրդեան, դեամբ,
եանց s. վրդի, դէ, դով,
դոյ. populus. congre-
gatio.

Ի

Ի ante cons., յ ante
vocales. Praefixum.
1, Nota Ablativi. 2,
Accusat. praeposi-
tum sign. իս, in ca.
3, Dat. praep. sign.
իս, in cabl. s. i. q.
Instr.

- Ubi Dat. ab Abl. non differt, Accus. loco Dativi scribitur.
- Ի^o quid? inusitat.; genit. էր cuius? dat. իմ s. հիմ cui? acc. զի՞ quid? abl. ի մէ՞ a quo? instr. ի՞ւ. cum quo?
- Ի quod. inusitat.; acc. զի quod. ut.
- Իբր sicut. quemadmodum. circiter. fere. Plerumque cca., sed saepe etiam alii casus sequuntur.
- Իբրև idem 1, sicut. cca. 2, quando. quum. cc. Aor.
- Իմ 1, gen. s. pron. I. pers. mei. 2, իմ, իմոյ, ում, յիմմէ s. յիմոյ, մով etc. meus.
- Իմանամ, այցայ, իմա՛ s. իմաց s. իմացի՛ր. intelligo.
- Իմանալի part. Fut. intelligibilis. intellectualis. spiritualis. իմանալի է. sq. Թէ. scire oportet. sciendum est.
- Իմաստուն, տնոյ, տնոց. sapiens. prudens. իմաստնագոյն, գունի, նից.
- sapientior. prudentior. callidior.
- Ինձ dat., յինէն abl. pron. I. pers. tu, ego.
- Ինն, ինունք, ինունց s. ինունք, իննուց, իննուք s. իննամբք. novem.
- Ինչ quid? զի՞նչ acc. quid? quomodo? cur?
- Ինչ acc. զինչ 1, quod. զինչ և quodcumque. 2, aliquid. ullus, a, um. et subst. ինչ, ընչի, ինչք, ընչից ens. res.
- Ինք, plerumque ինքն, gen. ինքեան s. ընքեան, քեամբ, քեանք, քեանց, քեամբք. ipse, a, um.
- Ինք ինքեամբ ձեռօք. suis ipsius manibus.
- Ինքնակամ. sponte. ultro.
- Իշխեմ, եցի. 1, impero. principatum gero. potestatem habeo. ccd. 2, possum. valeo.
- Իշխան, ի, այց. potens. potestatem habens. princeps. dux. dominus.
- Իշխանաբար. tanquam dominus. cum auctoritate et potestate.

Իշխանութիւն. principatus.

potestas. dominium.

Իջանեմ, իջի, էջ. descendo.

Իս acc. pron. I. pers.

ես q. v.

Իսի. sed. verum. utique. ergo.

Իր, իրի, իրք, իրաց. res. ne-

gotium opus. սմին իրի.

hâc de causâ.

Իրաւ. indecl. justus. jus.

Իրաւի. jure. merito

իրաւունք, ւանց, ւամքք.

jus. justitia. իրաւամքք

s. ըստ իրաւանց. juste.

jure. ex jure. merito.

Իրեար, իրերաց. invicem.

mutuo. *ἀλλήλων. 'ի վե-*

րայ իրերաց. pro se in-

vicem.

Իցեն Conj. Praes. verbi

եմ q. v.

Ի՞ւ Instr. pron. int. ի՞ q. v.

Իւղ, ոյ, ոց. oleum. un-

guentum.

Իւր s. իւրեան gen. dat.

sg. իւրեանց gen. dat.

plur. pron. III. pers.

ընդ իւր. secum.

Իւր, ոյ, ում, մի. pron. poss.

III. pers. suus. a, um.

Իւրաքանչիւր. unusquisque.

quilibet.

Լ

Լամ, լացի, էլաց, լաց.
ploro, lamentor.

Լայնութիւն. latitudo.

Լանջք, ջաց, ջօք s. ջեւք.
pectus.

Լեալ Part. verbi լինիմ
q. v.

Լեանն, լերին, 'ի լեանէ,
լերամք, ըինք, ըանց.
mons.

Լեանադաշտակ, ի, այ.
vallis in monte. planities
in vertice montis. plateau
gall.

Լեանոտն, ոտին, ոտամք.
radix montis.

Լեզու, զուի, աւ, այ, օք
s. զուոյ, ով, ոց, ովք.
lingua.

Լիւր, լերո՞ւք Imperat. verbi
լինիմ q. v.

Լի, լինոյ, ոց. plenus, a, um.
cc. instr.

Լիզեմ, եցի et լիզում, լի-
զի. lingo. lambo.

Լինիմ Imperat. լիւր, լի-
ւո՞ւք Partic. լեալ Fut.
լեցիմ, լեցիս, լեջեր etc.
լինիլ s. լինել, լինեցոց.
fio. sum.

Ի նուժ, լցի, ելնի, լնի, լցեալ
impleo. repleo. cc. instr.

Ի ողայու ցանեմ, ցուցի. la-
vandum do. lavo.

Ի անամ, այլի, լուայ lavo.
այայ, labor.

Ի դս, լուսոյ, ով, լոյսք.
lux. illuminatio.

Լուսատու, տուի, այ. lumi-
nis dator. collustrator.
Լուսատու լնեել. lucere.

Լուսաւոր, ի, այ. lucidus.
splendidus. luminare.

Լուսա որիչ, ընի, շայ. illu-
minator. Cognomen
Gregorii, Apostoli
Armeniorum.

Լուսա որու թիւն. illuminatio.
illustratio.

Լուսեղնի, ղնի, նայ. a lu-
ce factus. lucidus. splen-
didus.

Լուայ, լուար, լուաւ, լու-
արուք, լուան. Aor. II.
Լուեալ Part. verbi լուեմ
q. v.

Լուծած եմ, լուծի, ելոյծ,
լոյծ. solvo. abrogo. վըժս
լուծանեմ. poenas solvo,
lucio.

Լուս, լուի, լուայ. silens.
tacitus. լուս լեր sile.
tace.

Լսեմ, լուայ, լսեք et լսեցի
etc. audio. cca. s. cd.
s. enarrat.

Լսելի, լիք. audiens. լսելիք
լուայ. auditus.

Լսելու թիւն. auditus.

Խ

Խաբեմ, եցի, decipio.

Խաբերայ, ի, ից. decipiens.
fallax. fraudulentus.

Խաղաղանամ, այայ. in pace
vivo. quiesco.

Խաղաղանի, ի, այ. pacifi-
cus. pacatus.

Խաղաղութիւն. pax. tran-
quillitas. quies. Խաղա-
ղութիւն խօսիմ ընդ cdat.
paciscor cum aliquo.

Խաղամ, այի, ա. irruo. cas-
tra moveo. proficiscor.

Խաղացուցանեմ, ցուցի, ցոյց.
transfero. abduco. pro-
veho.

Խայտակն. vividis. splen-
didis oculis praeditus.

Խաչն, շնն, շնք, շանց,
grex ovium. pecus. pe-
cora.

Խաչարած, ի, այ. pecorum
pastor. pecuarius.

Խաչ, ի, ից. crux. Ի խաչ
եկանեմ. crucifigor.

- խառն** s. **խառնք, նից.** commixtio. commercium. coitus.
խառնակուլթիւն. commixtio. i. q. **խառն.**
խառնեմ, եցի. misceo. commisceo. cc **ընդ** ca. **խառնելիմ, եցայ.** hostiliter congradior.
խաւար, ի, աւ. tenebrae. obscuritas.
խաւարային, յնոյ, ոյ. tenebrosus. tenebricosus.
խաւարեցուցանեմ, ցուցի, ցոյց. tenebris obduco. caligine offundo.
խափանեմ, եցի. arceo. impedio. prohibeo.
խիստ, խստի, իւ, ից s. **աւ, աջ.** asper. durus. difficilis.
խնամարկեմ, եցի. curam gero. curo. cc **ի վերայ** cg.
խնդամ, աջի, զա՛. gaudeo. laetor. delector. cc **ընդ** ca.
խնդիր, խնդրոյ, ոյ. quaestio. petitio.
խնդրեմ, եցի. quaero. inquirō. peto. precor. **վրէժ**
- խնդրեմ.** vindictam sumo. ulciscor. cc abl.
խնդրուած, ոյ, s. խնդրուածք, ոյ. petitio. supplicatio.
խնծոր, ոյ, ոյ s. **ի, ից.** malum. pomum.
խնուլիցի, խնց. Inf. **խնուլ, խնցոյ.** obstruo. claudio.
խոզ, ի, ից s. **այ.** porcus. sus.
խոհական, ի, աջ. prudens.
խոնարհ, ի, աջ s. **ից.** humilis.
խոնարհիմ, եցայ. inclinor. flecto, incurvo, humilio me.
խոստանամ, տացայ. promitto. polliceor.
խոստումն, տման. promissio.
խոտ, ոյ, ոյ. herba. gramen.
խոտան, ի, ից s. **այ.** rejectaneus. reprobus. malus.
խոր, ոյ, ոյ. profundus. subst. **խոր** s. **խորք.** profundum. profunditas.
խորան, ի, աջ. tentorium. tabernaculum. — **սուրբ,** tabernaculum sanctum i. e. foederis.
խորհիմ, եցայ. ccd. s. ca. meditor. cogito. ratio-

cinor. volo. *խորհեալ*
Part. consulto.

խորհուրդ, հրդոյ, ոյ s. *դի,*
իւ s. *դեան, դեամբ*. cogi-
tatio. meditatio. consili-
um. mysterium. sacram-
entum.

խորտիկ, տիր, կաց. esca. ci-
bus. obsonium.

խուժաստան, ի. N. pr. pro-
vinciae pers. Chusis-
tan.

խուլ, խլի, ից. surdus. a,
um.

խունկ, խընկոյ s. *խնկոյ, ոյ*.
suffitus. thus. aroma.

խուռն, խռան. turba. tu-
multus.

խուովութիւն. turbatio. con-
turbatio. confusio.

խրատ, ու, ուց, ուք, s. *օք*
s. *իւք*, et *ոյ, ով, ովք*.
sententia. admonitio. con-
siliium.

խրսխտամ s. *խրսխտանամ,*
ացայ, ացեալ. glorior.
superbio.

խօլ, ի, աց. insanus. ferus.
validus.

խօսիմ, եցայ. loquor.

Օ

Օազեմ, եցի s. *ճաղիմ, եցայ*.
orior. splendo. effulgeo.
reluceo.

Օածուկ, ուկք. occultus.
absconditus. plur. ab-
scondita. arcanum.

ճածկեմ, եցի. occulto. abs-
condo. cc *ի* cd.

Օաղը, ղու s. *ղեր* s. *ղու*.
risus. irrisio.

ճաղը առնեմ cca. derideo.
illudo.

Օայր, ի, ից. summitas. ex-
tremitas.

Օանեալ Aor. II. verbi
ճանաչեմ q. v.

ճանուցանեմ, նուցի, նո
notum facio.

Օանր, նու, ու, ի ճանուէ,
նունք, նունց. gravis.
molestus. durus.

Օառ, ոյ, ոց. arbor.

Օառայ, ի, ից. servus.

Օարաւի,ւոյ,ւիք,ւեաց.
sitiens. sitibundus.

Օճեմ, եցի. sugo. sorbeo.
extraho.

Օնանիմ, ճնայ, ճեալ. Fut.
ճնցես. pario. gigno. nas-
cor.

ճնող *s.* ճնօղ, ի, *այ.* *ge-*
nitor. parens.

ճնունդ, ճնլնդեան, *զոյ.*
partus. generatio. pro-
genies.

Օով, *ու, ույ.* *mare.*

Կ

Կազմեմ, եցի. *orno. struo.*
facio.

Կաթն, թին, թանց. *lac.*

Կալաւ, կալարուք, կալեալ
v. s. v. ունիմ.

Կալուած, *ոյ, s. ի, ոյ.*
possessio.

Կամ *s.* կամք, մաց, մօք.
voluntas. beneplacitum.
propositum. կամ է s.
կամք են. videtur. visum
est. placet. volo.

Կամ. *vel. aut. sive.*

Կամիմ, մեցայ, մեաց, մե-
ցեալ, մեցօղ s. մօղ, միլ,
մել. volo.

Կամ, կաս, կայ, կացի, կաց,
կացէք, կացեալ. sto, ja-
ceo. remaneo. յտն կամ.
rectus sto. surgo.

Կայանամ, ացայ. *sto. con-*
sisto.

կացուցանեմ, ցուցի, կացո՛,
կացուցեալ. statuo. con-
stituo. restituo. ՚ի հարկի
կացուցանել. tributo sub-
dicere. tributarium red-
dere.

Կանայք, կանայս, կանանց
v. s. v. կին.

Կանգնեմ *s.* կանկնեմ, եցի.
erigo. suscito. statuo.

Կապեմ, եցի. *ligo. vincio.*
կապեալ. vinctus.

Կապանք, նացնօք. *vinculum.*
կապակցեմ, եցի. colligo.
connecto. conjungo.

Կատարեմ, եցի. *perficio. ab-*
solvo. կատարեալ. perfec-
tus. absolutus.

Կատարած, ի, ից *s. այ.*
finis.

Կատարիչ, բչի, չաց. *con-*
summator. conditor.

Կատարումն, բումն. *perfectio.*
consummatio. finis.

Կար, ի, *s. այ, իւ. s. կարք,*
բից, բիւք. vis. vires. po-
tentia. ըստ կարի. pro
viribus.

Կարի. *valde. multum. nimis.*
կարեմ, բացի, արեալ. pos-
sum. valeo.

Կարող, ի, *այ.* *potens. valens.*

կարեւոր, ի, այց. necessarius.
fidelis.

կարասի, բոյ S. սոյ, սեւաւ
S. սուղ, սեւաց. vas. su-
pellex. opes.

կարգ, ի, այց. ordo. series.
կարգեմ, եցի. ordino. con-
stituo.

կարեմ, եցի. suo. assuo.
consuo.

կարծեմ, եցի. puto. exis-
tino.

կարծի. videtur. apparet.

կաւ, ոյ, ուղ S. ու. limus.
argilla.

կեամ, կէի, կեայլ, կեցի,
եկեաց, կեաց, կեցեալ,
կեցցէ. vivo.

կեցուցանեմ, ցուցի, ցո՛.
vivifico. in vitam revoco.
salvo.

կեանք, կենաց, նօք. vita.
կենդանի, նւոյ, նեաց.
vivus. vivens. animans.
animal.

կենդանոյի. ad v. vivens.

կենդանացուցանեմ, ցուցի.
vivifico. resuscito.

կենդանութիւն. vita. salus.

կերայ, կերար, կերաւ S. ե-
կեր, կերան, կերիցես,
կերիցէ, կերիցուք. Aor.
Chrest. armen.

II. et Fut. II. verbi
սեւեմ գ. v.

կերակուր, կրսոյ, ոց. cibus
esca.

կերպարան, ի, սւ. S. կեր-
պարանք, նաց, նօք.
forma. species. simili-
tudo. imago.

կերպարանեմ, եցի. formo.
figuro.

կէս, կիսոյ, ոց S. կց. dimi-
dius. medius. dimidium.
medium. pars.

կէտ, կիտի S. կէտի S. կէտի,
կէտք. կիտից S. կիտաց
S. կիտոց S. կէտից. cetus.
balaena.

կին, կնոջ, կնաւ S. կանամբ,
կանայք, նանց, նամք.
mulier. կին ամուսնու-
թեան. mulier nupta. կին
առնել. uxorem ducere.

կիր, կրի, passio. affectio.
կրեմ, եցի. patior.

կղզի, զւոյ, զեաց. insula.

կնիք. plantae pedum.

կնիք, կնքոյ, կնկքք S. կնիք,
կնքոյ. sigillum. signum.
baptismus. կնիք սաւ.
baptizare.

կնիք ասնուլ. baptizari.

- դիմի* e tergo. ex adverso.
 pone. post. ԵԵԳ. *դիմի*
գալ sequi.
Կնօջ, *ի կնօջէ* v. s. v. *կին*.
Կշուեմ, *եցի*. libro. pondero.
 perpendo. examino.
Կող, *ի* s. *ոյ*, *ից* s. *այ* et
կողունք, *դամբք*. costa.
 latus.
Կողմն s. *կողմ*, *ման*, *մանք*.
մանց. latus. regio. tractus.
Կոյս, *կուսի*, *ից*. virgo.
կուսան, *ի*, *այ*. monacha.
կուսութիւն. virginitas.
Կոյր, *կուրի*, *իւ*, *այ* s. *ից*.
 caecus.
կուրացուցանեմ, *ցուցի*. ex-
 caeco. lumine privo. cae-
 cum reddo.
Կոչեմ, *եցի*. voco. invoco.
 advoco. nomino. cog-
 nomino.
Կոտորեմ, *եցի*. caedo. ex-
 scindo. occido. interficio.
Կորնչեմ, *կորեայ*, *ընր*, *ըու-*
սեալ. pereo. intereo.
կորուսանեմ, *ըուսի*, *ըն*,
ըուսեալ. perdo. interimo.
կորուստ, *ըստեան*. perditio.
 interitus. exitium.
Կուշտ, *կշտի*, *տայ* s. *ից*.
 venter. latus.
- Կուռք*, *կուսց*. idolum. si-
 mulacrum.
Կուռիմ, *ուկցայ* et *ուայ*.
 pugno. certo.
Կտակարան, *ի*, *այ*. testa-
 mentum.
Կտրեմ, *եցի*. seco. disseco.
 caedo. succido.
Կրէ, *կրեայ*, *կրեցին* v. s. v.
կր.
Կրկին. duplex. duplus. ge-
 minus. duplum. duplici-
 ter. *կրկին բազում*: duplo
 plus, plura.
-
- *ազար*, *ի*, *այ*. mille. millia.
 • *ալածեմ*, *եցի*. persequor.
 expello. pass. *հալածիմ*:
հալածանք, *նայ*, *նօք*. per-
 secutio.
հալածական expulsus. pro-
 scriptus. *հալածական առ-*
նեմ expulsus facio. i. e.
 expello. persequor.
 • *ակառակորդ*, *ի*, *այ*. ad-
 versarius. inimicus. con-
 trarius.
 • *աղորդութիւն* communi-
 catio. societas. commu-
 nio. eucharistia.

Համայն, ճոյք, ճոյլոյ. gratus.
ccdat. pl. Համայք. be-
neplacitum.

Համայնեամ, այայ. compla-
ceo. ccdat.

Համայն, ի, ից. totus. cunc-
tus universus.

Համար, ոյ, ոյ s. ու, ուց
s. ի. numerus. dinume-
ratio. calculus. ratio.
Համարս տալ rationem
reddere.

Համարեմ եցի. a c s a e p i u s
Համարիմ, եցայ. numero.
calculo. aestimo. existi-
mo. puto. censeo. Հա-
մարիւք censebatur.

Համարձակ. latus. liber.
fidens.

Համարձակութիւն. libertas.
confidentia. fiducia. au-
dacia.

Համբաւ, ոյ, ով, ոյ, ովք
s. ու, ուց, ուք s. ի աւ,
այ, օք. auditus. rumor.
fama.

Համբաւեմ, եցի. famam
spargo. divulgo.

Համբոյր, բուրի, լից s. բոց.
osculum.

Համբուրեմ, եցի. osculor.
deosculo.

Հայ, ոյ, ոյ. Armenius. pl.
Հայք, ոյ 1. Armenii. 2.
Armenia.

Հայաստան, ի. Armenia.
Հայերէն, բնի. armeniacus.
et a dv. armeniace.

Հայիմ, եցայ, եաց, եւի,
եցեալ, եցող, ել. video.
adspicio. intueor. re-
spicio. cc ՚ի s. աւ. sq.
acc.

Հայ հոյու թիւն. blasphemia.
convicium.

Հայր, հօր. հարք, հարց
s. հարանց. pater. prin-
ceps. հայր ներքինեաց.
pater eunuchorum.

Հայրենի, նոյ, նեաց. pa-
trius. paternus. plur.
paterna bona. patria.

Հանապաղ. semper. per
omne tempus. assiduo.
Հանապաղէրդեան. quodia-
nus. assiduus.

Հանգչիմ, գեայ, գլի, գու-
ցեալ. requiesco.

Հանդարտեմ, եցի, եւի, եայ,
ել. cesso. quiesco.

Հանդարտութիւն. tranquil-
litas. quies. modestia.
clementia.

- ՝անդերձ**, ի, ից. vestis. vestimentum.
՝անդերձ praep. et post-
 pos. cc instr., rarius
 cd. una cum. cum.
՝անդերձեմ, եցի, եալ. in-
 struo. paro. **՝անդերձեալ**
 էր. paratus, futurus erat.
՝անեմ, **՝անի**, **եհան**, **՝ան**,
՝անէք, **նեալ**. 1, tollo.
 eveho. — ՚ի խաչ cruci-
 figo. 2, aufero. ejicio.
 3, produco.
՝ասակ, ի, այ. aetas.
՝ասանեմ, **՝ասի**, **եհաս**,
՝աս, **սէք**, **սեալ**. 1, ve-
 nio. pervenio. 2, in-
 venio. assequor. obtineo.
 ccd.
՝ասողութիւն. intelligentia.
 scientia.
՝ասարակ, ի, այ s. ուց.
 communis. generalis. p.
 14. որդի **՝ասարակաց**
 filius utriusque, filius
 communis.
՝աստաջազուկ. valido
 brachio praeditus. vali-
 dus. robustus.
՝աստատութիւն. firmitas.
 firmamentum.
- ՝ատանեմ**, **՝ատի**, **եհատ**,
՝ատ, abscindo. separo.
 tollo.
՝ատուցումն, **ցման**. retribu-
 tio. remuneratio. prae-
 mium.
՝արամանի, **նեոյ** s. **նոյ** i. q.
Արհմն Nom. propr.
 Ahriman.
՝արաւ, **ոյ**, **ով**. auster. me-
 rides. **՝արաւոյ կողմանէ**
 pro ՚ի **՝արաւոյ կողմանէ**
 a parte meridionali.
՝արաւահողմ s. **՝արաւա-**
կողմն, **ման**, **անց**. pars s.
 plaga meridionalis.
՝արիւր s. **՝արեւր**, **ոյ**, **ոյ**.
 centum.
՝արկ, ի, աւ s. իւ, այ, օք.
 necessitas. servitus. tri-
 butum. ՚ի **՝արկի կացուցա-**
նել, tributarium reddere
 aliquem. tributum im-
 ponere alicui cca.
՝արկեմ, **եցի**. cogo. pass.
՝արկիմ, **եցայ** cogor.
՝արկանեմ, **՝արի**, **եհար**,
՝ար, **՝արեալ**. percutio.
 ferio. infigo. transfigo.
՝արհի **՝արեալ**. timore
 percussus. ՚ի **՝արհի** **՝արեալ**
 aggressus. invadens.

- հհար ՚ի սրալի. infixit in cor. transfixit cor. սս սոնե հարեալ. conculcans. spernens.
- հարուած, ոյ, ոյ. percussio. plaga. vulnus.
- հարսն, սին, սունք, սանց. sponsa.
- հարցանեմ, հարցի, հհարց, հհրց. interrogo.
- հաց, ի, ից. panis. cibus.
- հաւատ, ոյ, ով. et saepius in pl. հաւատք, արց, ովք. fides.
- հաւատում, արցի, սա՛, ցէք. credo. cc ՚ի ea.
- հաւատարիմ, բմի, մաց. fidelis. fidus.
- հեղ, ոյ, ոց. mitis. mansuetus. lenis. tranquillus. modestus.
- հեծեալ, ելոյ, ոց, ովք. part. adscensor equi. eques.
- հեծելազօր, բու, զօրք. բաց, բօք. equitatus. equites.
- հեծութիւն. gemitus.
- հեղում, հեղի, հհեղ, հհղ. fundo. effundo. profundo.
- հռի. longinquus. longe. procul ab aliquo. ccabl.
- հեռանամ, արցայ. amoveor. recedo. abscedo. ՚ի բաց հեռանալ. procul recedere ab al. ccabl.
- հետ, ոյ, s. potius հետք, սոց. vestigium. զհետ երթալ. vestigia premere, sequi. ccg. զհետ. post. pone. զհետ լինել. sequi. persequi. se applicare ad al. ccd.
- հետզհետէ. pedetentim. paulatim.
- հետեմ, եցի s. հետևիմ, եցայ. sequor. subsequor. consequor. imitor. ccd.
- հետեակ, ի, սց, օք. pedes. peditatus.
- հանամ, արցայ, արեալ. obstupesco. haesito.
- ին, հնոյ, ոց. vetus. antiquus.
- ինգ, հնգի, իւ, ից, իւք s. օք. quinque.
- հնդեստասն, ի, ից. quindecim.
- հնգերորդ, ի, սց. quintus.
- հւանդութիւն. aegritudo. infirmitas. morbus.
- իւղ, ի, ից s. հիւլէ, հիւլէ, էի s. հայ, էից s. հայ, voc. gr. ἰλη. materia.

- Հիւսիս, սիսոյ, s. Հիւսիսի, սւոյ. boreas. aquilo. septentrio. septentriones.
- Նազանդ, ի, ից. obediens. subjectus. subditus. ccd. Տնազանդ իւր առնել sibi subdicere. Տնազանդ լինել subijci. ccd.
- Տնազանդեմ, եցի. subijcio. domo.
- Նարիմ, եցայ. excogito. molior. studeo. tendo. possum.
- Նգետասան v. s. v. Նինգ.
- Նոյ v. s. v. Տին.
- Ոգ, ոյ, ով, ոց, ովք. cura. studium. sollicitudo. diligentia. Տոգ տանել. curare. sollicitum esse ccd.
- Ոգի, գւոյ, ւոց. halitus. spiritus. anima. animus. Տոգի սուրբ. spiritus sanctus.
- Տոգիաբնակ. sedes s. habitatio spiritus sancti. spiritu sancto plenus.
- Տոգւոր, ի, աց. spiritualis.
- Ող, ոյ. terra. pulvis. solum.
- Տողեղէն, ղինի, նաց. terrenus. terrestris.
- Ոմանի, նւոյ, նեաց. amans. amator.
- Ովիւ, վուի, վուաց. pastor.
- Ոտ, ոյ, ոց. odor.
- Տոտտիմ, տեցայ, եա՛. odor. olfacio. ccd ի ea.
- Ուպ. propinquus. prope. Տուպ լինել. propinquum fieri. accedere.
- Ուր, Տրոյ, Տրով s. Տուրբ. ignis.
- Տրեղէն, ղինի, նաց. igneus. pl. angeli.
- Սատակ, ի, աց. subjectus. subditus. obediens. ccd.
- Սարտ, ի, ից. superbus. arrogans.
- Սարտանամ, ացայ. superbio. efferro me. glorior.
- Սարտութիւն. superbia. arrogantia.
- Րաման, ի, աց. jussum. mandatum. edictum. Տրաման տամ. jubeo. ordino.
- Տրամանտար, ի, աց. praecipiens. dux. dominus. praefectus.
- Տրամայեմ, եցի. jubeo. praecipio. ccd p. et ar. s. c. inf. s. c. ղի.
- Րաշակերտ, ի, ից, eximius. magnificus.
- Րապարակ, ի, աց. forum. tribunal.

Հրաւեր, Վերբերաց. invitatio.

Հրեղէն v. s. v. հուր.

Հրեշտակ, ի, աց. nuncius.
legatus. angelus.

Հրեշտակային, յնոյ, ոց.
angelicus.

Հրովարտակ, ի, աց. litterae.
epistola. decretum. edic-
tum.

Հօր Gen. vocis հայր q. v.

Չ

Չայն, ի, էց. vox. sonus. me-
lodia.

Չգեմ, եցի, եւ, 1, extendo.

ձգել զձեռն. manum ex-

tendere. 2, traho. attraho.

ձգել առ ինքն. arripere

ad se. sibi vindicare.

3, jaculor. ejicio. emitto.

Չեզ Dat. Acc. pl. Pron.

pers. դու q. v.

ձեզէն (abl. pl.) a vobis.

de vobis. vos ipsi.

Ձեռն, ոին, ձեռք, ոաց.

manus. անկաւ ի ձեռս.

incidit in manus i. e.

in patestatem alicujus.

ձեռն արկանել. manus

injicere s. inferre. եւ ի

ca.

ձեռակապ, կապք, պաց s.

պէց. manuum vinculum.

manica.

ձերբակալ. manu captus.

captivus.

ձերբակալ առնել. capere.

comprehendere.

Չեր 1, Gen. pl. Pron.

pers. դու q. v. 2, ձեր,

բոյ, բուժ, բմի, բոց pron.

poss. vester.

Չեր, ձրի, ձրից. donum.

gratia.

ձրի. gratis. sine praemio.

Չուկն, ձկան, ձկուկք, ձկանց.

piscis.

Ղ

Ղակատ, ու, ուց s. ի, աց.

frons. frons exercitus,

acies. proelium. bellum.

Ղանաչեմ, ծանեայ, ծանու-

ցեալ. cognosco. novi.

scio. ծանաչեմ pass.

Ղանապարհ, ի, աց. via.

Ղառ, ի, էց. oratio. sermo.

Ղարաարութիւն. peritia.

sapientia. facundia.

Ճարտարապետ, ի, աց. ar-

chitectus. artifex.

Ղգնաւորական, ի, այց. anachoreta. monachus.

Ղշմարիտ, բտի, տից S. տաց. verus. certus.

Ճշմարտապէս. in veritate. vere.

Մ

Մազզէզն S. Մազգէգն, զան, զունք, զանց S. զաց. ab Ormuzdo oriundus. գեն մազգէգն S. մազգէգնաց. religio Persarum.

Մահ, ու, ու, ուց S. ուան, ամբ, ունք, ուանց. mors.

մահապարտ, ի, այց. mortis reus.

մահանացու, ուի, ուաց.

Մայր, մոր, մարբ, մարք, մարց, մարքք. mater.

մայրական, ի, այց. maternus.

Մանուանդ. praesertim. մանաւանդ զի S. թէ. praesertim quod.

Մաշկեղէն, զնի, նաց. e corio, pelle factus. scorteus.

Ման, սին, սունք, սանց. pars. portio.

մանաւոր, ի, այց. specialis. peculiaris.

Մատն, տին, տունք, տանց. digitus.

մատանի, նեոյ, նեաց. anulus. sigillum.

Մատուցանեմ, տուցի, տո՛, տուցեալ. affero. offero. adduco.

Մարք, բաց. Medi.

Մարգարէ, ի, ից. propheta. vates.

մարգարէական, ի, այց. propheticus.

մարգարէութիւն. prophetia. vaticinium.

Մարգարիտ, բտոյ, ոլ, ովք S. ի, իւ, այց, օք. margarita. unio.

մարգարտայ. margaritis ornatus.

Մարդ, ոյ, ոց. plur. մարգիկ, զկան, կամբ S. կաւ S. կամբք. homo.

մարդպետութիւն. praefectura capituli s. principis eunuchorum.

Մարզպան, ի, այց. custos termini i. q. marchio.

Մարթ, ի. possibilis. մարթ
է. possibile est.

մարթեմ, եցի s. ացի. pos-
sum. valeo.

Մարմն, մեոյ, ոց. corpus.
caro. homo.

մարմնանամ, ացայ. carne s.
corporeâ naturâ induor.

մարմնաւոր, ի, աց. corpore-
us. carnalis.

մարմնեղէն, դենի, նաց. idem.

Մարտ, ի, ից. pugna. bel-
lum.

Մարտիրոս, ի, աց. voc.
gr. *μάρτυρος*, martyr.

Մաքրեմ, եցի. purgo. puri-
fico.

մաքրութիւն. purgatio. pu-
ritas.

Մեղացիք. ցւոց. i. q. Մարք.
Medi.

Մեծ, ի, աց. magnus. in
Plur. plerumque մեծ-
ամեծք, ծաց.

մեծամեծ permagnus. at
saepius in Plur. մեծ-
ամեծք, ծաց. magni. mag-
nates. potentes. magna.

մեծազնի, զնւոյ. pretiosus.

մեծապէս. magnopere. ma-
xime.

Chrest. armen.

մեծարեմ, եցի. honoro. aes-
timo.

մեծութիւն. magnitudo.

Մեկնեմ, եցի. 1, disjungo.
separo. cc ՚ի մէջ inter,
s. c. ՚ի cabl. 2. explico.
interpretor.

մեկնութիւն. explicatio. in-
terpretatio.

Մեղ, saepius pl. Մեղք,
ղաց, ղօք. peccatum. in-
justitia. iniquitas.

մեղասէր, սիրի, ըաց. pec-
catorum amans.

մեղանչեմ, մեղայ, մեղու-
ցեայ. pecco.

Մեռանիմ, ոայ, սիր, սեայ.
morio.

Մեր 1, Gen. plur.
Pron. I. pers. nostrum.
2, Pron. poss. ոյ, ում,
մերմէ, ոց. noster.

Մերժեմ, եցի. pello. expel-
lo. amoveo.

Մերկ, ոյ, ոց s. ի, աց.
nudus.

Մերձ prope. proximus.
cc ՚ի ca.

մերձեանամ, ձեցայ, ձեցիր,
ձեցեալ. appropinquo. ac-
cedo. tango. cc ՚ի s. առ
ca.

k

մերձեցուցանեմ, ցուցի. propinquum reddo. attraho.

Մեւս vide Միւս.

Մեք Nom. plur. Pron. I. pers. nos.

Մէնջ, 'ի մէնջ. a nobis. Abl. plur. Pron. I. pers.

Մէջ, միջոյ, ով, 'ի միջի. et pl. Մէջք, միջաց s. ջոց, ջովք s. ջօք. medium. 'ի մէջ s. 'ի միջի. in medio. inter. 'ի միջոյ. e medio.

միջերկրական. mediterraneus.

միջնորդութիւն. intercessio. Instr. ope. auxilio.

Մի gr. $\mu\eta$. ne. cc Conj. s. Fut. զի մի gr. $\dot{\nu}\alpha\mu\eta$. ut non. ne. մի՞թէ num?

Մի, միոյ s. միոջ, միում, 'ի միոյ 3. 'ի միոջէ, միով. unus. aliquis. մի ոմն. unus aliquis. quidam. մի մի, միոյ միոյ, զմի մի etc. unusquisque. singuli. մի ըստ միոջէ. alius post alium.

միաբանեմ, եցի. conjungo. consocio. միաբանեալ. con-

junctus. cc ընդ cd. s. cc. 'ի ca.

ածին, ճիւի, նաւ s. նիւ. մի unigenitus.

միայն, ոյ, ով, միայնից s. միայնց. solus. indecl. adv. solum.

միանգամ. semel. որ միանգամ. quicumque.

միապետեմ, եցի. solus impero. dominor. rego. cca. s. cd. s. c 'ի վերայ s. q. gen.

'ի միասին. simul. conjunctim. միաւորեմ, եցի. unio. conjungo. cc ընդ s. 'ի ca.

միմեանց, 'ի միմեանս, զմիմեանս, 'ի միմեանց, միմեամբք. i. q. gr. $\acute{\alpha}\lambda\lambda\eta\lambda\omega\nu$. invicem. se invicem. mutuo.

մին i. q. մի. unus.

միութիւն. unio. conjunctio. unitas.

միւս s. մեւս, ոյ, ում, ով, 'ի միւսմէ, սոց. alter. միւսս այլ. alius etiam. alius iterum.

միւսանգամ. alterâ vice. iterum. rursus.

Մինչ. Conj. et Praep. donec. ita ut. usque.

մինչ 'ի ca. usque ad.
cabl. usque a. քան մինչ
etc. ք. 25. sed quum
nos coegeris.
մինչդեռ. adhuc. donec.
dum.
մինչև donec. usque dum.
s q. 'ի s. ց ca. usque ad.
մինչ զի. donec. usque dum.
cc Conj.
մինչ չև. priusquam. ante-
quam.
Միս, մտոյ, ոց s. մտի, մնաց.
caro.
Միտ, մտի, զմտաւ. saepius
plur. Միտք, մտաց,
մտօք. mens. intellectus.
'ի միտ առնուլ. intelligen-
re. cogitare. considerare.
մտածութիւն. cogitatio. con-
sideratio.
Միրգ, մրգոյ, ոց s. զի, զաց
s. զից. fructus arborei.
poma.
Միտեմ, եցի. mitto. injicio.
միտեմ, եցայ. cc 'ի ca. intro.
aggredior. suscipio.
Միտիթարեմ, եցի. cca. con-
solor. recreo.
Մկրտութիւն. baptismus.
baptisma. մկրտութիւն
տալ. baptizare.

Մնամ, ացի. ա. maneo. per-
maneo. exspecto.
Մոլեգնիմ, եցայ. insanio.
furo.
Մոլորեմ, եցի et Մոլորիմ,
եցայ. seducor. vagor.
erro. mente capior.
մոլորութիւն. seductio. er-
ror. insaniam.
Մուտ, մտի s. մտոյ. saepius
plur. Մուտք, մտից,
մտիւք. ingressus. introi-
tus.
մուտ առնել. cc 'ի ca. in-
trare. invadere. irruere.
մտանեմ, մտի, եմուտ. cc 'ի
ca. intro.
մուծանեմ (pro մտուցա-
նեմ), մուծի, եմոյծ.
induco. introduco. infero.
Մօտ sq. 'ի ca. prope ad.
մտաւորիմ, եցայ. adpropin-
quo. propius accedo.
Մօր gen. sing. vocis
մայր q. v.

3

3 Praefixum ante vo-
cales i. q. 'ի q. v.
3 աղագս v. s. v. աղագ.
k*

- Յաղթեմ**, *եցի*. ccd. vinco. supero.
Յայնժամ illo tempore. v. s. v. այն.
Յայտ, *ի, ից*. manifestus. *յայտ է թէ* s. *յայտ իսկ է թէ* manifestum est, quod. patet quod. profecto. *յայտ ածել* et *յայտ բերել* s. *ի յայտ բերել*. manifestare. declarare.
յայտնի, նւոյ s. *նոյ, նեայ*. manifestus. patens.
յայտնապէս. manifesto. perspicue.
յայտնեմ, եցի. manifesto. patefacio. declaro.
Յանգէտս v. s. v. *անգէտ*.
Յանգու թիւն. convenientia. harmonia.
Յանդղնիմ, *եցայ*. audeo.
Յանդիման. ccg. in conspectu. ex adverso. e regione. coram. *յանդիման ընել*. adstare. se sistere.
յանդիմանեմ, եցի. cca. arguo. redarguo. convinco.
Յանկարժակի. improviso. repente.
Յանցանեմ, ցեայ, ցուցեալ. transgredior. delinquo. pecco.
Յաշտ, *ի, ից*. sacrificium. *յաշտ առնել*. sacrificium facere. sacrificare.
Յաջողեմ, եցի. ccdp. et ar. prosperum facio. secundo. prospero.
յաջողուած, ոյ, ոց. et *յաջողութիւն*. prosperitas. felicitas. prosper successus.
Յաջորդեմ, եցի. succedo.
Յառաջ. antea. ante. *յառաջ քան* sq. *չ*. antea quam. ante. *յառաջ գնալ* et *յառաջ երթալ*. progredi. dīcedere. *յառաջագոյն*. prius. antea.
Յառնեմ, յարեայ, արի, արիք, յարուցեալ. 1, expergefio. in vitam reddor. 2, surgo. cc *ի վերայ* s. c. *ընդդէմ* sq. gen. contra aliquem.
յարութիւն. resurrectio.
յարուցանեմ, բուցի, բո՛. expergefacio. resuscito. surgere facio. excito.
Յարգեմ, եցի. honoro. laudo.
Յարեմ, եցի. conjungo. *յարեցեալ* conjunctus. consociatus. cc *ի* ca.

Յարձակիմ, եցայ. cc 'ի վերայ c g. impetum facio. irruo. insilio.

Յաւելում, լի, լել. addo. adjicio. pergo.

Յաւիտեան, ենի, իւ s. աւ, տենից, իւք s. տեանց, եամքք. aevum. saeculum. aeternitas. յաւիտեան. ad v. in saeculum. in aeternum. յաւիտեանս յաւիտենից. in saecula saeculorum.

յաւիտենական, ի, այ. aeternus.

Յափշտակեմ, եցի. rapio. diripio.

Յեա ccg. post.

յետս. post. retro. retrorsum.

յետին, անոյ, սց. extremus. ultimus.

յետոյ. postea.

Յիմարութիւն. stultitia. amentia. vesania.

Յինէն. Abl. sing. Pron. I. p. ես q. v.

Յիշատակեմ, եցի. memini. recordor. in memoriam revoco.

Յիշեմ, եցի. i. q. յիշատակեմ.

յիշեցուցանեմ, ցուցի. in memoriam revoco.

Յիսուն, սնի, նից. quinquaginta.

Յիրաւի v. s. v. իրաւ,

Յղանամ, այայ. concipio. gravida fio.

Յղեմ, եցի. mitto. cc սու ca. ad aliquem.

Յոյժ v. s. v. ոյժ.

Յոյնք, յունաց. Iones. Graeci.

Յորդորեմ, եցի. hortor. adhortor. provoco. excito ad aliquid ccd.

Յորժամ, quando. quum.

Յորջորջումն, ջման. appellatio. nuncupatio.

Յուսամ, այայ. spero. exspecto.

Ն

Ն Affixum tertiae personae.

Նա, նորա, նմա, 'ի նմանէ, նուաւ, նոքա, նոցա, նոքքք. Pron. dem. III. pers. is. ille.

նա conj. etiam. sane. vero.

նա և s. նա ևս և atque etiam. atque adeo.

- Նախ *primum. prius.* նախ
առաջին. idem.
 նախահաւ, ու, ուց. *proavus.*
 նախանձ (a նախ et անձն),
ու, ու, ուէ. *invidia. ze-*
lus. aemulatio.
 նախանձիմ, եցայ. *invideo.*
aemulor. cc ընդ cd.
 նախանձոտ, ի, այ. *invidus.*
invidens. zelotes.
 նախարար, ի, այ. *praefec-*
tus. satrapes. satrapa.
 Նաճրացի. *Nazarenus. Chri-*
stianus.
 Նահանջեմ, եցի. *cohibeo.*
retineo.
 Նամակ, ի, այ. *epistola. lit-*
terae.
 Նայիմ, եցայ. *specto. ad-*
spicio. attendo. cc ՚ի ca.
 Նարդոս. *nardus. unguen-*
tum nardinum.
 Նեխիմ, եցայ. *putrefio. pu-*
tresco. male oleo.
 Նեղեմ, եցի. *premo. oppri-*
mo. affligo. նեղութիւն.
afflictio. angustia.
 Նեկեմ, եցի. *ccdp. dolose*
ago. decipio. insidior.
 նեկաւոր, ի, այ. *dolosus.*
fraudulentus.
 Ներքս. *internum. interiora.*
 ՚ի ներքս. *intus. intro.*
 ՚ի ներքոյ. *intrinsicus. in-*
fra. sub.
 ներքինի, նւոյ, նեայ. *eu-*
nuchus. minister palatii.
 հայր ներքինեաց. *princeps*
eunuchorum. praefectus
palatii.
 Նիւսացի. *Nyssenus. Nyssâ*
oriundus.
 Նիւ Dat. Pron. նա q. v.
 ՚ի նմայն idem c. Praef.
 ՚ի et Affix. ն. ՚ի նմանէ
 Ablat. ejusd. Pron.
 Նման, ի. եց. *cc d. similis. par.*
նմանեմ, եցի. et նմանիմ,
եցայ. assimilor. compa-
ror.
 նմանութիւն. *similitudo.*
 Նմին. ՚ի նմին. Dat. Pron.
 նոյն q. v.
 Ննջեմ, եցի. *cubo. dormio.*
obdormio.
 Նշան, ի, աւ S. իւ, այ, օք.
signum. nota.
 նշանակեմ, եցի. *significo.*
designo.
 Նոյն, նորին, նմին, նովին S.
 վիմբ, նոյնք S. նոքին,
 նոցին S. նոցուն S. նոցունց,
 նոքիմբք S. նոքումբք
 S. նովիմբք. idem.

ուժաւոր, ի, այ. robustus.
validus. potens.

Ոչ s. Praefixum չ. non.
minime.

՞չ ապաքէն. nonne?

ոչ եթէ. non quod. non.

ոչէ, ոչէի, ոչէք, էից.
non existens. nihil.

ոչ ուրեք. nusquam.

Ոռոգանեմ et Ոռոգեմ, եցի.
irrigo.

Ոսկի, կւոյ, կեաց, ւով, ւովք
aurum.

Ոսկր, կեր, երք, երաց. OS. OSSIS.

Ոստիկան, ի, այ. praefectus.
praeses. princeps.

Ո՞վ quis? v. s. v. թ.

Ոտն, ոտին, ոտամբ, ոտք,
ոտից. pes. յոտն կալ. sur-
gere. աւ ոտն հարեալ.
conculcans. proculcans.
spernens.

Որ, որոյ, որում, յորմէ, ո-
րով, որք s. որ, որոց,
զորս s. զոր, յորոց, որ-
ովք. qui. (i. q. որպէս
p. 15. որ տեառն tan-
quam s. scilicet domini).
յորմէ. ex quo. unde.
որով. quo. quoniam.

որովհետեւ. postquam. quon-
iam. quandoquidem.
quum.

որչափ. quantus? quantum?
քան. quantum. որչափ ևս s.
որչափ ևս առաւել. quanto
magis.

որպէս. quemadmodum. quo-
modo. ut. tanquam.
որպէս թէ. tanquam. ac
si. ita ut.

Որդի, վւոյ, վւոջ, վւոց s.
վեաց. filius.

որդեմութիւն et որդե-
մութիւն. liberorum pro-
creatio.

Որմ, ոյ, ոց s. Որմն, մնեք.
paries. murus.

Որովայն, ի, ից. venter. ute-
rus.

Որոտումն, տման tornitru.
որդին որոտման. υἱὸς βοου-
τῆς (Ev. Marc. 3, 17.)
i. e. Johannes.

Ուղիղ, զըյ, ոց. rectus.
adv. recte.

ուղղութիւն. rectitudo.
emendatio.

Ումեմէ Abl. Pron. ոմն
q. v.

Ունայն, ոյ s. ի, ից. ccabl.
vacuus. carens.

Ունիմ, կալայ, լայց, կալ, կա՛, կալեալ, ունեւ.
1, habeo. 2, comprehendo. capio. apprehendo.
3, aestimo. 4, habeo in animo. volo. 5, paratus. futurus sum. cc Inf.

Ունկն, կան, կամբ auris.
ունկն դնեմ ccd. aurem praebeo. attendo.

Ուսանիմ, ուսայ, սրբ. disco. ուսուսմն, սման, սմունք, սմանց. doctrina. disciplina.

ուսուցանեմ, սուցի, սո՛. doceo. edoceo. cca s. c. զ sq. abl.

Ուստի՞. unde?

Ուտեմ, կերայ s. կերի, կեր. edo. comedo.

Ո՞ւր. ubi? quo?

ուրեք. alicubi. usquam.

Ուրախ. laetus. hilaris. ուրախ լինիմ. laetor. gaudeo. cc ՚ի s. առ cd. ուրախ առնեմ ccap. exhilaro. laetifico.

Ուրանամ, ացայ nego. abnego. rejicio.

Ոք, ուրուք, ումեք, յումեքէ, ոմանք etc. a voce ոմն. aliquis. quidam. էգ ոք Chrest. armen.

ինչ femina aliqua.
այլ ոք alius quidam.
զոք այլ alium quendam. acc.

Չ

Չ Praefixum. i. q. ոչ q. v.

Չար, ի, աք. malus. malum. չարագոյն, գունի, իք. pejor. pessimus.

չարախօսութիւն obtretractio calumnia.

չարակնութիւն. invidia. fascinatatio.

չարաչար. male. dure. vehementer.

չարասէր, սիրի, ըաց. amator mali. improborum amans.

չարի, ըւոյ s. ըոյ, ըեաց. malus. malum. չարիք. mala.

Չափ, ոյ, ով s. աւ, աք. s. ու, ու, ուց. mensura. modus. postpos. cc instr. usque ad. արեամբ չափ. usque ad sanguinem, caedem, mortem.

Չև s. Չև ևս. nondum. antequam. մինչ չև idem.

Չիք non est. **չիք** այլ ոք
non est alius quisquam.

չիք ոք մարդ եղեալ.
non fuit quisquam.

Չոգամ (pro **չու-գամ**) **չո-
գայ** (tanquam Aor.
verbi **երթամ** q. v.) eo.
adeo advenio.

Չորք, ըից, ըիւք. quatuor.
չորրորդ, ի, այ. quartus.

չորքոտանի, նւոյ, նւոց s.
նեաց. quadrupes.

Չու, ոյ, ոց. profectio. iter.
չու առնել. proficisci.

Պ

Պահ, ու, սւց s. **ի, ից,**
custodia. vigilia. hora.
tempus.

պահեմ, եցի, եւ. custodio.
servo. observo.

պահապան, ի, այ. custos.

պահպանութիւն. custodia.
observatio.

Պայազատեմ, եցի. c. car. re-
gno. dominor.

Պայծառազարդութիւն. or-
natus splendidus.

Պաշտեմ, եցի. c. a. colo.
ministro.

Պատահար, ի, այ s. **ից.** oc-
cursus. eventus. casus.
plaga.

պատահեմ, եցի. et **պա-
տահիմ, եցայ.** c. d. oc-
curro.

պատահումն, հման, անց,
occursus. eventus. fortuna.

Պատառեմ, եցի. rumpo. di-
rumpo. findo.

Պատասխանի, նւոյ, նեաց.
responsio. responsum.

պատ. առնել. s. **տալ.**
c. d. respondeo.

պատասխանեմ, եցի. c. d.
respondeo.

Պատարագ, ի, այ. munus.
oblatio. sacrificium.

Պատգամ, ի, այ. verbum.
dictum. oraculum.

պատգամաւոր, ի, այ. lega-
tus. nuntius.

պատգամաւորութիւն. lega-
tio. missio.

Պատեմ, եցի. circumdo.
complector. involvo.

**պատերազմ, մի, մաւ, մունք,
մանց.** bellum. proelium.

պատ. տալ ընդ
c. d. bellum gerere cum
aliquo.

Պատիժ, տժոյ s. **ժի, տժոց.**
poena. punitio. culpa.

- պատժեմ, եցի. punio. castigo. culpo.
- Պատիւ, տուոյ Տ. տուի, տուէ, տի: ք, տուոյ. honor. dignitas. donum. praemium.
- պատուական, ի, այց. honorabilis. honoratus. pretiosus.
- պատուականագոյն, զունի. honoratior, tissimus. pretiosior, sissimus.
- պատուականութիւն. excellentia. pretium.
- պատուեմ, եցի. honoro. veneror. aestimo.
- Պատկեր, ի, ւց. imago. effigies. forma.
- Պատճառ, ի, այց. occasio. praetextus. causa.
- Պատմեմ, եցի. narro. enarro. պատմութիւն. narratio. historia.
- Պատմուճան, ի, այց. tunica. stola. indumentum.
- Պատշաճ, ի, ից. conveniens. quod par est vel oportet.
- Պատուէր, էրք. praeceptum. mandatum.
- պատուիրան, ի, այց. idem.
- պատուիրեմ, եցի. ccdp. praecipio. jubeo.
- Պատուհաս, ի, ից. punitio. poena. supplicium.
- Պատրաստեմ, եցի. praeparo. dispono. ordino.
- Պատրեմ, եցի. decipio. seduco.
- Պարանոց, ի, այց. collum.
- Պարարտ, ի, պարարք Տ. պարարտունք, տաց Տ. տից. pinguis. crassus. plur. pinguedo. adeps.
- Պարգև, ի, այց, ւք. donum. munus.
- Պարիսպարսպի, պաւ Տ. պով, պաց. murus. moenia.
- պարսպեմ, եցի. cca. murum aedifico. struo. muris circumdo. cingo.
- Պարմայեմ, եցի. proba. experior.
- Պարսաւեմ, եցի. vitupero. reprehendo. vitio verto.
- Պարա է. opus est. oportet. decet.
- պարտիմ: debeo.
- պարտաւորեմ, եցի. inculpo. reprehendo. condemno.
- Պարտէղ, տիղն, զաց. hortus. paradus.
- Պեղծ ի. զ. Պիղծ զ. v.
- Պէտք, պիտոք. necessitas. indigentia. negotium.
- պէտս ունել: curare. curam gerere.

պիտի, պիտէր, պիտեցաւ.
ccdp. oportet. opus est.
ինձ պիտի. egeo. opus
habeo. mihi opus est.

պիտոյ. necessarius. utilis.
պիտոյք, պիտոյեց, իւք.
indigentia. necessaria.
պիտոյ է. oportet. con-
venit.

պիտոյանամ, աջայ. opus ha-
beo. oportet me.

Պէղծ, պղծոյ S. պղծի, ծոց.
et Պէղծ. immundus im-
purus. profanus.

պղծեմ, եցի. polluo. conta-
mino. profano. abominor.

պղծութիւն. pollutio. pro-
fanatio.

Պղինձ, պղինձոյ, ոց. aes.

Պղտորեմ, եցի. turbo. con-
turbo.

Պոնտացի, ցւոյ. Pontius.

Պտուղ, պտղոյ, ոց. fructus.

պտղաբեր, ի. աղ S. ից.
fructus ferens. frugifer.
ferax.

պտղաբերեմ, եցի. fructus
fero. produco.

Ջ

Ջանամ, աջայ S. ացի.
laboro. conor. nitor.

Ջուր, ջրոյ, ջրով S. ջուրք,
ջուրք, ջրոց S. ջուրց,
ջրովք S. ջուրքք. aqua.

Ս

Ս Affixum primae per-
sonae.

Սա, տրա, սմա, ՚ի սմանէ,
սովաւ, սոքա, սոցա,
՚ի սոցանէ, սոքօք. hic.
Pron. dem. I. pers.

Սակայն. tamen. verum.

Սակաւ, ու, ուց. paucus.
ccabl.

Սահման, ի, աց. terminus.
finis. regio.

Սաղմոս, ի, աց. Psalmus.

Սասանկան, ի, աց. Sas-
sanida. sassanidicus.

Սաստիկ, տկի, իւ, օք. fortis.
robustus. violentus. vehe-
mens.

Սատակեմ, եցի. subverto.
everto. perdo. trucido.

Սատանայ, ի, իւ. Satanas.
սատանայական, ի, աւ.
diabolicus.

Սարիք, ընաց. catena. funis.

Սարսափելի, լոյ, լեաց.
tremendus. horribilis.
admirabilis.

Սգամ, v. s. v. սուգ.
Սեղան, ոյ s. ի, ով, ոց.
mensa. tabula. altare.
Սերմն s. **Սերմ**, ման, մունք,
s. մանք, մանց. semen.
soboles.
սերմանեմ, եցի. semino.
sero. procreo.
սերմանելի, լոյ s. լոյ.
sativus. quicquid semi-
nari potest.
Սէր, սիրոյ, ով. amor. 'ի
սէր prae amore.
սիրեմ, եցի. amo. diligo.
սիրելի, լոյ, լեաց. carus.
dilectus.
Սթափեմ, եցի. recreo. ex-
hilaro.
Սիրտ, սրտի, ից. cor. ani-
mus. mens.
Սկայ s. հսկայ, ի, ից.
gigas. heros. fortis.
Սկիզբն, սկզբան, անէ, ամբ,
սկզբունք, բանց, բամբք.
initium. principium.
սկսանիմ, սայ. incipio. coepi.
Սմա, 'ի սմանէ. v. s. v. սա.
Սմին v. s. v. սոյն.
Սողեմ, եցայ. repo. serpo.
սողուն, ղնոյ, ոց. reptile.
Սողոմոնեան. Salomonicus.
Salomonis.

Սոյն, սորին s. սորուն, սմին,
սովին s. սովիմբ, սոքին,
սոցին s. սոցունց, ipse.
idem. սմին իրի. hanc ip-
sam ob causam.
սոյնպէս. eodem modo.
սոյնպիսի, սւոյ, սեաց. ejus-
dem modi. talis.
Սովորեմ, եցի et սովորիմ,
եցայ. assuesco. soleo.
սովորութիւն. consuetudo.
mos.
Սուգ, սգոյ s. սգի, ով.
luctus.
սգամ, սցայ s. սցի. lugeo.
Սոցա, 'ի սոցանէ, սորա,
սոքա etc. v. s. v. սա.
Սոցին, սորին, սոքին etc.
v. s. v. սոյն.
Սուտ, սըտոյ, ոց s. ստի, ից.
falsus. fallax. mendax.
Սուտակն, տկան et Սու-
տակ. carbunculus. ame-
thystus.
Սուր, սրոյ, ոց. gladius. ensis.
Սուրբ, սրբոյ, ոց. sanctus.
սրբական, ի, սց. sanctus.
purus.
սրբեմ, եցի. sanctifico. con-
secro.

- սրբութիւն. sanctificatio.
sanctitas. puritas.
- սրբութիւնք սրբութեանց.
Sancta Sanctorum.
- Սպաննեմ, սպանի, սպան.
interficio. occido.
- Սպառ. finis. consummatio.
'ի սպառ. omnino. prorsus.
- Սպասեմ, եցի. ccd. expec-
to. observo. insidior.
- սպասաւորութիւն. ministe-
rium. ministratio. offi-
cium. cultus.
- Ստանամ, ացայ. possideo.
habeo. acquirō.
- Ստեղծանեմ et Ստեղծում,
ստեղծի, ծեալ. formo.
condo. creo. fingo.
- Ստին, ստեան, 'ի ստենէ et
Ստինք, ստեանց, եամքք.
uber. mamma.
- Ստիպեմ, եցի. urgeo. cogo.
insto. admoneo.
- Սփածանելի, լւոյ, լեաց.
cingulum.
- Սփռեմ, եցի. spargo. dis-
pergo. divulgo.
- Սօս, ի, իւ, սօսոյք et Սոսի,
սւոյ s. սոյ, սիք, սեաց.
populus alba. abies.
pinus. cupressus. սօսու-
նուէր. pinubus etc. con-
secratus.
- Վ,
Վ, ախճան, ի, աց. finis.
terminatio. extremum.
Վախճանիմ, եցայ. vitam fi-
nio. morior.
- Վ, աղ. antiquitus. antea.
prius.
- Վաղվաղակի. cito. celeriter:
subito.
- Վաղորդայն, ի s. ոյ. mane.
matutinum tempus.
- Վ, աղակա: որ, ի, աց. parvus
gladius. gladio armatus.
- Վ, աճառեմ, եցի. vendo. red-
do. trado.
- Վ, այ vae! ccd.
- Վ, այր, ի, աց s. ից s. ուց.
locus. spatium. ager.
rus. 'ի վայր. infra.
- Վայրապար. gratis. frustra.
temere. ի, աց. temera-
rius. vanus.
- Վ, անեմ, եցի. frango. in
fugam verto. expello.
- Վ, ան. propter. ob. causa.
որոյ վան. quapropter.
վան այսորիկ. propterea.
վան զի et զի վան.
quoniam. quia. nam.
- Վ, աստակ, ոյ, ոց, s. ի,
աւ. labor. fatigatio.

- Վ **ափաշոտ** et **վաւաշոտ**, **ի**, **աց.** intemperans. libidinosus.
- Վ **ատթարեմ**, **եցի**. vilem reddo. vinco. in fugam verto.
- Վ **արք**, **րուց.** usus. vita. agendi ratio.
- Վ **արեմ**, **եցի**. 1, act. et pass. utor. usurpo. vitam ago. 2, i. q. **վարսեմ**. figo. transfigo (duco).
- Վ **արագոյր**, **գուրի**, **րաց** s. **րեց.** velum. velamen.
- Վ **արդապետ**, **ի**, **աց.** doctor. magister.
- Վ **արունգ** s. Վ **արունկ**, **ըընկոյ** s. **կի**. cucumis. malum citreum. obsonium.
- Վ **արսեմ** **եցի**. pango. impingo. infigo. suspendo.
- Վ **արսակալ**, **ի**, **աց.** crista. diadema.
- Վ **եր**, **ի վեր** s q. gen. s. **ի վեր քան զ** ca. super. supra.
- ի վերայ.** supra. propter. de. **ի վերայ բերեւ.** proferre.
- ի վերոյ** et **գեր** **ի վերայ.** supra ceg.
- վերանամ**, **ացայ.** extollor. eleuor. ascendo.
- Վ **երջանամ**, **ացայ.** ccabl. remaneo. desisto. desum. impar sum.
- Վ **եց**, **ի**, **ից.** sex.
- վեցերորդ**, **ի**, **աց.** sextus.
- Վ **զըուկ** et Վ **զըւրկ** voc. pers. 𐌌𐌆𐌇 magnus. potens. princeps.
- Վ **էր**, **վէրի**, **րաց.** vulnus. plaga.
- Վ **իհ**, **վհի**, **վհաց** s. **վհից.** vorago. gurges. fovea.
- Վ **կայեմ**, **եցի**. cc d. testor.
- Վ **նաս**, **ու**, **ուց** s. **ի**, **ից.** noxa. damnum. injuria. peccatum. culpa.
- Վ **տանգ** et **վտանկ**, **ի**, **ից.** periculum. molestia.
- Վ **ըան**, **ի**, **աց.** tentorium. tabernaculum.
- Վ **ըէժ**, **վրիժու**, **ուց.** ultio. vindicta. poena. **վրէժ** s. **վրէժս առնու** s. **խընդըրեւ.** ccabl. vindictam sumere. ulcisci. **վրէժս լուծանել.** vindictam, poenam solvo, pendo, luo. **վրէժինդիր.** vindex. ultor. **վրէժինդիր լինեւ** i. q. **վրէժ լինդրեւ.**

S

- Տախտակ**, *ի, այ.* tabula.
Տախաւ. jam. paulatim.
Տախաւին. adhuc. etiamnum.
Տաճար, *ի, այ.* templum.
Տամ, *ետու, տո՛ւր, տայ.* do.
տալ պատերազմ sq. *ընդ.*
bellum gerere cum
aliquo.
Տայ III. pers. Sing.
Praes. a. v. *տալ*
Տան, *'ի տանէ* etc. v. s. v.
տուն.
Տաներան. *երան և տաներան*
i. e. Iran et Turan.
Տանիմ, *տարայ, տար, բեալ,*
նել. porto. duco. *փախ-*
տական տարաւ. in fugam
dedit. fugere fecit. *հոգ*
տանել. curam gerere.
Տանջանք, *նայ,* cruciatus.
tormentum. plaga.
տանջում, եցի. crucio. af-
fligo. punio.
Տաշխ, *ի, էց.* stacte. styrax.
Տասն, *սին, սունք, սանց*
s. *սնից.* decem.
Տատանիմ, *եցայ.* circum-
feror. moveor. vagor.
Տատասկ, *ի, այ.* tribulus.
Տարազիր. proscriptus. ex-
pulsus. extorris.
Տարածանեմ et **Տարածեմ**,
եցի. extendo. dispergo.
Տարայ, *տարաւ, տարեալ.*
v. s. v. *տանիմ.*
Տարի, *բեայ.* annus.
Տգէտ, *տգիտի, տայ.* idiota.
rudis. imperitus.
տգիտարար. tanquam igna-
rus. inscienter.
Տեառն, *տերամք* etc. v. s. v.
տէր.
Տեղամ, *ացի.* pluo. irriigo.
Տեղի, *ղւոյ, զւոջ, զւոջէ*
s. *ղւոյ, զեայ.* locus.
տեղեկանամ, ացայ. cognosco.
novi. certus sum.
Տեսանեմ, *տեսի, ետես,*
տես, տեսեալ. video. in-
spicio. contemplor. scio.
տեսիլ, սլեան, անց. ad-
spectus. spectaculum.
տեսութիւն. visio.
Տերե, *ոյ, ոց.* folium.
Տեւմ, *եցի.* ccd. duro.
perduro. sustineo.
Տէր, *տեառն, տերամք,*
տեարք, տերանց s.
տեարց. dominus.

տէրութիւն, dominatio. do-
minatus. imperium.

տիրեմ, եցի. dominor. im-
pero. ccd. s. c. ՚ի վե-
րայ sq. gen.

Տիեզերք, բայ. orbis terra-
rum. totus mundus. uni-
versum.

տիեզերակալ, ի, այ, mundi
imperium obtinens. im-
perator.

տիեզերական, ի, այ. oe-
cumenicus. universalis.
generalis.

Տիւ, տուրնջեան s. ջենի,
՚ի տուէ s. ՚ի տուրնջենէ,
ջեամբ s. տուուլ. dies.
sc. naturalis (ab ortu
solis ad occasum us-
que). ՚ի տուէ և ՚ի
գիշերի. die nocteque.

Տկար, ի, այ. infirmus. de-
bilis. impotens.

Տղայ, ոյ. սց s. ի, ից.
infans. parvulus. puer.

տղայանամ, այայ. infans
sum, fio. (i. q. ignarus,
insons sum, fio. p. 36.)

տղայութիւն. infantia. tene-
ritas.

Տուեալ, տուր etc. v. s. v.
տամ.

Chrest. armen.

Տուրնջեան. ՚ի տուէ. v. s. v.
տիւ.

Տուն, տան, ՚ի տանէ, տամբ,
տունք, տանց, տամբք.
domus. palatium. familia.
gens. natio.

Տունկ, տնկոյ s. կի, կոց.
planta.

տնկեմ, եցի, planto. colloco.

Տւփումն, փման, անց.
desiderium. amor.

Տրամիմ, եցայ. tristor. moe-
reo. doleo.

տրամութիւն. tristitia. moe-
ror. dolor.

Տրտունջ, տրտընջոյ, ալ
et Տրտնջումն, ջման,
տրտունջք, տրտնջանց.
murmuratio. obmurm-
ratio.

Յ

Յ Praefixum cca. 1, ad
2, nota Dativi.

Յամաք, ի, այ. siccus. sic-
cum. aridum. terra con-
tinens.

Յայժմ (e g et այժմ q. v.)
usque nunc.

Յանկամ, այայ. ccd. con-
cupisco. desidero. ցան-

- կալ՝, լւոյ, լրաց. eed.
desiderabilis. gratn. ac-
ceptus.
- ցանկասէր, սիրի, բաց. volu-
ptatum amator. amori-
bus deditus.
- ցանկութիւն concupiscentia.
desiderium. amor.
- Յասումն, սման, անց. ira.
furor.
- Յաւ, ոյ et saepius.
Յաւք, ւոյ, ւօք. dolor.
labor. molestia.
- ցաւէ, են, հաց, եցին,
հոյէ. eed. լինձ. dolet
me. patior. compatio.
miseret me.
- ցաւակցարար. tanquam mi-
sericors. commiserescens.
ratione misericordis.
- Յելում, ցելի, էցել, ցելեալ
et Յելում, եցի. scindo.
fundo.
- Յէյ, ցըցոյ. paxillus. palus.
- Յորում, կցայ. vertigine la-
bore. in-anio. furo. ee.
զէետ sq. gen. insanus
sequor.
- Յուցանեմ, ցուցի, կցոյց-
ostendo. manifesto.
- ցուցակ, ի, աջ. indicium.
signum. առակ ցուցակի.
exemplum.
- Յրուեմ, եցի, dispergo. dis-
sipo.

Փ

- Փակչում et Փանում,
խեայ, խիբ, խուցեալ.
fugio. aufugio.
- Փախտական, ի, աջ. fugi-
tivus. profugus. Փախտ.
տանել. fugare. persequi
Փախտ. զնալ. aufugere.
- Փայտ, ի, էյ. lignum. arbor.
- Փառք, ռայ. gloria. honor.
- Փառաւորութիւն. glorifica-
tio. decus. gloria.
- Փառամոլ, ի, էյ s. աջ.
qui insano gloriae amore
tenetur.
- Փափաքելի, լւոյ, լրաց. ap-
petendus. optabilis.
- Փափկութիւն. deliciae. vo-
luptas.
- Փեսայ, ի, էյ. sponsus. ma-
ritus.
- Փոխան. eeg. loco. vice.
pro.
- Փոխանակ, ի, աջ. vicarius.
successor. 2, compen-
satio. remuneratio. 3,
loco. vice. pro. Փոխանակ
զի. pro eo quod. pro-
pterea quod.

Փռւշ, փշոյ, ոց. spina. ve-
pres.

Փռւշտիպան et Փշտիպան,
ի. աց. voc. pers.

پشتیبان protector. sa-
telles. custos corporis.

Փոքր, քու, քուէ, քունք,
քունց, քումք. parvus.
paucus. minor.

Փշիմ, եցի. flo inflo. in-
spiro.

Փրկեմ, եցի. libero. eripio.
servo.

Փրկիչ, կչի, չաւ. liberator.
servator.

Փրկութիւն. liberatio. re-
demptio. salus.

Ք

Քակեմ, եցի. destruo.
solvo. dissolvo. separo.

Քահանայ, ի, ից. sacerdos.
քահանայական, ի, աց. sacer-
dotalis.

Քահանայ, ւթիւն. sacerdo-
tium.

Քաղաք, ի, աց. civitas.
urbs.

Քաղցր, ցու, ցունք, ցունց,
ցուք. dulcis. suavis.

Քան. Particula com-
parativa. eca. quam.
քան մինչ. sed quum.

քանի, նոյ s. նիք. նեաց.
quot. quantus. քանի մի.
aliquot.

քանչի. nam. quoniam. quia.

Քաջ, ի, աց. potens. for-
tis. egregius. քաջարանց.
augustus.

քաջութիւն. fortitudo. vir-
tus.

քաջազանգուր. bene cin-
cinnatus.

Քառասուն, սնի, նից. qua-
draginta.

Քարկած լինիմ. lapidibus
obruor. lapidor.

Քարոզիմ, եցի. proclamo.
palam annuncio. prae-
dico.

Քիչ ՚իքէ՛ն v. s. 7. դու.

Քերոքէ et Քերովքէ, ի,
ից. Cherub.

Քիրան, քրտան, տունք s.
տինք, տանց. sudor.

Քնար, ի, աց s. ից, օք
s. իւք s. ուք. cithara.
lyra. nablium.

Վրնեմ, եցի. inquirō. examino. perscrutor.

Քննութիւն. indagatio. investigatio.

Վր Gen. sing. Pron. դու q. v.

Վր et Վրոյ, քոյոյ s. քոյ, քում s. քոյում, քում մէ, քոյով s. քով, քոյք, քոյոց s. քոց. tuus.

Վրոյք, քեռ, քերք, քորք, քերց. soror.

Վրսան, ի, ից. viginti.

Վրիստոնեայ, նէի, ից. Christianus.

(

Օգնական, ի, աց. auxiliator. adjutor.

Օգուտ, օգտի, ից. utilitas. lucrum. utilis.

Օդ, ոյ, ոց s. ի, ից. aer. aura.

Օծանեմ, օծի, էօծ, օ՛ծ. ungo. inungo.

Օձ, ի, ից. serpens. anguis.

Օն, օն առ, օն առեալ. age. agetum.

Օտար, ի, աց. alter. alienus. diversus. peregrinus. ccabl.

օտարանամ, ացայ. alienor. abalienor. ccabl.

օտարութիւն. abalienatio. aversio. diversitas. peregrinatio.

օտարոտի, տւոյ, տոց. alienus. peregrinus. adulterinus. nothus.

Օր et Նւր, աւուր, յօրէ, աւուրք, աւուրք, ուրց, ուրքք. dies civilis sc. 24 horarum.

Օրէն, ըինի et saepius plur. Օրէնք, ընաց. lex. consuetudo. mos.

օրինակ, ի, աց. exemplum. forma. modus. զոր օրինակ. quemadmodum. sicut.

Օրիորդ, ի, աց. puella. adolescentula. virgo.

Օրհնեմ, եցի cca. benedico. օրհնեալ. benedictus.

օրհնութիւն. benedictio. laudatio. hymnus. carmen.

Liber I.

DE SCRIBENDI ET LEGENDI ELEMENTIS.

CAPUT I. DE SCRIPTURA.

§. 1. Scriptura Armeniorum a sinistra dextram versus legenda litteris constat 36, quas secundum ordinem alphabeti *այբուբենք* sive *այբեւեանք* (i. e. *a* et *b*) dicti depositas una cum nomine et valore tabula sequens exhibet:

FIGURA.		NOMEN.	VALOR.	
MAJUSCULA S. FERREA S. MESROPIANA	MINUSCULA S. ROTUNDA		SONI	NUMERI
Ա	<i>ա</i>	<i>այբ</i> aib	a	1
Բ	<i>բ</i>	<i>բեն</i> ben	b — p	2
Գ	<i>գ</i>	<i>գիմ</i> gim	g — k	3
Դ	<i>դ</i>	<i>դա</i> da	d — t	4
Ե	<i>ե</i>	<i>եջ</i> jetsch	je, e	5
Զ	<i>զ</i>	<i>զա</i> za	z mollius	6
Է	<i>է</i>	<i>է</i> è	e	7
Ը	<i>ը</i>	<i>եթ</i> jeth	e	8

ᠲ	ᠲ ⁿ	tho	th	9
ᠳ	ᠳᠲ	shê	sh, Gall. j	10
ᠮ	ᠮᠢᠮ	ini	i	20
ᠯ	ᠯᠢᠯ	liun	l	30
ᠮ	ᠮᠤᠲ	chê	ch orientale	40
ᠳ	ᠳᠠᠮ	tsa	ts — ds	50
ᠯ	ᠯᠡᠮ	ken	k — g	60
ᠰ	ᠰᠠᠨ	hho	hh, h	70
ᠳ	ᠳᠠᠮ	dsa	ds — ts	80
ᠯ	ᠯᠠᠮᠠᠨ	ghat	gh	90
ᠳ	ᠳᠲ	tschê	tsch — dsch	100
ᠮ	ᠮᠢᠮ	men	m	200
ᠯ	ᠯᠢ	hi	h et j	300
ᠮ	ᠮᠠᠨ	no	n	400
ᠯ	ᠯᠠᠮ	scha	sch	500
ᠨ	ᠨᠠᠯᠠᠨ	wo	w Angl. et o profund.	600
ᠮ	ᠮᠠᠮ	thscha	thschs. tsch	700
ᠮ	ᠮᠤᠲ	pê	p — b	800
ᠮ	ᠮᠤᠲ	dschê	dsch — tsch	900
ᠮ	ᠮᠠᠮ	rra	r dur, s.rr, s.rh	1000
ᠮ	ᠮᠠᠮ	sa	s fortius	2000
ᠯ	ᠯᠡᠮ	wjev	w	3000
ᠮ	ᠮᠢᠮ	tiun	t — d	4000
ᠮ	ᠮᠤᠲ	re	r len.	5000
ᠮ	ᠮᠠᠮ	tzo	ths s. tz, z	6000
ᠮ	ᠮᠢᠮ, ᠮᠢᠮ	hiun	v et u	7000
ᠮ	ᠮᠢᠮᠮ	ppiur	pp, ph	8000
ᠮ	ᠮᠤᠲ	khê	kh	9000

His saeculo XII accesserunt:

O	o	o o	ô	10,000
§	§	§t fê	f	20,000

In nonnullis litteris duplicem dedi prononciationem, quarum prior, quae cum antiqua magis consentit, prononciationem Armeniorum orientalium h. e. in ipsa Armenia etc. degentium, altera vero, quam Armenii occidentales h. e. in Turcarum terris viventes tenent, repraesentat.

§. 2. Ordo litterarum alphabeti insertis iis, quae Graecis desunt, cum graeco ordine ab α ad χ usque prorsus congruit, idemque antiquissimus est pariter ac nomina litterarum. quae sive ejusdem originis sunt, ut *aīb* = *alpha* s. *aleph*, sive ex sola littera constant, seu denique vario modo ex additione unius seu plurium litterarum exorta sunt.

§. 3. Figura litterarum majuscula, quae, si florum, animalium, hominum formas repraesentat, picta sive florida dicitur, in libris impressis tantummodo in titulis atque capitum et sententiarum initiis, et in nominibus propriis adhibetur; altera vero minuscula, saeculo fere decimo paullatim ex priori illâ exorta, ex hoc inde tempore in omnibus fere libris tam manuscriptis quam impressis reperitur. Ex utrâque figurâ recentiori tempore nova eaque cursiva, majuscula et minuscula formata est, quae in epistolis familiaribus. in libris grammaticis, et in notis marginalibus alibique usurpatur. Recentissimo denique tempore nova scriptura cursiva, eaque vario modo ornata ex priori illa efficta est, qua nonnisi in titulis librorum uti solent Armenii.

Paucae tantummodo litterae cum aliis quibusdam connecti possunt ac solent, atque ita levem mutationem subeunt. Huc pertinent imprimis *h* et pro *hL*, deinde litterae *ſ* et *l*, quarum altera sequentibus *h*, *t*, *h*, *l*,

լ, altera praecedentibus հ, մ, լ hâc ratione annectitur: մհ, մհ, մլ, մլ, մլ pro մհ, մհ etc., et հն, հն, հն pro հն, մհ, լն.

Littera ա, quae saepius reliquis occurrit, in mediis vocabulis unâ modo lineâ brevitatis causa jam antiquitus signabatur e. g. աշտուրիկ pro աշտարակ; eademque littera duabus lineis superpositis exprimitur, quo signo utebantur etiam pro aliis vocalibus, atque ibi, ubi vocem aliquam ex superioribus jam satis notam primis tantum litteris innuere volebant. e. g. թ"գ"ւոր pro թագաւոր, պ"տ"րազմ pro պատերազմ.

At nota compendii usitatissima, quae et singulis litteris numerum denotantibus superponitur,*) est (˘), quae ibi ponitur, ubi vel una littera, sive sit vocalis seu consona, vel plures, immo unâ vel duabus exceptis omnes litterae vocum ex nexu orationis cognitarum omittuntur. Plerumque mediae vocum vocales desunt. Sed notandum est, in vocibus flexioni obnoxiiis ubique ultimam litteram, ex quâ flexio vocabuli eluceat, unâ cum primâ aut pluribus prioribus exhiberi.

Tabula compendiorum, quae saepius occurrunt:

անժ	pro աստուած	Deus	դ՛ր	pro դորա
	atque inverso ա		ե՛մ	s. եղ՛մ pro երուսաղէմ
մժ	de diis fictitiis		ե՛լ	terminatio particip. pro եալ
անմ	pro ամենայն		ե՛ք	- - - pro եալք
անլ	pro ամենայնի		ե՛ղ	pro երկրորդ
անյ	pro աստուծոյ		ե՛ս	pro եպիսկոպոս
անլ	pro աստուծով		ե՛ր	pro երրորդ
բգ՛մ	pro բազում			
զլ՛	pro զլուխ			

*) Nota. Litterae մ vero modo inseritur, modo superscribitur.

ևն̄ pro և այլն	նյն̄ պ pro նոյնպէս
զնն̄ pro զնոսա	նր̄ pro նորա
թգր̄ s. թգլր̄ pro թագաւոր	նց̄ pro նոցա
թի̄ s. ի̄ terminatio subst.	նք̄ pro նոքա
pro թիւն	ոպ̄ pro որպէս
թե̄ s. ե̄ terminatio subst.	չր̄ դ pro չորրորդ
pro թեան	պ̄ s. պս̄ pro պէս
թէ̄ s. է̄ - -	պր̄ տլր̄ pro պարտաւոր
pro թենէ	պտ̄ pro պատասխանի
թք̄ s. ք̄ - -	պտճա pro պատճառ
pro թեամբ	պտրգ pro պատարագ
ժկ̄ s. ժմկ̄ pro ժամանակ	պտրզմ pro պատերազմ
ժող s. ժղվղ pro ժողովուրդ	տբ̄ pro սուրբ
իէլ̄ pro իսրայէլ	տբյ pro սրբոյ
իլի̄ pro իսրայելի	սկլ̄ pro սակաւ
ի վր̄ pro ի վերայ	տմ; pro սմանէ
իհդ̄ pro իտրհուրդ	տնյ pro սատանայ
լնրհուի̄ pro խոնարհուիւն	տց̄ pro սոցա
ժռյ pro ծառայ	տցէ̄ pro սոցանէ
կ̄ s. կմ̄ pro կամ	տք̄ pro սոքա
կտրլ̄ pro կատարեալ	վ̄ pro վերջ
հշտկ̄ pro հրեշտակ	վր̄ pro վերայ
միք̄ pro մարդ	վրպ̄ s. վրդպ̄ pro վարդապետ
յս̄ pro յեսոս	վտ̄ pro վասն
յղգս̄ pro յաղագս	վեկ̄ pro վասն այսորիկ
յռջ̄ pro յառաջ	վտյ̄ pro վասն որոյ
նմնէ̄ pro նմանէ	տ̄ s. տր̄ pro տէր
նմնպ̄ pro նմանապէս	տն̄ pro տեառն

տ̣ր s. տր̣ր pro տերամբ	բ̣ pro քան
ււ̣ pro ուրեմն	ք̣հ s. քհ̣ր pro քահանայ
փ̣ s. փ̣ր pro փոխ	ք̣ս pro քրիստոս
փ̣կ̣ pro փոխանակ	ք̣ի pro քրիստոսի.

Loco hujus signi nonnunquam, si prima modo littera vocis scripta est, circellus reperitur, ut Թ° pro Թագաւոր, շ° pro շարաթ. Praeterea in nonnullis vocibus saepissime occurrentibus sive litterae contractae, sive signa quaedam plus minusve arbitraria reperiuntur, uti:

յ̣ i. e. այս vel այսինքն	լւ̣ pro ըստ այնմ
ւ̣ i. e. (ւն) և այլն	մ̣ s. լւ̣ pro ամենայն
զ̣ (զր) pro զոր օրինակ	ս̣ pro աշխարհ
ր̣ pro ընդ	ց̣ pro որպէս
ը̣ i. e. ըստ	

§. 4. Praeter alia signa, quae in musicâ tantum adhibentur, in libris impressis occurrunt sequentia:

I, spiritus asper, (^), qui litterae *ւ* superscribitur, ubi consonantis partes agit, idque in fine verborum, exceptâ particulâ *և* et in mediis vocibus, si vocalis sequitur; sed in recentioribus S. Lazari edd. prorsus deest.

II, 1, accentus acutus, qui, quum omnes fere voces tonum in ultimâ syllabâ habeant, eamque syllabam, in quâ positus est, cum vi aliquâ pronuntiandam esse indicet, reperitur

α, ibi, ubi tonus ab ultimâ syllabâ ad aliam transfertur, quod locum habet *α*. in Genitivo casu Pronn. demonstr. այս — այսորիկ etc. atque in Adverbiis, quae cum his et similibus Pronn. composita sunt, այսպէս, այդչափ etc. *β*, in casibus Vocativis nominum praesertim exoticorum, ubi prima syllaba saepius accentu notatur e. g. յակորբ, Թերահաւատք.

b, in vocibus omnis generis. quae cum vi aliquâ efferri debent, ideoque *α*, in phrasibus ex nomine et verbo compositis, ubi illud semper, quod antecedit, hōc accentu insignitur; *β*, in Imperativis Verborum, aut, si negative exprimuntur, in particulâ *μη*, nē. praecedente, quae ita a *μη*, unus. aliquis, distinguitur; *γ*, in Vocativis Nominum, aut in particulâ interjectionis *ὦ*, *ὦ* praecedente; *δ*, in particulis interrogationis, si indirecte interrogatur.

Sed praeter Imperativos, Vocativos et particulas interjectionis et interrogationis in libris impressis, si editionem S. S., quae Venetiis anno 1805 prodiit, exceperis, rarius hic accentus legitur.

2, accentus circumflexus, (◡, ◣) qui rarius in exclamationibus, plerumque vero in interrogatione directa locum habet.

3, accentus longus, (—) quo utuntur in interjectionibus, et si vox aliqua cum affectu quodam pronuncianda esse videatur.

III, Signa orthographica.

1, *νικηλικία*, (´) i. e. punctum superne. Ita appellatur virgula, quae praefixo *ν*, ut distinguatur ab *η* initiali vocum, superscribitur.

Idem signum apostrophus appellatum indicat, litteram aliquam, tam consonam quam vocalem, euphoniae causa. sive ut vitetur hiatus, omissam esse. e. g. *ἴσως* .*ε* PRO *ἴσως.ε* — *ἡ* *θωάνωνας* PRO *ἡ θωάνωνας*.

2, *ἐνθωάνωνας* (·) i. e. infra stans, signo Graecorum *ὑφ'έν* proprie respondens recentiori tempore in fine tantum linearum ponitur, ubi vocum syllabae ex regulâ certâ ac constanti dirimuntur; ex quâ, uti in graecâ et latinâ linguâ, etymi non minus et composi-

tionis, quam pronunciationis ratio in abrumpendis vocibus habetur.

IV, Interpunctionis signa.

1, ստորակէտ i. e. punctum inferius (,) nostro commati et formâ et usu plerumque respondet.

2, accentus gravis (´) dimidium quasi commatis valorem habens iis plerumque superscribitur vocibus, quae cõ vim suam a reliquis secernendae sunt.

3, միջակէտ i. e. punctum medium (.), est punctum in mediâ periodo positum, ubi nos sive colon sive semicolon scribimus.

4, վերջակէտ i. e. punctum finale periodorum (:). Denique 5, փակագիծ i. e. inclusionis linea (), quae et formâ et usu a nostrâ parenthesi haud differt.

Caput II. De pronunciatione.

Litterarum potestatem, quam supra in tabulâ dedimus, quum partim a primitivâ hic illie differat, partim et ipsa explicatione egeat, nunc accuratius persequamur.

De pronunciatione litterarum *ւ, է, թ, ժ, ի, լ, մ, ւ, շ, չ, ս, ը, փ, ք, օ, Ֆ*, nihil est, quod addamus.

Litterae *բ, գ, զ* antiquitus litteris Lat. *b, g, d*, responderunt, sed hodie ab Armeniis occidentalibus ut *p, k, t*, proferuntur; similiter litterae *կ, պ, տ*, quae antiquitus *k, p, t* pronunciabantur, nunc apud eosdem sonos *g, b, d*, acceperunt.

է est *e* breve, graeco *ε* respondens, in initio vocum *յե*, atque, ubi alia vocalis sequitur, pronunciatur fere ut *i*, et cum illâ diphthongum efficit.

զ ut hebr. *ז*, graec. *ζ* et gothicum *z*, quibus proprie respondet, paullatim in sonum lenis *s* abiit.

ը vocalis semibrevis et auxiliaris *e* est, quae vicem Schevatis Hebraeorum mobilis gerit, sed ab initio vocum ibi tantum ponitur, ubi vocalis brevis incipiens eupho-

niae causa abjicitur, e. g. *ինձ*, Gen. *ընձու*, deinde in praepositionibus, quae tono carent, earumque compositis: *ըն*, *ընդ*, *ըստ*, ut *ըմբռնել*, *ընդարձակ*, *ըստիոջէք* — denique in nonnullis vocibus, quae modo a vocali brevi, *ս*, *ու*, incipiunt, modo eam adjiciunt e. g. *ըզորկ* et *ողորկ*, *ըլորդ* et *ուղլորդ*.

In mediis vero vocibus legitur tantum, si in fine linearum ita abrumpuntur, ut inter duas consonantes vocali destitutas inseratur, e. g. *ըը- նակ* pro *ընակ*. — Denique in libris musicis et poeticis, ut syllabarum numerus compleatur, saepius in medias voces inseritur, ubi duae litterae consonae vocali destitutae se invicem excipiunt e. g. *ժընունդ* pro *ժնունդ*, et ab initio earum vocum scribitur, quae a litterâ sibilante, quam alia consonans vocali expers sequitur, incipiunt e. g. *ըզպատ- ժունճան*; sin vero ex mediâ voce vocalis exciderit, *ը* non praeponitur, sed inseritur e. g. *սըբբոյ* a *սուբբ*: atque idem, si voces in fine linearum dirumpuntur, locum habet e. g. *ըը- նակ-*, *սըբ-բոյ*.

Լ primitus tanquam littera duplex sonum *lj* expressisse videtur, serius vero in sonum simplicis *l* abiit. Armenii orientales hanc litteram post vocales *ս*, *օ*, *ւ*, ut Russorum *л* efferunt.

ζ litteram *h* tam orientalem quam occidentalem repraesentat.

δ secundum Armenios orientales est littera tenuis, ac profertur *ts*, δ tanquam littera media pronuntiatur *ds*, et *g* ut littera aspirata respondet litteris *ths*; Armenii vero occidentales litteram δ mediam, et δ tenuem habent. Similiter discrepant Armenii inter se in pronuntiatione litterarum *ճ*, *չ*, *ջ*. Orientales enim *ջ* mediam dicunt = *չ + շ dsch*, δ tenuem = *տ + շ*

tsch, et ξ aspiratam = $\beta + \xi$ *tsch*; sed occidentales α mediam, ξ vero tenuem habent.

η antiquiori tempore sonum palatalem *g*, eumque molliorem, *gh*, *j*, reddidit, recentiori vero in sonum gutturalem *gh* abiit.

j primitus valorem nostri *j* ubique habuit; sed, quum praeter Pronomina et Imperativos nulla vox in vocales *w* et *n* desinat, ad eas producendas semper nostro *h* respondens additur, atque itidem fortasse hic illic in mediis vocibus post easdem vocales sonuit. Nostro tempore ab initio et in fine vocum (exceptis octo monosyllabis *aj*, *raj*, *laj*, *zaj*, *zaj*, *zaj*, *zaj*, *zaj*, *zaj*, in quibus *j* cum litteris *w* et *n* diphthongos *ai*, *ui* efficit) valorem litterae *h* retinet, in mediis vero vocibus profertur ut nostrum *j* seu *i* (sc. ante litteram consonantem). Eadem est pronunciatio, si voces ab *j* incipientes secundum membrum vocum compositarum constituunt. e. g. *բազմայիմար*, lege *bazmahimar*. In his vero vocibus compositis, quarum membrum prius littera *j* claudit, haec profertur *j*, si per litteram auxiliarem *w* cum alterâ voce componitur, atque ita veram compositionem efficit; *h* vero pronunciatur, et quasi devoratur, si sine litterâ auxiliari alteri voci tantum praeponitur e. g. *ընծայաբեր* lege *entsajaber*. *վերոյսացեալ* lege *veruhasatzeal* *ներքոյգրեալ* lege *nerkhuhgreal*.

n vocalis *o* brevis est; sed plerumque paullo gravius pronunciatur, ita ut sonum inter *o* et *u* medium repraesentet; atque ab initio vocum quasi cum digammate profertur, ut *Anglorum* *w* e. g. *որ* lege *wor* s. *wur*, sive potius *wür*.

u ut figurâ antiquâ ita sono repraesentat duplicem litteram *u* *v*, sed simul involvere videtur litteram *h*.

Ϸ est duplex ʌ, ac respondet nostro *w*, sed in vocibus graecis praecedente *n* Syrorum more vocalem ω *μῆγα* exprimit. e. g. ζῆνϷϳ lege *hrrôm*.

ʌ antiquissimis temporibus vocalis *u* erat, sed mox in consonantem leniorem *v* abiit, ita ut modo consonantis modo vocalis partes ageret, et hucusque agat; et pro consonante quidem usurpatur ab initio vocum, ubi rarissime ac fere tantum in carminibus iisque secundum litteras alphabeti dispositis occurrit e. g. ʌϳϳ lege *vêr*; deinde in mediis vocibus, si vocalis sequitur, sive propter flexionem excidit e. g. ωʌʌωρῶν lege *aretaran*, ϳωʌϳ Gen ϳωʌϳʌ lege *khavîtsch*, *khavîtschi*, ac denique in fine verborum praecedentibus vocalibus *t* seu *h*; eundemque valorem retinet, si littera in fine accedit. e. g. ʌ lege *jév*, ʌω lege *jévs*, ζῆνϷʌ lege *howiv*, ζῆνϷʌϳ lege *howivkh*. His accensendae etiam sunt voces monosyllabae ϳωʌ lege *khav*, ʌʌ lege *lav* etc. et nomina propria graeca ab εὐ incipientia, in quibus haec syllaba per *tʌ* reddita nostro certe tempore *jév* profertur e. g. *tʌʌʌʌʌ* lege *jévsebios*. — Alias ubique littera ʌ vocalis partes agit e. g. ωʌϳʌϳ lege *auger*, μʌʌ s. μʌʌʌ lege *mîus*, ϳωρῶνϳʌʌʌ lege *haruthiun*.

Restant nunc considerandae diphthongi, triphthongi, et vocales compositae sive duplices.

ωʌ diphthongus *ai* ab initio et in mediis vocibus primitivam pronuntiationem retinuit, sed in earum fine ut *ah* profertur. cf. quae sub litterâ *j* adnotavimus.

ωʌ diphthongus *au* ab initio vocum fere semper, et in earum fine, si littera consonans sequitur, saepissime recentiori tempore in vocalem *o*, *ô* transiit. Caeterum cf., quae modo sub litterâ ʌ diximus.

kw diphthongus ut *ea* sive potius *ia* profertur.

kwj triphthongus in fine tantum vocabulorum legitur, atque *eah* s. *iah* pronuntiatur; sed, si littera consonans accedit, *eai* s. *iai* proferenda est.

kwl triphthongus in flexionis syllabâ tantum occurrit, et *eau* s. *iau* sonat; at saepius, ubi consona in fine accedit, in diphthongum **ko**, *eô* s. *iô* transit.

kl graecae diphthongo *ev* respondet, et in vocabulis graecis hodie *jev* pronuntiatur, in armeniâs vero, ubi saepissime cum **pl** commutatur, sonat *eú* s. *úú*.

pl diphthongus ubique fere (cf. **l**) profertur *úú*, licet saepius tanquam vocalis simplex pro *ú* posita esse videatur.

oj ab initio et in mediis vocibus *ui* (primitus *oi*, *oh*) pronuntiatur, sed in earum fine ut *oh*, *úh* profertur.

nl non est diphthongus, sed vocalis brevis graecae *ov*, nostrae *u* respondens.

Alias diphthongos lingua armeniaca non agnoscit.

Caput III. De divisione litterarum.

Litterae Armeniorum dividuntur

1, secundum organa, quibus efferuntur, in tres seu quinque classes:

Labiales: **p**, **q**, **ϕ**, **l**, **ϕl**, **ʃ** — **ϕ**.

{ Dentales: **t**, **u**, **θ**, **ʒ**.

{ Linguales: **u**, **ʃ**, **z**, **q**, **ʒ**, **á**, **g**, **p**, **n**, **l** }

{ Palatales: **ʒ**, **z**, **ʒ**.

{ Gutturales: **z**, **l** — **j**, **q**, (**l**?) — **t**, **l**, **p**, (**n**?).

2, secundum pronuntiationem sive duriorem sive leniorem ac valorem duce Grammatica Dionysii Thracis saec. V translata in

- a, tenues: *u, l, m, q, n, s, z, d, v, p, j*.
 aspiratas: *ph, p, bh, b, g, L, z, z, n, s*.
 medias: *p, q, r, a, q, d, s*.
 b, mutas: *p, q, r, u, l, m, b, ph, p, d*.
 semivocales: *q, g, n, s, z, d, v, p*.
 liquidas: *q, d, n, p*.
 c, duplices: *q, L, bh, z, z, z, n, g*.

Reliquae omnes consonae simplices vocantur.

Denique legibus euphonicis ducti secundum grammaticam sanscritam litteras consonantes distribuimus in
 surdas: *u, l, m, ph, p, bh, L, n, z, v, g, z, (z?)* et
 sonoras: *p, q, r, q, s, s, a, q, d, d, j, n, (z?) p, L, s, bh, d*.

Caput IV. De permutatione litterarum.

A, de litteris consonantibus.

§. 1. Litterae Armeniorum consonantes multo firmiores sunt quam sanscritae, veruntamen non omni permutatione expertes hic illic. praesertim si ejusdem organi sunt, aut mutantur, aut abjiciuntur, aut inseruntur; ac leges quidem primariae, quas sequuntur, sunt sequentes:

1, Litteram surdam surda plerumque sequitur, litteram vero sonoram sonora. Sed haec regula ibi fere non observatur, ubi litterae concurrentes in pronuntiatione dirimuntur.

2, In fine vocum litterae surdae sonoris praeferruntur.

3, Geminatio consonantium vitatur.

4, Saepius sive in compositione seu reduplicatione, seu denique flexione vocum concursus consonantium evitandi causa aliqua earum ejicitur.

Jam vero permutationes ipsas, quatenus in flexione

vocum observantur, singulatim litteris secundum organa, quibus proferuntur, dispositis recenseamus.

§. 2. Labiales, *բ, պ, փ, լ, վ, մ*.

Littera *բ* subinde ex reg. 4. ejicitur, ut in voce *Աղամամբն* pro *Աղամամբն*.

Littera *լ* ejicitur in flexione nominum in *իւն* aut *իւր* s. *եւր* desinentium. e. g. *բարութիւն* Gen. *բարութեան*, seu *աղբեր* Gen. *աղբեր*; inseritur eadem plerumque loco vocalis heterogeneae *ի* in flexione nominum in *ի* exeuntium, si vocalem *ո* in casibus obliquis accipiunt. e. g. *որդի* Gen. *որդոյ* etc.; mutatur denique haec littera in casu instrumentali nominum praecedente vocali *ո* in *վ*, ac praecedentibus litteris *ն*, quae simul in *մ* abit, sive *ը* et *ղ* in *բ* e. g. *մարդ* Instr. *մարդով*, *ակն* Instr. *ակամբ*, *աղբիւր* Instr. *աղբերբ*, *ասաղ* Instr. *աստեղբ*.

Littera *մ* in voce *պաշտօն* sive potius *պաշտան* pro *պաշտամն* (cf. Gen. *պաշտաման*) transit in *լ*, atque in terminatione I pers. pl. Fut. *ուք* pro *եմք* seu *իմք* in vocalem *ու*, mutatur vero in *ն* in casibus obliquis sing. Pron. pers. I pers. *իմ*, *ինձ*, *յինէն*, *ինև*, atque in Accusativo ejusdem Pron. plane excidit: *զիս* pro *զիմս*, *զինս*; geminatur denique in Ablativo Sing. Pron. poss. II. pers. *քոյ* — *ի քումմէ* (ad analogiam formae *յիմմէ*) et in eodem casu Pron. int. *ո՞* — *յումմէ՞*.

§. 3. Dentales *դ, Թ, տ, ն*.

Littera media *դ* sec. §. 1. reg. 4. nonnunquam ejicitur cf. *ընդունիլ* et *ընկալայ*, ac saepius (sec. §. 1. reg. 1 et 2) in mediis vocibus earumque fine commutatur cum *Թ* et *տ* cf. *ընդ* et *ենԹ*, *գունդ* et *գունտ*.

Littera θ scribitur passim pro $\eta\zeta$, ac simili ratione $\theta\zeta$ pro ξ e. g. $\rho\theta\omega\beta\alpha\beta\alpha\beta$ pro $\rho\eta\zeta\omega\beta\alpha\beta\alpha\beta$, $\theta\zeta\alpha\beta\alpha\beta\alpha\beta\theta\beta\alpha\beta$ pro $\xi\alpha\beta\alpha\beta\alpha\beta\theta\beta\alpha\beta$. Contra seriori tempore reperitur γ pro $\theta\upsilon$ in voce $\alpha\beta\gamma\alpha\beta$ pro $\alpha\beta\theta\upsilon\alpha\beta$.

Littera μ (sec. §. 1. reg. 4.) hic illic abjicitur e. g. $\theta\eta\mu$ pro $\theta\eta\mu$, et mutatur (sec. §. 1. reg. 1.) in η sive θ e. g. $\theta\eta\mu\theta\eta\mu$ *centenarius*, $\mu\alpha\theta\eta\mu\theta$ *talentum*, $\alpha\beta\theta$ *octo*, $\theta\mu\theta\eta\mu$ *ἐπτά*; denique $\mu\upsilon$ subinde mutatur in γ , ac scribitur $\theta\eta\mu\theta\eta\mu$ pro $\theta\eta\mu\theta\eta\mu$.

Littera liquida ν sequente aliâ consonante in nominibus peregrinis haud raro ejicitur e. g. $\theta\eta\mu\theta\eta\mu$ *Constans*. Idem fit in nominibus armeniâcis praecedente aut sequente aliâ consonante e. g. $\alpha\beta\gamma\delta\epsilon$ pro $\alpha\beta\gamma\delta\epsilon\nu$, $\theta\eta\mu\theta\eta\mu$ pro $\theta\eta\mu\theta\eta\mu\nu$; sed in multis aliis nominibus e. g. $\mu\alpha\theta\eta\mu\theta$, $\theta\eta\mu\theta\eta\mu$ Gen. pl. $\mu\alpha\theta\eta\mu\theta$, $\theta\eta\mu\theta\eta\mu$ haec littera non in Nom. abjecta, sed potius in casibus obliquis addita est. Ante litteram labialem saepe in μ transit e. g. in Instr. Decl. I. $\mu\alpha\theta\eta\mu\theta\eta\mu$ pro $\mu\alpha\theta\eta\mu\theta\eta\mu$, $\theta\eta\mu\theta\eta\mu$ pro $\theta\eta\mu\theta\eta\mu$; alias haud raro commutatur cum ρ cf. $\mu\alpha\theta\eta\mu$ Agr. II. $\mu\alpha\theta\eta\mu$ — $\theta\eta\mu\theta$, $\theta\eta\mu\theta$ et $\theta\eta\mu$, $\theta\eta\mu$ — $\theta\eta\mu\theta$ Nom. pl. $\theta\eta\mu\theta\eta\mu$ — aut cum γ et ζ e. g. $\mu\alpha\theta\eta\mu$ pro $\mu\alpha\theta\eta\mu$, $\theta\eta\mu\theta\eta\mu$ pro $\theta\eta\mu\theta\eta\mu$, $\theta\eta\mu\theta$ pro $\theta\eta\mu\theta$.

§. 4. Linguales θ , μ , ζ , η , δ , α , γ , et liquida ρ cum litteris α et β .

Ex his littera μ in nominibus propriis ob vocales praecedentes υ vel i mutatur in ζ e. g. $\theta\eta\mu\theta\eta\mu$ pro $\theta\eta\mu\theta\eta\mu$, $\theta\eta\mu\theta\eta\mu$ pro $\theta\eta\mu\theta\eta\mu$; in Imperativis vero Verborum transit in ρ e. g. $\theta\eta\mu$ pro $\theta\eta\mu$, $\theta\eta\mu\theta\eta\mu$ pro $\theta\eta\mu\theta\eta\mu$. In II. pers. plur. Praes. et Fut. Ind. et Conj. μ ejicitur e. g. $\theta\eta\mu\theta\eta\mu$ pro $\theta\eta\mu\theta\eta\mu$, $\theta\eta\mu\theta\eta\mu$ pro $\theta\eta\mu\theta\eta\mu$, $\theta\eta\mu\theta\eta\mu$ pro $\theta\eta\mu\theta\eta\mu$, $\theta\eta\mu\theta\eta\mu$ pro $\theta\eta\mu\theta\eta\mu$.

Littera *չ* vocibus quibusdam praefigitur, ut vim earum quodammodo intendat. cf. *ելանել* et *չելանել*, *անցանել* et *չանցանել*, *արթուն* et *չարթուն*, atque in his aliisque verbis nonnunquam commutatur cum *չ* et *յ*. cf. *չանցանել* et *յանցանել*, *չատանել* et *չատանել* et *յատանել*.

Littera *ժ* commutatur cum *ճ* in voce *ճանեայ* Aor. II. a. v. *ճանաչել* aliisque.

Littera *ց*, quum sit durissima, crebro emollitur, atque in varias litteras molliores transit, nempe in *ձ* in formis Aor. I. *բարձի* et *գարձայ* pro *բարցի* et *գարցայ* a verbis *բառնալ* et *գառնալ*, in *ժ* in verbis *մոծանել* pro *մոուցանել*, *կորձանել* pro *կորուցանել*, in *չ* in verbis *ելուղանել*, *ընկլուղանել* etc. pro *ելուցանել*, *ընկլուցանել* etc. in *ս* in verbo *կորուսանել* pro *կորուցանել*, atque imprimis in Fut. I. sequente aliâ *ց* e. g. *սիրեսցես* etc. pro *սիրեցցես* etc.*), in *շ* sequente litterâ *տ* in voce *վեշտասան* pro *վեցտասան*, in *թ* sequente litterâ *ս* in voce *վաթսուն* pro *վացսուն* seu *վեցսուն*, denique in *ջ* in formis Futuri et Imperativi sequente syllabâ *իք* seu *իք* e. g. *եղիջիք* pro *եղեցիք*, *հանջիք* et *սիրեսիք* pro *հանցիք* et *սիրեսցիք*.

Littera liquida *ր* pariter atque littera duplex *ռ* in nulla fere voce proprie armeniacâ, ut in linguis, quae tataricae dicuntur, tanquam littera initialis legitur. In mediis vocibus saepius ante litteras sibilantes et *հ* inseritur. e. g. *խարսեղ* pro *խասլիխոս*, *իրաւախորհ* pro *իրաւախոհ*, atque in casibus obliquis nomm. Ad-

*) Sed scribitur etiam *կեցցես*, *լցցես* etc a verbis *կեալ*, *լնուլ* etc.

jectivorum in *p* praecedente aliâ consonante desinentium ejici solet, e. g. բարձր Gen. բարձու, sed scribitur Թանձր Gen. Թանձու et Թանձրու. Transit haec littera persaepe, praesertim si *h* sequitur, in *n*, e. g. բանալ pro բարնալ, ըրոն pro ըրն, քոյր Gen. քու Inst. քերք etc. atque in *z*, *j*, *l*, e. g. վեհ pro վեր, այցել et հայցել pro հարցանել, խօսեցայք pro խօսեցարք, սլանալ pro սրանալ; atque in *u* in Fut. արարից, pers. II. արասցես etc. denique etiam transponitur nonnunquam, e. g. կրկին pro երկուկին.

Littera duplex *n* saepissime cum *p* commutatur, sive etiam in duplex *p* dissolvitur, e. g. բարբառ pro բառբառ, առնել Aor. II. արարի et comp. մեծարել pro մեծ + առնել.

Littera *l* nonnunquam, ut modo vidimus, commutatur cum *p*, saepius vero imprimis in nominibus peregrinis cum *ll* e. g. Պալլոս pro Պալլոս etc.

§. 5. Litterae palatales ճ, չ, ջ, haud raro inter se commutantur, ac scribitur quidem բճիճ et բջիջ, հաջել et հաչել; porro loco ճ in vocibus nonnullis legitur ժ, շ, ստ, cf. ճկոյթ et ժկոյթ, ճանաչել Aor. II. ժանեայ, ճէպ et ստէպ, atque չ pro Թչ in voce շուռուռԹիւն pro ԹշուռուռԹիւն; ջ vero pro *y* in formis quibusdam legi, modo dictum est pag. 16.

§. 6. Litterae gutturales հ, խ — յ, ղ — ր, կ, ք.

Littera հ nonnunquam ab initio, saepius in mediis vocibus iisque compositis abjicitur, e. g. ափար pro հափար, գլխատել e գլուխ + հատել; praefigitur eadem subinde cf. աւաքել et հաւաքել, ղօր et հֲօր, et in vocibus graecis vices spiritus asperi et lenis gerit, cf.

Հուեաոր et ὀήτωρ, Հերետիկոս et αἰρεσιζός, Հեռ et ἔρις, sed scribitur Եբբայեցի et Հեբբայեցի etc. Denique commutatur cum յ, զ, լ et ու cf. voces Հատել et յատել, խոհ et խող, մարմնահար et մարմնավար, արհեստ et արուեստ.

Littera խ in vocibus compositis sec. §. 1, 4. saepius abjicitur e. g. փոփոխել pro փոխփոխել, et sec. §. 1, 1. transit in հ et զ cf. բախտ et բաղդ, խոխ et խոհ et խող.

Littera յ saepissime vocibus a vocali incipientibus praefigitur e. g. յաջող pro աջող. In nominibus exoticis haud raro inter duas vocales inseritur e. g. Միքայէլ, այեր pro ἄϊϛ; in vocibus vero armeniis vocalibus ա et ո additur, ut eas longiores reddat, atque, si syllaba corripienda est, iterum ejicitur: cf. այս et աստ, մայր Nom. plur. մարք, այր Gen. sing. առն plur. արք, արանց. Subinde eadem in հ convertitur e. g. հիմ pro յիմ, հեռ pro յեռ, յխոռն pro հինգսուռն, atque in Gen. et Abl. sing. nominum quorundam in ջ transit, nisi potius litteram յ ex ջ ortam dicere malis cf. միոջ pro միոյ, յեկեղեցուջէ pro յեկեղեցույ; denique etiam, licet rarissime, (quemadmodum հ in voce լիւթ pro հիւթ etc.) in լ abit, e. g. լիւրաքանչիւր pro յիւրաքանչիւր, ևոջ լայդմանէ pro և ոջ յայդմանէ.

Littera զ sec. §. 1, 3. 4. ejicitur in vocibus ախ pro աղխ, ծիծաղել pro ծաղծաղել etc., et commutatur cum խ et հ, ut modo vidimus, cum լ in voce քաղեայ pro քաղդեայ, cum յ in terminatione nominum Adjectivorum հայ pro հղ, ac saepissime praesertim in vocum initio cum լ

Littera *q* ejicitur sec. §. 1. 4. in voce composita յիսուն pro հինգսուն, et commutatur saepe cum *h* et *p* cf. դամ Aor. II. եկի, կոչել et պոչել, Թարգմանի et Թարգմանի, cum *q* in voce հաղորդ pro բազորդ, et cum *q* in vocibus վտակ pro գետակ, վեր pro գեր.

Littera *h* sec. §. 1, 4. abjicitur in nomine հայք pro հայկք, atque hinc etiam in voce հայաստան pro հայկաստան. Transit eadem in litteras cognatas *z*, *p*, *ts*, *s*, atque etiam in *z*, cf. ընդեր pro ընկեր, քանոյն pro կանոյն, ծասկել et ծասքել, մծիկ et մծիկս seu մծեխ, կուուիլ et խուուիլ, խոկ et խոհ, լիկ et լիհ, նուիկ et նուիհ.

Littera *p* sec. §. 1. 4. abjicitur in voce հինդ pro հինդք, et commutatur non solum, ut modo dictum est, cum litteris *z* et *h*, verum etiam cum *z*, cf. չորք et քառ et cum *q*, cf. զնին et զննել cum vocibus քեին et քննել.

§. 1. Litterae vocales non minus quam consonantes variis mutationibus subjectae sunt. quarum regulae primariae sunt sequentes:

1. Si vox in litteram consonam desinens sive in flexione seu in vera compositione in fine crescit, vocalis brevis, praesertim *h* et *nl*, syllabae tono destitutae abjicitur, vocalis longa vero seu diphthongus in cognatam brevem convertitur.

2. In syllaba tono insignita vocalis brevis in longam seu diphthongum ipsi respondentem mutatur; atque idem fit compensandi causa, si in fine syllabae ultimae altera duarum consonantium abjicitur.

3. Litterae liquidae *d*, *ts*, *p*, amant vocalem *nl*.

4. Saepius ob vocalem syllabae primariae vocalis praecedentis sive sequentis syllabae mutatur.

5, Litterae vocales *u* et *n* non possunt immediate

praecedere aliam vocalem, littera *t* vero tantummodo vocalem *u*, quacum diphthongum efficit.

§. 2. Vocalis *u* inseri solet in vocibus compositis, quarum membrum posterius a consonante incipit, e. g. նորակերպ, էակից, ձիակոյս, sed reperitur quoque առլէզ, աստուածազգ, բարեգործ a բարի + գործ etc. abjicitur eadem nunquam sec. §. 1, 1. seu, quod idem est, mutatur in *ը* in syllaba tono destituta, cf. առն pro արան, ականջաց et ակրնջաց, atque in nomine աստուած, quod discriminis ergo in casibus obliquis scribitur աստուածոյ etc. si de Deo vero, աստուածոյ etc. autem, si de deo fictitio sermo est. — Porro in alias vocales transit, idque 1, sec. §. 1, 2. in diphthongum *այ* in fine vocum (ubi pronunciatur *ah* vide supra pag. 10.) e. g. դուզնաքեայ, խօսեցայ, et in mediis vocibus cf. այր cum արք, արանց — լուանայք pro լուանաք (vide supra pag. 18.) 2, in vocales breviores *t* vel *ի* sec. §. 1, 4. e. g. փայծաղն Gen. փայծեղան, երկերիւր pro երկու seu երկ + հարիւր, ատակել et ատիկել, ասպազէն et ասպիզէն 3, in *n* sec. §. 1, 3. cf. ոռոզանել pro առոզանել, փողտեղ pro փող + հատել.

§. 3. Vocalis *t* interdum euphoniae causa in mediis vocibus inter duas consonantes inseritur, e. g. եկեղեցի pro եկղեցի i. e. ἐκκλῆσις, երեք pro երք seu եռք, չորեք pro չորք — deinde sec. §. 1, 1. rarius abjicitur e. g. ուղեղ Gen. ուղղայ, ատեղն Gen. ասղան, atque metri causa in Copula *և* e. g. ւոչ pro *և* ոչ, ւառողջութիւն pro *և* առողջութիւն — denique transit 1, in *u* in voce վաթսուն pro վեցսուն, 2, in *է*, scilicet vocalis augmenti in vocibus praesertim a vocali sive ab *հ, յ* incipientibus, cf. եկաց a կալ, sed էառ ab առնուլ,

էջ ab իջանել, անէծ ab անիծանել, էհան s. հհան ab հանել, էյարի s. էյարի ab յարկանել, adeoque էստեղծ s. հստեղծ a ստեղծանել — itemque in formis գործէ pro գործե, էք pro եսք, սիրէք pro սիրեսք 3, in ի in Imp. Fut. cf. սիրեսցես et սիրեսջիր, հանցես et հանջիր, atque ita quoque 2. p. pl. Ind. et Imp. Fut. հանջիք, սիրեսցիք etc. pro հանցեսք, սիրեսցեսք etc.

§. 4. Vocalis longa է neque abjici neque inseri potest, sed commutatur nonnunquam cum diphthongis այ cf. եղէք s. եղայք, et եա cf. ընկէց s. ընկեաց, ac saepissime sec. §. 1. 1. in ե transit cf. կէս Gen. կետի, գմբէթ Gen. գմբեթի, ամէն Gen. ամենի, եղէզն Gen. եղեզան, շեղինէ Gen. շեղինեսայ, haud raro etiam in ի, e. g. վրէժ Gen. վրիժու, սէր Gen. սիրոյ, et cf. սիրեցէք et սիրեցիք.*)

§. 5. Littera ը, quam semibrevis sit (cf. supra pag. 8.), et proprie absentiam vocalis indicet. huc non pertinet, quoniam mutationi in aliam vocalem non subjecta est; et si quando transire videtur. in eandem vocalem, unde enata est. convertitur.

§. 6. Vocalis ի saepe in flexione et compositione sec. §. 1, 1. abjicitur cf. զիծ Gen. զծի, սիրա Gen. սրտի, լինտր Gen. լնտր, երկիր Gen. երկրի et comp. երկրաբնակ, ինչք Gen. ընչից,**) sed scribitur quoque

*) In nominibus կազմուս Gen. կազմեսայ ac similibus forma Genitivi itidem ex inusitata Nominativi forma կազմի explicanda est.

**) Pertinent huc quoque nomina in իւ exentia, ut թիւ Gen. թուոյ, պատիւ Gen. պատուոյ, in quibus ի non in *n* mutatum, sed ու pro շ scriptum est.

Հիմն Gen. Հիման, իսկ Gen. իսկի et comp. իսկաբանութիւն etc. — Porro in Abl. sing. decl. III. e. g. ակստ Abl. յակստէ pro յակստիէ, in Proa. int. ի՞, cf. զմէ՞ pro զիմէ՞, առ'ի մէ՞ pro առ յիմէ՞, in Futuris verb. 1 p. s. Հանից, 2 p. s. Հանցես etc., atque interdum etiam, si duae voces praesertim monosyllabae se invicem excipiunt, quarum prior in hanc vocalem exit, altera vero ab eadem sive alia vocali incipit, e. g. մ'ի pro մի 'ի, քանզ' 'ի pro քանզի 'ի, վտան զ'իւր pro վտան զի 'իւր, սամոյր մ'ի pro սամոյր մի 'ի. Transit eadem I, saepissime in J, praesertim 'ի Praefixi ante vocales, subinde etiam ante շ, ստ, շտ, (cf. supra pag. 9.) e. g. յընթացս, adeoque յնթացս pro 'ի ընթացս, յարքայ, յեկեղեցւոյ, յիմաստից, յորում, pro 'ի արքայ etc., atque յզէի pro 'ի զէի, յտոյզ pro յըտոյզ seu 'ի տոյզ, յշտեմարանս pro յըշտեմարանս seu 'ի շտեմարանս; hinc in vocibus ab J incipientibus saepius omittitur e. g. յոյնս pro 'իյոյնս, յաւիտեանս յաւիտենից pro 'ի յաւիտեանս յաւիտենից, atque quum J ob pronunciationem seriore (cf. pag. 10,) sec. pag. 18. in Հ nonnunquam abiret, raro etiam ante hanc litteram Praefixum 'ի omittitur e. g. Հիւղեայն pro 'ի Հիւղեայն. Item in declinatione nominum propr. in ա exeuntium ի plerumque in J mutatur, sive potius abjicitur cf. Եւրոպա Gen. Եւրոպայ pro Եւրոպաի seu (sec. pag. 18.) Եւրոպայի, Գալիլիա Gen. Գալիլեայ, Գուկաս Gen. Գուկայ, sed scribitur etiam promiscue Ենանիա Gen. Ենանիայ et Ենանիայի. Porro 2, transit haec littera in է, a, in flexione nominum, quae in ի desinunt, et in casibus obliquis vocalem ա accipiunt, quacum vocalis է in

diphthongum abit. e. g. *Եսայի* Gen. *Եսայեայ*, *ալիք* Gen. *ալեաց*, *տեղի* Instr. *տեղեալ*, b. in flexione verborum, e. g. Aor. I. 1 p. s. *սիրեցի*, 2 p. s. *սիրեցեր* Aor. II. *Թողի*, *Թողեր*, et in IV Conj. Inf. *խօսել* pro *խօսիլ* Aor. I. *խօսեցայ* pro *խօսիցայ*. c. in compositione cf. *բարեկամ* pro *բարի + կամ*, *որդեզիլ* pro *որդի + զիլ*, d. alibi etiam, e. g. *լեզու* a *լիզել*, *ուրեք* pro *ուրիք*, *ումեմն* pro *ումիմն* etc. Porro 3, mutatur in *է*, e. g. Pron. int. *ի* Gen. *էր*, et in nomm. comp. pro *ե*, cf. *բարեգործ* et *բարեգործ* ex *բարի + գործ*, *հոգեխառն* et *հոգեխառն* ex *հոգի + խառն*.*) Denique 4. in *լ* transit in flexione nominum sequente *ո*, cf. *որդի* Gen. *որդույ*, *տեղի* Gen. *տեղույ*, sed reperitur quoque *խայրիոց*, imprimis in vocibus monosyllabis earumque compositis, e. g. *ծի* Gen. *ծիոյ*, *միածի* Gen. *միածիոյ*, adeoque abjectà vocali *ի*, *որդոյ*, *ազանոյ* ab *որդի*, *ազանի* etc.

§. 7. Vocalis *ո* ob sonum ipsius inter *o* et *u* medium cum *ու* et *o*, adeoque cum diphthongo *ալ*, quae seriori tempore et sonum et figuram litterae *o* accepit. passim commutabatur, cf. *մորուք*, *մուրուք*, *մորուք* et *մուրուք* — *գործող* et *գործող* etc.; at praeterea in flexione nunquam fere mutationibus obnoxia est.***) atque, ubi convertitur. locum vocalis longae seu diphthongi, id quod saepissime fit. gerere videtur.

*) In nonnullis vocibus *ի* plane abjicitur, e. g. *զինարբ*, *Թշնամասէր* ex *զինի + արբ* et *Թշնամի + սէր*.

**) Singularis est flexio nominis *ողուն* Gen. *ոլեւան* cf. lat. olus Gen. oleris, atque Pron. pers. 2. p. Gen. *քո* Dat. *քեզ* Abl. *քէն*.

§. 8. Vocalis brevis *ու* in flexione nonnunquam sec. §. 1, 3. inseritur cf. մասն Nom. pl. մասունք pro մասնք, երո՛ւք, լերո՛ւք pro երք, լերք, at multo saepius abjicitur, licet exempla non desint, ubi in media voce accedente flexione retinetur cf. ումսյ Gen. ըմսոց cum ուխտ Gen. ուխտի, օգուտ Gen. օգտի, porro տուն Gen. տան cum անուն Gen. անունն, գանձ Gen. գանձու Abl. ՚ի գանձէ et ՚ի գանձուէ, atque Gen. sing. nominis քոյր promiscue scribitur քուեր et քեռ. Transit eadem subinde in *ո*, cf. երկու et երկոտասան, երկոքեան — չոգայ pro չու + գայ.

§. 9. Inter diphthongos primo loco nominanda est

1. *այ*, quae singulari modo abjicitur in Fut. Conjug. quartae, cf. 1 p. s. խօսեցայց 2 p. s. խօսեցիս etc. հանայց 2 p. s. հանցիս etc. In fine verborum, exceptis Promn. demonstr. տա, դա, նա, et Imperativis ասա՛, սիրեա՛, scribitur pro *ա*, e. g. վկայ pro վկա, ընծայ pro ընծա, Տիգրան Gen. Տիգրանայ pro Տիգրանա; in mediis vocibus ante duas consonantes transit in *ա*, e. g. աստ, անդ ab այս, այդ, հարք ab հայր, et արք, արանց sec. §. 1, 1. ab այր; sequente *ու* vero in *ալ* sive *օ* mutatur cf. հայր Gen. հաւր s. հօր pro հայուր, ac saepius etiam convertitur in *է*, cf. ագուգայք et ագուգէք, եղայ et եղէ, եղայք et եղէք.

2, Diphthongus *ալ* sive *օ* per aphaeresin abjicitur in voce տար pro օտար, atque, ut modo vidimus §. 7, nonnunquam commutatur cum *ո* et *ու*. In voce արտաւոր sive արտօր plur. արտասուք eadem convertitur in *ա*.

3. Diphthongus *եա*, quae, si vocem claudit, in triphthongum *եայ* abit, saepius, idque imprimis in flexione, quando *ի* seu *ոյ* additur, in vocalem *է* convertitur cf. *Հիւզայ* s. *Հիւզեայ* cum *Հիւէ*, *տուընջէն* pro *տուընջեան*, *դուզնաքեայ* Gen. pl. *դուզնաքեայց* et *դուզնաքէից*, *կէի* et *ատէի* a *կեալ* et *ատեալ* cum *կեայր* et *ատեայր*, *անդեայ* Gen. sing. *անդէոյ*, *ընկեաց* et *ընկէց*. In codicibus serioribus *էայ* plerumque pro *եայ* scribitur, e. g. *Հրէայ* pro *Հրեայ*. In flexione eadem, si vox in fine crescit, sec. §. 1, 1. in *ե* mutari solet, cf. *բարութիւն* Gen. *բարութեան* sec. pag. 14., Abl. *ի բարութեիէ*, sed retinetur quoque in nonnullis vocibus, e. g. *սիւն* Gen. *սեան* Abl. *ի սեանէ*, *ձիւն* Gen. *ձեան* Abl. *ի ձեանէ*.

4. Triphthongus *եաւ* seu *եօ* saepius cum diphthongo *եւ* seu *իւ* commutatur, cf. *եաւթն* s. *եօթն* et *եւթն* s. *իւթն*, *իւրեաւ* et *իւրիւ*, *գեաւղ* s. *գեօղ* et *գեւղ* s. *գիւղ*.

5. Diphthongus *եւ* seu *իւ* sec. pag. 11. sequente *ե* in flexione abjicitur, sin vero *ա* sequitur, in diphthongum *եա* abit, cf. *աղբեր* seu *աղբիւր* Gen. *աղբեր*, *գեւղ* s. *գիւղ* Gen. *գեղ*, *մանկու թիւն* Gen. *մանկու թեան*. Apud Faust. Byz.*) loco hujus diphthongi passim *ոյ* scribitur e. g. *երկերոյր* pro *երկերիւր*, *տեսանոյր* pro *տեսանիւր*.

6. Diphthongus *ոյ* in fine vocum, si Pron. *քօ* et Imperativum *ամրացո՛* etc. exceperis, semper scribitur

*) Fortasse ob similem pronunciationem, quoniam *ոյ* et *իւ* saepius vicem nostri *ú* gerere videtur.

pro *n*, e. g. *զոյ* pro *զո* a voce *զոլ*, *մարդ* Gen. *մարդոյ* pro *մարդո*; in flexione vocis *քոյր* transit in *ո*, et *ու*, et absorbetur e. g. Nom. plur. *քորք* Gen. sing. *քուեր* et *քեռ* etc., atque alibi etiam cum *ո* et *ու* saepius commutatur cf. *որգոյն* et *որգոն*, *առոյգ* et *առոգ*, *առոյգութիւն* et *առուգութիւն*, *զոյ* et *զուցէ* et *զոյք* pro *զոսք*, *մոյճ* s. *եմոյճ* et *մուճի*, *թողոյր* et *թողուի* etc.

Liber II.

DE PARTIBUS ORATIONIS.

CAPUT I. DE NOMINE.

§. 1. Genus in lingua armeniaca non solet distingui, sed ubi orationis nexus distinctionem postulat, nomini praeponitur vox, quae sive masculinum, sive femininum genus indicat. e. g. de hominibus: մանուկ տղայ puer, աղջիկ տղայ puella. այր մարդ vir. կին մարդ seu էգ մարդ feminina — de animalibus: արու ձի seu որձ ձի equus: էգ ձի s. մատակ ձի s. քած ձի equa.

Nomina propria graeca et latina in Nom. Sing., quum in hoc tantum casu terminationem suam plerumque retineant, genera saepe distinguunt e. g. Յովհաննէս *Johannes*, Յովհաննէս *Johanna*: sed in reliquis casibus hoc discrimen rarius observatur. cf. Ագաթանգեղոս *Agathangelus*, Gen. Ագաթանգեղոսի, sed Հելենէ *Helen*. Gen. Հելենեայ atque item Կադմոս *Cadmus*, Gen. Կադմեայ.

In nominibus propriis armeniacticis genus femininum haud raro exprimitur per voces adnexas դուստր (pro դուստր i. q. դուստր) i. e. filia, vel անոյշ i. e. suavis. Խոսրովիդուստր, Վարդանոյշ sive etiam Վարդոյշ.

Sed exstat quoque terminatio vere feminina apud Armenios, nempe ուհի, quae haud raro usurpatur, atque non modo nominibus propriis, verum etiam appellativis,

adeoque adjectivis adnectitur. e. g. Վարդուհի, աստուածուհի, մարգարէուհի, թագուհի, երանուհի, սրբուհի.

§. 2. Numeri in lingua armeniaca sunt duo: Singularis et Pluralis: Dualis non nisi in voce երկու i. e. duo occurrit, sed flexio ejus a flexione numeri pluralis non differt.

Numeri pluralis variae reperiuntur terminationes, nempe եր in vocibus բաներ, թղթեր, ներդեր, օրեր a formis sing. բան, թուղթ, նեարդ, օր, etc., deinde եար in vocibus իշեար, վարժեար ab էշ, վարժ, porro եան e. g. գրեան, խողեան, թղթեան a գիր, խող, թուղթ, atque etiam ան in voce խուժան a խուժ. Sed omnes hae terminationes rarius occurrunt, atque pro obsoletis habendae sunt. Nam ex regula fere constanti Pluralis a Singulari formatur additâ litterâ ք, quae plerumque sine ulla mutatione, rarius, ut concursus consonantium evitetur, insertâ aliquâ vocali formae casus nominativi Sing. additur, e. g. բանք a բան, գործք a գործ, et կեղծիք a կեղծ, սերմանք a սերմն, մասուկք a մասն; saepius quoque forma numeri sing. inusitata subest e. g. կանայք a կին, մեղանք a մեղ, այգեստանեայք ab այգեստան. In quibusdam vocibus, Pronn. demonstr. etc. littera ք non in fine ponitur, sed ante litteras finales inseritur, e. g. նոքա, նոքին, այնոքիկ, ամենեքեան et ամենեքին etc., in aliis nonnunquam terminationi illi obsoletae եր, quae et in որ, օր abiit, interjectâ vocali է seu այ sive եայ, in fine adnectitur, cf. վաներայք et վանորայք a վան, արտորեայք ab արտ, գիւղօրէք a գիւղ; ac simile quid ordine tamen inverso videtur locum habere in vocibus քաղաքիներ pro քաղաքներ a քաղաք, et բարձկներ pro բարձներ a բարձ.

§. 3. Causus in lingua armeniaca sunt sex: Nominativus, Genitivus, Dativus, Accusativus, Ablativus et Instrumentalis; Vocativus nonnisi in nonnullis nomm. propr. graecae seu latinae originis a Nominativi forma deflectit, e. g. Փնխպպէ, Օւքէ, Գրբղորիէ, Narrativus vero et Circumlativus, qui dicuntur, ab Ablativi et Instrumentalis formis non differunt, iisque tantum Praefixum շ addunt; Dativus Praefixi denique atque Locativus ab Accusativo vel Dativo nonnisi per Praefixum ՚ի s. յ vel յ distinguuntur. Caeterum Dativus et Ablativus in numero plurali fere nunquam, in sing. certe non semper a Genitivi forma discrepant, et Accusativus in Plurali tantum a Nominativi forma abit, ita ut in Sing. saepius tres tantum, in Plur. si Pronomina nonnulla exceperis, non ultra quatuor formas diversas reperiamus.

De Formatione Casuum.

§. 4. Nomina apud Armenios duplici ratione flectuntur, ita nempe, ut in casibus obliquis syllaba flexionis in fine addatur, cf. Մնակ Gen. Մնակայ, բնակ Gen. բնակի, աթռ Gen. աթռոյ, զօր Gen. զօրու, aut ita, ut in flexione vocalis ante ultimam vocis consonantem inseratur, cf. Հիմն Gen. Հիման, աստղ Gen. աստեղ, կայսր Gen. կայսեր, թռն Gen. թռնին, եղջեւր s. եղջեւր Gen. եղջեւր, քոյր Gen. քուեր, մայր Gen. մօր cf. pag. 24., աւր s. օր Gen. աւուր. Altera haec ratio in iis tantum nominibus observatur. quae in litteram liquidam շ, ն, ր, praecedente alia consonante aut diphthongo իւ s. եւ, sive etiam, in quibusdam certe vocibus, praecedente ու, vel աւ s. օ, vel այ, ոյ, exeunt.

Singularis.

§. 5. 1, Nominativus omnis terminationis expers est, atque adeo in quibusdam vocibus litteram ն abijcit

e. g. *գալուստ* pro *գալուստն* s. *գալստիւն*, *տեսիլ* pro *տեսիլն*, s. *տեսիւն* *աղջեկ* pro *աղջեկն*.

2, Accusativus, si Pronn. pers. exceperis, a Nominativo nonnisi per Praefixum զ discernitur, quod praeter Pronn. indefinita, quibus semper additur, nominibus tantum definitis praefigitur.

3, Genitivi character primitivus ր fere tantum in Pronn. quibusdam cernitur, alibi vero solae vocales flexionis remanserunt; in Nominibus nempe, quae eas inserunt, occurrunt ա ante ն e. g. *ակն* Gen. *ական*, ե ante շ vel ր, e. g. *արկղ* Gen. *արկեղ*, *դուստր* Gen. *դստեր*, et ու ante ր in *հայր* Gen. *հօր*, *օր* pro *աւր* Gen. *աւուր*. Nomina vero, quae vocalem flexionis in fine addunt, terminationes adsciscunt այ, ի, ոյ, ու, e. g. *Տրդատ* Gen. *Տրդատայ*, *քաղաք* Gen. *քաղաքի*, *մարդ* Gen. *մարդոյ*, *գանձ* Gen. *գանձու*.

4, Dativi terminatio primitiva մ nonnisi in Pronn. demonstr. interrog. et indef., et nonnullis Nomm., quae in Gen. ոյ adsumunt, reperitur. Alia quaedam Nomina ejusdem flexionis ջ in Dativo habent, et Pronn. pers. 1. et 2. p. *ինձ*, *քեզ* sonant, reliqua omnia Genitivi flexionem retinent. cf. *այս* Dat. *այսմ*, *ի* Dat. *ու՛մ*, *իք* Dat. *իմիք*, *այլ* Dat. *այլում*, *աջ* Dat. *աջում* — *եկեղեցի* Dat. *եկեղեցւոյ*, *կին* Dat. *կնոջ*, cf. *գիւղ* Dat. *գեղջ* — *բան* Gen. et Dat. *բանի*, *գետ* Gen. et Dat. *գետոյ*, etc. etc.

5, Ablativi, cui semper 'ի s. յ praefigitur, character est էն in Pronn. pers., նէ in Pronn. demonstr., in Nominibus vero է, et ubique fere a Dativi forma descendit; sed in iis Nomm., quae in Dat. terminationes այ vel ոյ habent, Ablativi character prorsus omittitur. cf. *յինէն*, 'ի *քէն* ab *ես*, *դու* — 'ի *նմանէ*, *յայսմանէ* a

նա, տյս — 'ի բարութենէ, յաստեղէ, 'ի քաղաքէ, յաջմէ,
'ի գանձէ s. 'ի գանձուէ, 'ի տեղւոջէ a բարութիւն,
աստղ, քաղաք, աջ, գանձ, տեղի — 'ի մարդոյ, 'ի Տրդա-
տայ a մորդ, Տրդատ.

6, Instrumentalis character primitivus *ւ* in
Pronn. pers. *ինև, քև, իւրև* (cujus loco etiam *իւրեաւ*
scribitur) reperitur. Nomina, quae in Gen. *այ* vel *ի*
adsumunt, in Instr. *աւ* vel *իւ* habent, cf. *Անակ* Gen.
Անակայ Instr. *Անակաւ* — *ախտ, ախտի, ախտիւ*; quae vero
in Gen. *ոյ* habent, in Instr. *ով* addunt; *մարդ, մարդոյ,*
մարդով; ea porro, quorum vocalis flexionis *ու* est,
eandem formam in Instr. retinent e. g. *զօր* Gen. et
Instr. *զօրու*; denique ea, quae vocalem flexionis inse-
runt, in Instr. *ք* accipiunt, et *ն* praecedens sec. pag. 14.
in *մ* convertunt, cf. *աստղ, աստեղ, աստեղք* — *եզր,*
եզերք — *սերմն, սերմամբ*. At nonnunquam Instru-
mentalibus aliam flexionem sequitur atque Genitivus, qua
de causa in Lexicis utriusque casus terminatio afferri
solet, e. g. *քաղաք, քաղաքի, քաղաքաւ* — *կարասի,*
կարասոյ Instr. *կարասով* et *կարասեաւ* etc. vide tab. decl.

In Pronn. demonstr, aliisque quibusdam vocibus,
in quibus littera flexionis inseritur, saepius terminatio
Instr. in fine repetitur e. g. *նոյն* Instr. *նովին* et *նո-
վիմբ, նա* Instr. *նովաւ, բոլոր* Instr. *բոլորով, բոլորովին*
et *բոլորովիմբ* etc.

Pluralis.

§. 6. 1, Nominativus litteram numeri plur.
characteristicam *ք* (vide supra pag. 28.) additam habet,
cujus loco raro *ս* reperitur e. g. *գնացեալք* et *գնացեալս*.

2, Genitivus (exceptis Pronn. 1. et 2. pers., quae *մեր, ձեր* habent) terminationem *ց* adsumit, quae vocali flexionis casuum obliquorum Sing., atque Instrumentalis imprimis, ubi hic casus aliam vocalem servavit, additur cf. *այնց, նոցա, ո՞յց, որոց, աւուրց, գիւղից, կանանց, մարց* etc. Nonnunquam, ut in Instr. sing. et plur. littera flexionis bis posita est, e. g. *նոցին, նոցուն* et *նոցունց* — *ամենեցուն* et *ամենեցունց*.

3, Dativus, si Pronn. pers. *մեզ, ձեզ* exceperis, cum Genitivo prorsus congruit.

4, Accusativus, qui ut in Sing. *չ* Praefixum habet, in Pronn. pers. *զմեզ, զձեզ* Dativi formam retinet, in reliquis vocibus litteram *ս* loco *ք* Nominativi accipit, e. g. *զախտս, զաստեղս, զքաղաքս, զմասունս*; raro etiam littera *ք* in Accus. remanet, e. g. *զտիպքն* pro *զտիպն*.

5, Ablativus formam Genitivi seu Dativi addito tantum Praefixo *ի* s. *յ* servat, e. g. *ի քաղաքաց, յարքայից* etc. At in Pronn. pers. et demonstr. duplex terminatio conspicitur, nempe *ի մէնջ, ի ձէնջ*, ubi *էն* et *ջ* pro *ց* — *ի սոցանէ, յայնցանէ*, ubi *ց* et *նէ* adnexa sunt.

6. Instrumentalis ex Instr. Sing. additâ notâ Plur. *ք* formatur e. g. *բանիւք. անօթովք քաղաքաւք* et (mutatâ diphthongo *աւ* in *օ* cf. pag. 11) *քաղաքօք, հիմամբք* etc. Sed in Pronn. pers. *մեւք, ձեւք, ս. մեաւք, մեօք, et ձեաւք ձեօք* ab Instr. Sing. paullum deflectit, in vocibus vero *ամենեքեան* s. *ամենեքին* et similibus, atque in Pronn. demonstr. littera Plur. characteristicam *ք* bis saepe addita reperitur e. g.

ամենեքումք et ամենեքումք, սովիմք s. սոքիմք et
սոքումք, սոքուք s. սոքօք, այսոքիւք et այսոքիմք.

De Declinationibus.

§. 7. Declinationes secundum quinque vocales
ա, է, ի, ու ոււ, quae in casibus obliquis apparent, sunt
quinque. Sed, quum haud pauca nomina in Instr. Sing.
et casibus obliquis Plur. aliam sequantur flexionem,
quam in reliquis casibus Sing., duae praeterea decli-
nationes, sexta et septima, accedunt, quarum prior ad
normam primae et tertiae, posterior vero ad primae
et quartae declinationis normam flectitur: atque has
quidem mixtas, illas vero simplices nominamus.
Omnium vero septem declinationum schema tabula
sequens exhibet.

TABULAE SINGU

<i>Simpliciter.</i>	<i>Nominativus.</i>	<i>Genitivus.</i>	<i>Dativus.</i>
Declin. I. (char. <i>ա.</i>)	Տրդաս սերմն բարութիւն	Տրդասայ սերման բարութեան ³⁾	ut Gen. ut Gen. ut Gen.
Declin. II. (char. <i>ե.</i>)	աղբիւր s. աղբեր ²⁾ աստղ	աղբեր ³⁾ աստեղ cf. աղբերի	ut Gen. ut Gen.
Declin. III. (char. <i>ի.</i>)	ախտ	ախտի	ut Gen.
Declin. IV. (char. <i>ո.</i>)	մարդ	մարդոյ	մարդոյ s. մարդում
Declin. V. (char. <i>ու.</i>)	աւր s. օր ⁶⁾ ծանր զանձ	աւուր ծանու ⁷⁾ cf. թանձրու զանձու	ut Gen. ut Gen. ut Gen.
<i>Mixtae.</i>			
Declin. VI. (char. <i>ա et ի.</i>)	քաղաք դուղնաքեայ բեռն	քաղաքի դուղնաքէի ⁵⁾ բեռին	ut Gen. ut Gen. ut Gen.
Declin. VII. (char. <i>ա et ո.</i>)	տեղի	տեղոյ ⁹⁾	տեղոյ s. տեղոջ

1) cf. pag. 11. 2) cf. p. 24. 3) cf. p. 14. 4) cf. p. 25. 5) cf.

DECLINATIONUM.

35

L A Ռ Ի Տ.

<i>Accusativus.</i>	<i>Ablativus.</i>	<i>Instrumentalis.</i>
զՏրդասա	'ի Տրդասոյ	Տրդասաւ
զսերմն	'ի սերմանէ	սերմամբ ¹⁾
զբարութիւն	'ի բարութենէ ⁴⁾ Եւ. 'ի ձեանէ ⁴⁾ յանկիւնէ	բարութեամբ ¹⁾
զաղբիւր	յաղբերէ	աղբերբ ¹⁾
Տ. զաղբեր ²⁾	Տ. յաղբիւրէ	Տ. աղբերաւ
զաստղ	յաստեղէ	աստեղբ ¹⁾ Եւ. կոճեղաւ
զախտ	յախտէ	ախտիւ
զմարդ	'ի մարդոյ Եւ. յաճմէ ⁵⁾	մարդով ¹⁾
զաւր Տ. զօր ⁶⁾	յաւրէ ⁵⁾ Տ. յօրէ ⁶⁾	աւուրբ ¹⁾
զծանր	'ի ծանուէ	ծանու Տ. ծանումբ ¹⁾ Եւ. բարձումբ ¹⁾
զգանձ	'ի գանձէ ⁵⁾ Տ. 'ի գանձուէ	գանձու
զքաղաք	'ի քաղաքէ	քաղաքաւ
զգուղնաքեայ	('ի գուղնաքէէ)	գուղնաքէիւ
զբոսն	'ի բոսանէ Եւ. 'ի գաշնէ	բոսամբ ¹⁾
զտեղի	'ի տեղոյ ⁴⁾ Տ. 'ի տեղոջէ	տեղնաւ ²⁾ Եւ. որդուով ¹⁾

p. 24. 6) Եւ. p. 11. 7) Եւ. p. 17. 8) Եւ. p. 25. 9) Եւ. p. 23.
5*)

<i>Simplices.</i>	<i>Nominativus.</i>	<i>Gen. et Dat.</i>
Declin. I. (char. <i>ա.</i>)	Տրդատք սերմանք cf. Հիմունք ²⁾ բարու թիւնք	Տրդատաց սերմանց բարութեանց ⁴⁾
Declin. II. (char. <i>ե.</i>)	աղբիւրք Տ. աղբեւրք ⁵⁾ Տ. աղբերք աստեղք	աղբերց ⁴⁾ Տ. աղբերաց աստեղց Տ. աստեղաց
Decl. III. (char. <i>ի.</i>)	ախտք	ախտից
Decl. IV. (char. <i>ո.</i>)	մարդք	մարդոց
Declin. V. (char. <i>ու.</i>)	աւուրք ²⁾ ծանունք ²⁾ cf. Թանձրունք ⁶⁾	աւուրց ծանունց ⁶⁾ cf. բարձանց
<i>Mixtae.</i>	զանձք	զանձուց
Declin. VI. (char. <i>ա</i> et <i>ի.</i>)	բաղաքք դուզնաքեայք բեռինք cf. մասունք ²⁾	բաղաքաց դուզնաքեայց Տ. դուզնաքեաց cf. այծէից ⁷⁾ բեռանց cf. դառինց
Declin. VII. (char. <i>ա</i> et <i>ո.</i>)	տեղք	տեղեաց ⁸⁾ cf. որդւոց ⁸⁾

1) cf. p. 11.

2) cf. p. 24.

3) cf. p. 14.

4) cf. p. 14.

<i>Accusativus.</i>	<i>Ablativus.</i>	<i>Instrumentalis.</i>
զՏրգատս զտերմանս cf. զՀիմունս ²⁾ զ քարու թիւնս	ի Տրգատաց ի տերմանց ի քարութեանց	Տրգատաւ.ք՝ Տըր- գատօ.ք ¹⁾ տերմամբ.ք ³⁾ քարութեամբ.ք ³⁾
զաղբիւրս Տ. զաղբերս ⁵⁾ Տ. զաղբերս զաստեղս	յաղբերց Տ. յաղբերաց յաստեղց Տ. յաստեղաց	աղբերբ.ք ³⁾ Տ. աղբերաւ.ք Տ. աղբերօ.ք ¹⁾ աստեղբ.ք ³⁾ Տ. աստեղաւ.ք Տ. աստեղօ.ք ¹⁾
զախսս	յախտից	ախտիւ.ք
զմարդս զաւուրս ²⁾ զճանունս ²⁾	ի մարդոց յաւուրց ի ճանունց cf. ի բարձանց	մարդով.ք ³⁾ աւուրբ.ք ³⁾ ճանուամբ.ք ³⁾ Տ. ճանուբ cf. թանձրուբ cf. բարձամբ.ք ³⁾
զգանձս	ի գանձուց	գանձուբ
զքաղաքս	ի քաղաքաց	քաղաքաւ.ք Տ. քաղաքօ.ք ¹⁾
զդուզնաքեայս	ի դուզնաքեայց Տ. ի դուզնաքեաց ¹⁾ cf. յայձէից	դուզնաքեաւ.ք Տ. դուզնաքեօ.ք ¹⁾ cf. այձիւբ
զբեռինս cf. զմասունս ²⁾	ի բեռանց	բեռամբ.ք ³⁾
զտեղիս	ի տեղեաց cf. յորբուց	տեղեաւ.ք Տ. տեղեօ.ք ¹⁾ cf. սրբուով.ք ³⁾

5) cf. p. 11. 6) cf. p. 15. 7) cf. p. 25. 8) cf. p. 23.

Declinatio prima.

§. 8. Voces, quae vocalem flexionis post ultimam consonantem addunt, sunt nomina propria, quae plurali numero proprie carent. Sed haud pauca eorum aliam flexionem sequuntur, et ad tertiam, quartam, seu quintam decl. pertinent, atque alia mox ad primae, mox ad alius declinationis normam flectuntur, e. g.

Սարգիս Gen. **Սարգսի**, **Ենի** Gen. **Ենւոյ**, **Երբարաս** Gen. **Երբարասոյ** s. **Երբարասոյ** s. **Երբարասու**.

Nomina propria graeca terminationem suam aut retinent, aut totam sive litteram *u* tantummodo abjiciunt, aut in casibus obliquis aliam formam substituant, aut denique etiam duplicem flexionem accipiunt, e. g. **Երաթանդեղոս** Gen. **Երաթանդեղոսի**, **Մովսէս** Gen. **Մովսէսի** s. **Մովսեսի** s. **Մովսէսի** — **Դիոս** Gen. **Դիոսոյ**, **Երկաղէոս** Gen. **Երկաղեայ**, **Եղեքսանդր** Gen. **Եղեքսանդրի** s. **Եղեքսանդրու** s. **Եղեքսանդրոսի**, **Թովմաս** Gen. **Թովմայի** sive etiam **Թովմասու** — **Եւզոստոս** Gen. **Եւզոստոսոյ**.

Nomina patronymica in syllabam *եան* s. *ան* desinentia in Sing. plerumque indeclinabilia sunt, in Phur. vero nil nisi litteras casuum characteristicas addunt, atque modo singulari ad analogiam nominum hujus decl. abstractorum flectuntur, e. g. **տըրլասեանք**, **տրդատեանց** etc. **վարդանանք**, **վարդանանց** etc.

Flexionem nominum *սերմն* et *հիմն* sequuntur etiam nomina **անուն** Gen. **անունան**, **չուն** Gen. **չան**, **պաշտօն** s. **պաշտաւն** Gen. **պաշտաման** cf. p. 14. porro etiam alia saepius, quae litteram finalem *ն* sive in Nom. Sing. abjiciunt, sive in casibus obliquis addunt cf. pag. 15. e. g. **սուտակ** Gen. **սուտակի** et **սուտական**, **երէց** Gen. **երիցան** s. **երիցոյ** et **երիցու**.

Pertinent huc quoque duo nomina irregularia, *այր* *cir* et *տէր* *dominus*, una cum nominibus compositis, quorum membrum posterius haec efficiunt, e. g. *երկայր*, *քենայր*, *սանուտէր* etc. Eorum flexio haec est:

Sing. Nom. *այր* Gen. et Dat. *տան* Accus. *ղայր* Abl. *յառնէ* Instr. *արամբ* Plur. Nom. *արբ* Gen. et Dat. *արանց* Accus. *ղարս* Abl. *յարանց* Instr. *արամբք*.

Sing. Nom. *տէր* Gen. et Dat. *տեառն* Accus. *ղտէր* Abl. *ի տեառնէ* Instr. *տերամբ* Plur. Nom. *տեարբ* Gen. et Dat. *տեարց* s. *տերանց* Accus. *ղտեարս* Abl. *ի տեարց* s. *ի տերանց* Instr. *տերամբք*.

Ad normam nominis *բարութիւն* flectuntur imprimis nomina abstracta in *ութիւն*, aliaque in simplex *իւն* exeuntia, et nomen *ստին* Gen. *ստեան*; deinde vero etiam alia in litteras *ստ*, *նդ*, *րդ* etc. desinentia saepius eandem flexionem adsumunt, sive ad tertiam seu quartam decl. flectuntur, cf. *ժողովուրդ* Gen. *ժողովրդի* s. *ժողովրդեան*, *ճեռնդ* Gen. *ճննդոյ* s. *ճննդեան*, *վաղիւ* Gen. *վաղուի* s. *վաղուեան*. Peculiaris est flexio nominis *տիւ* Gen. *տունջեան* s. *տուրնջեան* s. *տուրնջենի*, Abl. *ի տուէ* s. *ի տուրնջենէ* Instr. *տուով* s. *տունջեամբ*.

Declinatio secunda.

§. 9. Pertinent huc nomina maximam partem substantiva in *ր* seu *ղ* praecedente aliâ consonante desinentia, atque ea, quae in diphthongum *լւ* s. *ևւ* sequente litterâ *ր* exeunt. Haec, ut e tabula cernitur, sextam saepe declinationem sequuntur.

Referendum huc etiam est nomen irregulare *քոյր* *soror*, cujus declinatio haec est:

Sing. Nom. *քոյր* Gen. et Dat. *քուեր* s. *քըւեր* s.

քեռ Accus. *զքոյր* Abl. 'ի *քեռէ* Instr. *քերբ* Plur. Nom. *քորք* Gen. et Dat. *քուերց* s. *քըւերց* s. *քերց* Accus. *զքորս* Abl. 'ի *քերց* Instr. *քերբք*.

Declinatio tertia.

§. 10. Haec declinatio omnium simplicissima multitudine nominum reliquas fere omnes superat.

Nomen hujus declinationis irregulare est *զիւղ vicus* quod et *գեւղ*, *գեաւղ*, *գեօղ* scribitur, una cum nomine composito *քաղաքազիւղ* *ζωμόπολις* aliisque. Flexio ejus haec est:

Sing. Nom. *զիւղ* etc. Gen. et Dat. *գեղջ* s. *գեաւղջ* s. *գեղի* Accus. *զգիւղ* etc. Abl. 'ի *գեղջէ* s. 'ի *գեղէ* Instr. *զիւղիւ* s. *գեղիւ* Plur. Nom. *զիւղք* etc. Gen. et Dat. *զիւղեց* s. *գեղեց* Accus. *զգիւղս* etc. Abl. 'ի *զիւղեց* s. 'ի *գեղեց* Instr. *զիւղիւք* s. *գիւղօք* s. *գեղիւք*.

Declinatio quarta.

§. 11. Declinationem hanc sequuntur Infinitivi Verborum in *եւ*, *աւ*, *ոււ*, *իւ* exeuntes, Part. Praet. in *եաւ* desinens, ac nomina cum terminationibus *ած* s. *ուած*, *ային*, *ին*, *ուն*, aliaque multa. Nonnulla nomina modo ad hanc modo ad tertiam atque adeo sextam decl. flectuntur, e. g. *գիշեր* Gen. *գիշերոյ* et *գիշերի* Plur. *գիշերաց*, *թւ* Gen. *թւոյ* et *թւի*, *ասացուած* Gen. *ասացուածոյ* et *ասացուածի*, atque in Instr. Plur. haud pauca terminationem *աւք* s. *օք* pro *ւվք* recipiunt.

Terminationes Dativi Sing. *ում* et Abl. *մէ* praeter Nomina pauca primitiva et Pronomina derivata in Nom. quoque adjectiva, eaque in *ային*, *ին* et Partt. Verb. in *եաւ* exeuntia admittunt.

Declinatio quinta.

§. 12. Nomina subst. hujus decl. saepius quoque alius. tertiae nempe, vel quartae, vel sextae decl. flexionem sequuntur e. g. *գանձ* Gen. *գանձու* et *գանձի*, *այգ* Gen. *այգու* et *այգոյ*, *զօր* Gen. *զօրու* Plur. *զօրաց*, *զօրաւք*.

Flexionem Adjectivorum *ծանր*, *թանձր*, quae in Instr. Sing. et in casibus obliquis Plur. saepe in primam decl. transeunt, sequuntur alia multa Adjectiva ejusdem generis, quae in *ր* praecedente aliâ consonante exeunt, licet non omnia e. g. *համր* Gen. *համեր*.

Nomina *ասր*, *մեղր*, *ծաղր* vario modo flecti possunt, cf. *ասր*, *ասրու* s. *ասու*, *յասուէ*, *ասրոյ*, *ասրով*, *ասուոց*, *ասերք* — *մեղր*, *մեղու*, *ի մեղուէ*, *մեղրով*, *մեղեր*, *մեղերք*, atque etiam *մեղուի*, *մեղուաւ* — *ծաղր*, *ծաղու*, *ծաղրու*, *ծաղեր*.

Nomina *հայր* *pater*, *մայր* *mater*. et *եղբայր* *frater*. cum compositis suis hanc quidem declinationem sequuntur, sed multum ab ea deflectunt: atque flexio eorum haec est:

Sing. Nom. *մայր* Gen. et Dat. *մաւր* s. *մօր* cf. pag. 23. Accus. *զմայր* Abl. *ի մաւրէ* s. *ի մօրէ* Instr. *մարք* Plur. Nom. *մարք* Gen. et Dat. *մարց*, *հարց* et *հարանց* Accus. *զմարս* Abl. *ի մարց*, *ի հարց* et *ի հարանց* Instr. *մարքք*, *հարքք* et *հարամքք*.

Declinatio sexta.

§. 13. Sextae declinationi, quae in Instr. Sing. et casibus obliquis Plur. primam. in reliquis casibus tertiam decl. sequitur, pleraque omnium nomina accensentur, tam primitiva. quam derivata.

Declinatio septima.

§. 14. Haec declinatio nomina comprehendit maximam partem derivata, et in vocalem *ի* desinentia, quae modo primam, modo quartam decl. sequuntur; sed multa eorum, atque imprimis monosyllaba ad quartam decl. semper flectuntur, alia modo hanc modo illam flexionem recipiunt cf. *ձի*, *ձիոյ* — *որդի*, *որդւոյ* et *որդոյ* Plur. *որդուց* et *որդեաց* etc.

Nonnulla nomina litteram *ջ* in Dat. et Abl. Sing. adsumunt, atque alia in Instr. Plur. terminationem *իւք* nonnunquam habent, cf. *կարծեաւք* et *կարծիւք* — *սնտուովք*, *սնտեաւք* et *սնտիւք*.

Singularis est flexio nominis *կին* *mulier*, quod hac ratione declinatur:

Sing. Nom. *կին* Gen. et Dat. *կնոջ* Accus. *զկին*
Abl. *ի կնոջէ* Instr. *կնաւ* et *կանամբ* Plur. Nom. *կանայք*
Gen. et Dat. *կանանց* et *կանաց* Accus. *զկանայս* Abl.
ի կանանց Instr. *կանամբք*.

Eodem modo flectuntur quoque nomina composita *առնակին*, *միակին*, sed in aliis littera *ա* syllabae radicalis in Instr. Sing. et numero plur. ejicitur, cf. *տիկին* Instr. *տիկնաւ* et *տիկնամբ* Plur. *տիկնայք*, *տիկնաց*, *տիկնամբք*.

De Adjectivis.

§. 15. Nomina adjectiva eandem quam substantiva habent flexionem; sed praeterea, quod substantivis praeposita plerumque non flectuntur, haud pauca etiam prorsus indeclinabilia reperiuntur, eaque vel primitiva, vel derivata, vel composita, ac talia praesertim, quae, quoniam multis syllabis constant, haud facile pronun-

ciantur e. g. *զուրիկ, խիտ, համակ, նկարէն, ուրախ, լայնատարր, խաւարանունք, շրթնաշղթայաշար* etc.

Gradus comparationis vario modo apud Armenios exprimuntur: et Comparativus quidem sive per syllabam *գոյն* formae Positivi additam, sive per voces *առաւել* i. e. *plus, magis*, vel *ևս* i. e. *etiam* Adjectivis praepositas, sive etiam per simplicem Positivi formam potest designari. e. g. *մեծագոյն* cf. p. 20. Gen. *մեծագունի*, Instr. *մեծագունիւ* (ad Decl. III.) *զեղեցիկագոյն* cf. pag. 21., *բաղմագոյն* cf. pag. 24., *բարեգոյն* cf. p. 22., *առաւել բարի, ևս բարի*, sive etiam *բարի ևս*, s. simpliciter *բարի*.

Objectum comparationis in Accusativo cum praecedente particula *քան* i. e. *quam* post Adjectivum comparativum poni solet e. g. *մեծ քան զնա*, s. *ևս մեծ քան զնա* s. *առաւել մեծ քան զնա*, s. *մեծագոյն քան զնա* i. e. *major quam ille*.

Superlativum, quum peculiaris ejus forma non existat, sive per formam Comparativi, sive per voces quasdam praefixas aut praepositas, sive per simplicem Positivum, seu denique more hebraico per formam Positivi bis positam indicant e. g. *բարի bonus, բարեգոյն, ևս բարեգոյն* s. *բարեգոյն ևս, ամենաբարի, գերաբարի, մեծաբարի, եռաբարի* s. *երեքբարի* s. *երկիցս բարի, կարի բարի, յոյժ բարի, ամենևին բարի* etc., sive simpliciter *բարի*, seu *բարի բարի optimus*. cf. *մեծամեծ maximus, ծանր ծանր gravissimus*.

Construitur cum Genitivo plur. sive cum Locativo, qui dicitur, plur. cf. pag. 29. e. g. *մեծն մարգարէից maximus prophetarum*, seu *մեծն ՚ի մարգարէս maximus inter prophetas*.

De Numeralibus.

§. 16. Cardinalia sunt sequentia:

1, մի, Gen. միոյ, միոջ, միում, 'ի միոյ s. 'ի միոջէ, միով — եզ, Gen. եզոյ s. եզոյր, յեզոյ s. յեզոջէ s. յեզէ — մու, մին, մէն plerumque omni flexione carent, sed reperiuntur tamen formae: մու Gen. մոյր Dat. մում cf. pagg. 24. et 26. — մին Dat. մինում — մէն Gen. մենի cf. pag. 21. s. մենի Instr. մենիւ s. մէնիւ.

2, երկ, երկու, երկուք Gen. երկուց Acc. զերկուս Instr. երկուք.

3. երբ, եռ plerumque indeclinabile, sed occurrit etiam Gen. եռի — երեք Gen. երեց cf. pag. 20. ad Decl. III.

4, քառ Gen. քառի ad Decl. III. — չորք s. չորս s. չորեք Gen. չորեց ad Decl. III.

5. հինգ Gen. հնգի cf. pag. 21. Instr. հնգիւ s. հնգաւ — հինգք Gen. հնգեց s. հնգաց Instr. հնգիւք s. հնգաւք s. հնգօք.

6, վեց Gen. վեցի, վեցիւ — վեցք Gen. վեցեց, վեցիւք.

7, եւթն, իւթն, եաւթն, եօթն Gen. եւթին s. եւթան s. եւթնի Instr. եւթամբ s. եւթեամբ s. եւթիւ — եւթանք s. եւթեանք Gen. եւթանց s. եւթենաց s. եւթնից Instr. ութամբք s. եւթեամբք.

8, ութ Gen. ութի, ութիւ — ութք Gen. ութից, ութիւք.

9, ինն Gen. ըննի cf. pag. 21., ըննիւ — ինունք s. իննունք Gen. ինունց s. ինանց s. իննուց s. ըննից Instr. իննամբք s. ինամբք s. իննուք s. ըննիւք.

10. տասն Gen. տասին, տասամբ — տասունք Gen. տասանց, տասամբք.

11. մետասան, մետասանք. 12. երկոտասան. 13, երեքտասան. 14, չորեքտասան. 15, հնգիտասան. 16. վեշտասան. Omnia haec tertiam declinationem sequentia in utroque numero leguntur, e. g. վեշտասան Gen. վեշտասանի, վեշտասանիւ, վեշտասանք, վեշտասանից, վեշտասանիւք et վեշտասանօք.

17. եւթնևտասան, եւթնուտասան, եւթնուտասանք. 18, ութևտասան, ութուտասան, ութուտասանք. 19. իննևտասան, իննուտասան, իննուտասանք. In his Cardinalibus a 17—19, quum vera compositio locum non habeat, utrumque nomen flecti potest, e. g. եւթանց և տասանց, ութից և տասանց etc.; at saepius conjuncta manent, atque flexionem nominis տասն sequentia ad sextam. seriori vero tempore ad tertiam declinationem flecti solent. e. g. եւթնևտասին, եւթնևտասինք, ութևտասանք, իննևտասունք Gen. իննևտասանից, ութուտասանից etc.

20. քսան. 21. քսան և մի. 22. քսան և երկու. 30. երեսուն. 33, երեսուն և երեք. 40. քառասուն. 44, քառասուն և չորք. 50, յիսուն. 55, յիսուն և հինգ. 60. վաթսուն. 66, վաթսուն և վեց. 70. եւթանասուն. 77. ևւթանասուն և եւթն. 80. ութսուն. 88. ութսուն և ութ. 90, իննսուն. 99, իննսուն և ինն. Flectuntur haec omnia ad decl. III., atque ut praecedentia in utroque numero leguntur, e. g. քսանի, երեսնիւ cf. pag. 24., յիսնից et յրսնից cf. pag. 21., իննանիւք et ըննըանիւք etc. Quodsi haec cum monadibus conjunguntur, sive eae solae flectuntur, sive etiam flexio in utroque locum habet, e. g. քսան և միոյ, վաթսուն և չորից, atque քառասնից և հնգից, ութսնիւք և վեցիւք.

100, հարիւր. 101, հարիւր և մի. 200, երկու հարիւր, երկեքիւր s. երկերոյր cf. pag. 25. 300, երեքհարիւր. 400, չորեքհարիւր. 500, հինգհարիւր. 600, վեցհարիւր. 700, եւթնհարիւր. 800, ութհարիւր. 900, իննհարիւր. Nomen հարիւր quartam declinationem in flexione sequi solet: հարիւրոյ, հարիւրոց, sed reperitur quoque հարիւրի, հարիւրից, հարիւրօք. In numeralibus centenariis a 200 — 900. sive utrumque nomen flectitur, sive posterius tantum e. g. երկեքիւրոյ s. երկու հարիւրոյ s. երկուց հարիւրոց, չորեք հարիւրոց s. չորից հարիւրոց; sin vero numeralia minora centenariis adduntur, nonnisi ultimum idque minimum flectitur, e. g. հարիւր երեսուն և երկուց, հարիւր և քսանիւք.

1000, հազար. 2000, երկու հազար. Nomen հազար plerumque ad sextam, rarius ad tertiam decl. flectitur: հազարի, հազարաւ, հազարաց s. հազարից, հազարիւք, — In reliquis Cardinalibus tam componendis quam flectendis eadem lex, quae in centenariis, observatur, nempe երկու հազար Gen. երկու հազարաց s. երկուց հազարաց, քսան հազարաց, հազարաց չորից, չորեք հարիւր հազարօք, երեքհարիւր հազար և եւթն հազար և հինգ հարիւր etc.

10,000, բիւր, բիւր, բիւրք. Hoc nomen sive tertiam, sive quartam, sive etiam quintam decl. in flexione sequitur: բիւրի, բիւրիւ — բիւրոյ, բիւրոց — բիւրու, բիւրուց, բիւրուք.

§. 17. Ordinalia sunt haec:

մի, նախ, նախկին, նախնի — առաջին, առաջնորդ,

առաջնորդ = primus.

երկրորդ, երկր = secundus.

երրորդ, երր = tertius.

քառորդ, չորրորդ, չորելը = quartus.

հինգերորդ = quintus.

վեցերորդ = sextus.

եւթներորդ = septimus.

ութերորդ = octavus.

իններորդ = nonus.

տասներորդ = decimus.

մետասաներորդ, տասներորդ առաջներորդ = undecimus.

երկուտասաներորդ, տասներորդ երկրորդ = duodecimus.

երեքտասաներորդ, տասներորդ երրորդ = decimus tertius.

չորեքտասաներորդ, տասներորդ չորրորդ = decimus quartus.

հնգետասաներորդ, տասներորդ հինգերորդ = decimus quintus.

վեշտասաներորդ, տասներորդ վեցերորդ = decimus sextus.

եւթնևտասներորդ, եւթնուտասներորդ, տասներորդ եւթն-
ներորդ = decimus septimus.

ութևտասներորդ, ութուտասներորդ, տասներորդ ութե-
րորդ = decimus octavus.

իննևտասներորդ, իննուտասներորդ, տասներորդ իններորդ
= decimus nonus.

քսաներորդ = vicesimus.

քսաներորդ երկրորդ, քսան և երկրորդ = vicesimus se-
cundus.

երեսներորդ = tricesimus.

երեսներորդ երրորդ, երեսուն և երրորդ = tricesimus
tertius

քառասներորդ = quadragesimus.

քառասներորդ չորրորդ, քառասուն և չորրորդ = quadra-
gesimus quartus.

յիսներորդ = quinquagesimus.

յիսներորդ հինգերորդ, յիսուն և հինգերորդ = quinquagesimus quintus.

վաթաներորդ = sexagesimus.

վաթաներորդ վեցերորդ, վաթսուն և վեցերորդ = sexagesimus sextus.

եւթանաներորդ = septuagesimus.

եւթանաներորդ եւթներորդ, եւթանասուն և եւթներորդ = septuagesimus septimus.

ութաներորդ = octogesimus.

ութաներորդ ութերորդ, ութսուն և ութերորդ = octogesimus octavus.

իննաներորդ = nonagesimus.

իննաներորդ իններորդ, իննսուն և իններորդ = nonagesimus nonus.

հարիւրերորդ, հարիւրորդ = centesimus.

երկերիւրերորդ = ducentesimus.

հազարերորդ = millesimus.

Ex his nomen մի est cardinale, de quo modo diximus, porro նախ, երկիր, երիր, չորիր sunt indeclinabilia, նախկին flectitur ad decl. III. Gen. նախկնի cf. pag. 21., deinde նախնի ad decl. IV. et VII. Gen. նախնւոյ et նախնոյ, ՚ի նախնէ et ՚ի նախնմէ, նախնեաց, et առաջին ad decl. IV. Gen. առաջնոյ, առաջնում, յառաջնոյ s. յառաջնմէ, առաջնալ etc.; reliqua Ordinalia plerumque sextam, raro tertiam declinationem in flexione sequuntur, e. g. երկրորդի, երկրորդաւ, երկրորդաց, երկրորդաւք s. երկրորդօք, atque etiam երկրորդիւ, երկրորդից, et ubi duo conjuncta sunt, utrumque flectitur, e. g. երեսներորդի երրորդի, ՚ի քառաներորդէ չորրորդէ, յամին հինգերորդի հոթանաներորդի, atque յեւթանանէ հինգերորդէ.

§. 18. E Cardinalibus porro etiam alia Numeralia formantur, nempe

a, addito suffixo *ակ* s. *եակ* nomina abstracta e. g. *միակ unum, unitas, երբակ s. երբեակ trinitas*, et sic porro *երկակ s. երկեակ, չորեակ s. քառեակ, հնգեակ, եւթանասնեակ* etc. Haec ad decl. VI. flectuntur, e. g. *երկակի, երկակաւ — երբեկի, երբեկաց*, ac saepius pro simplicibus Cardinalibus usurpantur. Ex Genitivo horum Numeralium porro Adverbia formantur, e. g. *միակի s. եզակի separatim, singulatin, երկակի bifariam, քառակի, quadrifariam*.

b, Multiplicativa, quae terminationes *կին* vel *պատիկ* adsumunt e. g. *կրկին, երեքկին, չորեքկին*, aut *երկպատիկ, երեքպատիկ s. եռապատիկ, չորեքպատիկ s. քառապատիկ* i. e. *duplex, triplex, quadruplex*. Ex his ea, quae in *կին* desinunt, omni flexione carent, reliqua vero in *պատիկ* exeuntia ad sextam declinationem flectuntur, e. g. *երկպատիկի* cf. pag. 21., *երկպատիկաւ*.

c, Distributiva, quae sive per solam repetitionem, ut apud Semitas e. g. *մի մի singuli, տասն տասն deni*, sive per Suffixum *եան* s. *ին* formae Cardinalium plurali additum exprimuntur, e. g. *երկուքեան* et *երկուքին* cum terminatione plurali, *երեքեան* et *երեքին*, *չորեքեան* et *չորեքին*, *եւթանեքեան* et *եւթանեքին*, *երկուտասանեքեան* et *երկուտասանեքին*. In flexione hae formae, licet ad decl. V. referendae sint, a flexione tamen ad modum Pronominum demonstr. *այն, դոյն, նոյն*, paullum deflectunt e. g. *երեքեան s. երեքին* Gen. *երեցուն s. երեցունց* Acc. *զերեսեան s. զերեսին s. զերեսինա*, atque etiam *զերեքեան s. զերեքեանս* et *զերեքին s. զերեքինա* Abl. *յերեցունց* Instr. *երեքումք s. երեքումքք*.

Reliqua numeralia, quae haud pauca sunt, hic omittenda putamus.

CAPUT II.
DE PRONOMINIBUS.

Pronominum in lingua armeniaca tres constituendae sunt classes, personalia nempe, demonstrativa et interrogativa, quibus caetera tantum non omnia tanquam derivata aut composita subjecta sunt. A personalibus enim dependent possessiva, a demonstrativis, quae multiformes apud Armenios apparent, atque cum personalibus cohaerent, alia iterum composita ac derivata formantur, atque ab interrogativis Pronomina indefinita atque relativum originem ducunt.

Sequens tabula conspectum declinationis Pronominum exhibet.

TABULA
DECLINATIONIS PRONOMINUM.

SINGU

	<i>Nominativ.</i>	<i>Genitivus.</i>	<i>Dativus.</i>
I. Personalia.	ես դու (իւ s. եւ)	իմ քո իւր ⁸⁾ s. իւրեան	ինձ ¹⁾ քեզ ¹⁾ ut Gen.
Possessiva.	իմ քոյ	իմոյ քոյ s. քոյոյ	իմոյ s. իմում ¹²⁾ քում ¹²⁾ s. քոյ s. քոյոյ
II. Demonstrativa	նա այն նոյն	նորա ^{b)} այնր ⁸⁾ s. այնորկկ նորին ⁸⁾	նմա ¹²⁾ այնմ ¹²⁾ s. այնմիկ նմին ¹²⁾
III. Interrogativa	(ի՞) ո՞ s. ո՞վ	էր ¹⁹⁾ ոյ՞ր	ի՞մ ¹²⁾ s. չի՞մ ²⁰⁾ ում ¹²⁾
Relativum.	որ	որոյ	որում ¹²⁾
Indefinita.	(ի՛ք) ոք ոմն	իրիք ⁸⁾ ուրուք ⁸⁾ ուրումն ⁸⁾	իմիք ¹²⁾ ումիք ¹²⁾ ումն ¹²⁾
Definitum.	ինքն	ինքեան	ut Gen.
Reciproca.			Singularis

L A R I S.

<i>Accusativus.</i>	<i>Ablativus.</i>	<i>Instrumentalis.</i>
զիս զքեզ —	յինէն ²⁾ 'ի քէն ²⁾ —	ինև ³⁾ քև ³⁾ իւրև ³⁾ s. իւրեաւ ³⁾ s. իւրեամբ ⁹⁾
զիմ զքոյ —	յիմոյ s. յիմմէ ¹⁰⁾ 'ի քումմէ ²³⁾ s. 'ի քոյոյ	իմով ¹¹⁾ քով s. քոյով
զնա զայն զնոյն	'ի նմանէ ¹³⁾ յայնմանէ ¹³⁾ —	նովաւ ¹⁴⁾ այնու s. այնուիկ նովին ¹⁴⁾ s. նովիմբ ¹⁴⁾
զն՞ զո՞ s. զո՞վ	'ի մէ ²¹⁾ յումմէ ²²⁾ s. յումմէ ²²⁾	նլ —
զոր — զոք զամն	յորմէ ²²⁾ յիմեքէ ²³⁾ յումեքէ ²³⁾ յումեմնէ ²³⁾	որով ¹¹⁾ իւիք — ումամբ ²¹⁾
զինքն	յինքենէ	ինքեամբ ⁹⁾
deest.		

Collectiva.	այլ	այլոյ	այլում ¹²⁾
	ամէն ամենայն	ամենի ²⁵⁾ ամենայնի	ամենում ¹²⁾ ut Gen.
Correlativa.	այսպիսի S. այսպէս այսքան S. (այսքանի)	այսպիսւոյ այսպիսոյ այսքանոյ	այսպիսում ut Gen.

1) cf. pag 30. 2) cf. p. 30. et p. 14. 3) cf. p. 30. 8) cf. p. 30.
12) cf. p. 30. 13) cf. p. 30. 14) cf. p. 31. 19) cf. p. 23. 21) cf. p. 21.

TABULA DECLINA

P L U

	<i>Nominativ.</i>	<i>Genitivus.</i>	<i>Dativus.</i>
I. Personalia.	մեք	մեր ⁴⁾	մեզ ⁵⁾
	դուք	ձեր ⁴⁾	ձեզ ⁵⁾
	իւրեանք	իւրեանց	ut Gen.
Possessiva.	իմք	իմոց	ut Gen.
	քոյք	քոց S.	ut Gen.
		քոյոց	ut Gen.
II. Demonstrativa	նոքա ¹⁵⁾	նոցա	ut Gen.
	այնք S.	այնց S.	ut Gen.
	այնոքիկ ¹⁵⁾	այնոցիկ	ut Gen.
	նոյնք S. նոքիւն ¹⁵⁾	նոցին S. նոցուն S. նոցունց ¹⁸⁾	ut Gen.

զայլ	յայլմէ ²²⁾ Տ.	այլով ¹⁴⁾
զամէն	յայլոյ	ամենիւ
զամենայն	յամենայնէ	ամենայնիւ
զայսպիսի	յայսպիսւոյ	այսպիսեալ
զայսքան	յայսքանոյ	այսքանով Տ. այսքանեալ

9) cf. p. 14, et p. 15. 10) cf. p. 24. 11) cf. pag. 14 et pag. 30.
22) cf. p. 24, et p. 30. 23) cf. p. 30. 24) cf. p. 32. 25) cf. p. 21.

TIONIS PRONOMINUM

REALIS.

<i>Accusativus.</i>	<i>Ablativus.</i>	<i>Instrumentalis.</i>
զմեզ ⁵⁾	'ի մէնչ ⁶⁾	մեւք Տ. մեօք ⁷⁾
զձեզ ⁵⁾	'ի ձէնչ ⁶⁾	ձեւք Տ. ձեօք ⁷⁾
զիւրեանս	յիւրեանց	իւրեամբք ³⁾
զիմս	յիմոց	իմովք
զքոյս	'ի քոց Տ. 'ի քոյոց	քովք Տ. քոյովք
զնոսա	'ի նոցանէ ¹⁶⁾	նոքաւք ¹⁷⁾ Տ. նոքօք
զայնս Տ.	յայնց Տ.	այնոքիւք ¹⁷⁾ Տ.
զայնոսիկ	յայնցանէ ¹⁶⁾	այնոքիմբք ¹⁷⁾
զնոյնս Տ.	'ի նոցունց	նոքիմբք ¹⁷⁾ Տ.
զնոսին		նոքումբք ¹⁷⁾

III. Interrogativa.

Pluralis

	<i>ոյ՞ք</i>	<i>ոյ՞ց</i>	ut Gen.
Relativum.	<i>որք</i>	<i>որոց</i>	ut Gen.
Indefinita.			Pluralis
	<i>ումանք</i>	<i>ումանց</i>	ut Gen.
Definitum.	<i>ինքեանք</i>	<i>ինքեանց</i>	ut Gen.
Reciproca.	—	<i>միմեանց</i>	ut Gen.
	—	<i>իրերաց</i>	ut Gen.
Collectiva.	<i>այլք</i>	<i>այլոց</i>	ut Gen.
	<i>ամէնք</i>	<i>ամենից</i>	ut Gen.
	<i>ամենայնք</i> S.	<i>ամենայնց</i> S.	ut Gen.
	<i>ամենեքեան</i>	<i>ամենայնից</i> S.	
	S.	<i>ամենեցուն</i> ¹⁸⁾	
	<i>ամենեքին</i> ¹⁵⁾	S.	
		<i>ամենեցունց</i>	
Correlativa.	<i>այսպիսիք</i>	<i>այսպիսեաց</i> S.	ut Gen.
	<i>այսքանք</i> S.	<i>այսպիսուց</i>	
	(<i>այսքանիք</i>)	<i>այսքանից</i> S.	ut Gen.
		<i>այսքանեաց</i>	

³⁾ cf. pag. 30. ⁴⁾ cf. pag. 31. ⁵⁾ cf. pag. 31. ⁶⁾ cf. p. 32.
^{p. 31.} ²⁶⁾ cf. p. 40.

deest.

<i>զոյս</i>	<i>յոյց</i>	—
<i>զորս</i>	<i>յորոց</i>	<i>որովք</i>

deest.

<i>զումանս</i>	<i>յումանց</i>	<i>ումամբք</i>
<i>զինքեանս</i>	<i>յինքեանց</i>	<i>ինքեամբք</i>
<i>զմիմեանս</i>	<i>ի միմեանց</i>	<i>միմեամբք</i>
<i>զերեարս</i> S.	<i>յերերաց</i>	<i>իրերաւք</i> S.
<i>զերեար</i> S.		<i>իրերօք</i>
<i>զերար</i>		
<i>զայլս</i>	<i>յայլոց</i>	<i>այլովք</i>
<i>զամէնս</i>	<i>յամենից</i>	<i>ամենիւք</i>
<i>զամենայնս</i> S.	<i>յամենայնց</i> S.	<i>ամենայնիւք</i> S.
<i>զամենեսեան</i> S.	<i>յամենայնից</i> S.	<i>ամենեքումբք</i> ¹⁷⁾
<i>զամենեսին</i>	<i>յամենեցունց</i>	
<i>զայսպիսիս</i>	<i>յայսպիսեաց</i>	<i>այսպիսեաւք</i> S.
<i>զայսքանս</i>	<i>յայսքանեաց</i>	<i>այսպիսեօք</i>
		<i>այսքանօք</i> ²⁶⁾ S.
		<i>այսքանեօք</i>
		S. <i>այսքանաւք</i>
		S. <i>այսքանեաւք</i>

7) cf. p. 32. 15) cf. p. 30. 16) cf. p. 31. 17) cf. p. 32. 18) cf.

Adnotationes.

§. 1. De singulari Pronominum personalium aliorumque flexione vide Grammaticam meam ling. arm. (Berol. ap. G. Eichler 1837. 8.) pag. 167 sqq.

Occurrunt etiam formae Ablativi Sing. et Plur. Pronn. pers. I. et II. pers., quae modo regulari a Dativis descendunt, nempe: *ինձէն, քեզէն, մեզէն, ձեզէն*; sed hae sensu tantum adverbiali leguntur.

Casus obliqui Pronn. pers. denuo possunt flecti, ita ut pro themate habiti terminationes casuum accipiant; et reperitur quidem *ի մէնչք* i. e. *οἱ ἀφ' ἡµῶν* — *ի մէնչից* i. e. *τῶν ἀφ' ἡµῶν*.

§. 2. Pronomina possessiva sunt meri Genitivi Pronominum pers. *իմ, քոյ*, (pro *քո*), *իւր, մեր, ձեր*, quae omnia eadem ratione ad decl. IV. flectuntur. Sed nova porro ex his Pronn. poss. additâ terminatione adjectivâ *ին* formantur, *քոյին* nempe, et huic similiter formata *իմոյին, իւրոյին, մերոյին, ձերոյին*, quae indeclinabilia sunt, atque etiam insertâ vocali *ա*, *իմային, մերային, ձերային, իւրային*, adeoque *իւրեանցային*, quae decl. IV. in flexione sequuntur, et litteram *ն* in casibus obliquis saepe abjiciunt: *իմայնոյ* et *իմայոյ* (a forma Nominativi inusitata *իմայ*), *իմայով, իմայինք, իմայնոց* et *իմայովք* et *իմայովք* etc.

§. 3. Exstant praeterea apud Armenios Pronomina affixa s. suffixa. Constant haec litteris *ս, դ, ն*, quae primam, secundam et tertiam personam indicant, atque nullam mutationem in numeris et casibus subeuntia Nominibus omnis generis, Pronominibus, si interrogativa, relativum et indefinita exceperis, Verbis, atque etiam Adverbiis addi possunt. Significatio eorum triplex est; namque modo Pronominum personalium, modo possessivorum, modo denique demonstrativorum

vices gerunt, atque e. g. $\zeta\alpha\upsilon\pi\alpha$ verti potest „*pater ego*“, et „*pater meus*“, atque etiam „*pater hic, de quo loquor.*“

§. 4. Pronominum demonstrativorum tres exstant formae diversae, quarum quaeque singulas personas distinguit, ita ut in universum novem appareant: $\alpha\omega$, $\rho\omega$, $\nu\omega$ — $\alpha\upsilon\sigma$, $\alpha\upsilon\rho$, $\alpha\upsilon\nu$ — $\sigma\eta\nu$, $\rho\eta\nu$, $\nu\eta\nu$. Ex his $\alpha\omega$, $\rho\omega$, $\nu\omega$ tanquam Substantiva, $\alpha\upsilon\sigma$, $\alpha\upsilon\rho$, $\alpha\upsilon\nu$ tanquam Adjectiva, $\sigma\eta\nu$, $\rho\eta\nu$, $\nu\eta\nu$ denique, quae significant *idem*, modo tanquam Substantiva, modo tanquam Adjectiva usurpantur.

Apud Davidem Philosophum legitur etiam flexio regularis ad decl. III. $\nu\eta\nu\beta\eta$, $\nu\eta\nu\beta\eta\iota$, $\nu\eta\nu\beta\eta\iota\delta$ — atque apud alios haud raro $\nu\eta\nu\beta\eta\rho$, $\nu\eta\nu\beta\eta\sigma$, in libris vero recentioribus $\nu\eta\nu\beta\eta\sigma\eta$, $\nu\eta\nu\beta\eta\iota\delta$, $\nu\eta\nu\beta\eta\sigma\eta$, atque adeo $\nu\eta\iota\delta\eta\sigma\eta$.

Pronomina $\alpha\upsilon\sigma$, $\alpha\upsilon\rho$, $\alpha\upsilon\nu$, hic illic in singulis casibus modo regulari sive ad tertiam, sive ad quartam, seu denique ad quintam decl. flexa reperiuntur, e. g. $\alpha\upsilon\nu\beta\eta\iota$, $\alpha\upsilon\sigma\iota\delta$, $\alpha\upsilon\sigma\iota\delta\rho$.

Genitivi Pronominum $\alpha\omega$, $\rho\omega$, $\nu\omega$, additâ plerumque litterâ γ sec. pag. 24. sq. Pronominum possessivorum vices gerunt, atque eâdem ratione quâ haec ad decl. IV. flectuntur. e. g. $\sigma\eta\rho\omega$ sive $\sigma\eta\rho\omega\gamma$ i. e. $\tau\acute{o}$ $\tau\acute{o}\upsilon\tau\omicron\upsilon$, *id, quod hujus est, ad hunc pertinet, sigmaetaetaeta, sigmaetaetaiota, sigmaetaetaiota, sigmaetaetaiota* ($\tau\acute{\alpha}$ $\tau\acute{o}\upsilon\tau\omicron\upsilon$), $\sigma\eta\rho\omega\sigma\eta$ s. $\sigma\eta\rho\omega\sigma\eta\gamma$, $\sigma\eta\rho\omega\sigma\eta\sigma$, $\sigma\eta\rho\omega\sigma\eta\iota\delta\rho$ — $\nu\eta\sigma\omega$ s. $\nu\eta\sigma\omega\gamma$ i. e. $\tau\acute{o}$ $\acute{\epsilon}\zeta\epsilon\iota\omega\upsilon$, *id, quod illorum est, ad illos pertinet, nuetaetaetaetaeta, nuetaetaetaiota* etc. Denique ab his iterum ad analogiam Pronominum $\beta\eta\delta\omega\sigma\eta\beta\eta$, $\delta\eta\beta\omega\sigma\eta\beta\eta$, additâ terminatione adjectivâ $\beta\eta$, formantur Pronomina similia $\sigma\eta\rho\omega\sigma\eta\beta\eta$ etc., quae eorundem flexionem sequuntur: $\sigma\eta\rho\omega\sigma\eta\beta\eta\sigma\eta$ etc.

§. 5. Pronomen interrogativum $\beta\eta$ plurali numero prorsus caret, atque in Nominativo nunquam,

in aliis casibus rarius occurrit. In Ablativo littera radicalis pro Praefixo habetur, 'ի մէ՞ pro յիմէ՞, et plane abjicitur, quando Praefixum զ praeponitur: զմէ՞ pro զիմէ՞.

Alterum Pronomen int. *ն*, *նի*, in utroque numero Instrumentali casu caret, quem a Pron. relat. petit: *որով*, *որովք*.

Exstat praeterea tertium Pron. int. *ի՞նչ* = *quid?*, quod ex *ի* exortum et omnis flexionis expers est. Reperiuntur tantum formae cum Praefixis: *զի՞նչ*, *յի՞նչ*.

§. 6. Pronomina indefinita *ինչ*, *իք*, *իմն* ad res, et *ոք*, *ոմն* ad personas referri solent. Ex his duo, nempe *ինչ*, *իմն* indeclinabilia sunt, *իք* in Nom. Sing. rarissime, *ոք* in Instr. Sing. nunquam legitur, utrumque vero numero plurali caret.

§. 7. Pronomen definitum *ինքն* i. e. *ipse* eâdem ratione quâ gr. *αὐτός*, lat. *ipse* cum Pronominibus trium personarum conjungitur.

Pronomina reciproca *միմեանց* et *իրերաց*, quae graeco *ἀλλήλων* respondent, nonnisi in casibus obliquis numeri plur. occurrunt.

§. 8. Pronomina collectiva sunt: *այլ* *alius*, *միւս* s. *մեւս* *alter*, *երկաքանչիւր* *ἐξάτερος*, *alteruter*, *uterque*, *իւրաքանչիւր* *unusquisque*, *իւրք* *ipsi omnes*, quae omnia in flexione decl. IV. sequuntur; porro: *անձնիւր* s. *անցնիւր* *unusquisque*, quod flexionis expers esse solet, sin vero flectitur, idque tantum in numero plurali, sive ad normam nominum decl. II. in *ր* exeuntium solas casuum notas admittit, e. g. *անցնիւրք*, *անցնիւրս*, *անցնիւրց* s. *անձներց*, sive quartam decl. sequitur: *անցնիւրոց* etc.

Pronomen *ամէն omnis*, si Dativum Sing. *ամենում* exceperis, ad. decl. III., flectitur: *ամենայն* inde derivatum, quod ejusdem significationis est, aut eandem flexionem retinet, aut in numero plurali ad modum Pronominum *նոյն* etc., et nominum distributivorum *երկուքեան* etc. cf. supra pag. 49. flectitur, adeoque in Instr. Sing. reperiuntur formae *ամենևին*, *ամենևիմբ*.

Eodem prorsus modo flectitur Pronomen *բոլոր totus, universus*, et *բոլորեքեան* s. *բոլորեքին, universi, omnes*, quod singulari numero caret: *բոլորի*, *բոլորիւ*, *բոլորից*, *բոլորիւք* — *բոլորեքեան* et *բոլորեքին*, *բոլորեցուն* et *բոլորեցունց*, *բոլորեսեան* et *բոլորեսին*, *բոլորեքումք*. At praeterea etiam ad normam decl. IV. reperitur *բոլորով*, *բոլորովք*, atque in Instr. Sing. *բոլորովին*, *բոլորովիմբ*, et in libris recentioribus *բոլորիմբ*.

Համակ totus, universus et *ողջոյն integer, totus*. indeclinabilia sunt: *Համայն* vero. et *բնաւ*, quae ejusdem fere significationis sunt, ad decl. III. flectuntur; *Համայնի*, *Համայնիւ*, *Համայնից* — *բնաւի*, *բնաւից* etc.

§. 9. Pronomina correlativa sunt Adjectiva e nominibus *պէս*, *չափ*, *քան*, et Pronn. demonstr. *այս*, *այդ*, *այն*, *սոյն*, *դոյն*, *նոյն*, seu relativo *որ* composita. Ita oriuntur formae: *այսպիսի*, *այդպիսի*, *այնպիսի*, *talis*, *սոյնպիսի*, *դոյնպիսի*, *նոյնպիսի*, *aequalis, qui ejusdem modi est*, *որպիսի qualis*, quae ad decl. VII., in formis vero *այսպիսոյ*, *այսպիսում* ad decl. IV. flectuntur; porro: *այսչափ*, *այդչափ*, *այնչափ*, *hujus s. talis mensurae, tantus*, *սոյնչափ*, *դոյնչափ*, *նոյնչափ*, *ejusdem mensurae*, *որչափ cujus s. qualis mensurae*, *quantus*, quae omni flexione carent; denique: *այսքան*, *այդքան*, *այնքան*, *hujus quantitatis*, *tot*, *սոյնքան*, *դոյնքան*, *նոյնքան*, *ejusdem*

quantitatis, totidem, որքան cuius *quantitatis, quot*, quae in singulari numero quartam declinationem sequi solent, in numero vero plurali, atque saepius etiam in Instr. Sing. terminationes decl. VII. a forma inusitata *այսքանի* etc. adsumunt; sed reperiuntur quoque formae *այսքանից, այսքանաւք* s. *այսքանօք*.

CAPUT III.

DE VERBIS.

§. 1. In Verbis considerandi veniunt Numeri, Personae, Tempora et Modi.

Numeri sunt duo, Singularis et Pluralis, quorum uterque tres habet Personas, quae in Indicativis Praeteritorum flexionem a reliquis temporibus ac modis paullum diversam habent. Modi sunt quinque: Indicativus, Conjunctivus, Imperativus, Infinitivus et Participium; Optativus in lingua armeniaca non reperitur. Tempora denique, exceptis iis, quae verborum auxiliarium ope formantur, exstant sex: Praesens, Imperfectum, duo Perfecta sive potius Aoristi, ac duo Futura.

§. 2. Dividuntur Verba secundum tres vocales *է, ա, ու*, litteris et syllabis flexionis praepositas in tres classes seu Conjugationes, quibus tanquam quarta Conjugatio passiva. litterâ *ի* insignita accensetur. Jam vero haec conjugationum differentia tantummodo in Praesente, Imperfecto, Aoristo primo et Futuro primo locum habet; in reliquis vero temporibus et modis non nisi duae formae, Activi nempe et Passivi sive Medii distinguuntur, quae Parasmaipado et Atmanêpado linguae sanscritae comparari possunt. Hinc et Armeniorum lingua discrimen agnoscit inter tempora specialia, in quibus quatuor classes seu conjugationes discernuntur, et generalia, in quibus haec differentia desinit.

§. 3. Tempus praesens signo, quo tempus indicatur, prorsus carens personarum characteres interjectis tantum vocalibus conjugationum characteristicis radicibus sive stirpibus in Indicativo statim jungit: գովեմ *laudo*, հաւատամ *credo*, հեղում *fundo*, ծնանիմ *nascor*.

Coniunctivus litteram *g* una cum vocali auxiliari terminationi praepositam habet, unde oriuntur formae: գովիցեմ, հաւատայցեմ (pro հաւատացամ), հեղուցում, ծնանիցիմ.

Imperativi, qui accentu acuto cf. pag. 6. semper insignitur, formam peculiarem Armenii non habent: Indicativi enim Praesentis, Aoristorum et Futurorum in singulari tantum numero paullum immutati ei exprimendo inserviunt. At Praesentis formam nonnisi Imperativus cum negatione*), qui in secunda tantum persona legitur, litterâ *u* plerumque cf. pag. 15. in *ը* mutatâ**), retinet: մի գովեր *ne laudes*, մի հաւատար *ne credas*, մի հեղուր *ne fundas*, մի պատրիր *ne decipiaris*.

Infinitivi una modo forma habetur, eaque Praesentis est, quae pro litteris personarum characteristicis litteram *լ* adsumit: սիրել *amare*, իմանալ *intelligere*, լնուլ *implere*, խօսիլ *loqui*. Sed in conjugatione passiva vocalis *ի* characteristica saepissime in *ե* mutatur, atque ibi tantum retineri solet, ubi neglectâ formâ passivâ sensus loci ambiguus redditur. Ita plerumque scribitur լնեել pro լնիիլ, խօսեել pro խօսիլ, atque e. g. գտանեել

*) Sed legitur quoque hic illic sine negatione, e. g. լսէք, աւսէք, լնդրէք, ac reperitur etiam tanquam in III. pers. dictum: շարժէ, խօսէ, իմաստասիրէ.

**) Nonnunquam etiam littera *u* remanet, e. g. մի պատմես, մի հաւատաս.

significat modo *invenire* modo *inveniri*. Flectitur Infinitivus tanquam nomen ad decl. IV. cf. գովել Gen. գովելոյ, հաւատալ Gen. հաւատալոյ, հեղուլ Gen. հեղուլոյ cf. pag. 24., խօսիլ s. խօսել Gen. խօսելոյ cf. p. 23.

Quum Infinitivi forma ել a forma participiali եալ in quibusdam verbis nonnisi quoad vocalem *ա*, in flexione vero nullâ in re differat, factum est, ut nonnunquam altera forma alterius loco poneretur. cf. I. Petr. 1, 5. յայտնեալ pro յայտնիլ sive յայտնել, Act. App. 18, 18. փոքրել pro փոքրեալ.

Ab Infinitivo descendunt duo Participia Futuri, alterum additâ syllabâ *ոց*, alterum adjectâ vocali *ի* formatum, e. g. գովելոց et գովելի, հաւատալոց et հաւատալի, հեղուց et հեղլի cf. pag. 24., խօսելոց et խօսելի. Utrumque notione activa et passiva adhibetur; prius vero in *ոց* exiens notionem semper Futuri habet, et flexionis expers est; tantummodo si sensu passivo sive neutrali legitur, in numero plurali litteram *ք* subinde accipit, et quoniam forma ejus Genitivum Plur. redolet, passim ejus loco ponitur, adeoque pro Genitivo Part. Praet. եալ, qui eandem terminationem ելոց habet, hic illic scriptum reperitur, e. g. լինելոց pro լինելեաց et եղելոց. Altera forma in *ի* desinens Participio Fut. Pass. latino proprie respondens saepius quoque praesertim in scripturae sacrae versione Participii Praes. Act. vicem gerit, e. g. լսելիք audiendi et audientes, բերելիք ferendi et ferentes. Flectitur haec forma ad decl. VII.

Forma Participii Praesentis activi in ող, աղ s. օղ desinens videtur potius adjectiva esse, quum temporis notionem proprie additam non habeat. Ita գովող s. գովող non *laudantem* sed potius *laudatorem*

significat. Hinc modo a Praesente modo ab Aoristis formatur, idque tantum a verbis activis et neutris: verba vero passiva formam Participii Praet. ejus loco substituunt. Flectitur ad decl. VI.

§. 4. Tempus imperfectum classium proprietates cum Praesente communes habet, sed in terminationibus ab eo recedens Aoristos sequitur, et tertiâ personâ exceptâ vocalem characteri conjugationis semper addit. Ita oriuntur formae *գովէի* pro *գովեի* cf. pag. 20. sq. p. 19. §. 1. 5. *հաւատայի* pro *հաւատաի*, *հեղուի*, *խօսէի* pro *խօսիի*.

Conjunctivus Imperfecti in classicis quidem, qui dicuntur, auctoribus non legitur, sed in libris antiquissimis iisque, qui aetate aureâ seriores et priores sunt, forma ejus subinde ad normam Conjunctivi Praesentis facta occurrit e. g. *ելանիցէր արիւր* ab *ելանեւ*, *գնիցէին* pōnerent a *գնեւ*, *լուեալ իցէր* auditum esset.

§. 5. Aoristi duo sunt: alia enim verba litteram *y* insertam habent, simulque classium proprietates retinent, alia vero terminationes radici seu stirpi proxime adjungunt, et conjugationum discrimina tollunt, atque verba, quae in altera forma leguntur, alteram plerumque*) non admittunt. Jam vero discrimen est inter verba activa et verba passiva sive neutra. Illa enim omnia vocalem *ի* in I. pers. sing. formae in litteram *y* exeunti aut radici addunt, haec vero vocalem *ա* additam habent, e. g. *կատարեցի* a *կատարեւ*, *հատի* a *հատանեւ* — *բացի* a *բանաւ* — *լցի* a *լնոււ*, *առաւելի* ab *առաւելոււ* — atque in forma passiva *մերկացայ* a *մերկանաւ* —

*) Excipias modo Part. Aor. e. g. *գովեալ* et *գովեցեալ*.

ընթերցայ ab ընթերհուել, զբօսայ a զբօսնուել — խորհեցայ a խորհել, անկայ ab անկանիլ.

Hae formae in III. pers. sing. act.)* quando monosyllaba est, augmentum saepissime recipiunt. Constat hoc litterâ *ե*, cujus loco, si verbum a vocali *ա* incipit, *է* scribitur: եցոյց s. ցոյց a ցուցանել, եկաց s. կաց a կալ, եթող s. թող a թողուել — էած s. ած ab ածել, էանց s. անց ab անցանել — in verbis, quae a consonantibus *հ*, *յ* incipiunt, utraque forma reperitur: էհան s. եհան a հանել, էյարկ s. եյարկ a յարկանել — verba denique ab *ե* aut *ի* incipientia**) nunquam, atque ea, quae a duabus consonantibus incipiunt, raro augmentum habent: ել ab ելանել, եղծ ab եղծանել — էջ toni causa pro իջ ab իջանել — սպան, rarius եսպան a սպանանել, ստեղծ, rarius եստեղծ, atque etiam էստեղծ a ստեղծանել etc.

Utraque Aoristi forma litteras, quae in Praes. et Imperf. radicibus adduntur, abjicit: գտի a գտանել, մեղայ a մեղանչել, զլացայ a զլանալ, առի ab առնուել etc.

Conjunctivus Aoristorum non exstat.

§. 6. Aoristus primus, qui classium proprietates agnoscit, atque vocalem *ու* tantum sec. pag. 24. abjicit, *ի* vero sec. pag. 22. in *ե* commutat, litteram *յ* ante terminationem insertam habet. e. g. գովեցի, հաւատացի, խօսեցայ, et լցի a լուել.

*) Excipienda sunt verba nonnulla monosyllaba, eaque irregularia, nempe զնել, գալ et տալ, quorum flexionem infra dabimus.

**) Non enim reperitur verbum ejusmodi, cujus littera initialis sit *ո* aut *ու*.

Imperativi forma activa in Sing., si verba nonnulla monosyllaba exceperis, quae formam III. pers. Sing. Ind. retinent, abjectâ litterâ *g* Aor. characteristicâ in *w**) desinit, e. g. *գովեա՛*, *հաւատա՛*, et *ընկեա՛* ab *ընկենու*_, et contra *թա՛ց*, *լա՛ց*, *կա՛ց*, *կեա՛ց*, *լին՛ց*, *խին՛ց*, a *թանալ*_, *լալ*_, *կալ*_, *կեալ*_, *լնուլ*_, *խնուլ*_. Forma Imperativi passiva sive eandem formam III. pers. Sing. act. plenam reddit, sive in syllabam *ցիր* exit, e. g. *գործեա՛ց* et *գործեցիր*_, *խօսեա՛ց*, *զգեցիր* etc.; sed in aliis verbis haec, in aliis vero illa, rarius plures formae habentur, e. g. *գողացիր* a *գողանալ*_, *զլացիր* a *զլանալ*_, *գիտա՛* s. *գիտացիր* a *գիտանալ*_, *մոռա՛* s. *մոռացիր* a *մոռանալ*_, *խմա՛* s. *խմաց* s. *խմացիր* ab *խմանալ* etc. In Plur. numero utraque forma tam activa quam passiva formam II. pers. plur. Indicativi retinet.

Participii terminatio *եալ*_, quae tam activi quam passivi generis est, formae Indicativi personarum characterē destitutae adnectitur; sed in Conjugg. I. et IV. saepe etiam haec terminatio (ut in Aor. II.) radici statim additur, ita ut duae formae existant, e. g. *գովեալ* et *գովեցեալ* a *գովել* et *գովիլ*_, *հաւատացեալ* a *հաւատալ* Aor. I. Ind. *հաւատացի*_, *մոռացեալ* a *մոռանալ* Aor. I. Ind. *մոռացայ*_, *ընկեցեալ* ab *ընկենուլ* Aor. I. act. *ընկեցի* et pass. *ընկեցայ*_, *խօսեցեալ* a *խօսիլ*_. Flectitur haec forma ad decl. IV. e. g. *գովելոյ* s. *գովեցելոյ* etc. a *գովեալ* s. *գովեցեալ*_.

Participium, quod dicitur, Praesentis in *ող*

*) Loco diphthongi *եա* sec. pagg. 21. et 25. raro *է* reperitur, e. g. *շարժէ*_, *խմաստասիրէ*_, atque etiam *խօսէ* pro *խօսեա՛*_, idque pro *խօսեա՛ց* a *խօսիլ*_.

desinens saepe etiam ab Aoristo I. derivatur; ac reperitur quidem haec forma sola in verbis Conj. II., et in iis verbis Conj. III., quae Aor. I. formam tuentur; in Conj. I. tam haec quam illa forma a Praesente deducta occurrit. in Conj. IV. vero, si verba neutra exceperis, quum passivam notionem nunquam induat, non legitur. sed ejus loco forma Part. Praet. in եալ exiens usurpatur: գովող s. գովեցող a գովել, հաւատացող (non հաւատող) a հաւատալ, ընթերցող ab ընթեռնուլ etc.

§. 7. Futurum primum act. et pass. a I. pers. sing. Aor. I. ita deducitur. ut littera *g* addatur, quae in I. pers. sing. personae charatere destituta est; in reliquis vero personis, quae flexionem Praesentis imitantur, abjectâ terminatione Aoristi prius *g* cf. p. 16. plerumque in *u* transit; e. g. Aor. I. գովեցի Fut. I. գովեցից II. pers. գովեցես, հաւատացի Fut. I. հաւատացից II. pers. հաւատացես, ընկեցի Fut. I. ընկեցից II. pers. ընկեցես, խօսեցայ Fut. I. խօսեցայց II. pers. խօսեցիս, verum etiam կացի Fut. I. կացից II. pers. կացցես a կալ, լցի Fut. I. լցից II. pers. լցցես, ընթերցայ Fut. I. ընթերցայց II. pers. ընթերցիս etc.)*

Eadem forma accentu acuto notata, si I. pers. sing. exceperis, Imperativi vices gerit. Sed in II. pers. sing. saepe terminatio ես in իր, atque sec. pag. 16. praecedens littera *g* in ջ transit. e. g. սիրեսձի՛ր, խօսեսձի՛ր, sive խօսեցի՛ս etc.

§. 8. Aoristus secundus meram radicem sive stirpem verbi reddit. cui terminationes adduntur. e. g.

*) In II. pers. plur. forma praesertim passiva saepius formam Conj. Praes. redolet, e. g. խօսիջիք pro խօսեսձիք, ասիջիք, գործիջիք etc.

Հանել I. pers. Aor. II. Հանի, Թողուլ Aor. II. Թողի, Հատանել Aor. II. Հատի, Տնանիլ Aor. II. Տնայ, առնուլ Aor. II. առի, atque cum terminatione եայ in verbis nonnullis neutris: այտեայ ab այտնուլ, փախեայ a փախնուլ s. փախչիլ, երկեայ ab երկնչիլ etc. In III. pers. sing. act. augmentum hic multo saepius reperitur, quam in Aor. I., et nonnunquam vocalis syllabae radicalis producitur sec. pag. 19. §. 1, 2. cf. ելեզ a լիզուլ, էջ ab իջանել, եկեզ a կիզուլ, մոյծ s. եմոյծ a մուծանել, ել ab ելանել, եթող s. Թող a Թողուլ etc.; nonnunquam vocalis radicalis in reliquis formis abjecta hic redit e. g. գտանել I. pers. Aor. II. գտի, III. pers. եգիտ, et in nonnullis verbis haec persona sola Aor. I. formam prae se fert, e. g. ստգտեաց a ստգտանել I. pers. Aor. II. ստգտի, ելեզ et լիզեաց a լիզուլ s. լիզել I. pers. Aor. II. լիզի et լիզեցի.

Verba Conj. II. exceptis verbis irregularibus գալ et տալ nonnisi in Aor. I. et Fut. I. leguntur. Imperativi forma sing. activa a III. pers. Ind., si augmentum abjeceris, non solet differere: էջ ab իջանել, ցոյց a ցուցանել, Թո՛ղ a Թողուլ etc., sed in iis verbis compositis, quorum membrum posterius est verbum ցուցանել, Imperativus in ցո sive ո desinit: ամրացո՛ ab ամրացուցանել, Թաքո՛ a Թաքուցանել, փլո՛ a փլուզանել, կորո՛ a կորուսանել. Forma Imp. passiva in Sing. hic semper իր additum habet, e. g. Հանի՛ր, մատուցի՛ր. ընթերցի՛ր a Հանիլ, մատուցանիլ, ընթեռնուլ. In Plur. utraque forma tam act. quam pass. formam Ind. reddit.

Participia Aor. et Praes. eadem ratione, ut in Aor. I. a III. pers. sing. act. formantur: Հատեալ et

Հատող a Հատանել, անիծեալ ab անիծանել III. pers. Aor. II. անէծ, լուծեալ a լուծանել III. p. s. Aor. II. ելոյծ cf. p. 19. §. 1, 1. 2.

§. 9. Futurum II. act. et pass. eodem plane modo, quo Fut. I, ab Aor. II. deducitur, easdemque, quas in Fut. I. vidimus, terminationes servat. e. g. Հանից a Հանել, Թողից a Թողուլ, Հատից a Հատանել, Հատայց a Հատանիլ, մատուցից II. pers. մատուցես a մատուցանել, մատուցայց II. pers. մատուցիս a մատուցանիլ.

Eadem forma praeter I. pers. sing. Imperativi loco usurpatur, sed in II. pers. sing. (ut in Imp. Fut. I.) reperitur etiam terminatio իր pro ես s. իս, e. g. Հանցես et Հանցիս sive Հանջիր, Թողցես pass. Թողցիս sive Թողջիր, մատուջիր pro մատուցես et մատուցիս.

In II. pers. sing. et plur. occurrunt etiam formae a Conj. Praes. deductae Հանիջիր et Հանիջիք, Հատանիջիր et Հատանիջիք, մատուցանիջիր, quae loco Ind. et Imp. Fut. adhibentur.

§. 10. Praeter haec tempora simplicia alia haud pauca exstant composita, quae a Participiis cum verbo substantivo conjunctis formantur.

Ita e. Part. Praet., quod activi simul et passivi generis est, oriuntur

1, Perfectum e. g. մատուցեալ եմ porrexi aut porrectus sum, Conj. մատուցեալ իցեմ etc.

2, Plusquamperfectum e. g. մատուցեալ էի porrexeram aut porrectus eram.

3, Futurum exactum e. g. մատուցեալ եղէց
porrexero aut porrectus ero.

Sed idem Part. Praet. cum Praes. verbi լինել
i. e. fieri conjunctum Passivum Praesentis format,
idque praesertim in verbis Conjugg. II. et III. quorum
forma passiva in ի desinens raro legitur: բացեալ լինիմ
aperire a բանալ aperire, լցեալ լինիմ impleor a լնուլ
implere. Jam vero reperitur etiam շարժեալ s. շար-
ժեցեալ լինիմ pro շարժիմ moveor, atque բանամ et
լնում notionem passivam.

E. Participiis Futuri, quae itidem notionem activa
et passiva usurpantur, oriuntur formae sequentes:
մատուցանելոց s. մատուցանելի եմ porrecturus sum aut
porrigendus sum Conj. մատուցանելոց s. մատուցանելի
իցեմ etc. porro: մատուցանելոց s. մատուցանելի էի
porrecturus eram aut porrigendus eram, մատուցանելոց
s. մատուցանելի եղէց porrecturus ero aut porrigendus ero.

De Personis.

§. 11. Personarum characteres in singulis tem-
poribus ac modis sunt sequentes:

	I. p.	II. p.	III. p.	Imperat. II. p.
Praes. Ind. et Conj. Sing.	մ	ս	—	ր
Plur.	մք	ք	ն	Plur. ք
Imperf. Sing.	ի	իր	ր	
Plur.	սք	իք	ին	
Aor. I. et II. Act. Sing.	ի	եր s. իր	—	Imperat. Sing. —
Plur.	սք	իք s. էք	ին	Plur. էք
Aor. I. et II. Pass. Sing.	այ	ար	աւ	Imperat. Sing. —
				(իր)
Plur.	սք	այք s. ան		Plur. այք
		արուք		s. արուք

	I. p.	II. p.	III p.	Imperat. II. p.
Fut. I. et II. Act. Sing.	ից	ցես	ցէ	Imperat. ut Ind.,
Plur.	ցուք	ջիք	ցեն	sed in II. p. s. ցես et ջիք
Fut. I. et II. Pass. Sing.	այց	ցիս	ցի	Imperat. ut Ind.,
Plur.	ցուք	ջիք	ցեն	sed in II. p. s. ցիս et ջիք.

Adnotationes.

§. 12. Litteras s. syllabas personarum characteristics in temporibus specialibus cf. pag. 62. praecedere solent conjugationum notae *h*, *u*, *u*, *h*.

In III. p. s. Praes. Ind. in I. Conj. *է*, cf. pag. 21 in II. Conj. *այ* cf. pag. 20., in III. Conj. *ու*, in IV. Conj. *ի* legitur: գովէ, հաւատայ, թողու, խօսի.

In II. p. pl. Praes. Ind. in I. Conj. *էք*, in II. Conj. *այք*, in III. Conj. *ուք* s. *ոյք*, in IV. Conj. *իք* scribitur: գովէք, հաւատայք, թողուք s. թողոյք, խօսիք.

Coniunctivi Praes. formae գովիցեմ, հաւատայցեմ, թողուցում, խօսիցիմ flectuntur ut Ind.; Imperfecti III. p. s. scribitur գովէր, հաւատայր, թողոյր, խօսէր; sed in IV. Conj. occurrit etiam forma խօսիւր, atque apud Faust. Byz. p. 69. legitur տեսանոյր pro տեսանէր a տեսանել.

In Aor. I. act. III. pers. sing. in *եաց* s. *էց*, *աց*, *ից* desinit, e. g. գովեաց, ընկեաց s. ընկէց ab ընկենու, հաւատաց, լից s. ելից a լնու.

Reliqua ex iis, quae §. 5. sqq. dicta sunt, jam satis elucent.

De Verbo Substantivo.

§. 13. In lingua armeniaca exstant quatuor verba substantiva, quorum duo ել et գոլ significant *esse*, duo vero լինիլ et եղանիլ *feri* denotant. In his verba ել et լինիլ pro meris Copulis habenda sunt. գոլ vero et եղանիլ *existentiae* atque *ortus* notionem habent. licet posterius in temporibus generalibus cf. pag. 62. Copulae instar adhibeatur, et formas, quae reliquis desunt, suppeditet. In tabula sequenti formae, quae desunt, lineis appositis indicantur.

ԵԼ

	<i>Indicativus.</i>	<i>Conjunctivus.</i>
Pr.	{ S. եմ, ես, է P. եմք, էք, են	իցեմ, իցես, իցէ իցեմք, իցէք, իցեն
Imp.	{ S. էի, էիր, էր P. էաք, էիք, էին	(իցէի ¹), իցէիր, իցէր իցէաք, իցէիք, իցէին)

ԳՊԸ

	<i>Indicativus.</i>	<i>Conjunctivus.</i>
Pr.	{ S. գում, գոս, գոյ P. գումք, գոյք, գոն	— — գուցէ — — գուցեն
Imp.	{ S. — գոյիր, գոյր P. — — գոյին	

ՂԻՆԻԼ

	<i>Indicativus.</i>	<i>Conjunctivus.</i>
Pr.	{ S. լինիմ, լինիս, լինի P. լինիմք, լինիք, լինին	լինիցիմ, լինիցիս, լինիցի լինիցիմք, լինիցիք, լինիցին
Imp.	{ S. լինէի, լինէիր, լինէր P. լինէաք, լինէիք, լինէին	
Aor. II.	{ S. — — — P. — — —	
Fut. II.	{ S. լիցիմ, լիցիս, լիցի P. լիցուք, լիջիք (s. լի- նիջիք ³), լիցին	

esse.

<i>Imperativus.</i>	<i>Particip.</i>	<i>Infinitivus.</i>	<i>Partic. Fut.</i>
էր է՛ք S. երո՛ւք	եալ, ելոյ եալք, ելոց	ել, ելոյ	ելոց —

existere.

<i>Imperativus.</i>	<i>Particip.</i>	<i>Infinitivus.</i>	<i>Partic. Fut.</i>
— —	գոյող S. գոյօղ գոյողի	գօլ, գօլոյ	— —

feri.

<i>Imperativus.</i>	<i>Particip.</i>	<i>Infinitivus.</i>	<i>Partic. Fut.</i>
մի՛ լինիր մի՛ լինիք	լինող S. լինօղ լինողի	լինիլ S. լինելի ²) լինելոյ	լինելոց et լինելի
լի՛ր լերո՛ւք S. լիր	լիեալ S. լեալ		
— Լիջիր (S. Լի- նիջիր ⁴) S. Լիցիս Լիցի՛ — Լիցո՛ւք, Լիջիք (S. — Լինիջիք ⁴) Լիցի՛ն			

Եղանիլ

	<i>Indicativus.</i>	<i>Conjunctivus.</i>
Pr.	S. եղանիմ, եղանիս, եղանի P. եղանիմք, եղանիք, եղանին	եղանիցիմ, եղանիցիս, եղանիցի եղանիցիմք, եղանիցիք, եղանիցին
Imp.	S. եղանէի, եղանէիր, իղանէր P. եղանէաք, եղանէիք, եղանէին	
Aor. II.	S. եղէ, (s. եղայ) եղեր, եղև P. եղաք (s. եղեաք), եղէք (s. եղայք), եղեն	
Fut. II.	S. եղէց (s. եղիցիմ, s. եղիցեմ), եղիցիս (s. եղիցես), եղիցի P. եղիցուք, եղիջիք (s. եղանիջիք ³), եղիցին	

1) cf. pag. 65. 2) cf. pag. 63. 3) cf. pag. 70. 4) cf.

§. 14. His adjungimus statim tabulam, quae con- II. et Fut. II., quae conjugationum discrimina non agnos-
vam, quae solae inter se discrepant, dedimus.

feri, nasci.

<i>Imperativus.</i>	<i>Particip.</i>	<i>Infinitivus.</i>	<i>Partic. Fut.</i>
մի՛ եղանիր	—	եղանիլ s. եղանել	եղանելոց et եղանելի
մի՛ եղանիք			
եղի՛ր	եղեալ		
եղերո՛ւք			
— եղի՛ցի (s. եղանիցի), եղիցի՛ք			
եղեցո՛ւք, եղեցի՛ք (s. եղանիցե՛ք), եղիցին՛			

pag. 70. NB. Formae, quae desunt, lineis appositis indicantur.

spectum praebet omnium conjugationum: sed in Aor. cunctae cf. pag. 62, formas tantummodo activam et passi-

Prae
CONJUGATIO

<i>Indicativus.</i>	<i>Conjunctivus.</i>	<i>Imperativus.</i>
(S. սիրեմ, սիրես, սիրէ սիրէ	սիրիցեմ, սիրիցես, սիրիցէ սիրիցէ	մի՛ սիրեր
(P. սիրեմք, սիրէք, սիրեն	սիրիցեմք, սիրիցէք, սիրիցեն	մի՛ սիրէք

CONJUGATIO

<i>Indicativus.</i>	<i>Conjunctivus.</i>	<i>Imperativus.</i>
(S. աղամ, աղաս, աղայ աղայ	աղայցեմ, աղայցես, աղայցէ աղայցէ	մի՛ աղար
(P. աղամք, աղայք, աղան	աղայցեմք, աղայցէք, աղայցեն	մի՛ աղայք

CONJUGATIO

<i>Indicativus.</i>	<i>Conjunctivus.</i>	<i>Imperativus.</i>
(S. թողում, թողուս, թողու թողու	թողուցում, թողուցես, թողուցու ցուս, թողուցու	մի՛ թողուր
(P. թողումք, թողուք ³ (S. թողոյք), թողուն	թողուցումք, թողուցէք, թողուցեն	մի՛ թողուք

CONJUGATIO

<i>Indicativus.</i>	<i>Conjunctivus.</i>	<i>Imperativus.</i>
(S. խօսիմ, խօսիս, խօսի խօսի	խօսիցիմ, խօսիցես, խօսիցի ցիս	մի՛ խօսիր
(P. խօսիմք, խօսիք, խօսին	խօսիցիմք, խօսիցէք, խօսիցին	մի՛ խօսիք

Imper

CONJUG. PRIMA. CONJUG. SECUNDA. CONJUG. TERTIA.

<i>Indicativus.</i>	<i>Indicativus.</i>	<i>Indicativus.</i>
(S. սիրէի, սիրէիր, սիրէր	աղայի, աղայիր, աղայր	թողուի, թողուիր, թողուր
(P. սիրէաք, սիրէիք, սիրէին	աղայաք, աղայիք, աղային	թողուաք, թողուիք, թողուին

PRIMA.

<i>Participium.</i>	<i>Infinitivus.</i>	<i>Participia Futuri.</i>
սիրող ¹⁾ s. սիրօղ	սիրել	սիրելոց et սիրելի

SECUNDA.

<i>Participium.</i>	<i>Infinitivus.</i>	<i>Participia Futuri.</i>
— ²⁾	աղալ	աղալոց et աղալի

TERTIA.

<i>Participium.</i>	<i>Infinitivus.</i>	<i>Participia Futuri.</i>
թողող ¹⁾ s. թողօղ	թողուլ	թողլոց et թողլի

PASSIVA.

<i>Participium.</i>	<i>Infinitivus.</i>	<i>Participia Futuri.</i>
խօսող s. խօսօղ	խօսիլ s. խօսել ⁴⁾	խօսելոց et խօսելի

fectum.

CONJUGATIO PASSIVA.

<i>Indicativus.</i>	<i>Conjunctivi, si occurrunt formae, sunt:</i>
խօսէի, խօսէիր, խօսէր ⁵⁾ s. (խօսիւր), խօսէաք, խօսէիք, խօսէին	սիրիցէի, աղայցայի s. աղայցէի, թողուցուի, խօսիցէի, quae ad Indicativi normam flectendae sunt. sed cf. supra pag. 65.

Aori

CONJUGATIO PRIMA.

	<i>Indicativus.</i>	<i>Imperativus.</i>	<i>Participium</i>	<i>Part. Praes.</i>
S.	սիրեցի, սիրեցեր, սիրեա՛	սիրեցէ՛ք	սիրեցեալ	սիրեցող ²)
	սիրեաց			S. սիրեցող
P.	սիրեցաք, սիրեցէք ⁶) (S. սիրեցէք), սիրեցին			

CONJUGATIO TERTIA.

	<i>Indicativus.</i>	<i>Imperativus.</i>	<i>Participium.</i>	<i>Part. Praes.</i>
S.	լցի, Լցեր, ելց Լից ⁸) cf. ընկեա՛	լցեալ	լցեալ	լցող ²)
	(S. Լից ⁷))			S. Լցող
P.	Լցաք, Լցէք ⁶) (S. Լցէք), Լցին	Լցէ՛ք		

Futu

CONJUGATIO PRIMA.

	<i>Indicativus.</i>	<i>Imperativus.</i>
S.	սիրեսցից, սիրեսցես, սիրեսցէ	— սիրեսցե՛ս ¹¹) (S. սիրեսջի՛ր)
P.	սիրեսցուք, սիրեսջիք, սիրեսցեն	սիրեսցո՛ւք, սիրեսջի՛ք, սիրեսցեն

CONJUGATIO TERTIA.

	<i>Indicativus.</i>	<i>Imperativus.</i>
S.	Լցից, Լցես ¹²), Լցէ	— Լցե՛ս ¹⁵) (S. Լցջի՛ր), Լցցէ՛
S.	ընկեսցից, ընկեսցես, ընկեսցէ	— ընկեսցե՛ս ¹¹) (S. ընկեսջի՛ր), ընկեսցէ՛
P.	ընկեսցուք, ընկեսջիք, ընկեսցեն	ընկեսցո՛ւք, ընկեսջի՛ք, ընկեսցեն

stus I.

CONJUGATIO SECUNDA.

<i>Indicativus.</i>	<i>Imperativus.</i>	<i>Particip.</i>	<i>Part.Praes.</i>
{ S. աղացի, աղացեր, աղաց	աղա՛	աղացեալ	աղացող ²⁾ S. աղացող
{ P. աղացաք, աղացիք ⁶⁾ (S. աղացէք), աղացին	աղացէ՛ք		

CONJUGATIO PASSIVA.

<i>Indicativus.</i>	<i>Imperativus.</i>	<i>Particip.</i>	<i>Part.Praes.</i>
{ S. խօսեցայ, խօսեցար, խօսեցաւ	խօսեա՛ց S. խօսեցի՛ր ¹⁰⁾	խօսեցեալ	խօսեցող ²⁾ S. խօսեցող
{ P. խօսեցաք, խօսեցայք ⁹⁾ (S. խօսեցաւք, խօսեցանք), խօսեցան	խօսեցա՛յք S. խօսեցարո՛ւք		

rum I.

CONJUGATIO SECUNDA.

<i>Indicativus.</i>	<i>Imperativus.</i>
{ S. աղացից, աղացես, աղացէ	—աղացե՛ս ¹¹⁾ (S. աղասջի՛ր), աղացէ՛
{ P. աղացուք, աղասջիք, աղացեն	աղացո՛ւք, աղասջի՛ք, աղաս- ցին

CONJUGATIO PASSIVA.

<i>Indicativus.</i>	<i>Imperativus.</i>
{ S. խօսեցայց, խօսեսցիս, խօսեսցի	—խօսեսցի՛ս ¹¹⁾ S. (խօսեսջի՛ր), խօսեսցի՛
{ P. խօսեսցուք, խօսեսջիք ¹³⁾ (S. խօսիջիք), խօսեսցին	խօսեսցո՛ւք, խօսեսջի՛ք ¹³⁾ (S. խօսիջի՛ք), խօսեսցին

Aori

CONJUGATIO ACTIVA.

	<i>Indicativus.</i>	<i>Imperat.</i>	<i>Participium</i>	<i>Part. Praes.</i>
S.	Հանի, Հաներ, Հան	Հան	Հանեալ	Հանող ¹⁴⁾
	(s. հհան ⁷⁾)	Հանէ՛ք	cf. սիրեալ	s. Հանօղ
P.	Հանաք, Հանիք ⁶⁾			cf. Հատող
	(s. Հանէք), Հանին			a Հատանել

Futu

CONJUGATIO ACTIVA.

	<i>Indicativus.</i>	<i>Imperativus.</i>
S.	Հանից, Հանցես, Հանցէ	— Հանցե՛ս s. Հանջի՛ր ¹⁶⁾
		(s. Հանիջի՛ր), Հանցի՛
P.	Հանցուք, Հանջիք ¹⁶⁾	Հանցու՛ք, Հանջի՛ք
	(s. Հանիջիք), Հանցեն	(s. Հանիջիք), Հանցե՛ն

1) cf. pag. 65. 2) cf. pag. 67. sq. 3) cf. pag. 72.
 4) cf. pag. 67. sq. 9) cf. pag. 71. 10) cf. pag. 67. 11) cf.
 15) cf. pag. 69. 16) cf. pag. 70.

stus II.

CONJUGATIO PASSIVA.

	<i>Indicativus.</i>	<i>Imperativus</i>	<i>Particip.</i>	<i>Part. Praes.</i>
S.	Հանայ, Հանար,	Հանիր ¹⁵⁾	Հանեալ	cf. Տնող ²⁾
	Հանաւ			Տնողձ Տնանիլ
P.	Հանաք, Հանայք ⁹⁾ , Հանայք			
S.	Հանարուք, Հանան	Տ. Հանարուք		

rum II.

CONJUGATIO PASSIVA.

	<i>Indicativus.</i>	<i>Imperativus.</i>
S.	Հանայց, Հանցիս, Հանցի	— Հանցիս Տ. Հանջի՛ր
		(Տ. Հանիջի՛ր), Հանցի՛
P.	Հանցուք, Հանջիք ¹⁶⁾	Հանցուք, Հանջիք
	(Տ. Հանիջիք), Հանցին	(Տ. Հանիջիք) Հանցին

1) cf. pag. 64. 5) cf. pag. 72. 6) cf. pag. 72. 7) cf. pag. 66.
 pag. 68. 12) cf. pag. 68. sq. 13) cf. pag. 70. 14) cf. pag. 69.

Paradigmatum loco sumsimus verba Conj. I. սիրել *amare* Conj. II. աղալ *molere*, Conj. III. թողուլ *sinere*, Conj. IV. լսուիլ *legui*.

Sed quae in Paradigmatum verba, quae in Aor. I. et Fut. a Conj. IV. non deflectant, Aor. II. et Fut. I. praes. atque Imperf. a Conj. III. et IV. formis, quae in Paradigmatum substitutimus verbi Conj. I. հանալ *d. habere* Conj. III. լնուլ *impere* et լնալ *imponere* Conj. IV. Passivam verbi հանել, quibus reliquae formae suppeditantur. Caeterum terminatio Aor. et Fut. passiva non solum verbis Conj. IV. seu passivae propria est, verum etiam in verbis neutris et deponentibus, quae dicuntur, trium priorum Conjugg., atque si verba earum activa passivam notionem induunt, reperitur. e. g. Act. սիրեմ Aor. I. սիրեցի, sed Pass. սիրիմ *amor* Aor. I. սիրեցայ — հեծանեմ *equo vehor* Aor. II. հեծայ — խոստանամ *polliceor* Aor. I. խոստացայ — թողում Aor. II. act. թողի pass. թողայ — զբանում *laetor, delector*, Aor. II. զբուսայ — ընթեռնում *lego* Aor. I. ընթերցայ.

Sed paradigmata harum conjugationum cum terminatione passiva proponere supersedimus, quum in Aor. et Fut. a Conj. IV. non deflectant, in Praes. vero et Imperf. sive ad eandem flectantur, sive activam formam retineant.

Quum Imperfectum et Futura a Praes. et Aor. descendant, harum formarum cognitio ad reliquas supplendas plerumque sufficit, unde in Lexicis haec tantum afferri solent.

Conjugatio prima.

§. 15. Primae conj. omnium ditissimae adnumerantur imprimis multa verba activa, quorum Passiva

quartam conj. sequuntur: sed pertinent huc quoque haud pauca verba neutra, quae formas activas ubique retinent. e. g. *ամաչել* *erubescere* Aor. I. *ամաչեցի, յամել* *morari* etc. Multa verba in Praes. et Imperf. litteram ն radici addunt, quam in reliquis formis*) abjiciunt (cf. gr. *λαμβανω, ἐλαβον* etc.); atque haec ut plurimum Aor. I. et Fut. I. formas respuunt: *անիծանել* *exsecrari* Aor. II. *անիծի* III. p. s. *անէծ, բեկանել* *rumperere* Aor. II. *բեկի* III. p. s. *երեկ, գտանել* *invenire* Aor. II. *գտի* III. p. s. *երգիտ, լուծանել* *solvere* Aor. II. *լուծի* III. p. s. *ելոյծ* cf. supra pag. 68. sq. His accensendum quoque est verbum *ցուցանել* *ostendere, declarare*, Aor. II. *ցուցի* III. p. s. *եցոյց* s. *ցոյց*, quod radicibus verborum intransitivorum additum transitiva, transitivis vero adjectum dupliciter transitiva seu transitiva in alterum format: *ամրանալ* *firmum esse* Aor. I. *ամրացայ* transit. *ամրացուցանել* *firmum declarare* s. *reddere, ապիրլ* *liberari* Aor. I. *ապրեցայ* transit. *ապրեցուցանել* *liberare, կեալ* *vivere* Aor. I. *կեցի* transit. *կեցուցանել* *vivum reddere, լնուլ* *implere* Aor. I. *լցի* dupl. trans. *լցուցանել* *facere, ut aliquis impleat* etc.; in verbis, quae Aor. II. formam habent, prima verbi *ցուցանել* littera abjicitur, e. g.. *Թազչիլ* *se abscondere*. Aor. II. *Թագեայ* transit. *Թագուցանել, սնանիլ* *nutriri* Aor. II. *սնայ* transit. *սնուցանել, ճանաչել* Aor. II. *ճանեայ* dupl. trans. *ճանուցանել*. Pertinent huc quoque verba *կորուսանել* *perdere* a *կորնչիլ, մուծանել* *introducere* pro

*) Sed, si radicalis est haec littera, ubique remanet. e. g. *գանել* *verberare* a *գան* *verbera* Aor. I. *գանեցի, ըմբերանել* *os alicui claudere, taciturnum reddere* a *բերան* օօ Aor. I. *ըմբերանեցի* etc.

մտուցանել a մտանել, eaque, quae propter *լ* in radice litteram *զ* accipiunt loco *ց* cf. ելուզանել *producere* ab ելանել *exire*. փլուզանել *destruere* a փլանիլ etc. In his verbis compositis alterum *ց* pro littera Aor. I. characteristicâ habitum in Imp. abjicitur, id quod etiam in verba, quae *զ* aut *ս* ejus loco substituunt, transit, et in Fut. idem *ց* cf. pag. 68. in *ս* mutatur. e. g. ամբարացուցանել Imp. Aor. II. ամբարցո Fut. II. I. p. s. ամբարացուցից II. p. ամբարացուցես etc., թագուցանել Imp. Aor. II. թագո՛, փլուզանել Imp. փլո՛, կորուսանել Imp. կորո՛; sed ab ելուզանել ejusque compositis formatur Imp. ելուզեա՛, et a մուծանել Imp. մո՛ծ.

Verba ասել *dicere*, գիտել *scire*, կարել *posse* in Praes. et Imperf. ad primam, in reliquis formis ad II. conj. flectuntur: Praes. ասեմ etc. Imperf. ասէի Aor. I. Ind. ասացի, արացեր, ասաց etc. Imp. ասա՛, ասացէ՛ք Fut. I. ասացից, ասացես etc. — գիտեմ Aor. I. գիտացի, sed in Imp. modo գիտա՛, modo գիտացիր, modo, idque saepissime գիտեա՛ scribitur, Fut. I. գիտացից, գիտացես etc. — կարեմ Aor. I. կարացի*) Imp. կարացիր s. կարո՛ղ լեր. — Ex his verbum կարել Passivo caret, գիտել in Passivo verbum subst. լինիլ adjunctum habet: Praes. գիտացեալ լինիմ etc. cf. pag. 70. sq. ասել vero in Passivo retentâ modo litterâ conj. II. characteristicâ quartam conj. sequitur: Praes. ասիմ Aor. I. ասացայ Fut. I. Ind. ասացայց, ասացիրս etc. Imp. Fut. ասացիրս s. ասասջի՛ր, sive etiam ասիջի՛ր ex Conjunct. Praes.

Verba առնել *facere*, դնել *ponere*, յառնել *surgere* in Aor. II. etc., ubi litteram *ն* abjiciunt, formas quodam-

*) Sed կարեմ Aor. I. կարեցի significat *suere*.

modo irregulares prae se ferunt: առնեմ Aor. II. Ind. արարի, Imp. արա՛, արարե՛ք Part. Praes. առնող saepius արարող Part. Aor. արարեալ Fut. II արարից, արասցես etc. In Pass. Praes. Ind. առնիմ Aor. II. Ind. արարայ Fut. II. Ind. արարայց, արասցիս etc. — դնեմ Aor. II. Ind. եզի, եզիր (s. եդեր), եզ, եզաք, եզիք, եզին (vulg. դրին). Part. Aor. եդեալ (vulg. դրեալ) Part. Praes. դնող et եդող Imp. դիր, դիք Fut. II. Ind. եզից, դիցես, դիցի, դիցուք, դիջեք. դիցեն Imp. դիցես s. դիջիր s. դիջիր cf. pag. 70. դիցի՛, դիցու՛ք, դիջի՛ք s. դիջի՛ք, դիցե՛ն. Passivum Praes. Ind. Imperf. դնեի Aor. II. Ind. եդայ Imp. եդա՛ք s. եդարո՛ւք Fut. II. Ind. եդայց, դիցիս, դիցի etc. Imp. դիցիս s. դիջիր s. դիջիր, դիցի՛, դիցու՛ք, դիջի՛ք s. դիջի՛ք, դիցե՛ն. — յառնեմ Aor. II. Ind. յարեայ II. p. pl. յարեայք s. յարերուք Imp. արի՛, արի՛ք s. յարերո՛ւք Part. Aor. յարուցեալ a verbo trans. յարուցանել Fut. II. Ind. յարեայց, յարիցես, յարիցի. յարիցուք, յարիջեք, յարիցեն. Imp. յարիցես s. յարիջիր sive etiam յառնիջիր, յարիցի՛, յարիցու՛ք, յարիջի՛ք s. յառնիջի՛ք, յարիցե՛ն.

Verbum ճանաչել cognoscere in Aor. II. Ind. scribitur ծանեայ II. p. pl. ծանեայք s. ծաներուք Imp. ծանիր, ծաներո՛ւք s. ծանի՛ք Part. Aor. ծանուցեալ a verbo trans. ծանուցանել Fut. II. Ind. ծանեայց, ծանիցես, ծանիցի etc. Imp. ծանիցես s. ծանիջիր etc. Passivum ejus in Praes. et Imperf. ad conj. IV. dicitur: Praes. ճանաչիմ Imperf. ճանաչիի, sed Aor. II. et Fut. II. formae a verbo ծանուցանել repetuntur: Aor. II. ծանուցայ s. ծանուցեալ եղի Fut. II. ծանուցայց s. ծանուցեալ եղից.

Verbum *մեղանչել peccare* litteras նչ in temporibus generalibus abjicit: Aor. II. Ind. *մեղայ* II. p. pl. *մեղայք* s. *մեղարուք* Imp. *մեղի՛ր, մեղայք* s. *մեղարո՛ւք* Part. Aor. *մեղուցեալ* a verbo trans. *մեղուցանել* Fut. II. Ind. *մեղայց* s. *մեղիցեմ, մեղիցես, մեղիցէ* etc.

Verbum *հարկանել verberare* litteras կ et ն in Aor. II. etc. abjicit: Aor. II. *հարի* III. p. s. *հար* s. *եհար* Part. *հարեալ* etc.

Denique his accensenda sunt verba defectiva *լսել audire, ըմպել bibere, ուտել edere*, quorum duo priora etiam plene flexa reperiuntur: *լսեմ* Aor. I. *լսեցի*, at multo saepius Aor. II. Ind. *լուայ* Imp. *լո՛ւր, լուայք* s. *լուարո՛ւք* Part. Aor. *լուեալ* Fut. II. Ind. *լուայց* s. *լուիցեմ, լուիցես* etc. Imp. *լուիցե՛ս* s. *լուիջի՛ր* etc. — *ըմպեմ* Aor. I. *ըմպեցի* etc. aut Aor. II. *արբի, արբեր, արբ* s. *էարբ* etc. Imp. *ա՛րբ, արբէ՛ք* Part. Praes. *ըմպող* s. *արբող* Part. Aor. *ըմպեալ* s. *արբեալ* Fut. II. Ind. *արբից, արբցես* etc. Imp. *արբցե՛ս* s. *արբջի՛ր* etc. — *ուտեմ* Aor. II. Ind. *կերի, կերեր, կեր* s. *եկեր, կերաք, կերիք, կերին*, sive etiam formâ pass. *կերայ* etc. Imp. *կե՛ր, կերէ՛ք* s. *կերայք* Part. Praes. *կերող* Part. Aor. *կերեալ* Fut. II. Ind. *կերայց* s. *կերից* s. *կերիցեմ, կերիցես, կերիցէ, կերիցուք, կերիջիք* s. *ուտիջիք, կերիցեն* Imp. *կերիցե՛ս* s. *կերիջի՛ր* s. *ուտիջի՛ր, կերիցէ՛* etc. Passivum Praes. *ուտիմ* Imperf. *ուտէի* Praet. sive *կերայ* sive *կերեալ եղէ* Imp. *կերեալ լե՛ր, կերեալ լերո՛ւք* Fut. sive *կերայց*, sive *կերիցիմ, կերեալ եղէց* Imp. *կերեալ լիջի՛ր* etc.

Conjugatio secunda.

§. 16. Ad conjugationem secundam pertinent haud pauca activa, sed imprimis multa verba neutra, ita ut ea verbis intransitivis fere propria*) esse videatur. Itaque permulta verba. activa etiam. in Aor. I. etc. (quum Aor. II. in hac conjug. praeter verba defectiva գալ, տալ, երթալ fere non inveniatur). formam passivam induunt e. g. իմանալ *intelligere* Aor. I. իմացայ, որսալ *venari* Aor. I. որսացայ, et pauca tantum in Passivo Praesens et Imperf. ad conjug. IV. flectunt: լուանալ *lavare* Pass. լուանիլ, բառնալ *tollere* Pass. բառնիլ, ստանալ *acquirere* Pass. ստացանիլ; pleraque sive formam primariam retinent, sive per Part. Aor. cum verbo subst. լինիլ conjunctum passivam notionem exprimunt: աղալ *molere* Pass. աղալ s. աղացեալ լինիլ Aor. I. աղացայ, հաւատալ *credere* Pass. հաւատացեալ լինիլ Aor. I. հաւատացայ, իմանալ, Pass. իմանիլ Aor. I. իմացայ s. իմացեալ եղէ, մոռանալ *oblivisci* Pass. մոռանիլ s. մոռացեալ լինիլ Aor. I. մոռացեալ եղէ etc.

Multa verba litteram ն in Praes. et Imperf. additam in Aor. I. abjiciunt: ամրանալ Aor. I. ամրացայ, արբենալ Aor. I. արբեցայ, ընտանենալ Aor. I. ընտանեցայ aliaque his similia.

Verba irregularia hujus conjug. sunt:

բառնալ *tollere* Aor. I. բարձի Pass. Praes. բառնիմ Aor. I. բարձայ etc. — et similiter դառնալ *redire* Aor. I. դարձայ etc.

կեալ *vivere* et առեալ**) *odisse*, quae in Praes. ad secundam, in reliquis formis ad conj. I. flectuntur:

*) Idem de conjug. III. dixerim.

**) Sed reperitur quoque saepius առեմ:

Praes. *կեամ, ատեամ* Imperf. *կէի, ատէի* III. p. s. *կէր, ատէր*, sive *կեայր, ատեայր* Aor. I. Ind. *կեցի, ատեցի* III. p. s. *եկեաց, ատեաց* Imp. *կեաց* cf. pag. 66, *ատեա՛* s. *ատէ՛* cf. pag. 67. Fut. I. *կեցից, կեցցես* etc. Similiter *կալ* stare Fut. I. *կացից, կացցես* etc. —

Denique verba defectiva *զալ venire, տալ dare* et *երթալ ire*: Praes. Ind. *զամ, զաս, զայ, զամք, զայք, զան*. Conj. *զայցեմ, զայցես* etc. Imp. *մի՛ զար, մի՛ զայք* Part. Fut. *զալոց* et *զալի*. Imperf. *զայի, զայիր, զայր* etc. Aor. II. Ind. *եկի, եկիր, եկն, եկաք, եկիք* s. *եկայք, եկին*. Imp. *ե՛կ, ե՛կայք* Part. Praes. *եկող* Part. Aor. *եկեալ* Fut. II. Ind. *եկից, եկեսցես, եկեսցէ* etc. Imp. *եկեսցես* s. *եկեսցի՛ր, եկեսցէ՛, եկեսցո՛ւք, եկեսցի՛ք, եկեսցե՛ն*. —

Praes. Ind. *տամ, տաս, տայ* etc. Conj. *տայցեմ* Imp. *մի՛ տար, մի՛ տայք* Part. Fut. *տալոց* Imperf. *տայի, տայիր, տայր* etc. Aor. II. Ind. *տառ, տառր, տա, տառք, տառք, տառն* Imp. *տո՛ւր, տո՛ւք* Part. Praes. *տառող* Part. Aor. *տառեալ* Fut. II. Ind. *տաց, տացես* etc. Imp. *տացե՛ս* s. *տաջի՛ր* etc. Passivum Praes. Ind. *տառեալ լինիմ* Conj. *տառեալ լինիցիմ* Imp. *մի՛ տառեալ լինիր* Inf. *տառեալ լինիլ* Part. Fut. *տալոց* s. *տալի* Imperf. *տառեալ լինէի* Aor. II. Ind. *տառայ, տառար, տառալ* etc. Imp. *տառեալ լի՛ր, տառեալ լիրո՛ւք* Part. *տառեալ*, Fut. II. Ind. *տառայց, տացիս, տացի* etc. Imp. *տացի՛ս* s. *տաջի՛ր* etc. —

Praes. Ind. *երթամ* Conj. *երթայցեմ* etc. sive *երթիցեմ* etc. Imp. *մի՛ երթար, մի՛ երթայք* Part. Praes. *երթող* Part. Fut. *երթալոց* et *երթալի* Imperf. *երթայի* etc. Aor. II. Ind. *չոքայ* s. *չոգայ, չոգար, չոգալ*

etc. Imp. *կ'րթ*, *կրթայք* Part. *կրթեալ* Fut. II. Ind. *կրթայց* s. *կրթիցեմ*, *կրթիցես* etc. Imp. *կրթիցե՛ս* s. *կրթիչի՛ր* etc.

Conjugatio tertia.

§. 17. Verba conjugationis tertiae, quum maximam partem neutra sint, paucissima, ne dicam nulla, in Passivo Praesentis formam passivam induunt: nam verborum *առաւելուլ*, *գիղուլ*, *հեղուլ* etc. formae passivae *առաւելանիլ*, *գիղանիլ*, *հեղանիլ* etc. ab Activis in *անալ* sive *անեւ* desinentibus derivata sunt. Itaque activa forma plerumque in Praes. et Imperf. Pass. retinetur, aut Passivum per Part. Aor. cum verbo subst. *լինիլ* conjunctum indicatur: *ընթեանուլ* s. *ընթերցեալ* *լինիլ* s. *ընթերցանիլ*, *արդեւուլ* s. *արդեւեալ* *լինիլ*, *թողուլ* s. *թողեալ* *լինիլ*.

Aor. I. et Fut. I. formae nomisi in nonnullis verbis reperiuntur, quae litteram *ն* in temporibus specialibus adsumunt e. g. *ընկենուլ* *projicere* Aor. I. *ընկեցի* III. p. s. *ընկեաց* s. *ընկէց* Fut. I. *ընկեցից*, *ընկեսցես* etc. Pass. Aor. I. *ընկեցայ* Fut. I. *ընկեցայց*, *ընկեսցես* etc. — *խնուլ* *claudere* Aor. I. *խցի* III. p. s. *խից* s. *եխից* Imp. *խից* Pass. Aor. I. *խցայ* — *զգենուլ* *inducere* Aor. I. *զգեցայ* Pass. Praes. *զգեցեալ* *լինիլ* — *ընթեռնուլ* *legere* Aor. I. *ընթերցայ* cf. p. 17. — Imp. *ընթերցի՛ր*, *ընթերցի՛ք* s. *ընթերցար՛սք* Part. Praes. *ընթերցող* Part. Aor. *ընթերցեալ* Fut. I. *ընթերցայց*, *ընթերցցես* etc. Sed alia hujus generis verba permulta Aoristum II. etc. tuentur e. g. *առնուլ* *capere* Aor. II. *առի* Pass. *առայ*, *սկսնուլ* *incipere* Aor. II. *սկսայ*, atque horum nonnulla ante terminationem in Aor. II. Ind.

et I. pers. Sing. Fut. II. vocalem *t* inserunt: e. g. *այտնուլ* *intumescere* Aor. II. *այտեայ* Imp. *այտի՛ր*, *զարթնուլ* *erpergisci* Aor. II. *զարթեայ* Imp. *զարթի՛ր*, *թաքնուլ* *abscondi* Aor. II. *թաքեայ**) etc. Part. Aor. II. in his verbis a forma transitiva in *ուցանել* exeunte formatur, e. g. *այտուցեալ*, *զարթուցեալ*, *թաքուցեալ* etc.***) — Verbum *երդնուլ* *jurare* vocalem *ու* in Aor. II. et Fut. II. retinet: Aor. II. Ind. *երդուայ* Imp. *երդուի՛ր* Part. *երդուեալ* Fut. II. *երդուայց* etc.

Huc fortasse pertinet verbum defectivum *զո՛ղ* *dic.* quod non nisi in Imperativis Aor. II. et Fut. II. legitur: Imp. Aor. II. *զո՛ղ*, *զոզէ՛ք* Imp. Fut. II. *զոզցե՛ս* s. *զոզչի՛ր*, *զոզցէ՛*, *զոզցու՛ք*, *զոզչի՛ք*, *զոզցե՛ն*.

Conjugatio quarta s. passiva.

§. 18. Conjugationem quartam primitus Passivum primae conjug. fuisse dixerim. Nam conjugg. II. et III. neutris fere propriae videntur, earumque Passiva raro per quartae conjug. formam exprimuntur; contra verba conjug. I. pleraque activa sunt, quae in Passivo omnia ad conjug. IV. flectuntur, atque Infinitivus quartae cum I. conjug. Infinitivo saepissime confunditur, Imperfectum vero fere totum in utraque conjug. idem est. Caeterum in conjug. IV. verba passiva easdem vel Aor. I. et Fut. I., vel Aor. II. et Fut. II. formas, quas in Activo habent, tuentur: *սիրել* Aor. I. act. *սիրեցի* Aor. I. pass. *սիրեցայ*, *հատանել* Aor. II. act. *հատի* Aor. II. pass.

*) Eadem verba tantum non omnia alibi terminatione *չիմ* adsunt a quartae conjug. accensentur: *թաքչիլ*, *զարթչիլ* etc.

**) Excipias modo verbum *քաղցնուլ* Part. *քաղցեալ*.

Հատայ etc.: atque verba neutra et deponentia, quae activam formam non agnoscunt, primae conjug. normam ita sequuntur, ut si in Praes. et Imperf. formam litteris ն seu չ sive նչ auctam habent. Aoristum II. et Fut. II. servant e. g. ծնանիլ *nasci* Aor. II. Ind. ծնայ Imp. ծնիր Part. ծնեալ, ուսանիլ *discere* Aor. II. Ind. ուսայ Imp. ուսիր Part. ուսեալ, սկսանիլ Aor. II. սկսայ; porro թռչիլ *volare* Aor. II. Ind. թռեայ Imp. թռիր, փախչիլ *aufugere* Aor. II. փախեայ, կորնչիլ *perire* Aor. II. կորեայ մարտնչիլ *dimicare* Aor. II. մարտեայ, Ex his ea, quae terminationem եայ in Aor. II. habent. Part. Aor., ut modo in conjug. III. vidimus, a forma trans. in ուցանեալ exeunte deducunt: թռուցեալ, փախուցեալ, կորուսեալ cf. pag. 85. մարտուցեալ etc., et I. pers. sing. Fut. II. in iisdem sive plena reperitur. eaque cum terminatione activa, sive a I. p. s. Ind. Aor. II. derivata et in y desinens, e. g. թռլցեմ s. թռեայց, փախլցեմ s. փախեայց etc.

Sola verba neutra et deponentia Participium Praes. formant, e. g. բարբառող a բարբառիլ *pronunciare*, խօսող a խօսիլ *loqui*, կամող a կամիլ *velle*, atque eadem verba saepius ad modum activorum in Imp. Aor. I. litteram y abjiciunt, e. g. ողորմեա՛ ab ողորմիլ *misereri*, խօսեա՛ etc.

Verbum տանիլ *ducere* in Aor. II. etc. litteram ն in ը mutat: Aor. II. Ind. տարայ Imp. տա՛ր, տարա՛յք Fut. II. տարայց, տարցիս s. տարցես etc.

Pertinent huc quoque verba nonnulla defectiva, nempe մարթիլ *posse*, et պարտիլ *debere*, quae nonnisi in Praes. et Imperf. leguntur, et verbum ունիլ *habere* Aor. II. Ind. կալայ, կալար, կալաւ, կալաք, կալայք, s.

կալարուք, կալան Imp. *կալ* sive etiam *կալ*, pl. *կալայք*
 s. *կալարուք* s. *կալէք* Part. *կալեալ* Fut. II. Ind.
կալայց, կալցիս s. *կալցես, կալցի* s. *կալցե, կալցուք,*
կալչիք, կալցին s. *կալցեն* Imp. *կալցիս* s. *կալչիլ*
 s. *կալցես*, seu denique ad formam Coniunct. Praes.
ունիչիլ, կալցի s. *ունիցի, կալցուք, կալչիք* s. *ունի-*
չիք, կալցին.

CAPUT IV.

DE PARTICULIS.

De Particulis hinc agere supersedemus, quum
 cognitio earum e lexicis petenda sit; atque monemus
 tantum tirones, ut in investigandis radicibus seu stir-
 pibus bene distinguant Praefixa *չ*, *ի* s. *յ*, *ց*, cf.
 pagg. 19. 22. sqq. quae variis Nominum et Pronomi-
 num casibus, praeponuntur, porro negationem *չ* pro
ուչ, quam vocibus omnis generis praepositam invenimus,
 ac denique Pronomina suffixa *ս*, *դ*, *ն*, cf. pag. 58, quae
 Nominibus, Pronominibus, Verbis, adeoque Particulis
 affigi possunt.

SPECIMEN LECTIONIS ET ANALYSEOS.

Oratio dominica.

Հայր մեր որ յերկինս: սո՛ւրբ եղեցի անուն քո: եկեացէ՛ արքայութիւն քո: եղեցի՛ն կամք քո որպէս յերկինս և յերկրի: զհաց մեր հանապազօրո՞ղ՝ սո՛ւր մեզ այսօր: և թո՛ղ մեզ զպարտիս մեր, որպէս և մեք թողումք մերոց պարտապանաց: և մի տանիր զմեզ ՚ի փորձութիւն: այլ փրկեա՛ զմեզ ՚ի չարէն: զի քո՛ է արքայուի՛ և զօրութի՛ և փա՛ռք յաւիտեանս ամէն:

Hhair mer wor hjerkins: surb jeghitzi anun kho: jekestzê arkhajuthiun kho: jeghitzin kamkhkho worpês hjerkins jev hjerkri: ês`hhatz mer hhanapasord tur mes aisôr: jev thogh mes êspartis mer. worpês jev mekh thoghumkh merotz partapanatz: jev mi tanir êsmes i p`hordsuthiun: ail p`herkêa esmes i tscharên: sikho ê arkhajuthiun jev sôruthiun jev p`harrkh havitêans amên:

Հայր *pater*. Nominativus sive Vocativus (cf. pag. 29. §. 3.) Sing. nominis, quod declinationem quintam sequitur, sed hic illic ab ea deflectit. cf. p. 41. §. 12.

ձեր nostrum s. noster. Genitivus Plur. Pronominis pers. *ես*. Vide tabulam decl. Pronn. pag. 52. sqq. sive Nominativus Sing. Pron. poss. cf. pag. 58. §. 2.

որ qui. Nom. Sing. Pron. Relat., quod ad normam decl. IV. flectitur. cf. p. 40. §. 11. et tab. decl. Pronn.

Երկինս in caelis. Locativus, qui dicitur, cf. p. 29. §. 3. sive potius Accus. Plur. cum Praefixo *յ* pro *ի* propter vocalem, quae sequitur, cf. pag. 22. a voce *երկին* coelum. quae promiscue in Sing. et Plur. usurpatur. et III. decl. in flexione sequitur.

սուրբ sanctum. Nominat. Sing. nom. adject., quod ad decl. IV. flectitur: Gen. *սրբոյ* etc. cf. pag. 24. §. 8.

եղիցի fiat. III. pers. Sing. Imp. Fut. II. a verbo *եղանիլ* fieri cf. pagg. 72. et 76. sq.

անուն nomen. Nominat. Sing. nominis, quod ad decl. I. flectitur: Gen. *անունն* cf. pag. 38.

քո tui. Gen. Sing. Pron. pers. II. pers. *դու* cf. tab. decl. Pronn.

եկեցէ՛ veniat. III. pers. Sing. Imp. Fut. I. a verbo irregulari *գալ* venire cf. pag. 90. quod in I. pers. Ind. Fut. formam Fut. II. *եկից*, in reliquis vero personis *եկեցես* etc. formam Fut. I. accipit.

արքայութիւն *քո* regnum tui. Nominativus Sing. nominis abstracti decl. I., quod a voce *արքայ* rex derivatur. cum Pron. pers. II. pers. Sing.

եղեցին fiant. III. pers. Plur. Imp. Fut. II. a verbo *եղանիլ* fieri. cf. supra.

կամք *քո* voluntates tui s. voluntas tui. Nom. Plur. nominis, quod fere semper in numero Plur. legitur. et decl. VI. sequitur.

որպէս *quemadmodum*. Particula e Pron. Relat. **որ** et nomine **պէս** *ratio, modus* composita.

յերկինս in coelis. vide supra.

և et. Copula. Omissa est particula **այսպէս** *hâc ratione, ita*.

յերկրի in terra. Locativus, sive potius Dativus Sing. nominis **երկիր** Gen. **երկրի** cf. pag. 21. quod ad decl. III. s. VI. flectitur.

ղճաց մեր *panem nostrâm s. nostrum*. Accus. Sing. cum Praef. **չ** cf. pag. 30. §. 5, 2. nominis decl. III. addito Gen. Plur. Pron. pers. I. pers. s. Accus. Sing. Pron. poss. ejusd. pers.

հանապազորդ *sempiternum s. quotidianum*. Accus. Sing. nom. adj., quod ad decl. VI. flectitur. Descendit ab Adv. **հանապազ** i. e. *semper, quotidie*.

տո՛ւր da. II. pers. Sing. Imp. Aor. II. a voce **տալ** *dare*, verbo irreg. Conj. II. cf. pag. 90.

մեզ *nobis*. Dat. Plur. Pron. pers. I. pers. cf. tab. decl. Pronn pag. 52. sqq.

այսօր *hodie*. Adverbium compositum ex Pron. dem. **այս** *hic* cf. tab. decl. Pronn. pag. 52. sqq. et pag. 59. et Nom. Subst. decl. V. **օր** *dies* cf. tab. decl. nomm. pap. 34. sqq.

և թո՛ղ մեզ et *condona nobis*. **թո՛ղ** est II. pers. Sing. Imp. Aor. II. a verbo Conj. III. **թողուլ** *sinere, mittere, remittere, condonare*. cf. tab. Conjugg. pag. 78. sqq. De vocibus **և** et **մեզ** vide supra.

զպարտիս մեր *debita nostra*. Accus. Plur. nominis. **պարտ** Gen. **պարտոյ** ad decl. VI., quod in Plur. modo **պարտք** scribitur Gen. **պարտուց** ad decl. V., modo **պարտիք** Gen. **պարտեաց** ad decl. VII. De voce **մեր** cf. supra.

որպէս և մեք *quemadmodum et nos*. De vocibus որպէս և modo dictum est. մեք est Nom. Plur. Pron. pers. I. pers. cf. tab. decl. Promm. pag. 52. sqq.

Թողումք *condonamus*. I. pers. Plur. Praes. Ind. a voce Թողուլ cf. supra.

մերոց *nostris*. Dat. Plur. Pron. poss. I. pers. Plur. cf. pag. 58.

պարտապանաց *debitoribus*. Dat. Plur. nominis պարտապան, quod ad decl. VI. flectitur, et descendit a voce պարտ *debitum*.

և մի տանիր *et ne ducas*. մի est particula negationis, quae graecae μη respondet. տանիր est Imp. Praes., qui sec. pag. 63. nonnisi cum negatione occurrit, a voce տանիլ *ducere*, verbo irreg. Cojn. IV. cf. pag. 93.

զմեզ *nos*. Accus. Plur. Pron. pers. I. pers.

ի փորձութիւն *in tentationem*. Accus. Sing. nominis abstracti decl. I., quod derivatur a nomine փորձ *experimentum, probatio*. Praefixum ՚ի Accusativo praepositum denotat *in s. ad*.

այլ *sed*. Conjunctio, quae respondet graecae ἀλλա.

փրկեա՛ *libera*. II. pers. Sing. Imp. Aor. I. vocis փրկել *liberare*, verbi Conj. I.

զմեզ *nos*. Vide supra.

ի չարէն *a malo ejus s. illo, ἀπὸ τοῦ πονηροῦ* Abl. Sing. nom. Adj. չար *malus*, quod. ad decl. VI. flectitur. Additum est Pron. suff. ն cf. pag. 58. §. 3., quod pro possessivo sive demonstrativo haberi potest, et ad ea, quae modo praecesserunt, referri debet. Sed in nonnullis codd. mscpt. deest.

զե *nam*. Conjunctio a Pron. ի՞ derivanda.

քո *tui*. Vide supra.

է *est*. III. pers. Sing. Praes. Ind. verbi subst.
 ել *esse*, cf. pag. 74. sq.

արքայութի *regnum*. Nominat. Sing. nominis abstracti, quod ad decl. I. flectitur. et descendit a voce արքայ *rex*. արքայութի scriptum est pro արքայութիւն cf. pag. 5.

և *et*. — զօրութի *potentia*. Nominat. Sing. nominis abstracti decl. I., quod descendit a voce զօր *fortitudo*, *exercitus*.

և *et*. — փառք *gloria*. Nominat. Plur. nominis Subst. decl. VI., quod in hoc tantum numero occurrit.

յաւիտեանս *in saecula*. Accus. Plur. nominis Subst. յաւիտեան *saeculum*, *aeternitas*, pro 'ի յաւիտեանս cf. pag. 22., quod descendit ab Adv. յաւեա *semper*, *perpetuo*, et varia ratione flectitur: Gen. Sing. յաւիտենի cf. pag. 25. Instr. յաւիտենիւ s. յաւիտենաւ Gen. Plur. յաւիտենից s. յաւիտեանց Instr. յաւիտենիւք s. յաւիտեամբք.

ամէն *Amen*.

LITTERATURA ARMENIACA.*)

- Quadro delle Opere di vari Autori anticamente tradotte in Armeno. ital. Venezia. 1825. 8. $\frac{5}{8}$ Rthlr.
Quadro della Storia letteraria di Armenia estesa da Mons. Placido Sukias Somal. ital. Venezia. 1829. 8. $1\frac{2}{3}$ Rthlr.
Versuch einer Geschichte der armenischen Literatur, nach den Werken der Mechitaristen frei bearbeitet, von Carl Friedrich Neumann. Leipzig 1836. 8. 1 Rthlr. $18\frac{3}{4}$ sgr.
P. Garegin Zarbhanalean, Historia litteraturae Arm. — arm. vulg. Venet. 1865. 12°. $1\frac{2}{3}$ Rthlr.
-

I. Grammaticae et Lexica.

- Franc. Rivolae Dictionarium Armeno-Latinum. Lutet. Paris. 1633. 4.
Clem. Galani Grammaticae et logicae Institutiones linguae literalis Armenicae. Addito Vocabulario Latino-Armeno omnium scholasticarum dictionum. Romae. 1645. 4.
Joh. Joachimi Schroederi thesaurus linguae Armenicae, antiquae et hodiernae, cum varia Praxios materia. Amstelodami 1711. 4. 3 — 4 Rthlr.
Jac. Villotte. Dictionarium novum Latino-Armenicum. Romae. 1714. fol.
-

*) Editiones operum, quae in India, Russia et Constantino-
poli prodierunt, aliasque, quae Massiliae et Amstelodami appa-
ruerunt, hic omisimus, quoniam facile comparari non possunt.
E libris recentioribus eos tantummodo hic recensuimus, qui ali-
quam nobis utilitatem afferunt. Plerique eorum Venetiis in insula
Sti Lazari in clytae ejus Academiae monachorum Mechitaristicorum
studiis editi sunt, atque pretio apposito prostant apud bibliopo-
lam Berolinensem G. Eichler, cujus sumtibus hic libellus prodit.

- Lexicon Armeniacum linguae antiquae et recentioris arm. Venet. 1749 — 69. 2 Voll. 4. (Vol. sec. cont. Supplementum ad tom I., Lexicon nomm. propr., et duo Lexica linguâ veteri et recentiori conscripta.) 20 Rthlr.
- Grammatica Armen. ed. Abb. Mechitar. arm. Venet. 1770. 8 maj. 1 Rthlr.
- Grammatica Ital. armeniace conscripta. (Insunt multi dialogi et epistolae in utraque lingua). ed. Gabriel Avetikhian. Venet. 1792. 8. $1\frac{1}{3}$ Rthlr.
- Dizionario Ital.- Arm.- Turco. Venet. 1804 4. 8 Rthlr.
- Essai sur la langue Arménienne par Bellaud, Docteur en médecine. Paris. 1812. 8.
- Grammatica Armen. major. ed. Gabriel Avetikhian. (Prior ejus pars eaque etymologica linguâ arm. vulgari, posterior vero syntaxin continens linguâ veteri scripta est.) arm. Venet. 1815. 8 maj. $1\frac{2}{3}$ Rthlr.
- Eadem in compend. redacta. ling. arm. vulg. ibid. 1819. 8. $\frac{2}{3}$ Rthlr.
ling. arm. vet. ibid. 1823. 8. $\frac{5}{6}$ Rthlr.
- Dictionnaire abrégé Français-Arménien et Arménien-Français. par Paschal Aucher. Venet. 1812 — 17. 2 Voll. 4 min. 7 Rthlr.
- Grammatica Gallica armeniace conscripta ed. Arsen. Antimosean. (Accedit appendix de metris Gall. et Armen.) Venet. 1821. 8 maj. $2\frac{2}{3}$ Rthlr.
- Dictionary English-Armenian and Armenian-English by P. Aucher. Venet. 1821. 2 Voll. 4. 12 Rthlr.
- Grammaire de la langue Arménienne par J. Ch. Cirbied (lege: Dscherpet) Paris. 1823. 8.
- Dizionario Ital.- Arm.- Turco portatile. Venet. 1829. 8. $3\frac{1}{2}$ Rthlr.
- Vocabularium manuale linguae Arm. veteris. Venet. 1831. 8 maj. $\frac{1}{2}$ Rthlr.
- Grammatica Armeniaca. ed. Michael Tschamtschean. Venet. 1831. 1859. 8 maj. 1 Rthlr.
- A Grammar Armenian and English by Paschal Aucher. (Ad-dita sunt 1, pag. 144—187. varia loca e scriptis armen. cum versione anglica, inter quae epistolae apocr. Corinthiorum ad S. Paulum apost. et tertia S. Pauli ad Cor. a poeta Anglo Byron versae; 2, pag. 189 — 230. loca multa e scriptoribus armen. omnium temporum sine versione). Venet. 1832. 8. $1\frac{1}{2}$ Rthlr.
- Elementa Grammaticae Armen. linguâ vulg. conscripta. Venet. 1833. 16. $\frac{7}{12}$ Rthlr.

- Pocket-Dictionary English Armenian. Venet. 1835. 2 Voll. 12.
2²/₃ Rthlr.
- Novum Lexicon linguae Armeniacaе elaboratum studio Abb.
Mechitar, Gabr. Avetikhian, Chatschatur, Sur-
melian et Bapt. Aucher. Venet. 1836. 37. 2 Voll. 4.
46¹/₃ Rthlr.
- Dizionario Armeno-Italiano composto da Emmanuele Ciak-
ciak. Venezia. 1837. 4. 16²/₃ Rthlr.
- Grammatica practica linguae Arm. arm. Venet. 1839. 12. 1¹/₂ Rthlr.
- Dictionnaire Français-Arménien-Turc par Pascal Aucher.
Venise. 1840. 8 maj. 6²/₃ Rthlr.
- Petermann, J. H. Grammatica linguae armeniacaе. Berlin.
1837. 8 maj. 1²/₃ Rthlr.
- Aux. Gurgen, Grammatica Angl. Armen. Venet. 1853. 8.
6²/₃ Rthlr.
- Arsen. Bagratuni, Elementa grammat. ling. Arm. — arm.
vulg. 1846. 49. 54. 60. 64. 8°. 5¹/₆ Rthlr.
- Ejusdem Grammatica linguae Arm. in usum exercitatorum
arm. Venet. 1852. 8°. 5 Rthlr.
- Lexicon linguae Arm. vulgaris. Venet. 1869. 8°. 3 Rthlr.
- Pocket-Dictionary Engl. Arm. Turc. et Turc. Arm. Engl. in usum
peregrinatorum. 3 Voll. 24°. Venet. 1846. 4 Rthlr.
- R. Gosche de Ariana linguae gentisque Armeniacaе indole.
Prolegomena. Berol. 1848. 8°. 2²/₃ Rthlr.
- Friedr. Müller, Armeniaca I. Wien 1865. 8 n. 1¹/₁₅ Rthlr.
— II. 1870. n. 1¹/₁₅ Rthlr. III. 1871. 1¹/₁₅ Rthlr.
— Zwei sprachwissenschaftl. Abhandl. zur ar-
menischen Grammatik. Wien 1860. 24. n.
1¹/₁₅ Rthlr.
— Beiträge zur Lautlehre der armen. Sprache.
I.—III. Abhandl. Wien 1862. 3. 8°. 1¹/₃ Rthlr.
— Beiträge zur Declination des armen. Nomens.
Wien 1864. 8°. 1¹/₁₀ Rthlr.
— Beiträge zur Conjugation des arm. Verbuns.
Wien 1863. Lex. 8. 1¹/₁₀ Rthlr.
- M. Lauer, Grammatik der classischen armenischen Sprache.
Wien 1869. 8°. n. 4¹/₆ Rthlr.

II. Historica et Geographica.

- Historia provinciae Taron auctoribus Zenobio Glakensi (saec. IV.) et Joanne Mamikonensi (saec. VII.) arm. Venet. 1832. 8 maj. 1 Rthlr.
- Histoire de Darôn par Zénob de Klag trad. par M. Evar. Prud'homme. Paris 1864. 8°.
- Agathangeli (saec. IV.) historia. Venet. 1835. 1862. 24. 2 Rthlr.
- Agathangeli historia cum notis. italice. Venet. 1843. 8°. 1⁵/₆ Rthlr.
- Historia Armeniorum auctore Fausto Byzantino (saec. IV.) arm. Venet. 1832. 8 maj. 1²/₃ Rthlr.
- Historia Armeniorum auctore Mosc Chorenensi (saec. V.) arm. Venet. 1827. 24. 2 Rthlr.
- Mosis Chorenensis opera omnia. Venet. 1842. 64. 8°. 4 Rthlr.
- Ejusdem historia italice cum notis. Venet. 1841. 50. 8°. 3¹/₂ Rthlr.
- Eadem gall. et arm. ed. Le Vaillant de Florival. Venet. 1842. 8°. 6²/₃ Rthlr.
- Des Moses von Chorene Gesch. Gross-Armeniens, übersetzt von Dr. Lauer. Regensb. 1869. 8°. 1 Rthlr.
- Historia belli Armeniorum contra Persas auctore Eliseo (saec. V.) (Addita est in fine ejusdem oratio commonitoria ad monachos.) arm. Venet. 1828. 24. 5¹/₆ Rthlr.
- Elisei historia anglie versa a Ch. F. Neumann. London 1830. 4°.
- Eadem italice versa ab Jos. Capelletti. Venet. 1840. 8°.
- Eadem gallice versa a Greg. Kabaragy. Paris 1844. 8°.
- Historia Armeniorum ab anno 388 usque ad annum 485 p. Ch. auctore Lazaro Farpensi (saec. V.) arm. Venet. 1793. 8. 1 Rthlr.
- Mosis Kalankaituensis (saec. VII.?) historia Albaniae ed. Schahnazarean. Paris 1860. II. Voll. 8°.
- Histoire d'Arménie par le Patriarche Jean VI. dit Jean Catholicos (saec. IX.) traduite par M. J. Saint-Martin. Paris. 1841. 8°.
- Leontii presbyteri (saec. X. al. VIII.) historia incursionis Arabum in Armeniam ed. Schahnazarean. Paris. 1854. 8°.
- Eadem gallice versa ab eodem. Paris. 1856. 8°.
- Stephani Asolik. Taronensis (saec. X.) historia universalis. ed. Schahnazarean. Paris. 1859. 8°.

- Aristakis Lastivertensis (saec. XI.) historia. Venet. 1845. 8°.
 $\frac{5}{6}$ Rthlr.
- Histoire d'Arménie par Arisdaguès de Lasdiverd, trad.
 et accomp. de notes par M. Evariste Prud'homme. Paris.
 1862. 8°.
- Samuelis presbyteri Aniensis (saec. XII.) chronica, la-
 tine versa a Zohrab. Mediolani. 1818. 8°.
- Vardani magni (saec. XIII.) Historia Armeniae. Venet.
 1862. 8°. $\frac{1}{3}$ Rthlr.
- Kiraki (Cyriaci) Gandsakensis (saec. XIII.) Historia. Venet.
 1865. 8°. $\frac{1}{3}$ Rthlr.
- Vahram's (saec. XIII.) Chronicle of the Armen. kingdom in
 Cilicia. translated by Ch. Fr. Neumann. Lond. 1831. 8°.
- Idem liber arm. ed. Schahnazarean. Paris. 1859. 8°.
- Stephani Orbelini (saec. XIII.) Historia Siuniae ed. Schah-
 nazarean. Paris. 1859. 2 Voll. 8°.
- Sembatis (saec. XIV.) belli ducis chronica. ed. Schahnazarean
 Paris. 1859. 8°.
- Historia Armeniorum a creatione mundi usque ad finem saeculi
 XVIII. auctore Michaelae Tschamtschean. arm. Venet.
 1784—86. 3 Voll. 4. 10 Rthlr.
- Eadem in compendium redacta ab eodem. arm. Venet. 1811.
 8 maj. $\frac{1}{3}$ Rthlr.
- Historia universalis saeculi XVIII. auctore Luca Indschid-
 schean. arm. vulg. Venet. 1824—27. 8 Voll. 8. 8 Rthlr.
- Geographia universalis auctoribus Stephano Acontio Kó-
 vér et Luca Indschidschean. arm. (Tom. I. continet
 Geogr. Armeniae rec. tom. V. et VI. deser. imperii Turcici in
 Europa). Venet. 1802—16. 11 Voll. 12 maj. $11\frac{1}{3}$ Rthlr.
- Eadem cum multis tabulis. 15 Rthlr.
- Eadem cum tabulis pictis. 20 Rthlr.
- Descriptio Armeniae veteris auctore Luca Indschidschean.
 arm. Venet. 1822. 4. $3\frac{1}{3}$ Rthlr.
- Iter in Poloniam aliasque regiones ab Armeniis Aniensibus ha-
 bitatas auctore Mina Bscheschkean. arm. Venet. 1830.
 8 maj. $2\frac{1}{3}$ Rthlr.
- Descriptio geographica regionum, quae mari nigro circumjacent
 cum tab. geogr. auctore Mina Bscheschkean. arm. vulg.
 Venet. 1819. 4. 1 Rthlr.
- Descriptio topographica et poetica Bospori Thracii (sub. titulo:
 Aestiva byzantina) cum tab. geogr. auctore Luca Indschid-
 schean. arm. Venet. 1793. 12. $\frac{2}{3}$ Rthlr.

- Villeggiature de' Bizantini sul Bosforo Tracio opera del P. Luca Ingigi tradotta dal P. Cherubino Aznavor. ital. Venezia. 1831. 12. $1\frac{1}{6}$ Rthlr.
- Descriptio urbis Calcutta cum tabulis. arm. Venet. 1832 4. 2 Rthlr.
- Coup d'oeil général sur les provinces nouvellement conquises par les Russes et appelées par eux-mêmes Territoire d'Arménie. à Venise. 1828. 8. $\frac{5}{12}$ Rthlr.
- Compendio storico di memorie cronologiche concernenti la religione e la morale della nazione Armena dal Marchese Giovanni de Serpos. ital. Venezia. 1786 III. tomi 8.
- J. M. Chaban de Cirbied (lege: Dscherpet) et St. Martin Recherches curieuses sur l'histoire ancienne de l'Asie. Paris. 1806. 8.
- St. Martin, Mémoires historiques et géographiques sur l'Arménie. Paris. 1818. II. Vol. 8.
- Memoire de Jean Ouskerhdjan, prêtre Arménien de Wagarchapad pour servir à l'histoire des événemens, qui ont lieu en Arménie et en Georgie à la fin du dix-huitième siècle et au commencement du dix-neuvième, suivis de vingt-huit anciennes inscriptions Armen. traduit de l'Arménien à l'aide de M. Aroutioun Astwatsatour par Jules Klaproth. Paris. 1818. 8.
- Collection des historiens de l'Arménie publiée en français par Victor Langlois. Paris. tom. I. 1867. tom. II. 1869. 4°.
- Bibliothèque historique Arménienne ou choix des principaux historiens Armén. traduits en français par Ed. Dulaurier. (Chronique de Mathieu d'Edesse continuée par Grégoire le prêtre (saec. XII.) Paris. 1858. 8°.
- Récueil des historiens des Croisades. Documens Arméniens. Paris. 1869 fol.
- Antiquitates Armen. ed. Luca Indschidschean. Venet. 1835. 3 Voll. 4°. 10 Rthlr.
- Idem liber italice versus ab Jos. Cappelletti. Taurini. 1841. 3 Voll. 4°.
- Geographia universalis cum multis tabulis pictis ed. Leon Alischan. Venet 1845. 4°. 15 Rthlr.
- Ejusdem Geographia Armeniae recent cum tabulis. Venet. 1855. 4°. $1\frac{2}{3}$ Rthlr.

- Ejusdem Physiographia Armeniae. arm. Venet. 1851. 8°. $\frac{1}{3}$ Rthlr.
 Emmanuel Catschuni, Geographia Armeniae vet. et rec. —
 arm. vulg. Venet. 1857. 12°. 1 Rthlr.
 Victor Langlois, Le Trésor des Chartes d'Arménie ou Car-
 tulaire de la chancellerie royale des Roupéniens. Venise. 1863.
 4°. 5 Rthlr.
 Topographia Armeniae majoris et minoris cum tabulis ed. Ners.
 Sargisean. Venet. 1866. 4to. $3\frac{1}{3}$ Rthlr.

III. Theologica.

- Jacobi, episcopi Nisibeni sermones cum praefatione, notis et
 dissertatione de ascetis. ed. Nicol. Antonellus. arm. et lat.
 Romae. 1756. fol.
 Eznikii (saec. V.) refutatio haeresiarum. In fine addita sunt
 Ejusdem dicta moralia. arm. Venet. 1826. 24. $1\frac{2}{3}$ Rthlr.
 Eznikii refutatio in linguam gallicam translata a M. Le Vaillant
 de Florival. Paris. 1853.
 Elisei (saec. V. cf. supra) opera. Insunt: 1) historia belli Ar-
 meniorum contra Persas. 2) commentarius in libros Josuae et
 Judicum. 3) oratio commonitoria ad monachos. 4) sermones de
 oratione dominica, de baptismo, traditione, passione, supplicio
 crucis, sepultura et resurrectione Jesu Christi, de judicio ex-
 tremo et reditu, de recordatione mortuorum et de sanctis Apos-
 tolis. 5) canones ecclesiastici. arm. Venet. 1838. 1859. 2 Rthlr.
 Ejusdem historia italice versa ab Jos. Cappelletti. Venez. 1840. 8.
 Corionis doctoris theol., Mambrei Lectoris, et Davidis in-
 victi (saec. V.) opera. Insunt: 1) Corionis historia vitae et
 mortis Mesropi. II. Giut Cathol. epistola ad Davidem et Da-
 vidis responsio. III. Davidis 1) encomium sanctae crucis. 2)
 definitiones philosophicae. 3) omne malum puniendum esse. 4)
 apophthegmata quinque. 5) Porphyrii isagoge cum ejusdem ex-
 planatione. 6) Aristotelis categoriae cum explanatione earum.
 7) Aristotelis liber de interpretatione cum ejusdem explanatione.
 8) Explanatio analyticorum Aristotelis. 9) Aristotelis scripta de
 mundo et de virtutibus. arm. Venet. 1833. 8. $3\frac{1}{3}$ Rthlr.
 Mémoire sur la vie et les ouvrages de David, philosophe Ar-
 ménien du V. siècle de notre ère, et principalement sur ses
 traductions de quelques écrits d'Aristote, par C. F. Neumann.
 Paris 1829. 8.
 Joannis Mandakunensis (saec. V.) sermones. arm. Venet.
 1836. 8. 1860. 8. $1\frac{1}{3}$ Rthlr.

- Joannis Odsniensis (saec. VIII.) philosophi opera. Insunt:
 1) Joannis Odsn. orationes synodales, contra Paulicianos, contra Phantasticos etc. 2) Theodori Kerrthenavor (saec. VII.) oratio contra Joannem Mairagomensem haeticum, et encomia sanctae crucis et sanctae Virginis. 3) Isaaci Cathol. (saec. VII) oratio in diem dominicam palmarum habita. arm. Venet. 1833. 8. $1\frac{1}{3}$ Rthlr.
- Joannis Odsniensis oratio contra Phantasticos arm. Venet. 1807. 8. $\frac{1}{3}$ Rthlr. arm. et lat. ibid. 1816. 8. $\frac{1}{3}$ Rthlr.
- Ejusdem oratio synodalis et contra Paulicianos sermo. arm. et lat. ed. Jo. Bapt. Aucher. Venet. 1833. 8. 1 Rthlr.
- Ejusdem opera. arm. et lat. ed. Jo. Bapt. Aucher Venet. 1834. 8.
- Chosrovis Andsevatzensis (saec. X.) Commentarius in liturgiam Arm. Venet. 1869. 8°. 1 Rthlr.
- Gregorii Narekensis (saec. X.) opera. Insunt: Ejusdem preces, encomia, cantica et commentarius in Cant. Cant. arm. Venet. 1827. 8. $2\frac{3}{4}$ Rthlr. ed. nova. ibid. 1842. 8. $3\frac{1}{3}$ Rthlr.
- Ejusdem preces arm. Venet. 1807. 12. $3\frac{1}{4}$ Rthlr. ed. nova. ibid. 1833. 12. 1844. 24. $1\frac{1}{3}$ Rthlr.
- Ejusdem preces cum commentario Gabr. Avetikhian. arm. Venet. 1827. 8. $3\frac{1}{3}$ Rthlr.
- Ejusdem encomia et carmina cum comment. Gabr. Avetikhian. arm. ibid. 1827. 8. $1\frac{1}{3}$ Rthlr.
- Ejusdem Commentarius in Canticum Canticorum. arm. Venet. 1789. 12. $\frac{1}{2}$ Rthlr.
- Nersetis Clajensis (saec. XII.) preces viginti quatuor linguis editae. Venet. 1823. 12. 4 Rthlr. Ed. nova. ibid. 1837. 12. triginta sex linguis 1862. 69. $6\frac{2}{3}$ Rthlr.
- Ejusdem epistola pastoralis arm. et lat. edita ab Jos. Cappelletti. Venet. 1829. 8. $1\frac{1}{3}$ Rthlr. Eadem lat. ibidem. 1829. 8. $\frac{1}{2}$ Rthlr. Eadem arm. ibidem. 1830. 8. $\frac{2}{3}$ Rthlr.
- Ejusdem opera lat. versa ab Jos. Cappelletti. Venet. 1833. 2 Voll. 8. 4 Rthlr.
- Ejusdem oratio synodalis et epistolae. Venet. 1848. 24°. 1 Rthlr.
- Ejusdem opera poetica. Venet. 1830. 24°. 2 Rthlr.
- Gregorii Teghà (saec. XII.) opera. Insunt 2 epp. dogm. de conciliatione ecclesiae Arm. cum Graeca. Venet. 1838. 24. 1 Rthlr.
- Nersetis Lambronensis (saec. XII) oratio synodalis una cum 2 aliis orationibus. arm. Venet. 1784. 8. $\frac{2}{3}$ Rthlr.
- Orazione sinodale di Nierses Lampronense recata in lin-

- gua Italiana dall'Armena, ed illustrata con annotazioni dal
 Pasquale Aucher. Venezia. 1812. 8. $\frac{2}{3}$ Rthlr.
 Synodalrede des Nerses von Lampron, aus dem Armeni-
 schen übersetzt, mit Anmerkungen und einer Einleitung ver-
 sehen von C. F. Neumann. Leipzig. 1834. 8.
 Ejusdem oratio synodalis, epistolae et homiliae. Venet. 1838. 24.
 1 Rthlr.
 Ejusdem Commentarius in liturgiam Armen. Venet. 1837. 8°.
 $\frac{2}{5}$ /₁₂ Rthlr.
-
- Missale Armeniacum. arm. Romae. 1686. 2 Voll. fol. $83\frac{1}{3}$ Rthlr.
 Breviarium Armeniacum. arm. Venet. 1845. 1860. 1 Rthlr.
 Rituale Armeniacum. arm. Venet. 1831. 8. 4 Rthlr.
 Pontificale Armeniacum. arm. Venet. 1833. 8. $\frac{2}{3}$ Rthlr.
 Liturgia Armeniaca cum imaginibus. arm. Venet. 1823. 4. et
 ibid. eod. anno 8. $\frac{1}{2}$ Rthlr.
 Liturgia Armena trasportata in Italiano per cura del Gabriele
 Avetikhian. con. rami. arm. ital. ibid. 1826. 8. et 1832. 1854. 8.
 $\frac{11}{12}$ Rthlr.
-
- Vitae omnium Sanctorum Calendarii Armen. cum annotationibus
 Jo. Bapt. Aucher. arm. Venet. 1810—14. 12 Voll. 8. 15 Rthlr.
 Eaedem sine annotationibus. arm. ibid. fol. 10 Rthlr.
 Dissertazione sopra la processione dello Spirito Santo dal Padre
 e dal Figliuolo opera del Gabr. Avetikhian. ital. Venezia.
 1824. 8. $\frac{2}{3}$ Rthlr.
 Commentarius in hymnos ecclesiae Armeniaca auctore Gabr.
 Avetikhian. arm. Venet. 1814. 4. $3\frac{1}{8}$ Rthlr.
 Conciliatio ecclesiae Armenae cum Romana ex ipsis Armenorum
 patrum et doctorum testimoniis in duas partes, historicalem et
 controversialem divisa auctore Clemente Galano. arm. lat.
 Romae. typis Congreg. de propag. fide. 1650—61. 3 Voll. fol.
 Bibliotheca selecta litteraturae Armenorum. arm. Venet. 1853—61.
 22 Voll. 24°. $7\frac{1}{3}$ Rthlr.
 Gregorii Magistri (saec. XI.) opera poetica. Venet. 1868. 24°.
 $\frac{5}{12}$ Rthlr.

IV. Versiones.*)

- Labubniae al. Lerubnae (saec. I?) Epistola regis Abgari
s. historia conversionis Edessenorum. arm. Venet. 1868. 8°.
2¹/₃ Rthlr.
- Idem liber gallice versus a L. Alischan. Venet. 1868. 8°. 2¹/₃ Rthlr.
- Biblia sacra. arm. Venet. 1733. fol. 33¹/₃ Rthlr.
- Eadem cum lectionibus variantibus. arm. Venet. 1805. 4. et
ibid. eod. anno. 4 Voll. 8. 6²/₃ Rthlr.
- Eadem emendata ad fidem codd. I Voll. 1859. 7²/₃ Rthlr.
- Psalmi arm. ibid. 1786. 8. 1 Rthlr. et 1820. 32. 7¹/₁₂ Rthlr. et
1822. 8. 3¹/₄ Rthlr.
- Sapientia Salomonis arm. graec. lat. Venet. 1824. 24.
1¹/₃ Rthlr.
- Ecclesiasticus. arm. Venet. 1833. 1853. 24. 1¹/₃ Rthlr.
- Novum Testamentum. arm. Venet. 1825. 47. 63. 8. 11¹/₆ Rthlr.
- Quatuor Evangelia. arm. Venet. 1816. 8. 3¹/₄ Rthlr.
- Acta et Epistolae Apostolorum. arm. Ven. 1824. 12. 3¹/₄ Rthlr.
- Obadiah Armenus, quo cum analysi vocum Armenicarum gram-
matica, et collatione versionis Arm. cum fontibus, aliisque, ma-
ximam partem orientalibus versionibus, exhibetur primum in
Germania specimen characterum Armenicorum ab Andrea
Acolutho, arm. et lat. Lipsiae. 1680. 4.
- Eusebii Pamphili Chronicorum canonum libri duo. Opus
ex Haicano codice a doctore J. Zohrabo diligenter expressum
et castigatum. Aug. Maius et J. Zohrabus nunc primum
conjunctis curis latinitate donatum et notis illustratum, additis
graecis reliquiis, ediderunt. lat. Mediolani. 1818. 4 maj.
- Eusebii Pamphili Caesariensis episcopi Chronicon bi-
partitum, nunc primum ex armeniaco textu in latinum conver-
sum, adnotationibus auctum, graecis fragmentis exornatum
opera Jo. Bapt. Aucher. arm. graec. lat. Venet. 1818. 2 Voll.
4 maj. 10 Rthlr.
- Philonis Judaei sermones tres hactenus inediti I et II de pro-
videntia et III de animalibus ex armena versione antiquissima
ab ipso originali textu graeco ad verbum strictè exequuta, nunc
primum in Latium fideliter translata per Jo. Bapt. Aucher.
arm. et lat. Venet. 1822. 4 maj. 2¹/₃ Rthlr.

*) Hac versiones omnes antiquo tempore et maximam partem
saeculo quinto p. Chr. factae sunt.

- Philonis Judaei paralipomena armena, libri videlicet quatuor in Genesin, libri duo in Exodum, sermo unus de Sampsonē, alter de Jona, tertius de tribus angelis Abraamō apparentibus, opera hactenus inedita ex armena versione antiquissima ab ipso orig. textu graeco ad verbum stricte exequuta saeculo V. nunc primum in Latium fideliter translata per Jo. Bapt. Aucher. arm. et lat. Venetiis 1826. 4 maj. $6\frac{2}{3}$ Rthlr.
- Joannis Chrysostomi homiliae in Evangelium Matthaei una cum fragmentis homiliarum in epp. S. Pauli arm. Venet. 1826. 3 Vol. 8 maj. $4\frac{1}{4}$ Rthlr.
- Delectus homiliarum Jo. Chrysostomi. Venet. 1861. 8°. $4\frac{1}{3}$ Rthlr.
- Jo. Chrysostomi Commentarius in epistolas S. Pauli. Venet. 1862. 2 Voll. 8°. $6\frac{2}{3}$ Rthlr.
- Severiani sive Seberiani Gabalorum episcopi Emesensis homiliae nunc primum editae ex antiqua versione armenia in latinum sermonem translatae per Jo. Bapt. Aucher. arm. et lat. Venet. 1827. 8 maj. $2\frac{2}{3}$ Rthlr.
- Idem liber sine versione lat. 1830. 8. $1\frac{1}{3}$ Rthlr.
- Basilii Magni homiliae IX in Hexaemeron. arm. Venet. 1830. 8 maj. $1\frac{1}{3}$ Rthlr.
- Cyrilli Hierosolymitani Catecheses. arm. Viennae. 1832. 8.
- Ephraem Syri opera. (paralipomena sc. armen.) Insunt I. ejus commentarii in Pemateuchum, libros Josuae, Judd. Regum et Chronicorum II. explanatio IV Evangeliorum synoptica, interpretatio Evangelii (sc. parabolicarum dictionum) atque sermones de margarita, de resurrectione et grano sinapis, nec non de dicto Ev. Jo. 3. 29. „qui sponsam habet, sponsus est“. III. explanatio XIV. epp. S. Pauli (quibus adnumerantur ep. Corinth. ad S. Paulum ejusdemque epistola III. ad Cor.) IV. sermones et preces arm. Venet. 1836. 4 Voll. 8 maj. 8 Rthlr.
- Commentarius (s. catena aurea) in Acta Apostolorum antiquo tempore collectus ex Jo. Chrysostomo et Ephraem Syro. arm. Venet. 1839. 8 maj. $2\frac{2}{3}$ Rthlr.
- Historia Alexandri magni. Venet. 1842. 8°. 10 Rthlr.
- Vitae patrum eremitarum. Venet. 1855. 2 Voll. 8°. $9\frac{1}{3}$ Rthlr.
- Chronique de Michel le Grand, Patriarche des Syriens Jacobites trad. par Victor Langlois. Venise. 1848. fol. $5\frac{6}{12}$ Rthl.

V. Varia.

- Mosis Chorenensis (saec. V.) praeparatio rhetorica sub titulo: „liber Chriarum“ cum commentario edit. ab Jo. Zohrab. arm. Venet. 1796. 8. $1\frac{1}{3}$ Rthlr.

- Explicatio ponderum et mensurarum Veterum sec. Epiphan., Mos. Chor., et Ananiam Schirakensem facta ab Jo. Bap. Aucher. arm. Venet. 1821. 8 maj. 1 Rthlr.
- Elegie sur la prise d'Edesse par les Musulmans, par Nersès Klaietsi, Patriarche d'Arménie, publiée pour la première fois en Armenien par J. Zohrab arm. Paris. 1828. 8. $2\frac{2}{3}$ Rthlr.
- Ejusdem opera poetica arm. Venet. 1830. 24. $1\frac{1}{2}$ Rthlr.
- Fabulae auctore Mechitar Gosch (saec. 12.) arm. Venet. 1790. $12\frac{1}{3}$ Rthlr. ed. 5 nova c. fabulis. Olymp. 1842. 54. $\frac{5}{6}$ Rthlr.
- Choix de fables de Vartan (saec. XIII.) en Arménien et en Français. (par S. Martin.) Paris. 1825. 8 maj. $1\frac{1}{6}$ Rthlr.
- Mechitaris Medici (saec. XII.) consolatio in febribus arm. Venet. 1832. 8 maj. 1 Rthlr.
- Medicina practica auctore Mich. Resten. (tom. II. continet Lexicon medicum polyglotton.) arm. Venet. 1832. 2 Voll. 8. $3\frac{1}{3}$ Rthlr.
- Descrizione e cura del Cholera Morbus, opera del Dr. Davide Mighirdician tradotta in Italiano. Venet. 1831. 8. $1\frac{1}{3}$ Rthlr.
- Corpendiose notizie sulla Congregazione de' Monaci Armeni Mechitaristi di Venezia, col ritratto del Fondatore, e la Veduta dell' Isola di S. Lazzaro. Arm. — Ital. 1819. 12. $2\frac{2}{3}$ Rthlr.
- Idem liber linguá Anglicá conscriptus ibid. 1825. 4. $7\frac{1}{12}$ Rthlr.
- Le Convent de Saint-Lazare à Venise, ou histoire succincte de l'ordre des Méchitaristes Arméniens: suivie de renseignements sur la langue, la littérature, l'histoire religieuse et la géographie de l'Arménie. par Eugène Boré. Paris 1837. 12. $\frac{5}{6}$ Rthlr.

Ex officina G. Hieckethier.

Verlag von H. Reuther in Karlsruhe.

PORTA

LINGUARUM ORIENTALIUM

SIVE

ELEMENTA LINGUARUM

I. HEBRAICAE	V. SYRIACAE
II. CHALDAICAE	VI. ARMENIACAE
III. SAMARITANAE	VII. AETHIOPICAE
IV. ARABICAE	VIII. PERSICAE.

STUDIIS ACADEMICIS ACCOMMODATA.

EDIDIT

J. H. PETERMANN, E. NESTLE, S. LANDAUER E. A.

Das unter diesem Titel von *J. H. Petermann*, einem der gelehrtesten und tüchtigsten Kenner der orientalischen Literatur, vor einer Reihe von Jahren begommene Werk hat in erster Linie den Zweck, die Einführung in das Studium dieser Sprachen zu erleichtern und eignet sich daher sowohl zum Selbststudium als auch zum Leitfadens für academische Vorlesungen. Ein besonderer, von Fachgelehrten anerkannter Vorzug dieser

Elementargrammatiken der orientalischen Sprachen

besteht darin, dass dieselben in möglichst knapper Form dem Anfänger Alles dasjenige bieten, was derselbe zur Kenntniss der einzelnen Sprachen bedarf, und zwar:

I. Eine kurze aber vollständige Grammatik nach einer bestimmten und für alle diese Sprachen gleichförmigen Einrichtung und Methode abgefasst, bei den fünf semitischen Hauptdialekten mit steter Hinweisung auf die Abweichung und Uebereinstimmung derselben untereinander.

II. Ein Specimen lectionis et analyseos, für welches bei allen Sprachen, in denen es existirt, das Vaterunser gewählt worden ist.

III. Eine kurze Uebersicht der Literatur, welche die Hauptoriginalwerke des Volks, sowie die vorzüglichsten Grammatiken, Chrestomathieen und Wörterbücher möglichst mit Angabe der Preise namhaft macht.

IV. Eine Chrestomathie. Hier sind, um Gelegenheit zur Sprachvergleichung zu geben, und um eine sonst nöthige versio interlinearis zu vermeiden, bei jeder Sprache die vier ersten Capitel der Genesis nach den alten Uebersetzungen (aus der Biblia polyglotta von Castelli) vorangestellt, auf welche dann mit steter Berücksichtigung des Fortschreitens vom Leichtern zum Schwerern klassische Stellen aus verschiedenen Schriften folgen.

Verlag von H. Reuther in Karlsruhe.

(Die neu erschienene Grammatica syriaca enthält u. A. folgende, abwechslungsweise auch in Estrangelo gedruckte, Lesestücke aus bis jetzt noch nicht publicirten Handschriften:

Vitae prophetarum (quatuor majorum) e tribus codicibus musei britannici. — Historia S. Crucis bis inventae (e cod. Londini. Add. 12174 anni 1190). — Ex homiliis Severi patriarchae Antiocheni (512—518) secundum translationem a Jacobo Edesseno anno 701 confectam et scholii illustratam. (Add. M. S. S. 12159, A. Chr. 868.) — E. Jacobi Edesseni epistula de regibus Magis e cod. Lond. add. 12172 (c IX saec.); accedunt nomina eorum e cod. Londini. add. 12143 (anni 1229.) et Paris; 232 (XVII saec.) — E. Danielis Salachensis explicatio verborum selectorum Davidis prophetae (e cod. Lond. add. 1725) IX vel X. saec.).

V. Das Glossarium, welches alle in der Chrestomathie vorkommenden Wörter enthält und die schwierigen Formen erklärt.

Die Verlagshandlung, welcher es gelungen ist, für die Bearbeitung der noch ausstehenden Theile des Unternehmens, das durch den Tod Petermann's ins Stocken gerathen war, namhafte Kräfte zu gewinnen, beabsichtigt das noch Fehlende in möglichster Bälde erscheinen zu lassen, wodurch der ursprüngliche Plan des Herausgebers seiner Verwirklichung entgegen zu gehen verspricht.

Bis jetzt sind erschienen:

Tom I.	Grammatica hebraica	von J. H. Petermann.	M. 2,50.
.. II.	Grammatica chaldaica	von dems.	4,—.
.. III.	Grammatica samaritana	4,—.
.. IV.	Grammatica arabica	4,50.
.. V.	Grammatica syriaca	Dr. E. Nestle	5,40.
.. VI.	Grammatica armeniaca	J. H. Petermann	4,—.

In Vorbereitung ist und wird möglichst im Laufe des nächsten Jahres erscheinen:

Tom. VII. Grammatica persica von Dr. S. Landauer.

Ich empfehle das verdienstvolle Unternehmen allen Freunden der orientalischen Sprachen und Litteratur aufs Angelegentlichste und lade aufs Neue zur Subscription auf dasselbe ein.

Karlsruhe, September 1880.

H. Reuther

(früher G. Eichler's Verlag).

Dr Ferd. Hitzig's Vorlesungen über biblische Theologie des alten Testaments

nebst messianischen Weissagungen.

Mit dem

Brustbild des Verfassers und einer Lebens- und Charakterskizze
herausgegeben von

Lic. J. J. Kneucker,

Pfarrer in Ziegelhausen und Professor a. d. Universität Heidelberg.

20 Bogen 8°. Preis M. 6. —.

Zu beziehen durch jede Buchhandlung.